СТО ГОДИНА ПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ (1919-2019)

Издавач
ПРИВРЕДНА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

За издавача
БОШКО ВУЧУРЕВИЋ
др ЈОВАН ВУЈИЧИЋ

Аутори текстова
проф. др НИКОЛА П. ГАЋЕША
(на основу прерађеног текста монографије о ПКВ, за период 1919-1999)
МИЛАН СТЕПАНОВИЋ
(за период до 1918. и 1999-2019)

Приређивач и уредник
МИЛАН СТЕПАНОВИЋ

Рецензенти
проф. др ДЕЈАН МИКАВИЦА
проф. др САША МАРКОВИЋ

Консултанти
БОЈАНА МИЉУШ
МИЛАН СТОЈАНОВ
МАЈА ЗДРАВЕСКИ

Дизајн
РАСТКО ГАЈИЋ

Дизајн корица
СЛАЂАНА ЕКРЕС

Лектура и коректура
проф. др ДРАГОЉУБ ГАЈИЋ

Превод резимеа на енглески
КАРЛО ХАМЕДЕР

Штампа
ФУТУРА
Петроварадин

Тираж
500 примерака

Нови Сад, 2019.

СТО ГОДИНА
ПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
(1919-2019)

ПРИВРЕДНА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ
Нови Сад
2019.

Labor omnia vincit improbus!
[Истрајан рад све побеђује!]

УВОДНА РЕЧ

РЕЧ УМЕСТО ПРЕДГОВОРА

Војвођански Срби су друштвени и национално-политички развој пре 1919. године, у држави Хабзбурговаца, осмишљавали и артикулисали у складу са јавно-правним статусом који је у вишевековном континуитету подразумевао ускраћивање колективних права које су имали други, историјски, дипломатички и конститутивни народи. Ослањајући се на заслуге, које су стекли у бројним и великим ратовима, трговачко-економске повластице и војно-граничарске привилегије које су добијали од аустријских и мађарских краљева, Срби су осигурали учешће у привредном и друштвено-економском животу, у складу са њиховим потребама и интересима, без обзира на све препреке и тешкоће. Световна, привредна и црквена елита војвођанских Срба је основе социјалне и националне егзистенције дефинисала првенствено на Црквено-народним саборима као најзначајнијем представничком телу у оквиру Карловачке митрополије. На појединим од њих, разматрајући и одлучујући о питањима која су се односила на свеукупни економски, привредни и културно-просветни живот, дефинисане су основе целокупне националне политике пречанских Срба, све до завршетка Првог светског рата.

Увиђајући да једино стицањем посебне, политичко-управне аутономије на територији на којој представљају етничку већину или на коју полажу одређена историјска права, могу осигурати економски опстанак и сачувати национални идентитет, Срби из Угарске су захтевали Деспотовину, Војводовину или Војводину као нарочит израз државотворне свести и у том опредељењу су истрајавали вековима, све до присаједињења матичној држави. Српску Војводину су видели као мању државу српског народа у Хабзбуршкој монархији, њене установе и институције су изграђивали упркос упорном отпору и антагонизму најистакнутијих представника мађарских и хрватских сталежа, аристократије, племства и интелектуалних првака грађанске идеологије.

Неравноправан политичко-правни положај и наметнута супремација владајућих народа у свим областима друштвеног и политичког живота није зауставила и онемогућила пречанске Србе на њиховом путу свестраног националног препорода, у развоју образовања, просвете, економије и духовности која није искључивала најзначајније рационалистичко-просветитељске домете епохе прожете

начелима и идеалима европске грађанске револуције. Баштинећи цивилизацијске и културне тековине и узоре средњовековне државне традиције и прилагођавајући савремена достигнућа европског привредног, научно-образовног и економско-социјалног развоја, у веку који је претходио оснивању институције чију стогодишњицу данас обележавамо, најистакнутији представници српског друштва оснивали су просветна, културна и привредна друштва, подстицали развој писмености, науке, привреде и националне солидарности и на тај начин учвршћивали претпоставке свестраног и свеобухватног напретка народа и државе којој припадамо.

На овим и оваквим основама конституисана је и Привредна комора Војводине као институција од посебног привредног и друштвеног значаја за нашу покрајину и Републику Србију.

Проф. др Дејан Микавица

У ПОТРАЗИ ЗА РЕЦЕНЗЕНТСКИМ СТАВОМ

Уколико погледамо наше досадашње историографске записе, видимо да се историчари нису радо упуштали у проучавање економских и привредних тема. Наклоњеност проучавању војно-политичке прошлости, а маргинализација културних и привредних садржаја сведочили су, испоставило се о озбиљним недостацима и пропустима у истраживању који су као последицу имали бројне недоречености у сазнању о српском идентитету.

Малобројни су били покушаји проучавања економске историје и то без обзира што су њихови домети постали подршка бројним историографским делима који су писали о другим тематским садржајима којима је неопходан ослонац била „сувопарност економских чинилаца“. Многи су се са правом, дакле позивали на истраживања о привредним карактеристикама ових простора у прошлости, али су, до данашњих дана њихови прегаоци остали раритет. Овај наратив, у крајње позитивном смислу нарушава испис пред нама. Коначно, наративи су ту да се дезинтегришу, јер стваралаштво и ширина погледа не прихватају стереотипе и радују се неочекиваним резултатима својих мисаоних продора.

Овом становишту, аутори текста проф. др Никола Гаћеша и Милан Степановић остали су доследни и у наизглед тематској сувопарности од које су многи одустајали, не зато што није одговарала њиховој знатижељи – како су се правдали, већ зато што су своју научну посвећеност склањали од тема које су професионалност провоцирале до крајњих граница, са правом процењујући да би у том подухвату највероватније одустали. „Сто година Привредне коморе Војводине (1919–2019)“ представља монографију која на један систематичан, али занимљив и речит начин, сведочи о још једном јубилеју који је трајно уткан у привредна достигнућа људи са ових простора.

Национално и политичко уједињење, остварено након Првог светског рата 1918. године, на државном нивоу озваничило је почетак једне нове епохе. Упркос очекивањима и надањима да је могуће југословенски идеализам уподобити бременитој свакодневници, домашаји оствареног су остали скромни, чак и неуочљиви. Друштвени живот Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, све више се суочавао са изазовима који су претили да полет ентузијазма преточе у неизвесност

заједничког живота јужнословенских народа. Политизација и идеологизација уставног и националног питања, као и непримерено страначко сучељавање утицали су урушавање, ионако тешком муком оствареног парламентаризма. Све чешће, у појединим круговима политичких елита се истицало, да је затварање у етнонационалне ракурсе једина алтернатива државним претензијама краља Александра Карађорђевића. При том је најчешће критикован централизам владајућег естаблишмента као једнострана полуга српске доминације. У том контексту је и омаловажаван избор за Уставотворну скупштину, али и сваки даљи покушај демократизације друштва, који је потицао од власти. Посустајање југословенског ентузијазма било је видљиво и међу Србима јер су били незадовољни административним искуствима на терену. Последица тога била је, осим осталог и појава покрајинског прекрајања јединства српске националне идеје.

У таквим околностима, не без разлога, сматрали су утицајни кругови да је политичку конфузију и недореченост било могуће превазићи једино економским развојем и привредним напретком. Упоредо са процесом стварања државе, па чак и у времену које му је претходило, а да би га омогућило, појавиле су се и реализовале иницијативе о организовању привредних комора односно асоцијација које су требале да подстакну економски развој земље, као упориште државно-политичког јединства и прилике да се оно развија у одрживом смеру. И на простору Војводине, спрега привредног и политичког развоја подржана је још од привремених органа Народне управе Баната, Бачке и Барање, а које је формирала Велика народна скупштина Срба, Буњеваца и осталих Словена у Банату, Бачкој и Барањи на свом историјском заседању, 25. новембра 1918. године. Почетком 1919, тачније 1. фебруара, основана је Трговачко-занатска комора у Новом Саду.

И након демисије Народне управе, до које је дошло услед нове административне поделе државе и са којом су се сагласили и представници Велике народне скупштине, њена одговорна организација привредних друштава била је прихваћена и омогућен им је даљи рад. Утемељена на позитивним искуствима трговачко-економско-привредних удруживања Срба у Аустријској царевини, који су прихватили модерне индустријске и организационе идеје, Комора је била својеврсни spiritus movens толико неопходног развоја земље. Суочена са сиромаштвом и потенцијалном опасношћу да се девастација наметне као незаобилазни образац и да се друштвени живот претвори у вапај очаја безизгледних, кроз коморски систем друштвена елита је храбрила и подстицала привредни развој.

Подробним описом развоја коморског удруживања на простору Војводине, аутори су нас посредно али пресудно обавестили и о привредним успесима и квалитативним и квантитативним показатељима његовог успона. На том таласу привредног успеха развијала се и нова нада која је осмелила токове демократског развоја државе у правцу да је центар државне моћи морао све чешће да саслуша представке и идеје предузимача из Војводине. Отвореност према њима била је све очигледнија како је посустајала неверица у бојазан да су њихове критике биле упућене ради дезинтеграције државе. Коморе на простору Војводине допринеле су српском привредном прожимању са једне и друге стране Саве и Дунава и то на оптималан начин – подстичући побољшање материјалног положаја становништва. Ван њених моћи, ипак остајало је нерешено национално и уставно питање које је показало сву слабост југословенске монархије у предвечерје Другог светског рата.

Нова југословенска стварност остварена након катаклизме 1941-45, нудила је нову идеолошку визију, али је тражила традиционално привредно и развојно упориште. Нова/стара коморска организованост преузела је одговорност технолошког, индустријског, аграрног и трговачког развоја земље често и супротстављајући се политичким нонсенсима који су, ирационалним карактером обесмишљавали напоре. Идеологија је привредном прагматизму често била склизак терен у којем се неспретно остварује и, услед тога напетост је варничила, а победник је био неизвестан. Кад год је политичка експресија државних интереса уважавала привредне потребе, тензије у друштву су биле растерећеније. У том суптилном односу политике и привреде, коморе, а тако и Привредна комора Војводине, имале су пресудну улогу споне или моста. Неуважавање њиховог становишта значило је стимулисање потенцијала кризе која је притајено константно претила, надајући се свом успеху.

Јубилеј једног века Привредне коморе Војводине, у намери да резимирамо, сведочи нам о трајнијем присуству одговорног става о карактеру државе и то упркос трновитом путу њеног националног израза. Неодустајање од ове идеје, упркос одустајању од одређених државних пројеката, указује нам на потребне чиниоце изгледне и стратешке будућности.

Проф. др Саша Марковић

КОРЕНИ

Дубоки су корени удружења и установа које су обједињавале, чувале и унапређивале интересе произвођача и трговаца у европској хришћанској цивилизацији. С традицијом, зачетом још у римско доба, јављају се у средњовековној Европи, у доба развоја и процвата градова, цехови и братовштине (лаичка верска удружења најчешће утемељена на сталешкој основи), као скупине људи који раде исти посао, те се удружују ради лакшег остварења својих права и циљева. На просторима Јужних Словена прве братовштине оснивају се почетком 13. века у Дубровнику. Братовштине су имале своје повластице, статуте и скупштине, а могле су да предлажу властима прописе који су штитили трговачке и привредне интересе њихових чланова. У Дубровнику се овај вид сталешког удруживања одржао све до 18. века. Временом, братовштине су настојале да прошире делокруг свог рада и повећају самосталност у односу на световну и црквену власт. У бројним дубровачким трговачким колонијама у Србији, али и у деловима Угарске насељеним Србима, овдашњи трговци и занатлије могли су да се упознају са начином и устројством дубровачког сталешког удруживања.

Дубровник у 17. веку, пре земљотреса 1667. г.

Жан Баптист Колбер, оснивач првих комора у Француској

У значајнијим европским морским лукама настајале су, истовремено, и слободне сталешке организације трговаца, које су посебно биле развијене у Француској. Снажећи утицај државе на привредни живот, знаменити француски министар финансија и реформатор привреде и економије Жан Баптист Колбер (1619-1683) оснивао је у свим већим француским градовима прве коморе, у виду трговачких већа, која су, осим осталог, изражавала и мишљења о мерама и прописима везанима за промет добара. Стога је устаљено мишљење да су Французи зачетници трговинских комора, које су се институционализовале као установе државне привредне политике. Колбер уређује привреду Француске путем владиних декрета, а његова настојања, да се повећа обим производње и трговине, доводе до економског раста, па се модели, које је поставио, примењују и у другим европским државама, које су прихватиле

Лука у Марсељу, 1670. г. (детаљ)

његова начела да „више новца значи више моћи, величине и богатства државе“. Трговачка већа, односно коморе, имала су значајну улогу у његовој привредној реформи и опстале су још пун век након Колберове смрти. Мада су биле укинуте у време Француске револуције, коморе су поново успостављене Наполеоновом уредбом с краја 1802. године, а његовим освајањима европских земаља ширили су се и установе трговачких комора. Прве трговинске коморе по угледу на француске, у југословенским земљама основане су 1811. г. у Ријеци и Дубровнику, у време француске владавине Илирским провинцијама (1809-1813).

На просторима преко Саве и Дунава српски трговци и занатлије удружују се у прве цехове и сталеже након Велике сеобе 1690. године, по пресељењу у тек ослобођене земље Хабзбуршке монархије. Цехови су били везани искључиво за грађански сталеж и јављају се по варошицама и градовима који су били насељени српским становништвом. На основу привилегија, које је пресељеном српском народу

Привилегија цара Леополда I српском народу, од 20. августа 1691. г.

Српски патријарх
Арсеније Чарнојевић

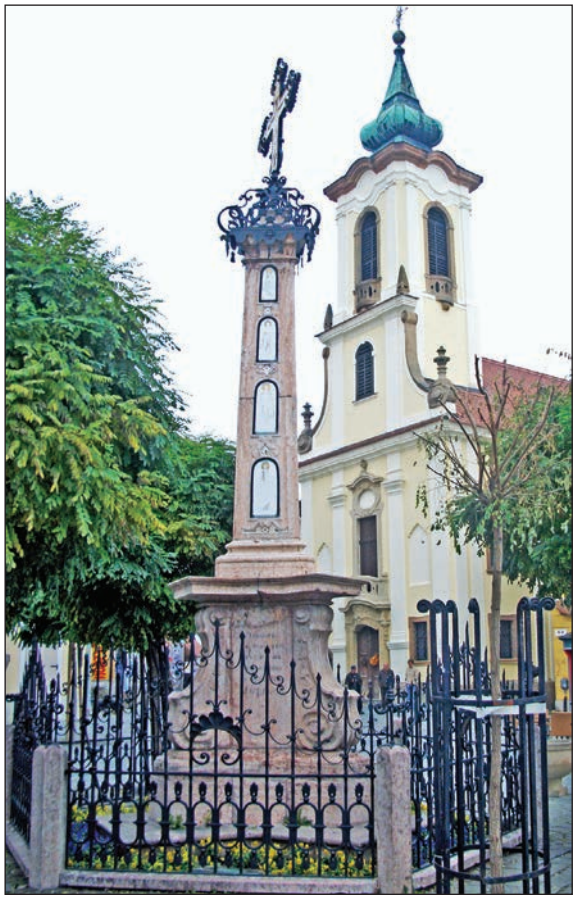

Мермерни крст у Сентандреји, који је подигло
Српско трговачко содружество сентандрејско 1763. г.

доделио цар Леополд I, било је у надлежности српског патријарха да управља и световним областима живота својих сународника. Тако је патријарх Арсеније Чарнојевић, 15. јула 1697. године, издао привилегију сентандрејском „табачком руфету“ (кожарском цеху), којом је потврдио његов статут од 28 „артикула“ (чланова), а затим је статут упућен на одобрење цару Леополду I. У цехове су ускоро били организовани и други српски „поштенородни господари“ и „почтени мајстори“ (трговци и занатлије – ћурчије, чизмари, абаџије, терзије, кујунџије, опанчари, ковачи, сапунџије итд.), па је 13. јула 1698. године, дипломом цара Леополда I, установљено у Сентандреји прво „Српско привилегијално сентандрејско трговачко друштво“ (запис на барокном мермерном крсту, који се и данас налази на градском тргу у Сентандреји, сведочи да га је 1763. г. подигло „Српско

Знамен Српског трговачког цеха у Сентандреји из 1698. г.

трговачко содружество сентандрејско“). У Будиму су српске терзије (кројачи) добили цеховску царску привилегију још половином марта 1695. године. Од почетка 18. века самосталност цехова је ограничена, па су потпали под надлежност жупанија и градских магистрата. У слободним и краљевским градовима сваки јачи занат имао је свој цех, са пратећим привилегијама, а слабији занати удруживали су се у заједничке цехове (отуд у Новом Саду, на пример, крајем 18. века, заједнички цех столара и лицидера).

Трговачки и занатски цехови постојали су током 18. столећа у свим панонским градовима са претежним или знатним бројем српског становништва – у Бији, Сомбору, Вуковару, Петроварадинском Шанцу (Новом Саду), Карловцима, Земуну, Великом Бечкереку, Темишвару, Панчеву итд. Трговци и занатлије су се удруживали у локалне сталешке одборе и колегијуме, који су, осим осталог, бринули и о образовању и обучавању подмлатка и новог кадра, а њихова удружења трајала су, често, и дуже од једног века. Цехови су се понегде удруживали у трговачке компаније, односно друштва (у Новом Саду је постојала „честна купеческа компанија“, а у Сомбору је градско Привилеговано трговинско друштво, установљено привилегијом царице Марије Терезије 1777. године, постојало и радило све до 1918. године). Цехови су издавали мајсторска писма свршеним калфама, после чега је нов мајстор могао да отвори своју радионицу. Повремено су српски трговци и занатлије били у заједничким цеховима са римокатоличким суграђанима, што је изазивало бројне неспоразуме око обавезе држања верских празника. Већина српских цехова, односно еснафа, имали је своја засебна сталешка обележја (заставе које су ношене приликом верских процесија), као и правила

Печати трговачког, чизмарског, опанчарског и кројачког цеха у Сомбору с краја 18. и почетка 19. века

Мајсторско писмо Јевте Војновића, које је издао
новосадски Столарско-лицидерски цех 1798. г.

Ведуте Сомбора и Новог Сада с почетка 19. века

и скупштине, које су заседале и одлучивале о свим важним питањима цеха или еснафа. Учесталијим досељавањем Немаца у Војводину, током 18. века, знатно је увећана конкуренција српским занатлијама, али су засебни српски цехови опстали све до половине 19. века. О значају овог друштвеног слоја међу војвођанским српским становништвом, најбоље говоре бројни спискови пренумераната (претплатника) у српским књигама, штампаним с почетка 19. века, где су, уз имена свештеника, најчешћа имена српских трговаца и занатлија.

Као једна од последица револуције 1848/49. године, дошло је у Хабзбуршкој монархији до укидања феудалних облика привређивања и преласка на капиталистичку производњу. Током деценије постојања Војводства српског и Тамишког Баната (1849-1860), као једне од засебних управних области Аустријског царства, дошло је до либерализације економије, али како је Војводина била превасходно аграрна област, непостојање индустрије успоравало је развој капиталистичких односа, чији су носиоци овде били припадници грађанског слоја, махом трговаца и занатлија. Међу мерама централних бечких власти за равномерно развијање и повезивање привреде широм царских земаља, донета је уредба царског министра трговине и јавних радова барона Карла Лудвига Фрајхера фон Брука, као и Привремен закон о утемељењу трговачко-занатских комора од 18. марта 1850. године, на основу којих је, већ 26. марта 1850. године, основана у Темишвару **Комора за трговину, индустрију и занатство**, прва те врсте на територији данашње Војводине. Њена надлежност простирала се на целокупну територију Војводства српског и Тамишког Баната, односно на свих пет, нешто касније установљених, округа, чија су се седишта налазила у Сомбору, Новом Саду, Великом Бечкереку, Темишвару и Лугошу (сваки од ових округа имао је по

Детаљ са заставе (грб) Војводства српског из 1848. г.

Генерална карта Војводства српског и Тамишког Баната
са граничарским региментама (наредне две стране)

ZEICHEN-ERKLÄRUNG.
EINTHEILUNG DES K. K. MILITÄR-GRÄNZ-GEBIETES.
FELDKANONEN-GRÄNZREGIMENT
DEUTSCH-BANATER GRÄNZREGIMENT
HAYDUCKEN-BANATER GRÄNZREGIMENT
SLAVONIEN
BOSNIEN
SERBIEN

GENERAL-KARTE
DER
VOJVODSCHAFT SERBIEN
UND DES
TEMESCHER BANATES
SAMMT DEN
VIER GRÄNZREGIMENTER
Peterwardeiner Deutsch-Banater Illyrisch-Banater
UND ROMAN-BANATER
SAMMT DEM
Titler Gränz-Bataillons
im hohen Auftrage Sr. Excellenz des k.k. Herrn Feldmarschall-Lieutenants
GRAFEN CORONINI-CRONBERG
Militär und Civil-Gouverneur und Landes-Militär-Commandanten
nach offiziellen Quellen verfasst und gezeichnet
VON EMANUEL VON FRICOBERG
Hauptmann im k.k. Generalquartiermeisterstabe
IM JAHRE 1853.
UNGARN
SERBIEN
POLITISCHE EINTHEILUNG
DES PROVINZIAL-GEBIETES
K.K. STATTHALTEREI ZU TEMESVAR.

Темишвар, педесетих година 19. века

Царски министар трговине
Карл Лудвиг фон Брук

неколико срезова, па се, на пример, суботички срез налазио у сомборском округу). На територији Угарске и Хрватске основано је у том периоду 11 комора, осим осталог и коморе у Загребу и Ријеци (обе 1852), као и у Осијеку (1853). Коморе у Београду и Сарајеву основане су знатно касније, почетком 20. столећа (1910. године).

После Аустро-Угарске нагодбе (1867) и преуређења државно-правних односа у Хабзбуршкој монархији, промењене су и територијалне надлежности привредних комора, па је за подручје поновно успостављене Бачко-бодрошке жупаније (са слободним и краљевским градовима Новим Садом, Сомбором и Суботицом) била надлежна Комора у Сегедину, за подручје Сремске жупаније Комора у Осијеку, а за подручје Баната остала је надлежна Комора у Темишвару. У већим војвођанским градовима оснивене су подружнице комора, па је у Новом Саду 1891. г. постојала градска Индустријско-занатска и трговинска комора (сачувана је фотографија управе ове Коморе из исте године). Последња трећина 19. века представљала је, на просторима Војводине, време зачетка индустријализације, најчешће оне која је била везана за аграрну производњу.

Сегедин почетком 20. века

Нови Сад крајем 19. века

Управа градске Индустријско-занатске и трговинске коморе у Новом Саду 1891. године

Зграда Пољопривредног удружења у Сомбору почетком 20. века

До оснивања интересних удружења дошло је и у пољопривреди, па је у Сомбору 1871. г. било устројено Пољопривредно удружење Бачко-бодрошке жупаније, које је, одмах по оснивању, имало близу 900 чланова – малих, средњих и великих земљопоседника са простора целе Жупаније. Удружење је све време свог постојања, до почетка Првог светског рата, имало значајну улогу у осавремењавању и индустријализацији пољопривредне производње, а по свим већим местима Бачко-бодрошке жупаније организовало је бројне изложбе и сајмове. Пред Први светски рат Пољопривредно удружење је имало 6.473 члана и издавало је и недељник „Бачки газда“, који је излазио у Сомбору, на мађарском, немачком и српском језику.

У НОВОЈ ДРЖАВИ

Завршетком Првог светског рата и победом сила Антанте, чији је савезник била и Краљевина Србија, која је у току рата тешко страдала демографски и економски, дошло је до распада Аустро-угарске монархије. У скоро свим војвођанским градовима где су живели Срби и Буњевци, дошло је до успостављања народних одбора, који су, након уласка српске војске, преузели локалну власт од представника мађарске државне и локалне администрације (жупанија, градова и општина).

Велика народна скупштина у Новом Саду 1918 (слика Атанаса Боцарића)

Одлуком Велике народне скупштине Војводине од 25. новембра 1918. године, о присаједињењу Баната, Бачке и Барање Краљевини Србији, као и истоветном одлуком о присаједињењу Срема, која је донета дан раније на Великом народном збору у Руми, настале су нове политичке и привредне околности у развитку Војводине. Када је 1. децембра 1918. г. проглашена Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, нова држава се простирала на знатном делу западног Балкана и Панонске низије.

Величина државе, број становника и њено државно устројство одређено Видовданским уставом из 1921. г. (парламентарна монархија са централистичким државним уређењем и капиталистичким производним и друштвеним односима,

партијско-политички плурализам и прокламована грађанска и политичка права и слободе), створили су предуслове за развитак, до тада, претежно руралне привреде. На подручју Краљевине СХС постојала су свега 2.064 индустријска предузећа, са 155.488 радних места и са погоном јачине 601.208 КС, већим делом полуиндустријског и занатског карактера.

У Војводини (без Срема) било је 428 фабрика (21,2%) са 28.297 радних места (18,2%) и 67.270 погона у КС (11,6%), те се Војводина, по развијености индустрије, налазила одмах иза Словеније (у Југославији је било 5.807 становника на једну фабрику, у Словенији 2.073, а у Војводини 3.147; инвестирани капитал у индустрију у Југославији по једном становнику износио је 661 динара, у Словенији 1.338 динара, а у Војводини 834 динара; број радних места у Југославији на 1.000 становника износио је 13, у Словенији 31, а у Војводини 21). На територији данашње Војводине постојало је неколико великих и успешних предузећа, која су радила у време присаједињења Војводине Србији и оснивања Краљевине СХС – Творница коже у Кули (основана 1753), Беочинска фабрика цемента (1839), Творница сапуна у Новом Саду (1871), Фабрика кудељних производа у Бачкој Паланци (1882), Фабрика свиле у Новом Саду (1884), Фабрика тепиха у Великом Бечкереку (1894), Штофара у Кули (1895), Индустрија млинских машина у Новом Саду (1905), Бановe циглане у Кањижи, Новом Бечеју и Кикинди, пиваре у Апатину, Вршцу, Панчеву, Великом Бечкереку и Бечеју, шећеране у Црвенки, Врбасу и Великом Бечкереку, знатан број великих индустријских млинова (у Сомбору, Кикинди, Шиду, Ади, Бајмоку, Кули итд.).

Трговина је у Војводини била развијенија него у осталим подручјима Краљевине СХС. Како је привреда Војводине била једнострано развијена (на бази једностраних природних богатстава), Војводина је, више него било који други крај земље, била упућена на размену добара са другим подручјима. Будимпешта и Беч, који су преко својих трговачких кућа пре Првог светског рата доминирали у Војводини у промету пољопривредних и индустријских производа на велико, тешко су се одрицали своје улоге, иако се ситуација после рата изменила. Очекивало се да ће се у Војводини развити нова, гросистичка предузећа, која ће преузети водећу улогу у трговини на велико, али у томе се успело тек делимично, бар у погледу размене робе са иностранством, те у погледу извоза пољопривредних производа. када је реч о размени робе са другим подручјима, изгледало је да постоје широке

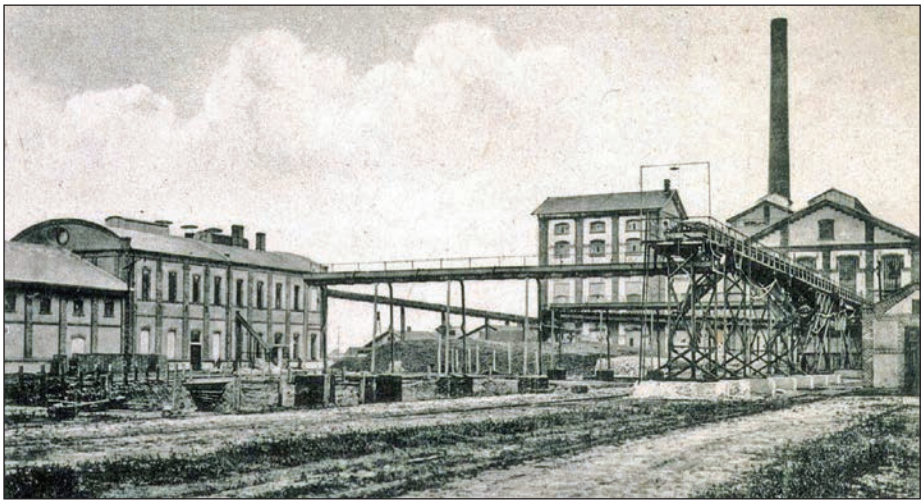

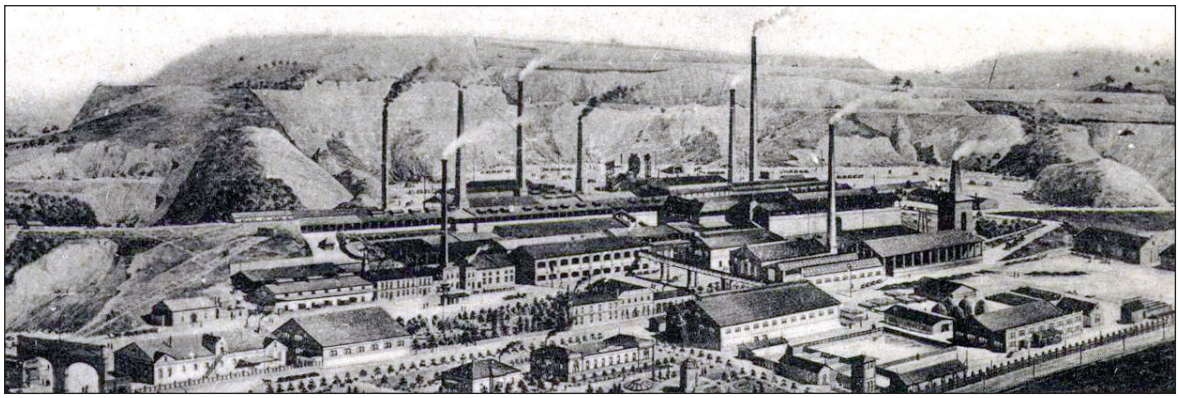

Шећерана у Великом Бечкереку и Беочинска фабрика цемента почетком 20. века

могућности и потребе, нарочито са тзв. пасивним крајевима, богатим низом добара у којима је Војводина оскудевала. Детаљистичка трговачка мрежа наћи ће у првим послератним условима могућности пуног замаха, као последица „глади за робом“, изазване дугогодишњим трајањем рата.

Војводина је, према броју занатских радњи, предњачила испред других крајева Краљевине СХС. Занатство, које је овде доживело своје златно доба средином 19. века, полако је, квалитетом и ценом својих производа, сузбијала индустрија. Ипак, како је индустрија у Војводини до Првог светског рата достигла тек почетни степен свог развоја и како се индустрија после рата споро развијала, постојало је широко поље рада за занатство у оним гранама које су делимично индустријализоване, а поготово у областима производње и услуга до којих она још

није ни допрла. Истовремено су индустријализација, технички и културни напредак стварали могућности и потребу за новим занатима (аутомеханичарским, електромеханичарским, радиотехничарским и др.). Занатство је било значајно и за индустрију као богат резервоар квалификоване радне снаге нужан за индустријску производњу и њен напредак.

У пољопривреди Војводине значајне социјално-политичке и економске последице оставила је аграрна реформа и делимична колонизација ових простора. Осим тога, још годинама после рата војвођански земљорадници (посебно у Банату и Бачкој) били су притиснути изразито високим пореским обавезама, далеко вишим него у осталим крајевима државе. То је изазивало велико незадовољство међу сељаштвом и земљорадницима, а често је, и међу највећим заговорницима уједињења, у додиру са стварношћу долазило до отрежњења и грубог гашења некадашњег заноса, који су, посебно војвођански Срби, исказивали према присаједињењу Србији (велик број војвођанских Срба налазио се, током рата, у добровољачким јединицама српске војске).

Др Јован Јоца Лалошевић

Димитрије Мита Клицин

Такве су биле политичке и привредне прилике у Војводини непосредно по завршетку Првог светског рата 1918. године. На Великој народној скупштини, одржаној 25. новембра 1918. г. у Новом Саду, изабран је Народни савет, чије је извршно тело представљала Народна управа (покрајинска влада), којом је председавао адвокат из Сомбора др Јован Јоца Лалошевић. Повереник за привреду био је Димитрије Мита Клицин, а његов заменик др Миливој Ковачевић.

Мада су, крајем 1918. и почетком 1919. године, опште прилике у целој земљи, а посебно у Војводини, биле нестабилне, почео је, након вишегодишње ратне стагнације, поновни развој привредног живота. Већ током децембра 1918. године, непосредно по оснивању Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, у Новом Саду су учестала окупљања привредника из Новог Сада и других бачких места, на којима су, осим разматрања општих политичких и привредних прилика, разматране и могућности њиховог повезивања и организованог деловања. Истовремено су се, у истој намери, у Великом Бечкереку (Зрењанину) окупљали и банатски привредници. У таквим околностима настала је прва идеја о неопходности оснивања коморе за подручје Бачко-бодрошке жупаније, чије би седиште било у Новом Саду, као и за подручје Баната, са седиштем у Великом Бечкереку.

ТРГОВАЧКО-ИНДУСТРИЈСКА
И ЗАНАТСКА КОМОРА У НОВОМ САДУ

НОВИ САД
палата тргов. индустр.
и занатске Коморе
NOVI SAD
palata trgov. industr.
i zanatske Komore

Како је престала надлежност дотадашњих привредних и трговинских комора Краљевине Угарске на територији Војводине, било је потребно да се утемељи нова струковна организација, која би објединила трговце, индустријалце и занатлије на простору тадашње Војводине. Након неколико седмица преговора, фабриканти и индустријалци су, ипак, одлучили да оснују засебно струковно Удружење индустријалаца, мимо трговце и занатлије (ово Удружење постојаће до 1926. године).

Представници трговаца и занатлија су, 1. фебруара 1919. године, у Свечаној сали здања Матице српске у Новом Саду, основали **Трговачко-занатску комору у Новом Саду**. Привремен председник постао је трговац Љуба Стефановић, први потпредседник био је трговац Коста П. Миросављевић, а други потпредседник кројач Сима Машић. Оснивачкој седници присуствовало је седам трговаца, пет

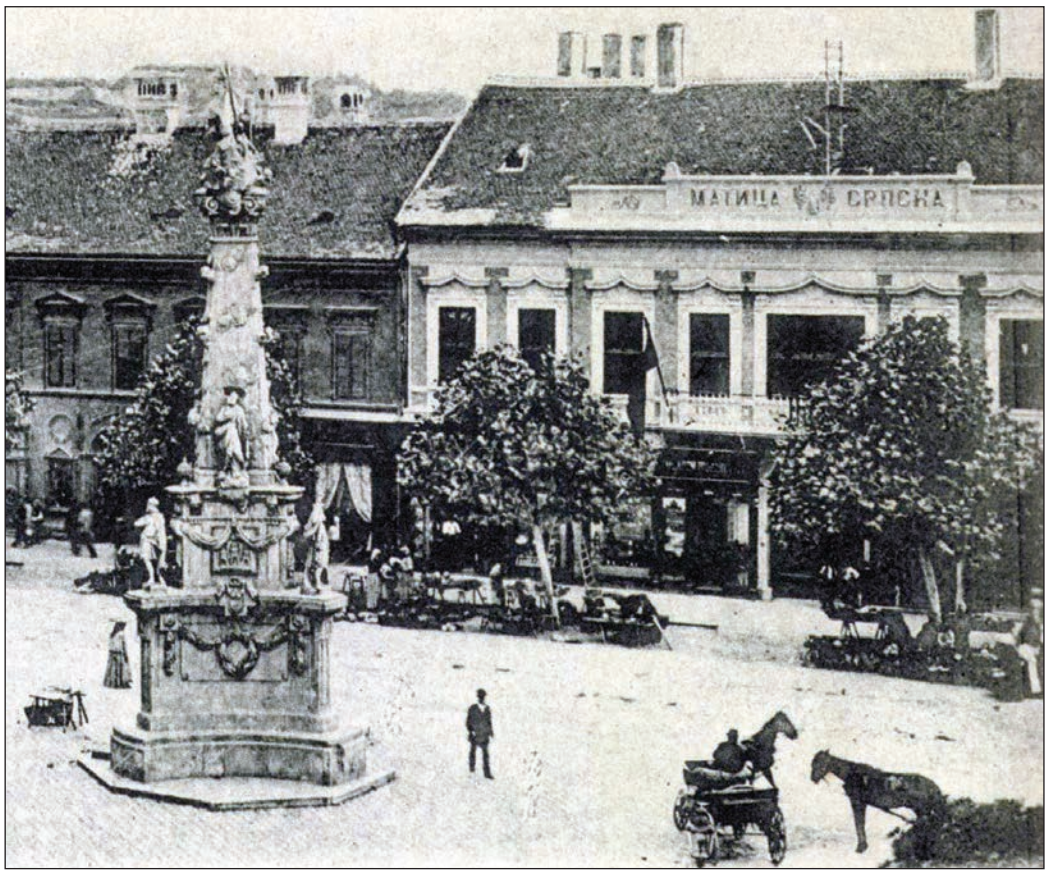

Зграда Матице српске у Новом Саду, у којој је 1919. г. основана Комора

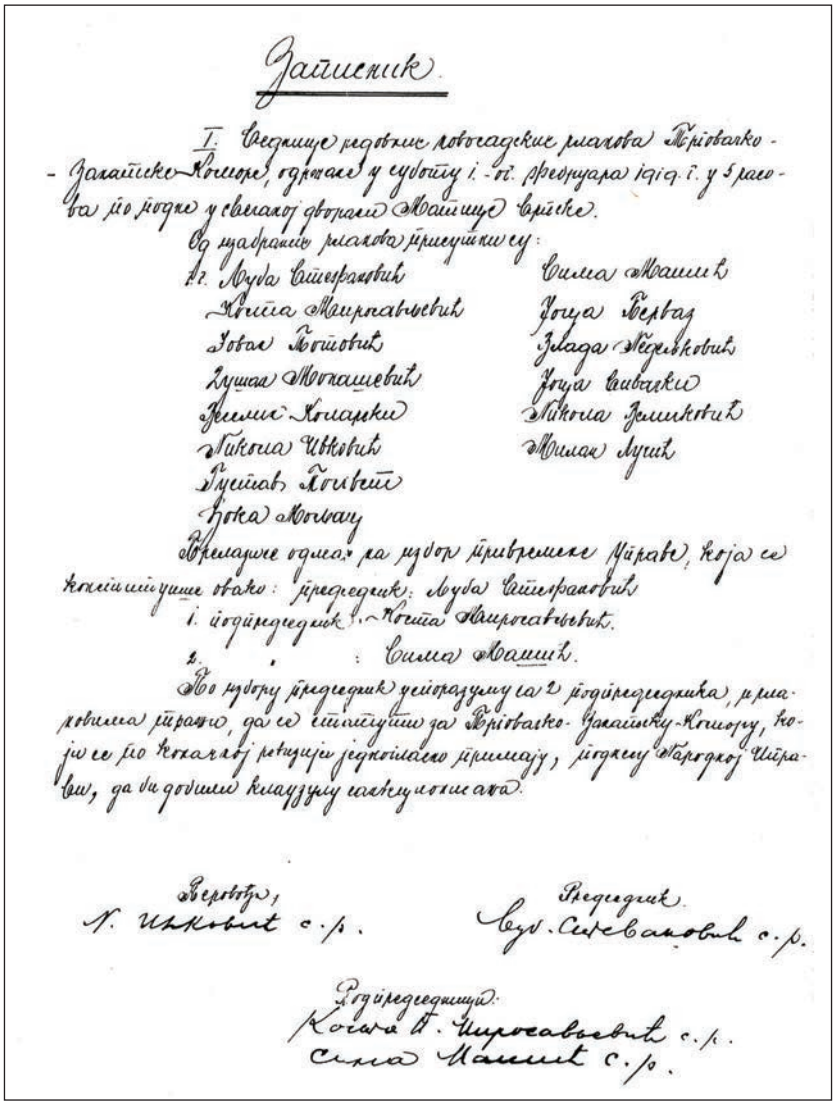

Записник

I. Седница редовне заједнице занатлија Трговачко-Занатске Коморе, одржана у суботу 1. 2. фебруара 1919. г. у 5 часова по подне у свечаној дворани Градске куће.

Од позваних занатлија присутни су:

Д-р. Лука Стојановић
Коста Манојловић
Јован Бошковић
Душан Мочалшевић
Јеремија Комарски
Никола Ивковић
Јустин Лонгвеш
Јока Мочвану
Сима Марић
Јоца Бертак
Злата Недељковић
Јоца Сивачки
Никола Јеликић
Милан Лучић

Привремени одлазе на избор привремене управе, која се састоји у чему: председник: Лука Стојановић
1. подпредседник: Коста Манојловић
2. " : Сима Марић

По избору председник уговарају са 2 подпредседника, и занатлијама прави, да се стапају да Трговачко-Занатску Комору, која се по почетној решији једногласно прихвати, подлежу Народној Управи, да би добили клаузулу плаћању пореза.

Записничар,
Н. Ивковић с. р.

Председник.
Лук. Стојановић с. р.

Подпредседници:
Коста П. Манојловић с. р.
Сима Марић с. р.

Записник са конститутивне седнице Трговачко занатске коморе
са избором привременог руководства, од 1. фебруара 1919. г.

занатлија и двојица учесника непознате сталешке припадности. Привредници мађарске и немачке народности нису учествовали у оснивању Коморе, вероватно верујући у могућност очувања Сентиштванске Мађарске на предстојећој Мировној конференцији у Паризу. На оснивачкој скупштини Коморе прихваћен је статут, чијим је првим чланом одређено да се њена надлежност простире на територију Бачке, односно Бачко-бодрошке жупаније. Задаци Трговачко-занатске коморе формулисани су у другом члану Статута:

Љубомир Стефановић,
први председник Коморе

1. Да узима иницијативу за оснивање и подизање корисних установа за напредак трговине и заната, као што су: берзе, стручне школе, курсеви, музеји и јавна складишта итд.;

2. Да проучава и даје мишљење о законским предлозима и уредбама о трговини и занату, а које јој буде упућивао надлежни министар;

3. Да даје стручно мишљење приликом закључивања трговинских уговора са страним државама;

4. Да проучава и даје мишљење надлежном министру о законским предлозима и питањима о новим порезима, посредним или непосредним дажбинама које се тичу трговине и заната, као и питањима саобраћајних уредаба и тарифа;

5. Да правилима и упутствима поближе регулише односе између помоћника, ученика (шегрта) и власника трговачких и занатских радњи, а у границама закона о радњама или да таква правила, упутства, која су прописала трговачка и занатска удружења свако у својој области одобрава;

6. Да чини представке надлежном министру, ако примети да се прописи закона и правила но свима питањима трговине и заната не примењују правилно;

7. Да на захтев надлежног министра даје своје мишљење о мерама за развијање трговине и заната и да она сама из својих побуда о томе поднесе министру своје предлоге и упућује своје мишљење;

8. Да проучава предлоге које би јој упутили трговачка и занатска удружења, трговци и занатлије или други појединци, а који се тичу трговине и заната;

9. Да подноси надлежном министру годишње извештаје о стању трговине и заната, саобраћаја и свих других питања, који се тичу трговине и заната, односа трговаца и њихових помоћника и посленика, као и организације трговаца и занатлија или трговачких и занатских помоћника и посленика;

10. Да на захтев надлежног министра даје потребна извешћа;

11. Да надлежном министру подноси предлог за одобравање правила трговачких и занатских удружења и да води надзор над радом трговачких и занатских организација, као што су трговачка и занатска удружења, трговачки и занатски пензиони фондови итд.;

12. Да води списак свих трговачких и занатских фирми у Бачкој, које имају обртну дозволу;

13. Да у случају претходног споразума парничара у споровима трговачко-занатске природе именују изборне судије, који ће те спорове решавати;

14. Да даје мишљење у погледу отварања трговачких и занатских радњи у Бачкој;

15. Да води списак регистрованих заштитних марака (жигова) и модела;

16. Да бира судије из реда трговачко-занатског за трговачко-занатске судове;

17. Да издаје уверење о трговачко-занатским узансама и пореклу робе;

18.Да издаје наредбе у погледу натписа над трговачко-занатским радњама;

19. Да чини представке надлежном министру ради затварања свих трговачко-занатских радњи које су добиле одобрење на основу неисправних докумената;

20. Да одређује привременост рада за оне који се привремено баве каквим послом у једном месту;

21. Да даје своје мишљење надлежном министру ради доношења потребних прописа за оне и трговачке и занатске радње при чијем се упражњавању морају имати у виду обзири јавне безбедности, здравља и морала или интереси трговина, као што су: радње механске, гостионичарске, продавнице животних намирница, апотекарске и дрогеријске, радње за забаву публике, извозничке, комисионо-шпедитерске и томе сличне уколико нису регулисане специјалним законима;

22. Да даје одобрење за јавне распродаје робе. Одобрење се неће давати ако дотична радња престаје услед смртног случаја, сеобе из места, промене власника и напуштања радње. Време за распродају прописује Комора. За то време не може се нова роба набављати. Против одлуке Трговачко-занатске коморе може се жалити надлежном министру чије је решење извршно. За спекулативне ликвидације Комора ће одредити новчану глобу;

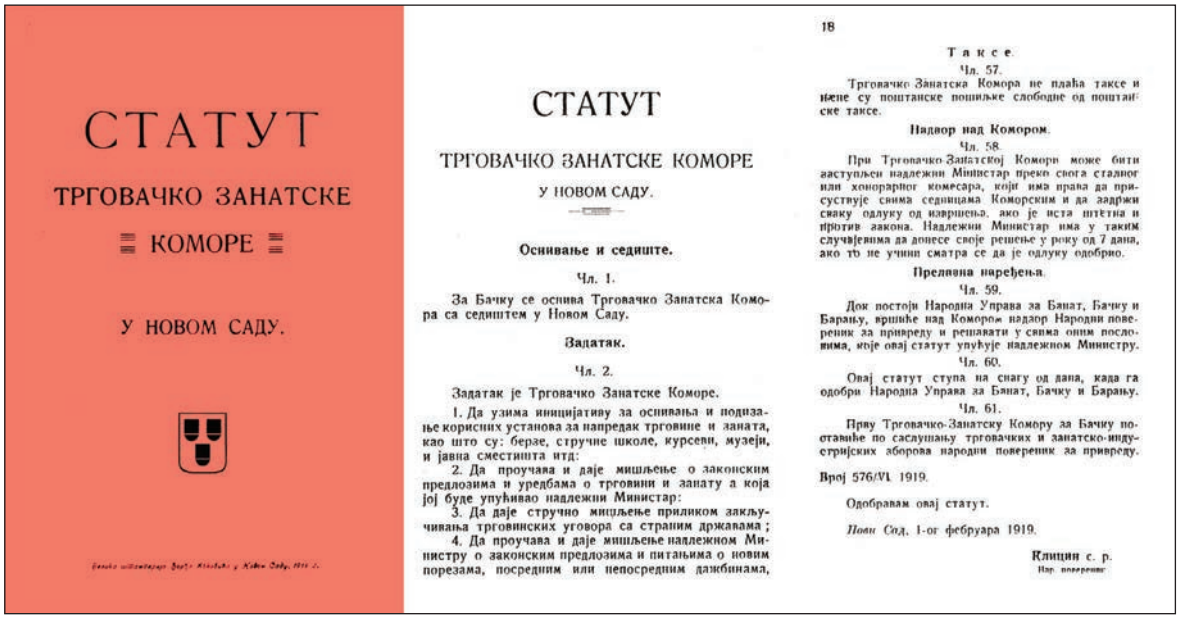

СТАТУТ

ТРГОВАЧКО ЗАНАТСКЕ

КОМОРЕ

У НОВОМ САДУ.

СТАТУТ

ТРГОВАЧКО ЗАНАТСКЕ КОМОРЕ

У НОВОМ САДУ.

Оснивање и седиште.

Чл. 1.

За Бачку се оснива Трговачко Занатска Комора са седиштем у Новом Саду.

Задатак.

Чл. 2.

Задатак је Трговачко Занатске Коморе.

1. Да узима иницијативу за оснивања и подизање корисних установа за напредак трговине и заната, као што су: берзе, стручне школе, курсеви, музеји, и јавна сместишта итд:

2. Да проучава и даје мишљење о законским предлозима и уредбама о трговини и занату а која јој буде упућивао надлежни Министар:

3. Да даје стручно мишљење приликом закључивања трговинских уговора са страним државама;

4. Да проучава и даје мишљење надлежном Министру о законским предлозима и питањима о новим порезама, посредним или непосредним дажбинама,

18

Таксе.

Чл. 57.

Трговачко Занатска Комора не плаћа таксе и њене су поштанске пошиљке слободне од поштанске таксе.

Надзор над Комором.

Чл. 58.

При Трговачко-Занатској Комори може бити заступљен надлежни Министар преко свога сталног или хонорарног комесара, који има права да присуствује свима седницама Коморским и да задржи сваку одлуку од извршења, ако је иста штетна и против закона. Надлежни Министар има у таким случајевима да донесе своје решење у року од 7 дана, ако то не учини сматра се да је одлуку одобрио.

Преливна наређења.

Чл. 59.

Док постоји Народна Управа за Банат, Бачку и Барању, вршиће над Комором надзор Народни повереник за привреду и решавати у свима оним пословима, које овај статут упућује надлежном Министру.

Чл. 60.

Овај статут ступа на снагу од дана, када га одобри Народна Управа за Банат, Бачку и Барању.

Чл. 61.

Прву Трговачко-Занатску Комору за Бачку поставиће по саслушању трговачких и занатско-индустријских зборова народни повереник за привреду.

Број 576/VI. 1919.

Одобравам овај статут.

Нови Сад, 1-ог фебруара 1919.

Клицин с. р.
Нар. повереник

Насловна, прва и последња страна првог Статута Коморе из фебруара 1919. г.

23. Да се споразумева са надлежним министром у погледу одређивања времена за отварање и затварање трговачких и занатских радњи у појединим местима, а према месним приликама;

24. Да даје своје мишљење надлежном министру ради привременог и сталног одузимања права појединим трговцима и занатлијама да држе ученика;

25. Да даје своје мишљење надлежном министру ради доношења потребних прописа за уређење судова добрих људи;

26. Да прописује правила о уређењу трговачког и занатског пензионог фонда;

27. Да даје своје мишљење надлежном министру у погледу прописа који се имају издати ради правилног надзора над трговачким и занатским радњама, организацијама и установама;

28. Да изриче казне онима који својим правом на упражњавање радњи крију противправно упражњавање радњи других;

29. Да предлаже чланове за тарифски одбор;

30. Да прегледа и оверава легитимационе карте страним трговцима, трговачким путницима и агентима, а домаћима да издаје легитимационе карте;

31. Да даје своје мишљење надлежном министру у којим данима и часовима ће се држати предавање у шегртским, трговачким и занатским школама;

32. Да доноси потребна решења према одредбама Закона о радњама, која се тичу обезбеђења трговачких и занатских помоћника и посленика и даје своје мишљење надлежном министру по предметима који се тичу ових обезбеђења.

Комора ће своје мишљење у питању трговачких уговора и о предлозима законским благовремено подносити надлежним министрима како би могли њима да се користе при коначној изради и како би могли да их поднесу уз законске предлоге Народној скупштини.

Статутом Коморе било је предвиђено да њеним радом руководе председник са потпредседницима и председницима Извозничког, Увозничког и Финансијског одсека. Секретара Коморе постављао је, својом одлуком, надлежни државни министар. Положај секретара Коморе био је веома значајан јер је он свакодневно решавао најразноврсније проблеме са којима се Комора сусретала, а њих је било на претек, почев од привредних па до политичких. Секретар је био непосредни старешина особља запосленог у Комори. Краће време, половином двадесетих година 20. века, секретар Коморе био је Мијо Мирковић, познат економиста и историчар економије, писац обимног и вредног опуса.

Комора је већ у оснивању имала одсеке за извоз и увоз, што је била последица преовлађујућег утицаја трговачког сталежа у њеном раду. Такво стање потрајало је до 1926. године, када је Комори приступило Удружење индустријалаца.

Оснивање Трговачко-занатске коморе у Новом Саду и њен Статут, одобрио је 5. фебруара 1919. г. Привредни одсек Народне управе за Банат, Бачку и Барању. Мита Клицин је, као повереник за привреду Народне управе Баната, Бачке и Барање, одредио да Комора ради на територији Бачке и Барање (до демаркационе линије коју одреди Антантина источна војска), са налогом да Комора одмах отпочне свој рад и омогући „развитак наше трговине и индустрије, придржавајући се у свему строго, одобреног Статута“. Истовремено је Клицин известио Комору да је наредио Финансијској дирекцији у Сомбору „да прирез који се до сада убирао у корист Сегединске Трговачко-занатске коморе, од сада сва порезна звања шиљу новосадском порезном звању, које ће убрану своту месечно на признаницу исплаћивати председнику Коморе или другом члану управе, који је на то овлашћен“.

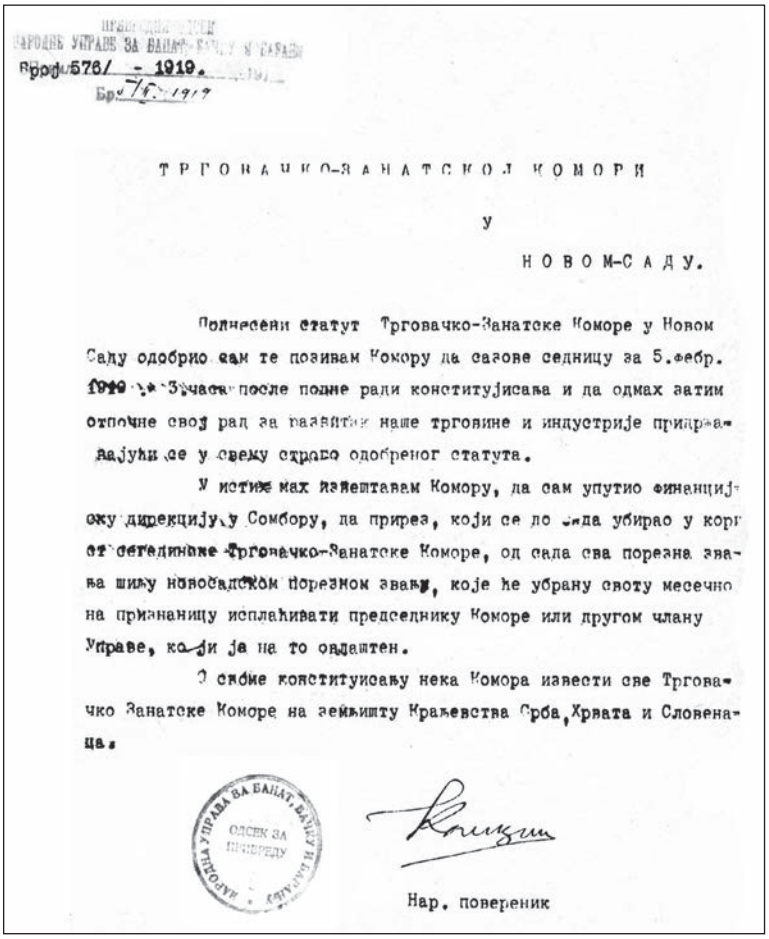

Broj 576/ - 1919.

Бр. 7/6. 1919

ТРГОВАЧКО-ЗАНАТСКОЈ КОМОРИ

у

НОВОМ-САДУ.

Поднесени статут Трговачко-Занатске Коморе у Новом Саду одобрио сам те позивам Комору да сазове седницу за 5.фебр. 1919 у 3 часа после подне ради конституисања и да одмах затим отпочне свој рад за развитак наше трговине и индустрије придржавајући се у свему строго одобреног статута.

У истим нах извештавам Комору, да сам упутио финанцијску дирекцију у Сомбору, да приред, који се до сада убирао у корист сегединске Трговачко-Занатске Коморе, од сада сва порезна звања шиљу новосадском порезном звању, које ће убрану своту месечно на признаницу исплаћивати председнику Коморе или другом члану Управе, који ја на то овлаштен.

О своме конституисању нека Комора извести све Трговачко Занатске Коморе на земљишту Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца.

Нар. повереник

Сагласност повереника за привреду на Статут Коморе, од 5. фебруара 1919. г.

На крају, предложио је да новосадска Трговачко-занатска комора „о свом конституисању извести све Трговачко-занатске коморе на земљишту Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца“.

И заиста, Комора је већ 6. фебруара 1919. једним званичним циркуларом обавестила коморе у Београду, Загребу и Љубљани, затим у Темишвару и Печују о свом оснивању, „имајући за делокруг рада целу Бачку која је [...] пре припадала под Сегединску комору, а која је, пак сада, повлачењем демаркационе линије отцепљена од Бачке“. Циркулар се завршава истакнутом жељом „на један солидаран рад на опште добро наше трговине, занатства и индустрије у великој нам и слободној држави“. Допис о оснивању Коморе упућен је и Трговачкој агенцији Србије у Марсељу, у Француској.

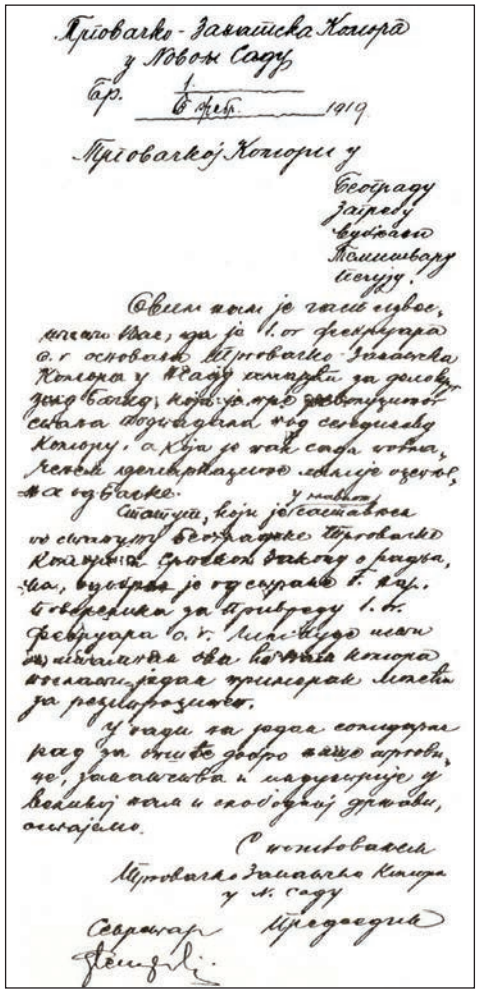

Трговачко-Занатска Комора
у Новом Саду
Бр. 1
6 Febr. 1919

Трговачкој Комори у
Београду
Земуну
Сремској
Митровици
Панчеву
Сенту

Свим нам је познато, мислим Ваше, да је 1. от фебруара о. г основана Трговачко-Занатска Комора у Новом Саду за целу Бачку, која је пре ратних сукоба подлежала под седиште Комору. А Бачка је сад готова, нема здравог разлога одвојити се од Бачке.

Молимо, који је саставни део чланови Београдске Трговачке Коморе Законом закону о раду, да, будући је одређено 1. бр. 6 уверења за Приједу 1. б. фебруара о. г. Мислимо исто и Комора да би Бачка Комора осмислила радне примерак Мисли за разлаборавање.

У циљу за радне солидарне рад за опште добро наше народа, занатства и индустрије у Великој нашој и слободној држави, остајемо.

С поштовањем
Трговачко-Занатска Комора
у Н. Саду

Секретар Председник

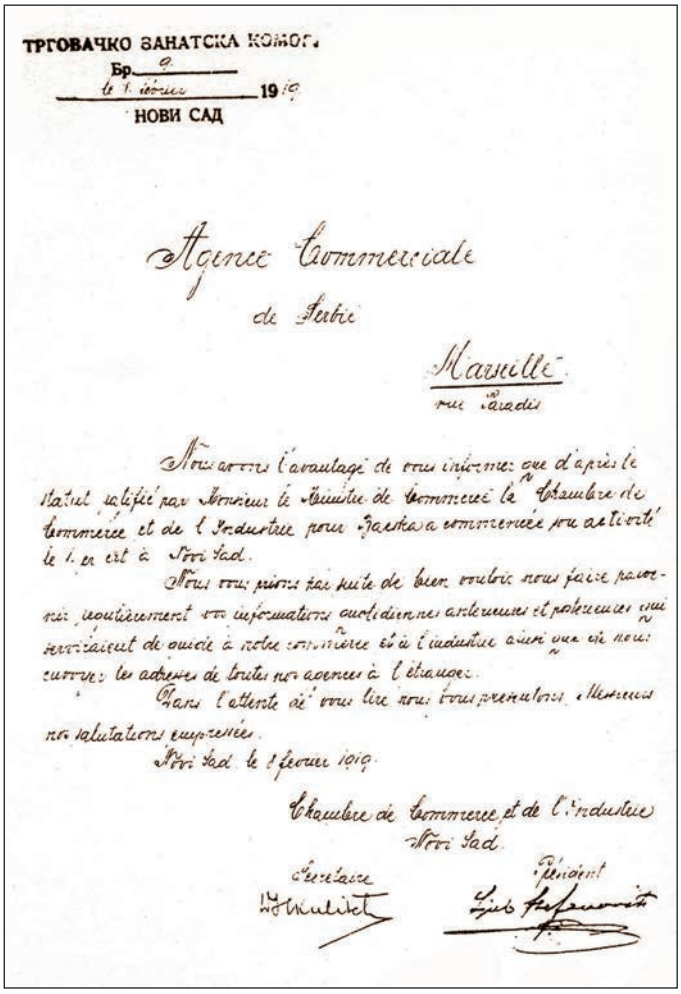

ТРГОВАЧКО ЗАНАТСКА КОМОРА
Бр. 9
Le 1. janvier 1919
НОВИ САД

Agence Commerciale
de Serbie
Marseille
rue Paradis

Nous avons l'avantage de vous informer que d'après le statut adopté par Monsieur le Ministre du Commerce la Chambre de Commerce et de l'Industrie pour Banat a commencée son activité le 1. er est à Novi Sad.

Nous vous prions bien vouloir nous faire parvenir régulièrement vos informations quotidiennes, articles et prospectus ainsi que vos renseignements de toute nature concernant le commerce et l'industrie ainsi que vous nous envoyer les adresses de toutes nos adresses à l'étranger.

Dans l'attente de vous lire nous vous prenons, Messieurs nos salutations empressées.

Novi Sad le 1 février 1919.

Chambre de Commerce et de l'Industrie
Novi Sad

Secrétaire Président

Допис трговачким коморама у другим градовима о оснивању Коморе у Н. Саду

Допис Коморе Српском трговачком представништву у Марсељу, из фебруара 1919. г.

Годину након оснивања Трговачко-занатске коморе у Новом Саду, основана је и Банатска трговачко-индустријска и занатска комора, са седиштем у Великом Бечкереку (Зрењанину), о чему је новосадска комора обавештена дописом од 9. марта 1920. године.

Истовремено, локалне трговинско-индустријске коморе постојале су и у другим градовима Бачке, па је у Суботици 1921. г. основан Савез горњобачких индустријалаца, а знатно бројније било је Удружење трговаца и индустријалаца, познатије под именом „Лојд“, које је утемељено још 1899. године. Из суботичког „Лојда“ развиће се 1921. г. Удружење трговаца и индустријалаца у Суботици, које ће 1923. г. имати

Привредно удружење „Лојд" Сомбор (око 1930)

750 чланова (након 1932. г. ово удружење биће раздвојено на Удружење трговаца и Удружење индустријалаца у Новом Саду – повереништво у Суботици). И у Сомбору је успешно деловало локално Удружење трговаца и индустријалца „Лојд", са преко 300 учлањених трговаца, велепоседника и индустријалаца, а после престанка рада некадашњег Пољопривредног друштва Бачко-бодрошке жупаније, основана је и Сомборска пољопривредна берза, најстарије удружење ове врсте на простору Југославије. Чланови Берзе махом су били житарски трговци из Сомбора и околине, али било је и чланова из удаљенијих насеља. Оба ова сомборска привредна удружења успешно су радила све до Априлског рата 1941. године.

ДЕЛОВАЊЕ КОМОРЕ У КРАЉЕВИНИ СХС (ЈУГОСЛАВИЈИ)

Убрзо по оснивању, Комора је почела са одржавањем редовних састанака, па су већ почетком марта успостављена три њена одсека:

– Извознички одсек: Љуба Стефановић, председник, из Новог Сада; чланови: Гига Латинчић, из Новог Сада, Душан Монашевић, из Новог Сада, Жарко Ђорђевић, из Старог Бечеја и Ђорђе Пенчић, из Суботице;

– Увознички одсек: Коста П. Миросављевић, председник, трговац из Новог Сада; чланови: Влада Недељковић, из Новог Сада, Веселин Коларски, из Новог Сада, Миливој Каракашевић, из Суботице и Коста Панић из Суботице;

– Финансијски одсек: Сима Машић, председник, из Новог Сада; чланови: Бока Мољац, из Новог Сада, Гавра Маленчић, из Новог Сада, Душан Тометин, из Суботице и Видаковић из Суботице.

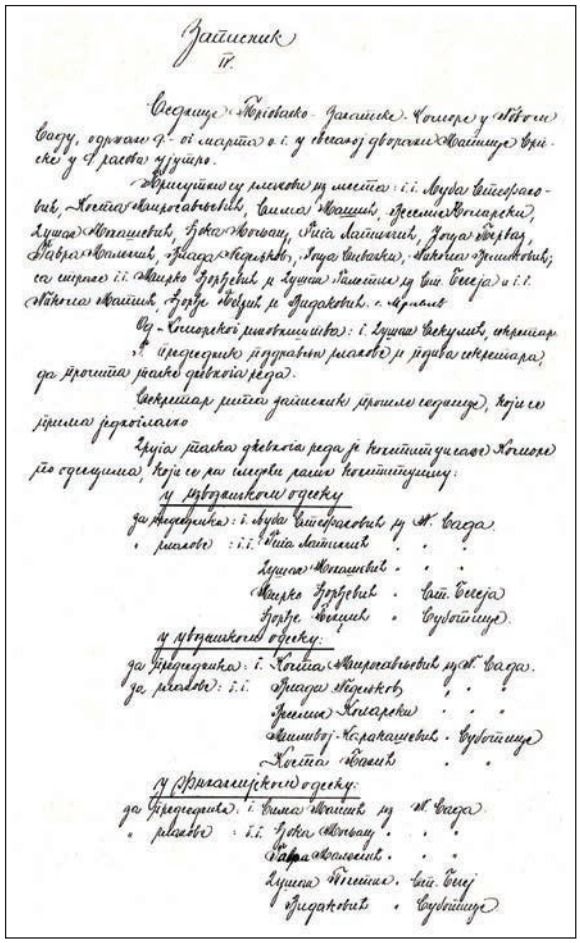

Записник са IV седнице Коморе
на којој су устројени одсеци

Задаци ових одсека били су одређени Статутом Коморе, па је Извознички одсек проучавао питања која се тичу наше извозне трговине, заната и саобраћаја, Увознички је проучавао питања везана за увозну трговину, а Финансијски одсек требало је да проучава сва финансијска питања и пројекте финансијских закона, као и да саставља годишњи буџет Коморе, прегледа завршне рачуне и о томе подноси извештај управи Коморе, да прегледа књиге, благајну и новчана документа најмање једном месечно, да се стара о управљању коморском имовином и надзорима над прикупљањем прихода, те да брине о управљању фондовима, који Комори припадају или су основани да њима рукује Комора.

Према Статуту Коморе, њени чланови бирани су из четири среза: новосадског, сомборског, суботичког и старобечејског. Новосадско изборно место (град Нови Сад и срезови новосадски, паланачки, тителски и жабаљски) бирало је 18 чланова са шест заменика; суботичко изборно место (градови Суботица и Баја и срезови тополски, суботички, бачалмашки и бајски) четири члана са два заменика; сомборско изборно место (град

Седишта изборних срезова за бирање чланова Коморе
Нови Сад, Суботица, Сомбор и Стари Бечеј, између два светска рата

Сомбор и срезови сомборски, апатински и оџачки) четири члана са два заменика; старобечејско изборно место (градови Сента и Кањижа и срезови старобечејски, кулски и сенћански) четири члана и два заменика. Половина чланова бирана је из реда трговаца, а половина из реда занатлија и индустријалаца. На упражњено место редовног члана трговачког реда могао је доћи заменик само из реда трговаца, а на место редовног члана занатско-индустријског реда само заменик из тог реда.

Редовне чланове Трговачко-занатске коморе бирали су пунолетни трговци и занатлије, који су имали обртну дозволу или они који најмање три године самостално као пословође управљају или су управљали радњом. Почасне чланове Коморе бирали су редовни чланови Коморе у пуном саставу на седницама, без обзира на занимање оних које су бирали. Почасни чланови су имали право да на

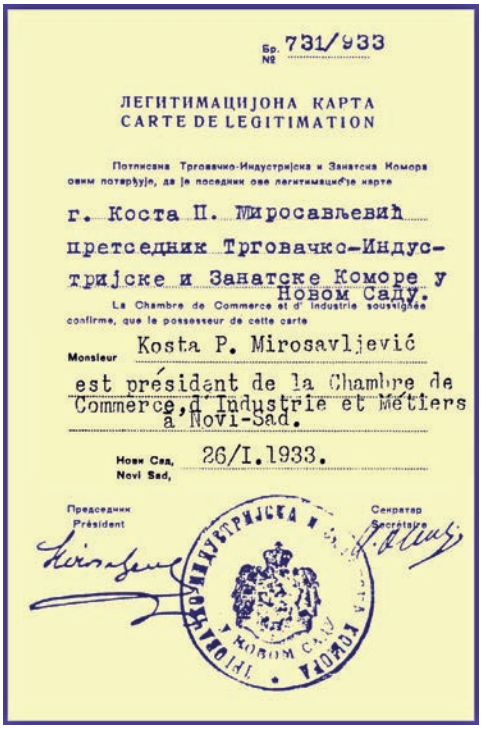

Бр. 731/933
№

ЛЕГИТИМАЦИЈОНА КАРТА
CARTE DE LEGITIMATION

Потписана Трговачко-Индустријска и Занатска Комора овим потврђује, да је поседник ове легитимацијске карте

г. Коста П. Миросављевић
претседник Трговачко-Индустријске и Занатске Коморе у Новом Саду.

La Chambre de Commerce et d' Industrie soussignée confirme, que le possesseur de cette carte

Monsieur Kosta P. Mirosavljević

est président de la Chambre de Commerce, d' Industrie et Métiers à Novi-Sad.

Нови Сад, Novi Sad, 26/I.1933.

Председник Président — Секретар Secrétaire

Коста П. Миросављевић, дугогодишњи председник Коморе (од лета 1919. г.)
и његова легитимација као председника Коморе из 1933. г.

коморским седницама, кад су били позвани, дају савете и обавештења, али нису имали право гласа при доношењу одлука.

У августу 1919. г. за председника Коморе изабран је Коста П. Миросављевић, а за првог потпредседника Никола Ивковић. На седници је такође бирано 5 нових чланова Коморе: Влада Љ. Стефановић, трговац, др Иван Кобал, директор Српске задружне банке, Паја Ст. Јаковљевић, трговац, Гавра Маленчић, свећар – воскар и Лазар Васић, обућар. Избором једног банкара за члана Коморе први пут је успостављена ближа сарадња између банкарства и Коморе, која ће, иако неједнаког интензитета, у раздобљу између два светска рата, бити доста постојана и на обострану корист.

Крајем јула 1919. Комора је успоставила везу са Привилегованом трговачком агенцијом Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца у Лондону, с Чедомиром Мијатовићем на челу, који је Комору обавестио да ће бити на услузи „сваком нашем трговцу и привреднику, али ћемо нарочиту пажњу поклањати личностима које нам ви будете препоручили и упућивали“. Мијатовић је у том смислу затражио

КОСТА П. МИРОСАВЉЕВИЋ

Коста П. Миросављевић је рођен 1869. г. у новом Саду, у трговачкој породици. Његов отац Павле био је родом из Врањева код Новог Бечеја, а након досељења у Нови Сад купио је уходану радњу у Ћурчијском сокаку. Још као младић и гимназиста Коста Миросављевић је својим прилозима сарађивао у листовима „Невен“, „Стармали“ и „Застава“, а желео је да постане професор, чему се успротивио његов отац, па је после основне школе и новосадске гимназије Миросављевић завршио Трговачку школу у Будимпешти. Очеву радњу је преузео 1890. године, а са млађим братом Лазарем основао је трговачку кућу „Браћа Миросављевић“, која је успешно пословала и напредовала, те су своје послове ширили и развијали у знатном обиму. Филијале ове трговачке куће отворене су у још неколико насеља по Бачкој.

Миросављевић је запажено учествовао у раду бројних националних и привредних установа и удружења. Био је председник Новосадске трговачке омладине, у којој је успешно настојао да остане у српским рукама и да сузбије утицај трговаца других националности, који су покушали да ово удружење подреде својим националним интересима. Био је оснивач и први потпредседник Српске честичарске (деоничарске) задруге, из које је касније настала Српска трговачка банка. Дугогодишњи је члан управе Централног кредитног завода, као и покретач и оснивач Новосадске продуктне и ефектне берзе, чији је, такође, био потпредседник. Био је члан Управног одбора и потпредседник Матице српске, а потпредседнички положај имао је и у Савезу земљорадничких задруга, као и у Удружењу трговаца и индустријалаца.

Захваљујући његовом сјајном осећају за организацију, јасној визији, умећу и способностима, новосадска Трговачко-занатска (касније и индустријска) комора је, током 20 година његовог председниковања, израсла у савремену и снажну привредну установу која је успешно штитила и остваривала интересе свог чланства, у чему је Миросављевића заслуга изузетна и пресудна. У Комори је установио и оставио и свој фонд, који је у априлу 1941. г. износио 182.697 динара.

У јуну 1938. г. Коста Миросављевић је изабран за председника општине, односно градоначелника Новог Сада и на том положају је остао до маја наредне године. За своје заслуге награђен је краљевским орденима Св. Саве III степена и Белог орла IV и V степена. Умро је у Новом Саду, 1948. године.

да му Комора достави списак својих чланова, што је она 1. августа 1919. и учинила. Почетни контакти успостављени су и са коморама у другим европским државама, посебно околним или блиским Краљевини СХС.

Čestný předseda P. V. V. primátor hlavního města Prahy JUDr. K. BAXA, a předseda správní rady P. V. V., Ph. Mr. V. BOHÁČ, dovolují si zváti

pana Trgovačka Komora

Novi Sad

K OFICIELNÍMU ZAHÁJENÍ V. PRAŽSKÉHO VZORKOVÉHO VELETRHU

v neděli dne 3. září 1922 o 10. hodině dopolední v paviloně »C« na výstavišti v Král. Oboře v Praze.

Tato pozvánka jest zároveň volnou čestnou vstupenkou, platnou po dobu veletrhu.

MERKUR PRAHA.

Позив градоначелника Прага за учешће Коморе на Прашком сајму 1922. г.

Ипак, новосадска Комора, почетком двадесетих година прошлог века, није могла у потпуности да врши своју мисију. Од самог почетка њеног рада било је нарушено основно право чланова Коморе: да сами бирају своје органе. Тек од 1926. године су, барем формално, испуњени ови захтеви.

Пошто је новосадска Комора обухватила привреду без пољопривреде, потребно је указати бар на неке карактеристичне црте развитка појединих области и грана. Међу индустријским гранама у оно време у Војводини је била најзначајнија млинска индустрија. Док је владала глад за робом и док се међународна трговина није развила, ова индустрија је (отприлике до 1924. године) добро пословала. Ипак, честе промене царинске политике и невођење бриге о заштити ове индустрије, постепено су је доводиле у кризу из које се више није могла ишчупати. Млинска индустрија је, поготово, дошла у тешку ситуацију када су се појавили нови инострани конкуренти, који су по јефтинијим ценама снабдевали остале

Парни млин у Кули

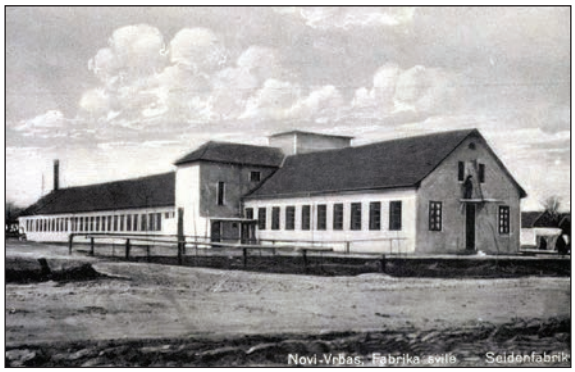

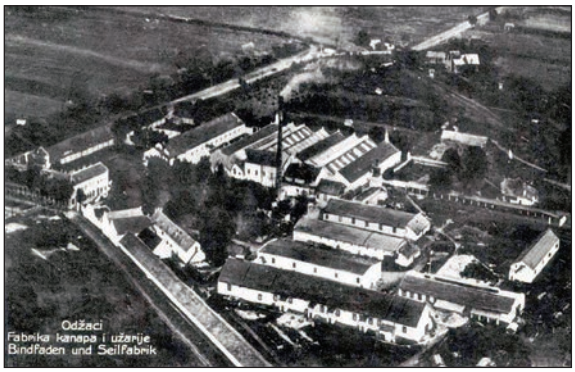

Фабрика свиле у Врбасу и Фабрика канапа и ужарије у Оџацима

крајеве Краљевине Југославије. Нижа цена иностраних млинских производа добрим делом је долазила услед несређеног стања југословенских железница и њихових превисоких тарифа. Отуда је коришћење млинских капацитета често било и испод 50 процената.

Остале индустријске гране су пролазиле нешто боље, нарочито текстилна индустрија, која се овде касније развила, када је прехрамбена индустрија већ до неке мере била изграђена. Овај, релативно повољан развој осталих индустријских грана делимично је представљао и узрок стагнације и опадања занатства. Али на такав развој занатства је утицало и то што је број занатлија знатно порастао, па су могли да раде само једним делом својих капацитета. Уз то су сеоске занатлије

ТРГОВИНСКО-ИНДУСТРИЈСКА И ЗАНАТСКА КОМОРА
У НОВОМ САДУ

Логотип Трговинско-индустријске и занатске коморе у Новом Саду од 1926. г.

у Војводини биле оптерећене претерано високим порезима, знатно вишим него у осталим крајевима државе.

У таквим условима је Трговачко-индустријска и занатска комора у Новом Саду требало најпре да се организационо среди. Комори је 1926. г. приступило Удружење индустријалаца, па је од тада њен званичан назив био **Трговачко-индустријска и занатска комора у Новом Саду**. Исте године долази до првих избора чланова Коморе и тек су се тада испољиле и тежње привредника изван Новог Сада. Овом реорганизацијом успостављене су и три секције: индустријска, трговинска и занатска. Најзад, донет је и нов правилник о пословном реду и унутарњој организацији. Из свих тих разлога претежни део делатности ове Коморе у првим годинама своди се на издавање разних уверења, потврда, легитимација, препорука (нпр. за одобравање зајмова), интервенција, мишљења, предлога, разних овера контролника, рачуна, тумачења закона и сл. Свестранији и активнији рад ове Коморе заправо почиње тек од 1926. године. У тој години објављен је и први обухватнији и сложенији извештај о раду, са прегледом привредног развитка и достигнућа.

Реорганизовање Коморе наставило се и идуће, 1927, године. На основу већ донетих правилника и измењеног статута, мења се и шири и унутрашња организација Коморе. Осим управе, секретара, три секције (индустријска, трговачка и занатска), Финансијског одсека, Дисциплинског суда, Одбора пензионог фонда, Одбора за Славнићкин фонд – сада се формирају још и Финансијско-порески, Саобраћајни и Царински одбори. И, наравно, то проширење унутрашње организације Коморе морало је позитивно утицати и на њен рад. То се види и по разгранатијој и плоднијој делатности више одбора. Саобраћајни одбор је нпр. одржао неколико конференција са заинтересованима; одржане су и конференције са индустријалцима кудеље, затим са грађевинским занатлијама, осим пленума

и других састанака који су и раније одржавани. Сем тога, ове године долази и до формирања Изабраног суда Коморе, који ће решавати приватно-правне спорове између оних странака које су претходно признале надлежност овог суда.

Лого Лењијеве уљаре из Врбаса 1923. г.

Преглед важнијих представки које је Комора у току године подносила разним форумима и који се обавезно подноси у сваком годишњем извештају показује такође да је Комора интервенисала и изражавала мишљење о многим актуелним привредним питањима, као што су: разни спољнотрговински уговори и проблеми увоза и извоза, оснивање Средње техничке школе у Новом Саду (до тада Војводина нема ниједну овакву школу иако је њена индустрија развијенија од многих других области и покрајина у којима је таквих школа већ било), разне мере царинске политике, саобраћајна питања, служба ПТТ, разни практични проблеми занатлија итд.

Учешће Коморе на разним конгресима и конференцијама било је веома значајно. На састанку који је организовало Министарство трговине и индустрије средином 1926. године спроведена је анкета о узроцима „нередовног стања у нашем привредном животу“. Новосадска комора је изнела мишљење да „привредна криза није краткотрајна и пролазна појава“, те да је томе узрок „целокупна структура наше привреде“, а да је лек државна економска политика коју треба упутити правцем повећања пољопривредне производње, придобијањем нових земљишта за обраду, правцем повећања извоза, стварањем јединствених типова за извоз и правцем појефтињавања кредита.

На Конгресу привредних комора и организација, одржаном септембра 1926. године, расправљано је питање одбране од поплава, и ова Комора је о томе поднела реферат и предлоге. Реферат истиче да штета износи око једну милијарду динара, од чега само на Војводину отпада 80% (мисли се на познату велику поплаву Дунава 1926), и с тим у вези дати су следећи предлози: 1. Да се исплати помоћ водним заједницама у износу од 50 милиона динара; 2. Да држава одмах исплати дужан водоплавни допринос; 3. Да се убудуће посебна пажња поклони Војводини и 4. Да се хидротехничка служба остави при Министарству пољопривреде и вода.

Касније је Комора обраћала све већу пажњу на привредно законодавство и преко таквих конференција и конгреса све више истицала своје захтеве, користећи у већој мери право које јој је давао Закон о коморама. Али и тада, иако је Комора давала довољно предлога за доношење нових законских прописа, или за измену постојећих, њено мишљење није увек узимано у обзир. Зато се у годишњем извештају за 1929. годину саопштава: „Поред законске дужности комора, да оне на позив министарстава дају своја мишљења, не постоји одговарајућа дужност на страни министарстава, да она имају тражити мишљење комора у привредним питањима“.

Питање саобраћаја је једна од привредних области за коју се Комора стално интересује. Ове, 1929. године, нпр. Министарству саобраћаја се предлаже следеће: а) Проширење новосадске теретне станице; б) Уређење претовара на станици Нови Сад–Зимовник; в) Проширење употребе железничких магацина за житарице; г) Побољшање претовара на станици Славонски Брод; д) Предузимање заштитних мера у корист занатлија, нарочито царинском политиком; ђ) Изградња железничких пруга дуж новосадске обале Дунава; е) Побољшање поштанско-телефонско-телеграфског саобраћаја, нарочито на линији Београд–Нови Сад–Суботица, ж) Поправка путева и подизање нових; з) Доношење јединственог закона о јавним складиштима. Међутим, до рата је ово остало само молба Трговачко-индустријске и занатске коморе у Новом Саду. Комора се бавила и потребом моторизовања вициналних пруга, поново проблемом проширења новосадске железничке и теретне станице, недовољношћу шлепова којима располаже Речна пловидба, потребом заштите домаће радиности, индустрије и занатства, нарочито при увозу.

Стара железничка станица у Новом Саду

Новосадско пристаниште двадесетих година 20. века

У следећим годинама Комора побољшава своју организацију. Управа постаје Председништво са једним председником, три потпредседника и члановима Председништва. Раније три секције (трговачка, индустријска и занатска) сада се проширују са два нова одсека: новчарским и угоститељским. Изборно право за ове секције, односно одсеке, тек је регулисано Уредбом од 16. марта 1929. године, којом је коморско подручје за трговински и занатски одсек подељено на два изборна округа, а за индустријски одсек цело коморско подручје чинило је један изборни округ. Број чланова одсека је следећи: за трговину најпре 10 а касније 18, за занатство – од 10 на 18, за индустрију – од четири на 14 чланова, затим за новчарски одсек осам чланова и за угоститељски четири члана. Осим тога, формирају се и нови одбори. Уз Финансијски, Порески и Царински одбор, сада се формирају и Саобраћајни, Пољопривредни и Социјално-политички одбор, док се првобитни Финансијски, Порески и Царински одбори уједињују у један – Царински одбор. Унутрашња организација Коморе се шири тако што се формирају и нови одбори у оквиру ранијих секција. Тако су настали Радни одбор Занатског одсека и Радни одбор Трговинског одсека. Најзад, и даље постоји коморски Уред са главним секретаром на челу. У разним коморским извештајима истиче се аутономност појединих одбора, мада се понегде може наћи трага и незадовољству неког одсека, с обзиром на то да је Комора заједничка, па се понекад, вероватно, запостављала проблематика неког одбора, односно одсека. Истина, овде није дошло до расцепа, као што се то десило у Банатској комори, у којој су се занатлије издвојиле.

Након приступања Савеза индустријалаца Трговачко-занатској комори 1926. г. и промене њеног званичног назива, њена територијална надлежност проширена је

Домаћа ливаница уметничких израђених звона препоручује Славним Црквеним Општинама своја звона, која по квалитету, племенитом звуку, уметничкој изради и солидној цени надмашују сваку конкуренцију - Материјал: прволасна сигурна „Гаокенброза". Уметничка орнаментика, натписи од ма колико слова као и ликови Светитеља израђују се бесплатно. - Лијемо звона од 50 до 6000 килограма. - За тон, материјал и израду гарантујемо 10 година Располажемо са 80 похвалница.

Ing. ПРЕДРАГ ЈОВАНОВИЋ И ДРУГ
НОВИСАД - ЂУРЕ ЈАКШИЋА УЛИЦА БР. 16

КОНТО: СРПСКА ТРГОВАЧКА БАНКА НОВИ САД
КОНТО ПОШТАНСКЕ ШТЕДИОНИЦЕ БЕОГРАД Ж.РН.

НОВИ САД, 28.Јануар 1926

Славној

Трговачко Занатлијској Комори

Нови Сад.

Потписана,звоноливница Инж.П.Јовановића и К.Кутера из Новог Сада овим учтиво моли горњи наслов,да му моћи изволи издати уверење о својој способности учествовања на државним лицитацијама.Ово уверење нам је потребно за предстојећу лицитацију у Загребу дне 29-ог о.м.преко набавке бакарних и месинганих лимова и осталог.

С учтивим поштовањем:

Инж. ПРЕДРАГ ЈОВАНОВИЋ и К. КУТЕР
Звоноливница у Новом Саду

Захтев Комори из 1926. г.

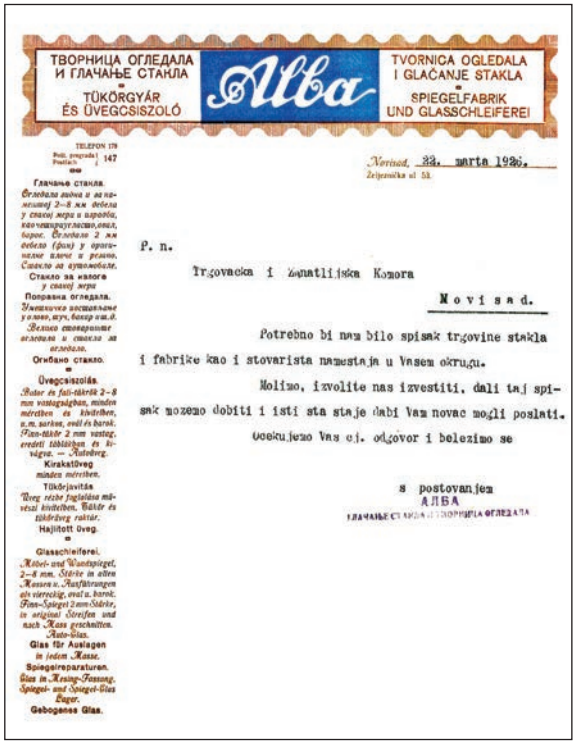

ТВОРНИЦА ОГЛЕДАЛА И ГЛАЧАЊЕ СТАКЛА
TÜKÖRGYÁR ÉS ÜVEGCSISZOLÓ
Alba
TVORNICA OGLEDALA I GLAČANJE STAKLA
SPIEGELFABRIK UND GLASSCHLEIFEREI

TELEFON 179
Пош. рачунски Postfach 147

Novisad, 22. марта 1926.
Жељезничка ул 53

Глачаньа стакла.
Огледала звона и за намештај 2–8 мм дебела у сваној мери и облику, као чешаљугластво, овал, барок. Стакло 2 мм дебело (фин) у оригиналне димензије и решо. Стакло за аутомобиле.
Стакло за налоге у сваној мери
Поправка огледала.
Уметничко постављање у лево, огуг, барок и.т.д.
Велико стовариште огледала и стакла за огледало.
Огибано стакло.
Üvegcsiszolás.
Bator és fali-tükrök 2–8 mm vastagságban, minden méretben és kivitelben, o.m. szélben, ovál és barok. Fino-tükör 2 mm vastag, eredeti táblákban és kivágva. — Autóüveg.
Kirakatüveg minden méretben.
Tükörjavítás
Üveg rezbe fogalása más-szal kivitelben. Autó és tükörüveg raktár.
Hajlított üveg.
Glasschleiferei.
Möbel- und Wandspiegel, 2–8 mm. Stärke in allen Massen u. Ausführungen als viereckig, oval u. barok. Fino-Spiegel 2 mm Stärke, in original Streifen und nach Mass geschnitten.
Auto-Glas.
Glas für Auslagen in jedem Masse.
Spiegelreparaturen.
Glas in Rising-Fassung.
Spiegel- und Spiegel-Glas Lager.
Gebogenes Glas.

Р. п.

Трговачка и Занатлијска Комора

Новисад.

Потребно би нам било списак трговине стакла и фабрике као и стоваристa намештаја у Вашем округу.

Молимо, изволите нас известити, дали тај списак можемо добити и исти ста таје дабі Вам новац могли послати.

Очекујемо Ваш ј. одговор и бележимо се

с поштовањем
АЛБА
ГЛАЧАЊЕ СТАКЛА И ТВОРНИЦА ОГЛЕДАЛА

Допис Комори Творнице огледала из Новог Сада 1926. г.

и на Барању, што је изричито истакнуто чланом 1. новог Статута Трговачко-индустријске и занатске коморе у Новом Саду, којим је и формално био замењен Статут донет 1919. године. Ипак, већи део одредаба Статута из 1919. г. остао је у суштини неизмењен, иако су његове поједине одредбе, осим интереса трговаца и занатлија, сада штитиле и интересе индустријалаца.

У регулисању делатности Коморе после 1926. године уочавају се значајне новине: после доношења новог Статута, Комора је донела Правилник Избраног суда Трговачко-индустријске и занатске

FABRIKA ULJA
DOMAĆA D.D.
FABRIKA U NOVOM VRBASU
TELOR. DOMAĆA NOVI VRBAS
TELEFON BR 16
KANCELARIJA U BEOGRADU
VASINA UL. 5/I POŠT FAH 960
TELGR ADRESA VRBASKA BEOGRAD
BR POŠT ŠTEDIONICE BEOGRAD 56.285
TELEFON: 25-6-91

Novi Vrbas, 21.januara 1941.god.

Titl.
Trgovačko-Industrijska i zanatska Komora
N O V I S A D

Čast nam je ovim izvestiti naslov da je ovo preduzeće, u smislu Uredbe o ustanovama za snabdevanje, osnovalo Potrošačku Zajednicu u svrhu snabdevanja hranom i ogrevom radnika i nameštenika našeg Preduzeća.

Ova potrošačka Zajednica je osnovana 19.XI.1940.god., te je i pravilnik i-te od strane Načelstva Saveza Vulskog u Vuli pod br.259 od 27.XI.1940.K.Br.9630/40. g. odobren.

Izveštavajući naslov o predńjem, ostajemo
s odličnim poštovanjem,
FABRIKA ULJA "DOMAĆA" D. D.

Допис Комори Фабрике уља у Врбасу из јануара 1941. г.

коморе, Правилник о пословном реду, Правилник о дужностима и правима чиновника Трговачко-индустријске и занатске коморе, Правилник о мировинском фонду и додатак Правилнику о дужностима и правима чиновника и намештеника Трговачко-индустријске и занатске коморе у Новом Саду.

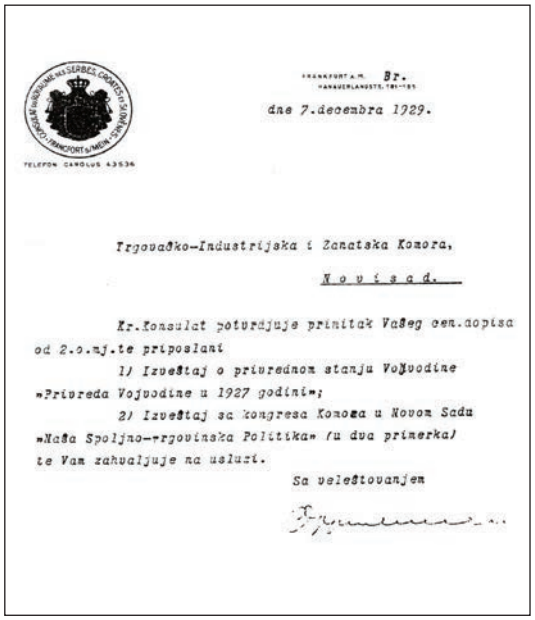

FRANKFURT A.M. Br.
HANAUERLANDSTR. 191-195

dne 7.decembra 1929.

TELEFON: CAROLUS 43534

Trgovačko-Industrijska i Zanatska Komora,

N o v i s a d.

Kr.Konsulat potvrđuje prinitak Vašeg cen.dopisa od 2.o.mj.te priposlani

1) Izveštaj o privrednom stanju Vojvodine "Privreda Vojvodine u 1927 godini";

2) Izveštaj sa kongresa Komora u Novom Sadu "Naša Spoljno-trgovinska Politika" (u dva primerka)

te Vam zahvaljuje na usluzi.

Sa veleštovanjem

Одговор Комори из југословенског конзулата у Франкфурту из 1929. г.

Трговачко-индустријској и занатској комори у Новом Саду пружила се изузетна прилика да се афирмише у коморском систему Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, па је 26. и 27. маја 1929. г. у Новом Саду организовала Конференцију комора за трговину, индустрију и занатство, на којој је саопштен већи број реферата. Осим спољно-трговинске проблематике, учесници Конференције комора највише су се позабавили тарифском политиком, што је сасвим разумљиво јер је од њеног утврђивања и спровођења, а особито у железничком саобраћају, зависила цена кружења роба, с једне стране, па и вредност пласиране робе, не само на домаћем него и на страном тржишту, с друге стране. На конференцији је усвојена Резолуција у којој се огледала једна страна привредног стања у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, па и у Војводини, крајем те деценије, а наглашени су и општи захтеви тадашњих привредника. Њени аутори настојали су да удовоље интересима свих југословенских комора, па и комора у Новом Саду и Великом Бечкереку. На тај начин може се и разумети допуна резолуције о оснивању Међукоморског одбора са седиштем у Новом Саду, ради што хитнијег и свестранијег регулисања свих проблема речне тарифске политике.

После успостављања Шестојануарског режима 1929. године, инаугурисаног Манифестом краља Александра, Законом од 3. октобра 1929. г. омогућена је интервенција државе у привреди преко Министарства трговине и индустрије. Зато су под надлежношћу тог министарства од 1930. г. били Управа за заштиту индустријске својине у Београду, Државни завод за унапређење индустрије

и занатства у Београду, Уред за поспешивање обрта у Љубљани, 14 трговачких, индустријских и занатских комора (укључив и коморе у Новом Саду и Великом Бечкереку), два коморска уреда, 18 контрола мера (међу њима и контроле мера у Новом Саду, Суботици, Великом Бечкереку и Вршцу), 18 повлашћених трговачких агенција у иностранству, као и трговачке, техничке и занатске школе.

Новосаграђено здање Коморе 1931. г.

Истовремено, Комора је 1931. г. изградила свој дом, за који је речено да „служи за украс Новог Сада и као знак солидарности и заједничког рада свију привредника овог коморског подручја“. Пројекат за зграду Трговачко-индустријске коморе начинио је 1930. г. архитекта Милан Секулић, а извођач радова било је Грађевинско предузеће инж. Даке Поповића и Данила Каћанског. Троспратница, саграђена у стилу модерне, имала је низ канцеларијских простора, са украшеним свечаним салама, а на фасади новосаграђане зграде Коморе постављени су и рељефи вајара Сретена Стојановића.*

* Зграда постоји и данас, у улици Модене, али јој је касније дозидан спрат и постављен кров, те је изгубила свој елегантан првобитан облик. У њој се, деценијама, налазио Покрајински комитет Савеза комуниста Војводине, а од 1990. г. ова зграда је седиште Покрајинског одбора Социјалистичке партије Србије.

Рељеф вајара С. Стојановића на здању Коморе

Године 1932. издата је и Уредба о трговинским, индустријским и занатским коморама, којом је територијална надлежност Трговинско-индустријске и занатске коморе у Новом Саду одређена над свим градовима у Дунавској бановини између Дунава и Тисе, а на десној обали Дунава над Сремским Карловцима и срезовима Илок, Ириг и Стара Пазова. Истом уредбом барањски срезови доспели су под надлежност коморе у Осијеку, а из надлежности коморе у Великом Бечкереку издвојено је Панчево (град и срез) и прикључено комори у Београду. У нормативним актима истиче се да је комора јавно-правна установа, која се у својим натписима, актима и печатима служи државним грбом Краљевине Југославије. Комора је својом делатности обухватала целокупну индустрију, трговину и занатство, а трговина је, истовремено, обухватала новчарство, угоститељство, речно бродарство и саобраћајну делатност, а индустрија је проширена на металургију, бродоградњу и рударство.

У таквим околностима Трговачко-индустријска и занатска комора у Новом Саду усвојила је нов Статут, који је одобрен решењем министра трговине и индустрије, а на снагу је ступио 27. новембра 1932. године. Одредбе овог Статута остале су неизмењене до слома Краљевине Југославије 1941. године.

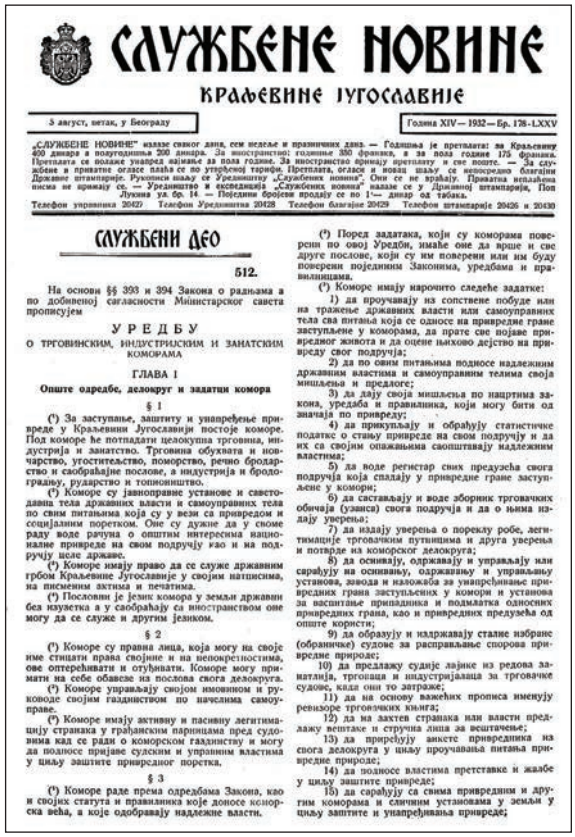

СЛУЖБЕНЕ НОВИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

5 август, петак, у Београду

Година XIV — 1932 — Бр. 178-LXXV

„СЛУЖБЕНЕ НОВИНЕ" излазе сваког дана, сем недеље и празничних дана. — Годишња је претплата: за Краљевину 400 динара а полугодишња 200 динара. За иностранство: годишње 350 франака, а за пола године 175 франака. Претплата се шаље унапред најмање за пола године. За иностранство примају претплату и све поште. — За службене и приватне огласе плаћа се по утврђеној тарифи. Претплата, огласи и новац шаљу се непосредно благајни Државне штампарије. Рукописи шаљу се Уредништву „Службених новина". Они се не враћају. Приватна неплаћена писма не примају се. — Уредништво и експедиција „Службених новина" налазе се у Државној штампарији, Поп Лукина ул. бр. 14. — Поједини бројеви продају се по 1·— динар од табака.

Телефон управника 20427 Телефон Уредништва 20428 Телефон благајне 20429 Телефон штампарије 20426 и 20430

СЛУЖБЕНИ ДЕО

512.

На основи §§ 393 и 394 Закона о радњама а по добивеној сагласности Министарског савета прописујем

УРЕДБУ

О ТРГОВИНСКИМ, ИНДУСТРИЈСКИМ И ЗАНАТСКИМ КОМОРАМА

ГЛАВА I

Опште одредбе, делокруг и задатци комора

§ 1

(¹) За заступање, заштиту и унапређење привреде у Краљевини Југославији постоје коморе. Под коморе ће потпадати целокупна трговина, индустрија и занатство. Трговина обухвата и новчарство, угоститељство, поморство, речно бродарство и саобраћајне послове, а индустрија и бродоградњу, рударство и топионништво.

(²) Коморе су јавноправне установе и саветодавна тела државних власти и самоуправних тела по свим питањима која су у вези са привредом и социјалним поретком. Оне су дужне да у своме раду рачуна о општим интересима националне привреде на свом подручју као и на подручју целе државе.

(³) Коморе имају право да се служе државним грбом Краљевине Југославије у својим натписима, на писменим актима и печатима.

(⁴) Пословни је језик комора у земљи државни без изузетка а у саобраћају са иностранством оне могу да се служе и другим језиком.

§ 2

(¹) Коморе су правна лица, која могу на своје име стицати права својине и на непокретностима, ове оптерећивати и отуђивати. Коморе могу примати на себе обавезе на послова свога делокруга.

(²) Коморе управљају својом имовином и руководе својим газдинством по начелима самоуправе.

(³) Коморе имају активну и пасивну легитимацију странака у грађанском парници пред судовима кад се ради о коморском газдинству и могу да подносе пријаве судским и управним властима у циљу заштите привредног поретка.

§ 3

(¹) Коморе раде према одредбама Закона, као и својих статута и правилника које доносе коморска већа, а које одобравају надлежне власти.

(²) Поред задатака, који су коморама поверени по овој Уредби, имаће оне да врше и све друге послове, који су им поверени или им буду поверени појединим Законима, уредбама и правилницима.

(³) Коморе имају нарочито следеће задатке:

1) да проучавају из сопствене побуде или на тражење државних власти или самоуправних тела сва питања која се односе на привредне гране заступљене у коморама, да прате све појаве привредног живота и да оцене њихово дејство на привреду свог подручја;

2) да по овим питањима подносе надлежним државним властима и самоуправним телима своја мишљења и предлоге;

3) да дају своја мишљења по нацртима закона, уредаба и правилника, који могу бити од значаја по привреду;

4) да прикупљају и обрађују статистичке податке о стању привреде на свом подручју и да их са својим опажањима саопштавају надлежним властима;

5) да воде регистар свих предузећа свога подручја која спадају у привредне гране заступљене у комори;

6) да састављају и воде зборник трговачких обичаја (узанса) свога подручја и да о њима издају уверења;

7) да издају уверења о пореклу робе, легитимације трговачким путницима и друга уверења и потврде из коморског делокруга;

8) да оснивају, одржавају и управљају или сарађују на оснивању, одржавању и управљању установа, завода и наложба за унапређивање привредних грана заступљених у комори и установа за васпитање припадника и подмлатка односних привредних грана, као и привредних предузећа од опште користи;

9) да образују и одржавају сталне изборне (обраничке) судове за расправљање спорова привредне природе;

10) да предлажу судије лајике из редова занатлија, трговаца и индустријалаца за трговачке судове, када они то затраже;

11) да на основу важећих прописа именују ревизоре трговачких књига;

12) да на захтев странака или власти предлажу вештаке и стручна лица за вештачење;

13) да приређују анкете привредника из свога делокруга у циљу проучавања питања привредне природе;

14) да подносе властима претставке и жалбе у циљу заштите привреде;

15) да сарађују са свима привредним и другим коморама и сличним установама у земљи у циљу заштите и унапређивања привреде;

Уредба о коморама из 1932. г.

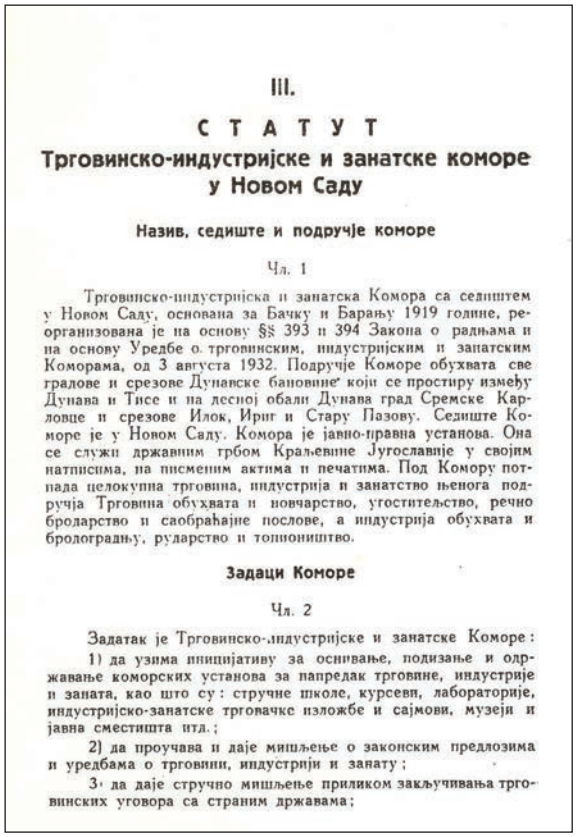

III.

СТАТУТ

Трговинско-индустријске и занатске коморе у Новом Саду

Назив, седиште и подручје коморе

Чл. 1

Трговинско-индустријска и занатска Комора са седиштем у Новом Саду, основана за Бачку и Барању 1919 године, реорганизована је на основу §§ 393 и 394 Закона о радњама и на основу Уредбе о трговинским, индустријским и занатским Коморама, од 3 августа 1932. Подручје Коморе обухвата све градове и срезове Дунавске бановине који се простиру између Дунава и Тисе и на десној обали Дунава град Сремске Карловце и срезове Илок, Ириг и Стару Пазову. Седиште Коморе је у Новом Саду. Комора је јавно-правна установа. Она се служи државним грбом Краљевине Југославије у својим натписима, на писменим актима и печатима. Под Комору потпада целокупна трговина, индустрија и занатство њеног подручја Трговина обухвата и новчарство, угоститељство, речно бродарство и саобраћајне послове, а индустрија обухвата и бродоградњу, рударство и топионништво.

Задаци Коморе

Чл. 2

Задатак је Трговинско-индустријске и занатске Коморе:

1) да узима иницијативу за оснивање, подизање и одржавање коморских установа за напредак трговине, индустрије и заната, као што су: стручне школе, курсеви, лабораторије, индустријско-занатске трговачке изложбе и сајмови, музеји и јавна сместишта итд.;

2) да проучава и даје мишљење о законским предлозима и уредбама о трговини, индустрији и занату;

3) да даје стручно мишљење приликом закључивања трговинских уговора са страним државама;

Трећи Статут Коморе из 1932. г.

У ово време наступио је период стабилизовања општих прилика у Краљевини Југославији, а то се на позитиван начин одразило и на делатност Коморе. Током 1934. г. одржано је више конференција поводом Уредбе о заштити земљорадника, бановинске трошарине на угаљ и кокс ради одржавања и поправке путева, поводом мера за сузбијање привредне кризе и реформе железничких тарифа у унутрашњем саобраћају, те реформе тарифа за превоз житарица у унутрашњем саобраћају. Новосадска комора је наставила да учествује на земаљским конференцијама југословенских комора, на којима је редовно саопштавала реферате.

Пошто је брига о стручном школству предата коморама, Новосадска трговачко-индустријска и занатска комора је морала да поклања посебну пажњу раду стручних школа. Тако је у Комори постојало Старатељство Државне средње техничке школе, а коморски уред је израдио посебан правилник за његов рад. Уред је састављао и разне друге правилнике, на пример Правилник о таксама, који

је потврдио бан Дунавске бановине, затим Уредбу о дужностима чиновника и о подели рада у Комори, на Правилник о коморској књижици и Правилник о коморским повељама, које су издаване заслужним привредницима. Повеље су биле почасне и јубиларне. Уред је, најзад, саставио и Правилник коморског завода за унапређење занатства и индустрије.

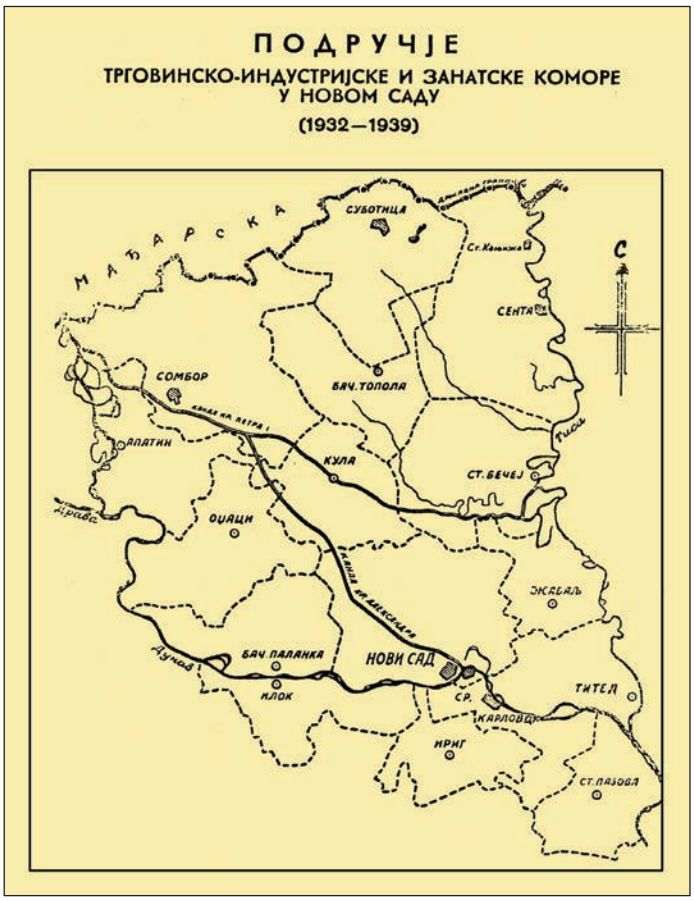

Подручје Трговинско-индустријске
и занатске коморе у Новом Саду 1932-1939. г.

Бројне су активности Коморе, половином тридесетих година, и у другим областима рада. Треба истаћи да је новосадска Комора формирала неке установе од великог привредног значаја, као што су Завод за унапређење занатства и индустрије и Хемијска лабораторија у Хоргошу. Ова коморска установа је знатно допринела да се производња паприке подигне на висок ниво, по квалитету и по количини. Хемијска лабораторија је од маја 1927. до краја 1934. г. обавила промет

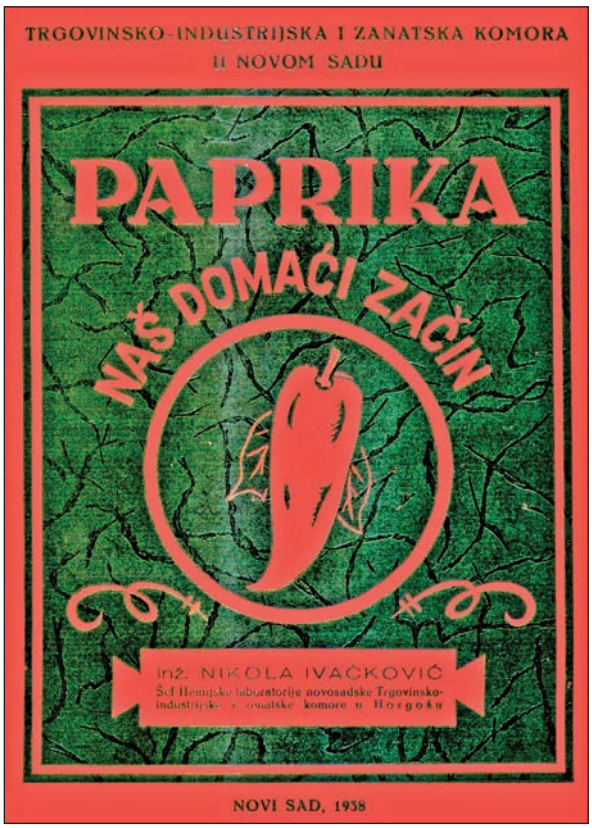

Зграда хемијске лабораторије у Хоргошу и рекламе за хоргошку паприку из 1938. г.

од 5.458 тона паприке у вредности од 127.715.285 динара. Делатност ове Лабораторије, а самим тим и Коморе, још више добија на вредности када се има у виду значај хоргошке паприке, не само за исхрану него и за извоз.

Према коморским публикацијама, буџети за неколико година рада Коморе били су следећи:

Година	Приходи	Расходи
	(у динарима)	(у динарима)
1925.	1.160.000,-	879.000,-
1926.	1.180.000,-	870.000,-
1927.	1.190.000,-	1.190.000,-
1928.	1.040.000,-	1.037.000,-
1929.	1.400.000,-	1.399.000,-
1930.	1.320.000,-	1.311.000,-
1934.	1.348.000,-	1.348.000,-
1935.	1.264.000,-	1.264.000.-

Очигледно да је Комора, у наведеним годинама, имала врло уравнотежен буџет. Значајно је да расходи никад нису превазилазили приходе. Комора је црпла своје приходе углавном од коморских такса и прореза. Ради илустрације, наводимо две године са подацима о детаљнијим ставкама прихода:

	1934.	1935.
	(у динарима)	(у динарима)
Укупни приходи	1.348.000,-	1.264.000,-
Од тога:		
Коморски прирез	750.000,-	700.000,-
Заостао коморски прирез	250.000,-	250.000,-
Коморске таксе	248.000,-	200.000,-
Кирија за коморске зграде	60.000,-	74.000,-
Камате на улоге	20.000,-	20.000,-
Избрани суд Коморе	20.000,-	20.000,-

Према одредбама Уредбе о трговинским, индустријским и занатским коморама (донете 1931) и на основу коморских избора од 15. марта 1936. године, конституисано је Коморско веће и изабрани чланови свих пет коморских одсека. Председништво

Коморе сачињавали су: Коста П. Миросављевић, председник, Илија Милованчев и Драгић Мијатовић, потпредседници, председници Трговинског, Индустријског, Новчарског и Угоститељског одсека, као и заменик председника Трговинског одсека. Комора је имала следећа тела: Коморско веће, Председништво, одсеке, сталне и повремене одборе, Коморски уред са главним секретаром, коморска заступства и Хемијску лабораторију. Осим ранијих одсека (Индустријски, Трговачки и Занатски), формирано је још неколико нових одсека (Новчарски, Угоститељски, Саобраћајни и Пољопривредни) и Социјално-политички одбор. У овим одсецима било је заступљено преко 32.000 привредника са територије Коморе и то: 18.821 занатлија, 10.162 трговца, 2.880 угоститеља, 402 индустријалца, као и 108 новчара. Одсеци су потпуно аутономно расправљали и одлучивали о свим својим стручним питањима на пленарним седницама. На подручју Коморе било је укупно 112 принудних удружења: 72 удружења занатлија, 24 удружења трговаца, једно удружење индустријалаца, једно удружење млинске индустрије, једно удружење аутобуских предузећа, једно удружење штампара и једно удружење банака.

Комора је имала три врсте чланова: редовне, дописне и почасне. Редовни чланови су били правоваљано изабрани коморски већници, који имају своје заменике. За редовне чланове, односно коморске већнике могла су бити бирана лица мушког пола, држављани Краљевине Југославије, који самостално обављају делатност у трговини, индустрији и занатству најмање три године и да су стално настањени у изборном округу у коме су бирани. Дописне чланове Коморе бирали су редовни чланови на својим седницама и мандатом које је имало Коморско веће. Почасни чланови су бирани из редова бивших заслужних већника на предлог 20 већника.

Редовне седнице Коморског већа одржаване су три пута годишње, а ванредне су сазиване на захтев министра трговине и индустрије, односно бана Дунавске бановине, а по одлуци Председништва Коморе. Председник Коморе могао је да на седницу позове и поједине стручњаке за неке привредне проблеме. Пленарне седнице Коморског већа биле су редовне и ванредне. На њима су обављани следећи послови: бирање председника и потпредседника Коморе, бирање сталних одбора, утврђивање и одобравање буџета, годишњих рачуна и разних коморских издатака, давање мишљења надлежном министру о законском регулисању појединих привредних проблема, бирање главног секретара Коморе, измене и допуне коморских правила и решавање проблема непокретне имовине Коморе.

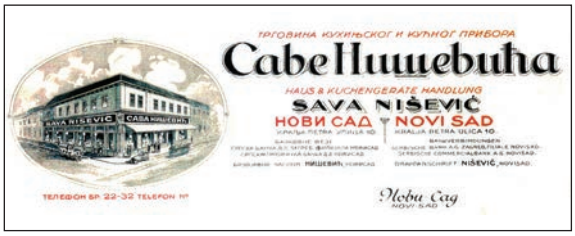

Логотипи неких трговачких, индустријских и занатских предузећа и радњи, који су, између два светска рата, били чланови или су користили услуге Коморе

Прва Југословенска Кемична фабрика
Prva Jugoslovenska kemična fabrika
НОВИ САД - NOVI SAD
DEDY

Tomaš Labath a spol.
i drug.
Obchod obilím a komissionársky obchod chmeľom
Trgovina žitarice i komisionarska trgovina hmelja
PETROVEC (BAČKA, SHS)
PETROVAC (BAČKA, SHS)
Petrovec (Bačka)

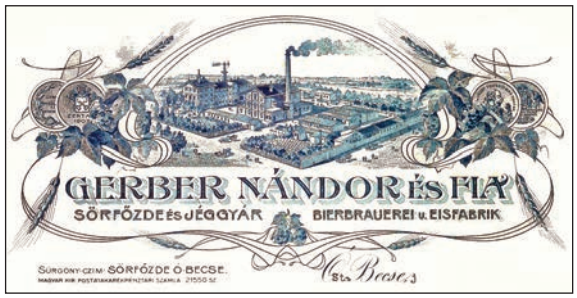
GERBER NÁNDOR és FIA
SÖRFŐZDE és JÉGGYÁR
BIERBRAUEREI u. EISFABRIK
Sürgöny-czím: SÖRFŐZDE Ó-BECSE.
Ó-Becse

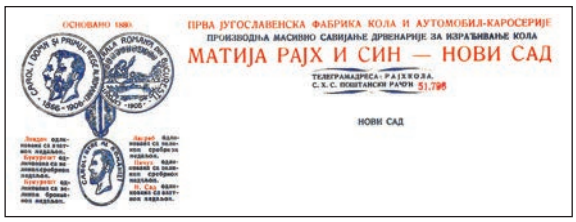
ПРВА ЈУГОСЛАВЕНСКА ФАБРИКА КОЛА И АУТОМОБИЛ-КАРОСЕРИЈЕ
МАТИЈА РАЈХ И СИН — НОВИ САД
НОВИ САД

РАЧУН КОД ПОШТ. ШТЕДИОНИЦЕ БЕОГРАД: 51743 ТЕЛЕФОН: 21-41
РАЧУН КОД ПОШТ. ШТЕДИОНИЦЕ ЗАГРЕБ: 46022 БРЗОЈАВИ: АЛБУССАПУН
АЛБУС ТВОРНИЦА САПУНА Д.Д.
НОВИ САД

Zrai. M. Pucsuh
mehanička zakavnica
„Tekstil"
NOVI-SAD.
Drag. M. Ristić
mehanička tkačnica
„Tekstil"
NOVI-SAD.
Novi Sad.
NOVI SAD

OSNOVANO 1753.
SPECIJALITET: TELEĆI BOX JUNEĆI BOX i KONJSKI ŠEVRO CRNI I U BOJI — VELOUR — KROM DJON
POŠTANSKI ČEK-KONTO ZAGREB Br. 37.156
TELEFON TVORNICA br. 20. STAN br. 46.
BRZOJAVI: ETERNA KULA
TVORNICA KOŽA WIGHART VLASNIK: DAVID DEUTSCH
KULA (Dun. ban., Jugoslavija)
KULA

Jugomlin za Papriku
Martonoš
(Bačka)

ГРАФИЧКИ ЗАВОД GRAFIČKI ZAVOD GRAFISCHE ANSTALT
ПИЛИШЕР и СТАНИШИЋ
PILIŠER & STANIŠIĆ
НОВИСАД ТЕЛЕФОН 188 TELEFON 188 NOVISAD
КРАЉА АЛЕКСАНДРА УЛ. 19. KRALJA ALEKSANDRA UL. 19.
НОВИСАД — NOVISAD

КУЛПИН
KULPIN
ТВОРНИЦА КОНЗЕРВА Д.Д.
TVORNICA KONZERVA D.D.
НОВИ САД
NOVI SAD

БЕЛА ТРУПЕЛ
BELA TRUPPEL
НОВИ САД, ДУНАВСКА 17
NOVI SAD, DONAU G. 17
ERSTE UND GRÖSSTE MUSIKINSTRUMENTEN-ERZEUGUNG

Бачинска Фабрика Цемента
Акционарско Друштво
Бачки

Реклама за фрушкогорско вино

Чланом 2. Статута Коморе овако су одређени њени задаци: вођење списка фирми (регистар), евиденција изабраних судија, отварање – затварање и називи радњи, регулисање односа између помоћника и шегрта и власника, одобравање правила удружења, издавање уверења о пореклу робе, увозу, запошљавању страних радника, бонитету и материјално-финансијском стању фирми са подручја Коморе, издавање легитимација трговачким путницима и др.

На основу тако одређених задатака, практична делатност Коморе подразумевала је, пре свега, даље развијање коморског система и његово прилагођавање условима све учесталије интервенције државе у привреди, затим развијање и разграњавање организација удружења најзначајнијих привредних субјеката (индустријалаца, трговаца, занатлија, банкара, угоститеља, млинара, штампара, циглара, итд.), чију је делатност Комора надзирала, помагање и подстицање

Trgovačko-Industrijska i Zanatska Komora u N. Sadu

Br. 1.991/1932 Novi Sad 10.V 1932. g.

SVEDOČANSTVO.

G. Slavko Mušicki sin Save Mušicki rođen 1907 god. u Đurđevu posećivao je kurs za usavršavanje u ortačkom zanatu u Novom Sadu od 1.XII 1931. do 31.III 1932. i po svršetku kursa položio ispit sa vrlo dobrim (4,1) uspehom, o čemu mu se izdaje ovo svedočanstvo po naplati propisne takse.

Nastavnici: Upravnik kursa:

Сведочанство Коморе о завршеном курсу из 1932. г.

сваког стручног рада, стручног школства и усавршавања, ограничавање нелојалне конкуренције и надризанатства, вођење бриге о заштити домаћих произвођача и омогућавање извоза домаће робе (посебно пољопривредних производа), успостављање што постојанијих веза са истородним коморама у Краљевини Југославији, Централним одбором индустријских корпорација у Београду, Међународном трговачком комором, мешовитим коморама у иностранству, конзуларно-дипломатским представништвима, овлашћеним трговачким агенцијама, надлежним министарством трговине и индустрије, Банском управом Дунавске бановине (Одељењем за трговину, обрт и индустрију), којима се обавезно подносио извештај о раду и достављале публикације о коморској делатности, учествовање у раду конгреса и конференција комора у Југославији.

Новосадска комора је посвећивала посебну пажњу проблемима млинске и прехрамбене индустрије, извозној трговини, унапређењу речног и копненог саобраћаја, ПТТ служби и законској регулативи занатства, што је сасвим разумљиво ако се има у виду производна структура и особености индустријске и занатске производње на територији њене надлежности.

Комора је настојала да решава неке најзначајније проблеме оновремене производње, као што су, на пример, увођење техничких иновација у производни процес и повезивање науке са производњом, затим стручно усавршавање произвођача ради повећања продуктивности рада. Тешко је одређеније рећи колико је она у свему томе успела јер су њене такве акције понајчешће биле усамљене, али је

чињеница да је правовремено уочавала проблеме од којих је зависио општи напредак привреде и друштва у целини.

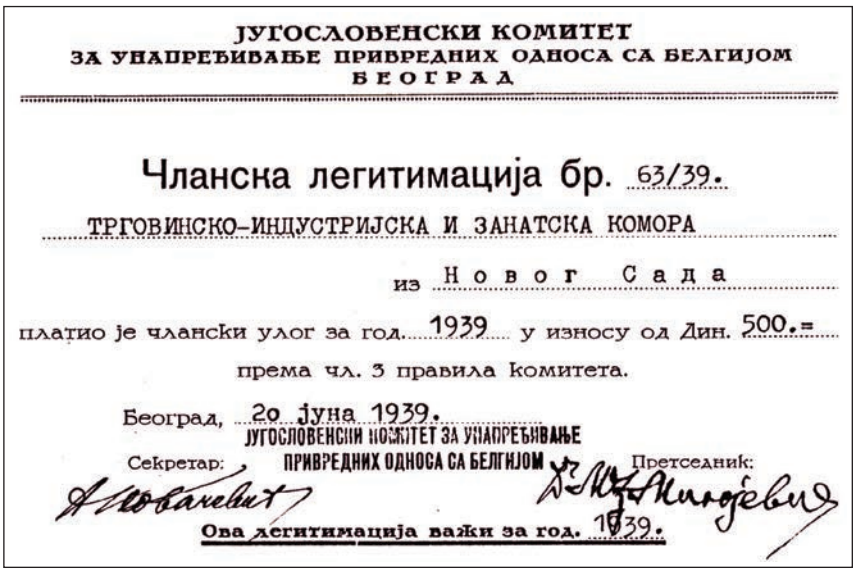
ЈУГОСЛОВЕНСКИ КОМИТЕТ
ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ ПРИВРЕДНИХ ОДНОСА СА БЕЛГИЈОМ
БЕОГРАД

Чланска легитимација бр. 63/39.

ТРГОВИНСКО-ИНДУСТРИЈСКА И ЗАНАТСКА КОМОРА

из Новог Сада

платио је чланski улог за год. 1939 у износу од Дин. 500.=

према чл. 3 правила Комитета.

Београд, 20 јуна 1939.

ЈУГОСЛОВЕНСКИ КОМИТЕТ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ ПРИВРЕДНИХ ОДНОСА СА БЕЛГИЈОМ

Секретар: Председник:

Ова легитимација важи за год. 1939.

Комора као члан Југословенског комитета
за унапређивање привредних односа са Белгијом 1939. г.

Свакодневну делатност Коморе уочи Другог светског рата усмеравао је др Славко Станић, генерални секретар (на овом положају налазио се од 1929. до 1941. г.), са Славком Петровићем, Васом Вучковићем и инж. Теодором Аврамовићем, референтима, и Александром Табаковићем, хонорарним саветником.

Како се развијао рад коморског уреда, најбоље се види на основу броја отпремљених аката у следећим годинама:

- 1920. г. отпремљен је 2.261 акт
- 1930. г. отпремљен је 18.101 акт
- 1933. г. отпремљено је 22.390 аката
- 1934. г. отпремљено је 28.516 аката
- 1935. г. отпремљено је 29.207 аката.

Прва пленарна седница новоизабраног Коморског већа одржана је 15. априла 1936. Том приликом Коста Миросављевић, председник Коморског већа, указао је на дотадашња најзначајнија достигнућа Коморе, као и на актуелне проблеме и задатке које је Комора требало да решава у другој половини тридесетих година.

AUGUSTO SACCO

EMILIO FRANCOIS

Specialité hors d'oeuvre "ANTIPASTO STELLA D'ITALIA"

FABRIQUE DE CONSERVES ALIMENTAIRES
SARDINES SPRATS ET THON A L'HUILE CLAIRE ET PURE D'OLIVE

MARQUES DÉPOSÉES
ANTIPASTO STELLA D'ITALIA
ARC DE TRIOMPHE
LES ROIS MAGES
NOTRE DAME
L'OPERA
COLISEE
PEGASO
AS

Sacco & Cº

CODES: A.B.C. 4th & 5th EDITIONS, LIEBER'S, PRIVÉ
TELEFONOS: FÁBRICA & OFICINAS 1266, FÁBRICA DE ENVASES 2210, PRIVADO
TELEGRAMAS Y CABLES: FRASACO - VIGO
APARTADO, 73

Vigo (ESPAGNE) 17 Janvier 1934

Adresser la Correspondance à notre Directeur pour l'Europe : M. Georges F. BALLOY 73, rue de la Course BORDEAUX
Télégrammes : FRASACO-BORDEAUX

Monsieur le Président de la
Chambre de Commerce
PETROVARADIN
Yougoslavie

Monsieur,

Fabricants de conserves de poissons à l'huile d'olive, (sardines, sprats, thon), nous avons décidé de décentraliser nos exportations et de prendre une Agence directe dans chacune des principales villes de Yougoslavie, afin de mettre nos produits en première main aux négociants en gros de votre pays.

Ayant en préparation dans ce but, un voyage d'organisation en Yougoslavie, nous vous serions extrêmement obligés si vous aviez l'amabilité de nous donner les noms et adresses de quelques-uns des représentants en denrées alimentaires de votre région, afin de pouvoir leur proposer l'Agence de notre Maison et d'étudier, avec la collaboration d'un d'entre eux, les détails d'une organisation de ce genre.

Avec nos remerciements anticipés, nous vous prions d'agréer, Monsieur, nos salutations distinguées.

Допис Комори из Бордоа

Опште стање привреде на подручју Трговачко-индустријске и занатске коморе у Новом Саду, према излагању њеног председника, било је у суштини задовољавајуће. Истина, неке посебне појаве, повезане са појачаним мешањем државе у привређивање, што је он сликовито представљао као „јаку руку“, указивале су на значајне промене у општем привредном миљеу, с једне стране, и наговештавале промене у капиталистичком начину привређивања, с друге стране. Такав смер привредног развитка потрајао је и на подручју ове Коморе до Априлског рата 1941. године.

Палата Николе Танурџића, једног од најимућнијих
новосадских трговаца између два светска рата, подигнута 1934. г.

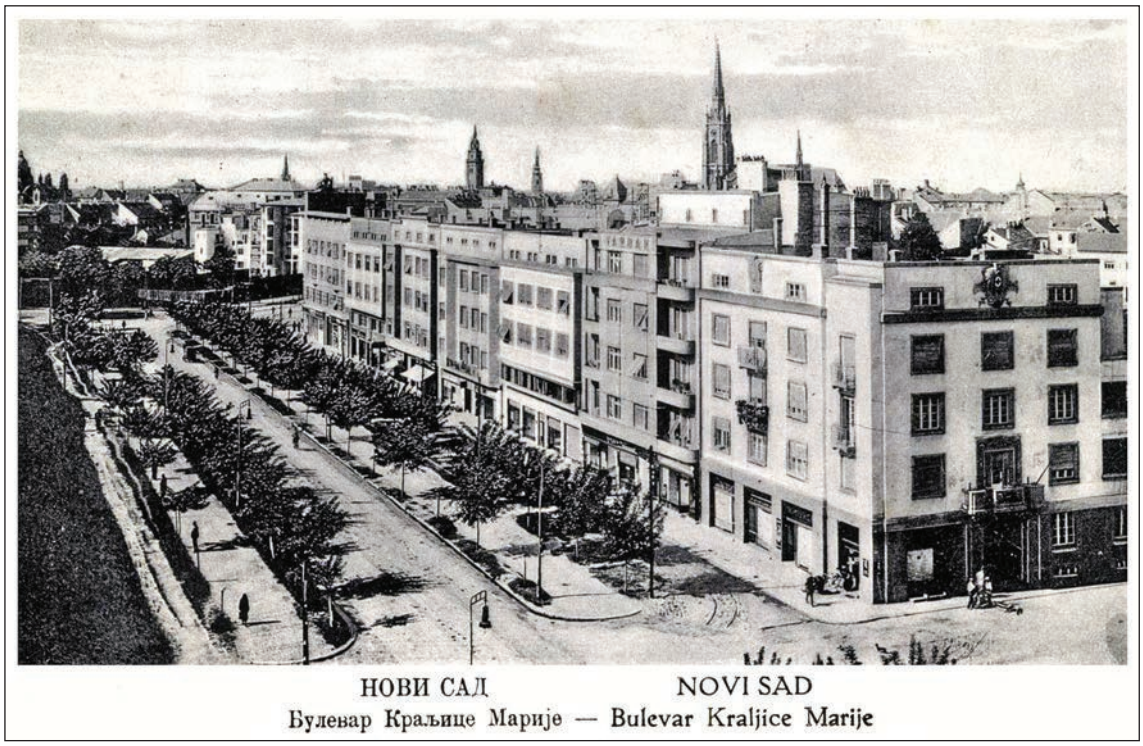

Нови Сад 1936. - Булевар Краљице Марије на коме се налазило здање Коморе

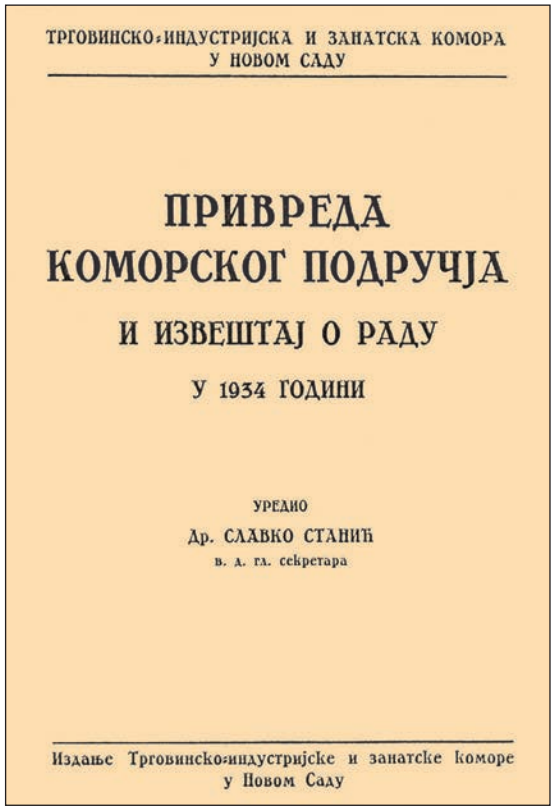
ТРГОВИНСКО-ИНДУСТРИЈСКА И ЗАНАТСКА КОМОРА
У НОВОМ САДУ

ПРИВРЕДА
КОМОРСКОГ ПОДРУЧЈА
И ИЗВЕШТАЈ О РАДУ
У 1934 ГОДИНИ

УРЕДИО
Др. СЛАВКО СТАНИЋ
в. д. гл. секретара

Издање Трговинско-индустријске и занатске Коморе
у Новом Саду

„Привреда коморског подручја“,
са Извештајем о раду Коморе за 1934. г.

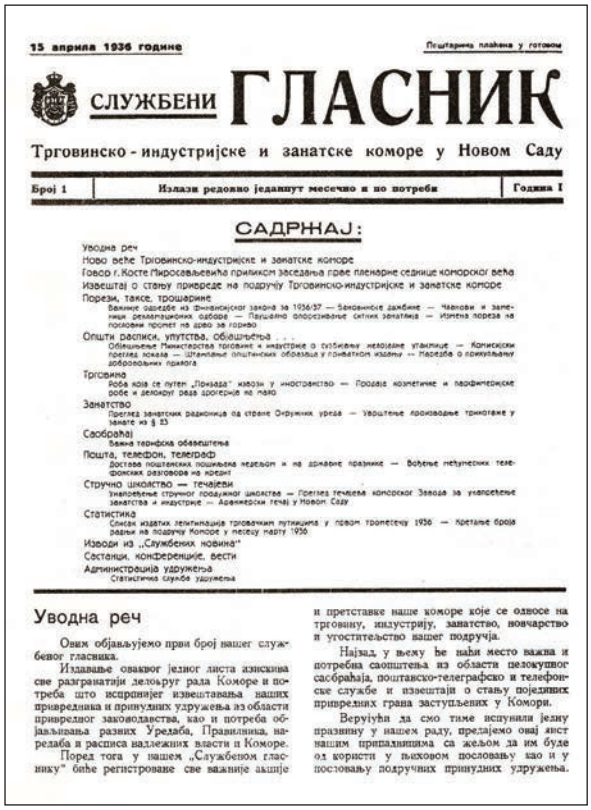
15 априла 1936 године

Поштарина плаћена у готовом

СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК

Трговинско - индустријске и занатске коморе у Новом Саду

Број 1 | Излази редовно једанпут месечно и по потреби | Година I

САДРЖАЈ:

Уводна реч
Ново веће Трговинско-индустријске и занатске коморе
Говор г. Косте Миросављевића приликом заседања прве пленарне седнице коморског већа
Извештај о стању привреде на подручју Трговинско-индустријске и занатске коморе
Порези, таксе, трошарине
Важније одредбе из финансијског закона за 1936/37 — Банковинске дажбине — Чланови и заменици рекламационих одбора — Паушално опорезивање ситних занатлија — Измена пореза на поклонски промет на дрво за огрев
Општи расписи, упутства, објешењења . . .
Објешњење Министарства трговине и индустрије о куповини непосредне утакмице — Контролски преглед новаца — Штампање општинских обавештења у годишњим извештајима — Пореска о прикупљању добровољних прилога
Трговина
Роба која се путем „Пошиљке“ извози у иностранство — Продаја козметичке и парфиметријске робе и делокруг рада дрогерија на паго
Занатство
Преглед занатских радионица од стране Окружних уреда — Увођење производње трикотаже у занате из § 83
Саобраћај
Важна тарифска обавештења
Пошта, телефон, телеграф
Достава поштанских пошиљака недељом и на државне празнике — Вођење међуградских телефонских разговора на кредит
Стручно школство — течајеви
Унапређење стручног продужног школства — Преглед течајева коморског Завода за унапређење занатства и индустрије — Аранжмански течај у Новом Саду
Статистика
Списак издатих легитимација трговачким путницима у првом тромесечју 1936 — Кретање броја радњи на подручју Коморе у месецу марту 1936
Изводи из „Службених новина“
Састанци, конференције, вести
Администрација удружења
Статистичка служба удружења

Уводна реч

Овим објављујемо први број нашег службеног гласника.

Издавање оваквог једног листа изискива све разгранатији делокруг рада Коморе и потреба што исцрпнијег извештавања наших привредника и принудних удружења из области привредног законодавства, као и потреба објављивања разних Уредаба, Правилника, наредаба и расписа надлежних власти и Коморе.

Поред тога у нашем „Службеном гласнику“ биће регистроване све важније акције и претставке наше коморе које се односе на трговину, индустрију, занатство, новчарство и угоститељство нашег подручја.

Најзад, у њему ће наћи место важна и потребна саопштења из области целокупног саобраћаја, поштанско-телеграфско и телефонске службе и извештаји о стању појединих привредних грана заступљених у Комори.

Верујући да смо тиме испунили једну празнину у нашем раду, предајемо овај лист нашим припадницима са жељом да им буде од користи у њиховом пословању као и у пословању подручних принудних удружења.

Први број „Службеног гласника“
Коморе од 15. априла 1936. г.

Комора је развијала и своју издавачку делатност. Иако нередовно, објављивала је поједине стручне публикације, међу којима посебан значај имају Привреда Војводине у 1926. години (Нови Сад, 1927), Привреда Војводине у 1929. години (Нови Сад, 1930) и Наша спољна трговина (Нови Сад, 1929). Од 15. априла 1936. г. излазио је „Службени гласник“ Трговинско-индустријске и занатске коморе у Новом Саду, којим је јавност обавештавана на најнепосреднији начин о целокупној делатности Коморе. У склопу годишњих извештаја о раду Коморе налазили су се и шире теме, па је 1935. године, у издању Коморе, штампана публикација „Привреда коморског подручја и Извештај о раду у 1934. години“.

У октобру 1938. г. новосадску Трговачко-индустријску и занатску Комору посетио је инж. Никола Кабалин, тадашњи министар трговине и индустрије у Краљевској влади др Милана Стојадиновића. Како је дугогодишњи председник Коморе Коста Миросављевић, у међувремену, постао градоначелник Новог Сада (током

15 ОКТОБРА 1938 г. Поштарина плаћена у готовини

СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК

Трговинско-индустријске и занатске коморе у Новом Саду

Број 10 | Излази редовно једанпут месечно и по потреби | Година III

Министар трговине и индустрије г. инж. Никола Кабалин у нашој Комори

Министар трговине и индустрије инж. Г. Никола Кабалин у средини наших приредника

Вест о посети министра индустрије Комори у Новом Саду, октобра 1938. г.

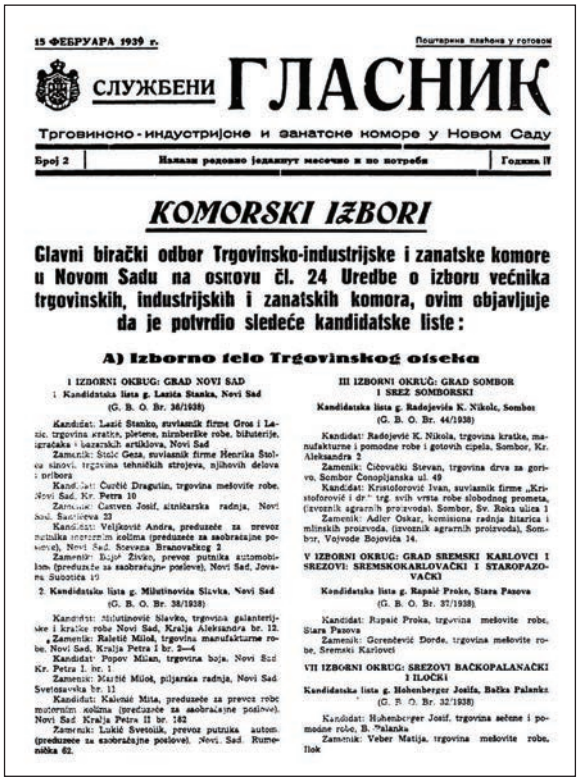

15 ФЕБРУАРА 1939 г. Поштарина плаћена у готовом

СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК

Трговинско-индустријске и занатске коморе у Новом Саду

Број 2 | Излази редовно једанпут месечно и по потреби | Година IV

KOMORSKI IZBORI

Glavni birački odbor Trgovinsko-industrijske i zanatske komore u Novom Sadu na osnovu čl. 24 Uredbe o izboru većnika trgovinskih, industrijskih i zanatskih komora, ovim objavljuje da je potvrdio sledeće kandidatske liste:

A) Izborno telo Trgovinskog odseka

I IZBORNI OKRUG: GRAD NOVI SAD

1. Kandidatska lista g. Lazića Stanka, Novi Sad (G. B. O. Br. 36/1938)

Kandidat: Lazić Stanko, suvlasnik firme Gros i Lazic, trgovina kratke, pletene, nirnberške robe, bižuterije, igračaka i bazarskih artiklova, Novi Sad

Zamenik: Štolc Geza, suvlasnik firme Henrika Štolca sinovi, trgovina tehničkih strojeva, njihovih delova i priborа

Kandidat: Ćurčić Dragutin, trgovina mešovite robe, Novi Sad, Kr. Petra 10

Zamenik: Cetrven Josif, aštnčarska radnja, Novi Sad, Šantićeva 22

Kandidat: Veljković Andra, preduzeće za prevoz putnika motornim kolima (preduzeće za saobraćajne poslove), Novi Sad, Sremska Branovačkog 2

Zamenik: Bajić Živko, prevoz putnika automobilom (preduzeće za saobraćajne poslove), Novi Sad, Jovana Suboticа 10

2. Kandidatska lista g. Milutinovića Slavka, Novi Sad (G. B. O. Br. 38/1938)

Kandidat: Milutinović Slavko, trgovina galanterijske i kratke robe Novi Sad, Kralja Aleksandra br. 12.

Zamenik: Raletić Miloš, trgovina manufakturne robe, Novi Sad, Kralja Petra I br. 2—4

Kandidat: Popov Milan, trgovina boja, Novi Sad Kr. Petra I. br. 1

Zamenik: Matić Miloš, piljarska radnja, Novi Sad Svetozarevka br. 11

Kandidat: Kalemić Mita, preduzeće za prevoz robe motornim kolima (preduzeće za saobraćajne poslove), Novi Sad Kralja Petra II br. 182

Zamenik: Lukić Svetoslik, prevoz putnika automobilom (preduzeće za saobraćajne poslove), Novi Sad, Rumenačka 62.

III IZBORNI OKRUG: GRAD SOMBOR

I SREZ SOMBORSKI

Kandidatska lista g. Radojevića K. Nikole, Sombor (G. B. O. Br. 44/1938)

Kandidat: Radojević K. Nikola, trgovina kratke, manufakturne i pomodne robe i gotovih cipela, Sombor, Kr. Aleksandra 2

Zamenik: Čičovački Stevan, trgovina drva za gorivo, Sombor Conopljanska ul. 49

Kandidat: Kristoforović Ivan, suvlasnik firme „Kristoforović i dr." trg. svih vrsta robe slobodnog prometa, (izvoznik agrarnih proizvoda), Sombor, Sv. Roka ulica 1

Zamenik: Adler Oskar, komisiona radnja žitarica i mlinskih proizvoda, (izvoznik agrarnih proizvoda), Sombor, Vojvode Bojovića 14.

V IZBORNI OKRUG: GRAD SREMSKI KARLOVCI I SREZOVI: SREMSKOKARLOVAČKI I STAROPAZOVAČKI

Kandidatska lista g. Rupalić Proke, Stara Pazova (G. B. O. Br. 37/1938)

Kandidat: Rupalić Proka, trgovina mešovite robe, Stara Pazova

Zamenik: Gorančević Đorđe, trgovina mešovite robe, Sremski Karlovci

VII IZBORNI OKRUG: SREZOVI BAČKOPALANAČKI I ILOČKI

Kandidatska lista g. Hohenberger Josifa, Bačka Palanka (G. B. O. Br. 32/1938)

Kandidat: Hohenberger Josif, trgovina sečene i pomodne robe, B. Palanka

Zamenik: Veber Matija, trgovina mešovite robe, Ilok

Најава избора у Трговинско-индустријској и занатској комори 1939. г.

HIS MAJESTY'S GOVERNMENT
IN THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN & NORTHERN IRELAND
announces to

THE NOVI SAD CHAMBER OF
COMMERCE & INDUSTRY,
NOVI SAD,
JUGOSLAVIA.
BIF.8585/2220.F

that the
BRITISH INDUSTRIES FAIR, 1939
will be held at OLYMPIA and EARLS COURT, LONDON, and at
CASTLE BROMWICH, BIRMINGHAM, Feb. 20th to March 3rd

The Department of Overseas Trade
35, Old Queen Street, London, S.W.1

Hours: London, 9.30 a.m. to 7.30 p.m.
Birmingham, 10 a.m. to 6 p.m.
ADMISSION 2/-

Обавештење Комори Владе Велике Британије о одржавању Британског индустријског сајма у Бирмингему 1939. г.

Коста Миросављевић
као градоначелник Новог Сада

1938/39), на челу Коморе дошло је 1939. г. до промене. Између 1939. и 1941. године, све до напада Немачке и њених савезника на Краљевину Југославију (6. априла 1941), руководство Коморе сачињавали су: председник Јован Ћулум, трговац, потпредседник Јулије Крајачевић, трговац, Илија Милованчев, индустријалац, и Густав Фистер, занатлија. Главни секретар био је др Славко Станић, а помоћни секретари др Славко Петровић, Васа Вучковић и инж. Теодор Аврамовић.

Избијањем Другог светског рата 1939. г. и Краљевина Југославија била је све више изложена непосредним политичким притисцима зарађених страна. Након потписивања Тројног пакта и његовог рушења после војног пуча од 27. марта 1941. г. уследио је напад фашистичке Немачке и њених савезница на Краљевину Југославију. После војног пораза у Априлском рату 1941. и успостављања мађарске окупационе власти у Бачкој и власти НДХ у Срему, делатност Трговачко-индустријске и занатске коморе у Новом Саду је обустављена.

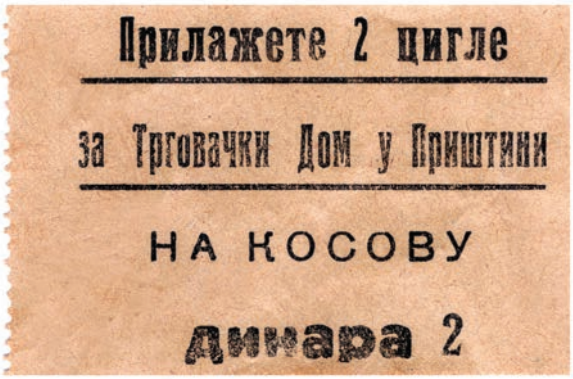

Чланови Коморе прикупљали су средства за изградњу Трговачког дома у Приштини

Само девет дана након уласка мађарске окупационе војске на подручје Трговачко-индустријске и занатске коморе у Новом Саду, целокупну имовину Коморе у Новом Саду је, по наређењу окупационих власти, преузео Јанош Абрахам, трговац из Новог Сада. Записник о примопредаји имовине, сачињен 22. априла 1941. године, садржи прецизне податке о имовини Коморе, коју су сачињавали:

Зграда Продуктне и ефектне берзе у Новом Саду, чији је
покретач и оснивач био председник Коморе Коста Миросављевић

1. **Непокретна имовина:**
   - Двоспратна зграда у Новом Саду, Булевар краљице Марије бр. 3
2. **Покретна имовина:**
   - Намештај и канцеларијски уређај у коморској згради у Новом Саду, Булевар краљице Марије бр. 3
   - Намештај и уређај коморске Школе за трговину и декоративну вештину
   - Намештај и уређај Интерната Школе за трговину и декоративну вештину
3. **Депозити Коморе код банака:**
   - Државна хипотекарна банка, филијала Нови Сад……1.593.347,00 дин.
   - Српске банке д.д. Загреб, филијала Нови Сад……28.745,76 дин.
   - Бачка кредитна банка……86.254,00 дин.
   - Градска штедионица у Новом Саду……312.381,00 дин.

   СВЕГА:……2.020.727,76 дин.
4. **Готов новац:**……415.600,21 дин.

Улазак окупационих трупа у Нови Сад, почетком априла 1941. г.

Срушен мост према Петроварадину, почетком априла 1941. г.

5. **Вредносни папири:**

- 4 ком. акција Занатске банке……20.000,00 дин.
- 25 обвезница 7% инвестиционог зајма……25.000,00 дин.
- 50 ком. акција Привилеговане аграрне банке……25.000,00 дин.
- 21 ком. 3% обвезница за ликвидацију земљорадн. дугова.....115.000,00 дин.

СВЕГА:……185.000,00 дин.

6. **Коморска Хемијска лабораторија у Хоргошу:**

а) Непокретна имовина:

- Приземна зграда Лабораторије у Хоргошу,

б) Покретна имовина:

- Намештај и уређај Лабораторије,
- Справе и инструменти Лабораторије;

в) Депозити код банака:

- Државна хипотекарна банка, филијала Нови Сад……722.184,00 дин.
- 7 ком. 3% обвезница за ликвидацију земљорадн. дугова……4.700,00 дин.

7. **Пензиони фонд коморских чиновника:**

а) Непокретна имовина

- Троспратна стамбена зграда, Булевар краљице Марије бр. 13
- Двоспратна стамбена зграда, Јована Ђорђевића бр. 5

б) Депозити код банака:

- Државна хипотекарна банка, филијала Нови Сад……650.333,00 дин.

в) Вредносни папири:

- 6 комада 3% обвезница за ликвидацију земљорадн. дугова…..15.700,00 дин.

8. **Фонд поч. Даринке Славнић, рођ. Саранда:**

а) Депозити код банака:

- Државна хипотекарна банка, филијала Нови Сад……501,00 дин.
- Српска банка д.д. Загреб, филијала Нови Сад……7.539,65 дин.

б) Вредносни папири:

- 26 ком. 2% ренте за ратну штету……150.000,00 дин.
- 100 ком. 3% обвезница за ликвидацију земљорадн. дугова….100.000,00 дин.

9. **Фонд Косте П. Миросављевића:**

- Државна хипотекарна банка, филијала Нови Сад……182.697,00 дин.

Према наведеним подацима о укупној покретној и непокретној имовини Коморе, очито је да је њена вредност била знатна. Требало би, ипак, имати у виду да је она настала на основу прикупљања коморског прореза, који су редовно уплаћивале њене бројне чланице.

Окупационе власти су затвориле председника Коморе Јована Ћулума, који је провео неко време у затвору као талац. Као председник Српске православне црквене општине у Новом Саду, Ћулум је 1942. и 1943. г. имао значајну улогу у остварењу успеле акције Бачке епархије да се из логора у Шарвару у Мађарској ослободи један број колонистичке деце и жена, као и да се збрину до завршетка рата код српских породица у Новом Саду и неким другим војвођанским местима.

Крајем августа 1941. године, наредбом Министарства унутрашњих послова Мађарске, пописана је имовина свих укинутих и ликвидираних друштвених установа, организација и политичких партија на окупационој територији, а 27. септембра 1941. г. постављени су привредни комесари при новчарским, трговачким, саобраћајним и привредним предузећима претежно у власништву Срба и Јевреја. Тако је употпуњен систем привредних комесара, уведен још за време војне управе (од 20. априла 1941. до 16. августа 1941). После анексије окупиране југословенске територије (16. децембра 1941), мађарско јавно право ступило је на снагу на окупираним југословенским територијама 8. маја 1942. године. На основу свега тога, 26. јула 1942. године, наредбом председника мађарске владе, на анектираном подручју успостављена је делатност мађарских трговачких, индустријских и занатских комора. Тако је највећи део територије Трговачко-индустријске и занатске коморе у Новом Саду доспео у састав и под надлежност Коморе у Сегедину. То је практично

значило *restitutio in integrum*, што је представљало једнострано кршење постојећих међународних уговора и поступања, што је супротно међународном ратном праву.

Делатност сегединске Коморе на територији укинуте новосадске Коморе, од јула 1942. до октобра 1944. године, била је потпуно у служби ратних напора Хортијеве Мађарске.

Јован Ћулум, председник Коморе између 1939. и 1941. године

БАНАТСКА ТРГОВАЧКО-
ИНДУСТРИЈСКА И ЗАНАТСКА КОМОРА

Од половине 19. века, па до присаједињења Војводине Србији и стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Банат је потпадао под Трговачко-обртну комору у Темишвару, која је била заједничка за трговину, индустрију и занатство.

У данима опште друштвене и привредне несређености након завршетка Првог светског рата, трговци и занатлије у Банату су сматрали да би требало нешто предузети ради заштите њихових економских, политичких и других интереса. Имајући то у виду, а познајући организацију, карактер и важност привредних установа, велики жупан Торонталске жупаније Славко Жупански наредио је да се инвентар и архива Темишварске коморе, приликом евакуације државних надлештава из Темишвара, пренесу у Велики Бечкерек (Зрењанин). Жупански је то учинио руководећи се разлозима да се подручје Темишварске коморе већим делом састојало из територија који је према преговорима о миру припао Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. На основу извештаја великог жупана Славка Жупанског да су ствари Темишварске коморе пренете у Велики Бечкерек, Министарство трговине и индустрије Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца наредило је да се пренесу у Нови Сад, а подручје Баната да се прикључи новооснованој комори у Новом Саду.

Темишвар почетком 20. века

Овакво распоређивање Министарства трговине и индустрије примили су привредници Баната са негодовањем и 8. јануара 1920. године, под председништвом др Емила Гавриле, адвоката и познатог политичара, одржали су збор у Бечкереку и донели следећи закључак:

1. Будући да је Трговачка и обртничка комора, устројена у смислу VI законског чланка од 1868. г. за жупаније Торонталску, Тамишку и Крашосеверинску, те за муниципалне градове Панчево и Вршац, пренета у Велики Бечкерек јер је имовина те Коморе својина трговаца, индустријалаца и занатлија из Баната, и пошто трговачко-обртнички интереси у Банату нису истоветни са онима у Бачкој и Барањи, логично је да се установи Трговачка и обртничка комора за Банат са седиштем у Великом Бечкереку, у виду продужења Темишварске коморе. Збор се најодлучније ограђује против тога да се Банатска комора придружи којој другој комори.

2. Да би се рад Коморе могао одмах наставити, збор бира 32 унутарња члана, а избор 32 спољашња члана извршиће се на зборовима у Панчеву, Вршцу, Белој Цркви и Великој Кикинди. Након тога приступиће се конституисању привремене Коморе да би се организација Банатске коморе могла поднети Министарству трговине на потврду.

Др Емил Гаврила

За унутарње чланове бирају се: за председника Ђорђе Јовановић, за потпредседнике Емил Гаврила, адвокат, и Едмунд Ђарфаш, индустријалац; за редовне чланове Живко Терзин, Лазар Краљев, Ђорђе Ристић, Душан Михајловић, Јован Ст. Бошковић, Милан Радић, Пера Турински, Лазар Радичев, Лајош Керпнер, Лајош Фрајнд, Фрићеш Урбан, Бела Гутман и Имре Месник, из реда трговаца; Имре Бак, Геза Грос, Аурел Мајер, из реда новчаних завода; Реже Мајер, Бернат Хипш, Емил Дајч, Михајло Бенце, из реда индустријалаца; Божо Јовановић, Никола Берберски, Јефта Вуков, Жива Чекрџић, Богдан Јанковић, Ђура Стефанов, Милан Стајић, Душан Цвејанов, Иштван Валик, Паул Беринг, Адам Енгл и Јанош Пањи, из реда занатлија.

Др Славко Жупански

За секретара бира се Алекса Љ. Михајловић, за правног саветника Славко Жупански, бивши велики жупан.

3. Трговци и обртници обавезују се да ће све трошкове издржавања Коморе сносити сами и да неће тражити помоћ државе.

За привремено издржавање Коморе на збору је сакупљена већа свота, уз договор да се повериоцима врати ако министарство одобри оснивање Банатске коморе. У противном случају повериоци се одричу предујмљене своте. Резолуцију су потписали др Емил Гаврила, у својству председника, и Радивој Цветков, у својству перовође (записничара) збора. За оснивање коморе у Великом Бечкереку одржани су слични зборови, и то између 10. и 14. јануара 1920, у Белој Цркви, Великој Кикинди, Вршцу и Панчеву.

После одржаних зборова, односно после извршеног избора привремених коморских чланова, одржана је 22. јануара 1920. г. у Великом Бечкереку заједничка седница свих чланова. Седници је председавао привремен председник Ђорђе Јовановић, а присутни су били потпредседници др Емил Гаврила и Едмунд Ђарфаш, правни саветник др Славко Жупански, привремени секретар Алекса Михајловић и 61 члан. На овој седници основани су управа и одсеци Банатске коморе. Састављен је меморандум којим се тражило успостављање Банатске коморе са седиштем у Великом Бечкереку. Изабрани су делегати, са задатком да тај меморандум поднесу министру трговине и индустрије. Министар трговине и индустрије примио је изасланство и преузео меморандум у којем је изнета жеља банатских привредника да се за подручје Баната оснује самостална комора за трговину, индустрију и занатство са седиштем у Великом Бечкереку. Та комора имала би да настави послове бивше Темишварске трговачко-обртничке коморе. По пријему меморандума, министар је изјавио да он увиђа потребу за то да се за подручје Баната оснује комора у Великом Бечкереку. Истовремено је уверио изасланство да ће он што пре одобрити оснивање коморе, а изасланству је препоручио да започете послове у Комори продужи. Овом приликом изасланство је посетило

и Трговачку и индустријску комору у Београду, уредништво *Трговинског гласника,* те председништво Трговачке омладине, молећи их за њихову потпору и сарадњу у свим питањима која се односе на унапређење банатске привреде. Комори је 20. фебруара 1920. г. приспело решење Министарства трговине и индустрије, бр. 200/1920, од 4. фебруара 1920. године, којим је дата сагласност „да се за цело подручје Баната, са седиштем у Великом Бечкереку, оснује привремена Трговачко-обртничка комора за Банат, која ће, на означеном јој подручју, преузети све коморске агенде раније Коморе у Темишвару, и којој ће се, у ту сврху, ставити на располагање и употребу коморска архива и остале ствари што су из Темишвара пренесене у Велики Бечкерек. Подручје Коморе дели се на пет коморских срезова, који ће се називати по овим њиховим муниципалним градовима: Велики Бечкерек, Велика Кикинда, Панчево, Вршац и Бела Црква. Ближе о томе одредиће се у коморским статутима…“. Банат је на основу овог решења остао изван надлежности Коморе у Новом Саду, што је остало неизмењено у целом раздобљу између два светска рата.

Састав *ad hoc* основане коморе разликује се од састава коморе коју је министар трговине и индустрије прописао у томе што се број коморских чланова смањује од 64 на 32, од којих су 16 унутарњи чланови из Великог Бечкерека, од њих половина из трговачког, а половина из занатлијског реда и из реда индустријалаца. Осталих 16 спољашњих чланова бирају се у коморским срезовима великокикиндском, вршачком, панчевачком и белоцркванском, и то осам из реда трговаца и осам из реда индустријалаца и занатлија.

Приликом пријема инвентара од Торонталско-тамишке жупаније утврђено је да је Темишварска комора издала изасланику жупаније који је обављао евакуацију надлештава оне ствари које није могла затајити, а то су инвентарски предмети, архива и неки регистри, док је оно што је за Банатску комору најважније (благајничке књиге, регистар патената, протоколисаних фирми, евиденцију трговаца, индустријалаца и занатлија, статистику, списе из доба Војводства српског итд.) задржала.

Комора је 8. марта 1920. године известила сва надлештва у Банату да је отпочела свој рад, а 9. марта о томе је извештена и новосадска Трговачко-занатска комора. Првих дана све послове је обављао председник Коморе Ђорђе Јовановић, који је

Средишта пет коморских срезова: Велики Бечкерек, Велика Кикинда, Панчево, Вршац и Бела Црква

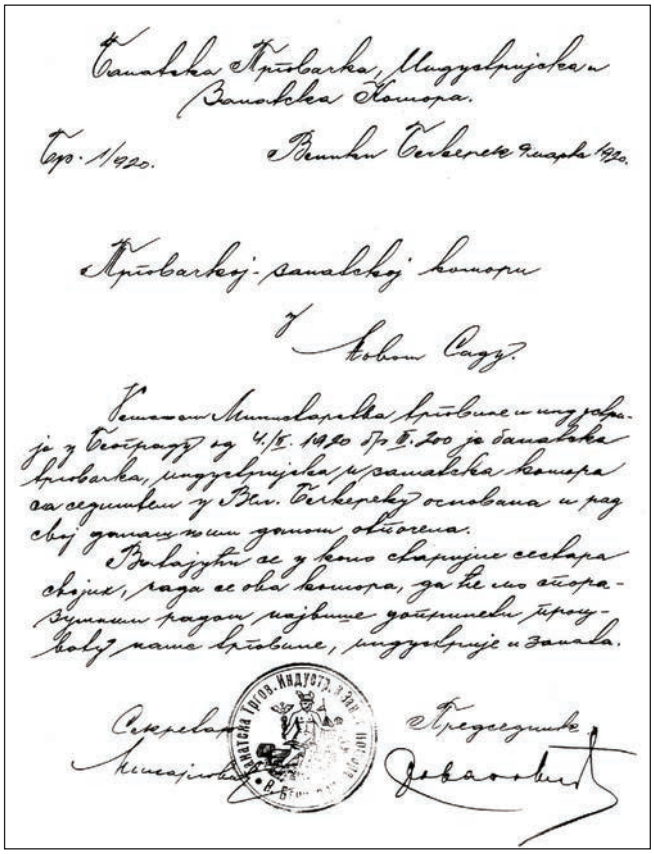
Банатска Трговачка, Индустријска и Занатска Комора.

Бр. 1/920. Вршац Четвртак 9 марта 1920.

Трговачкој-занатској комори

у Новом Саду.

Решењем Министарства трговине и индустрије је у Београду од 4/II. 1920 бр. 200 је банатска трговачка, индустријска и занатска комора са седиштем у Вр. Четвртку основана и рад свој данашњим даном отпочела.

Молајући се у свему сарадње сестара својих, рада се ова комора, да не ио старајући радом најбуднијем проуковати наше трговине, индустрије и заната.

Секретар Михајловић

Председник Ђ. Јовановић

Допис о оснивању Банатске коморе из 1920. г.

уједно био и њен деловођа. На место секретара постављен је Душан Љ. Михајловић. Ускоро, 12. марта, примљене су и две чиновнице, а 15. марта 1920. г. ступио је у службу Александар Станојловић, конзуларни официјал бившег аустроугарског министарства спољних послова, у својству књиговође и заменика секретара.

На основу решења министра трговине и индустрије бр. 200/1920, Комора је приступила изради својих правила, свог пословника и статута пензионог фонда. Сва ова правила примљена су на пленарној седници коморе, одржаној 21. марта 1920. године. На овој седници усвојен је и буџет коморе за 1920. годину, са издацима од 369.883,00 круне и примицима од 370.000,00 круна, и то на основу кључа коморског прореза од десет процената. Избор председника Ђорђа Јовановића и секретара Душана Љ. Михајловића потврдио је министар трговине и индустрије 17. априла 1920. године, када је истовремено потврдио Правила и Пословник Коморе, као и Статут пензионог фонда, те буџет Коморе.

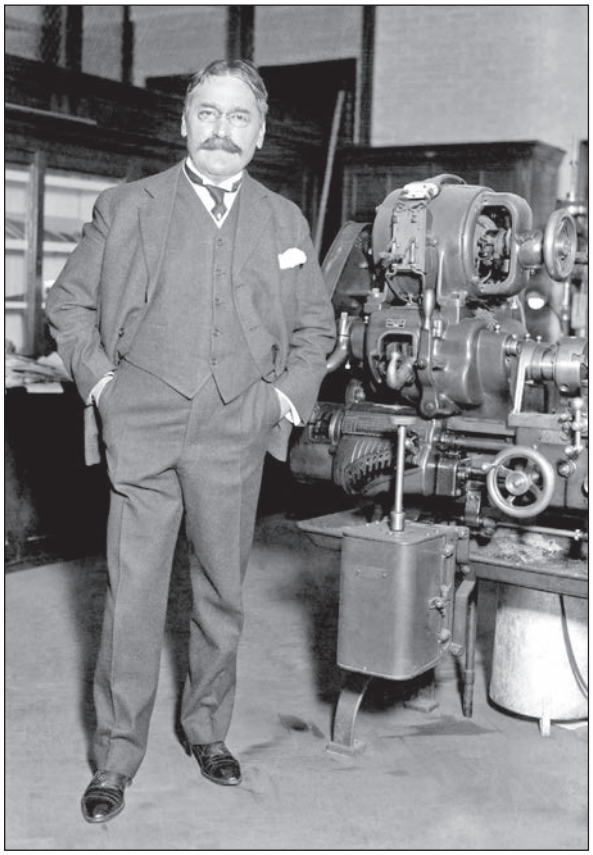

Михаило Пупин, почасни члан Банатске коморе

Под председништвом Ђорђа Јовановића, 20. јуна 1920. г. одржана је 11. пленарна седница Коморе, на којој је, после оставке Емила Гавриле, изабран за потпредседника Радивој Цветков, управитељ Српске штедионице у Великом Бечкереку. На овој седници изабрани су за почасне чланове Михаило Пупин, професор Колумбија Универзитета у Њујорку, родом из Идвора, Симон Јоановић, бивши генерални конзул, родом из Беодре (данашњег Новог Милошева), Ђорђе Берисављевић, управитељ Српске банке у Загребу, родом из Великог Бечкерека, и Владимир Матијевић, председник „Привредника“.

Како је тиме довршена унутарња организација Банатске коморе, приступило се организовању трговаца, индустријалаца и занатлија у Банату. Настојање Коморе било је да у свим већим местима Баната организује удружења трговаца и индустријалаца, а постојећа удружења занатлија да обнови новим снагама у духу нових прилика.

Задаци Коморе, према њеним правилима, односно Статуту из 1920. године, били су следећи: 1) оснивање корисних установа (берзе, стручне школе, курсеви, музеји, јавна складишта итд.); 2) давање мишљења о законским прописима; 3) давање мишљења о трговинским уговорима; 4) предлагање закона, пореза, саобраћајних тарифа и сл.; 5) регулисање односа помоћника и шегрта према власницима; 6) тумачење примене прописа; 7) предлагање мера за унапређење привреде; 8) проучавање предлога удружења и других организација; 9) подношење извештаја надлежном министру; 10) давање података државним установама; 11) предлагање правила удружења; 12) вођење списка фирми; 13) вођење евиденције изабраних судија; 14) давање мишљења о отварању радњи; 15) прикупљање и давање статистичких података; 16) избор судија за обртничке судове; 17) уверења о узансама; 18) наредбе о натписима радњи; 19) представке за затварање радњи; 20) одређивање привремености рада када то неки занатлија жели; 21) давање мишљења при примени прописа; 22) одобравање јавне распродаје робе; 23) давање мишљења министру о отварању и затварању радњи; 24) мишљење о праву на држање ученика; 25) мишљење за увођење судова добрих људи; 26) састављање правила о пензионом фонду; 27) давање мишљења о надзору над радом радње; 28) предлагање одузимања обртних дозвола; 29) предлагање чланова за тарифске и пореске одборе; 30) предлагање времена одржавања предавања у стручним школама; 31) прегледање легитимација страних трговаца и 32) доношење решења о обезбеђењу трговачких посленика.

Чланови Коморе су редовни, почасни и дописни, а онда: унутрашњи и спољни; они морају бити држављани Краљевине Југославије и да су претходно три године управљали самосталном радњом.

Комора је имала следећу организацију: Управу, Председништво, Финансијски одсек и секције - трговачку, индустријску и занатску и Уред на челу са секретаром. Приходи Коморе били су из прореза од непосредних пореза који се наплаћује од свих оних који имају обртну дозволу, а висину одређује Комора уз сагласност надлежног министра. Са порезом убире се и приход од такса, које одређује Комора, а одобрава министар. Надзор над радом Коморе обављају државне управне власти преко комесара.

Економске прилике у Банату у доба оснивања Коморе нису биле повољне. Трговина је преживљавала тешке дане. Ланчана трговина и торбарења, крађе на саобраћајним средствима и подмићивања службених органа која су цветала у 1919. години, нису ни у 1920. г. искорењена. Неопредељеност у трговинској политици, огромне извозне царине, високе возарине, нагле промене тарифа, потешкоће при цариењу и помањкање превозних средстава кочиле су солидну трговину током целе године и онемогућавале ваљану калкулацију. Уједно, забрана извоза животних намирница и земаљских производа биле су убитачне за Банат. Чекало се три месеца за дозволу извоза масти, сланине и кукуруза у Мађарску, па су се ови производи покварили, тако да је за око 15.000 вагона кукуруза добијено само 14.000 уместо 100.000 круна по вагону. Услед свега тога дошло је до застоја у производњи. Индустрија Баната патила је и због помањкања горива, високих возарина, као и због тога што шест последњих недеља 1920. г. није било могућности да се банатски производи ни железницом ни воденим путем ма куда отпреме. Занатство је такође било у тешком стању. Занатлије Баната, које су својим рукотворинама пре Првог светског рата преовлађивале целом јужном Мађарском, током 1919. и 1920. г. постали су прави пролетери.

На једном састанку управе Коморе, крајем 1920. године, истакнуто је: „На нама је да путем удружења, савеза, школе, јефтинијих кредита и смишљене занатске политике овај важан сталеж не само одржимо, него да га у свим правцима развијемо, јер без њега осећаћемо јарам странаца и у овој слободној држави“.

У 1921. години рад Коморе кретао се углавном на успостављању веза Баната са Бачком и уређења железничког саобраћаја. Путнички и теретни саобраћај у првим годинама после ослобођења налазио се у врло неуредном стању. Локомотиве су биле покварене, кола полупана, прозори разбијени, грејање слабо, железнички прагови иструлели, шине дотрајале и зато је саобраћај био делимично онемогућен. За његово уређење Комора се много заузимала иако са незнатним успесима јер су поправке изискивале огромне своте, а држава није била у стању да за кратко време поправи толико дотрајале објекте.

Комора је овако оценила опште привредне прилике у Банату 1922. године: „У пољопривреди, најважнијој нашој грани од које живи преко 75% становништва, није учињено ничег конструктивног. Настојања власти у решавању многих

пољопривредних питања, као што је аграрна реформа нису била конструктивна. Министарство пољопривреде ни после четири године није сачинило систематски план који би утицао на већу производњу...". Истовремено, Комора је сматрала да је банатска индустрија током протекле две године слабо напредовала јер „немамо стручњаке и што нам капитали нису довољно јаки и организовани. У 1922. г. није се наша индустрија налазила у повољном стању, особито су је кочили разноврсни и небројени празници за наше прилике штетне уредбе и претерани захтеви радника. Ми немамо доста средстава да бисмо могли одмах набавити све што нам је потребно. Зато, кад ипак хоћемо да имамо индустрију морамо да организујемо наш народ да и најмању уштеду уложи у банкарска предузећа, а ова последња би тиме добила могућности да потпомажу и финансирају не само индустрију него целу нашу привреду".

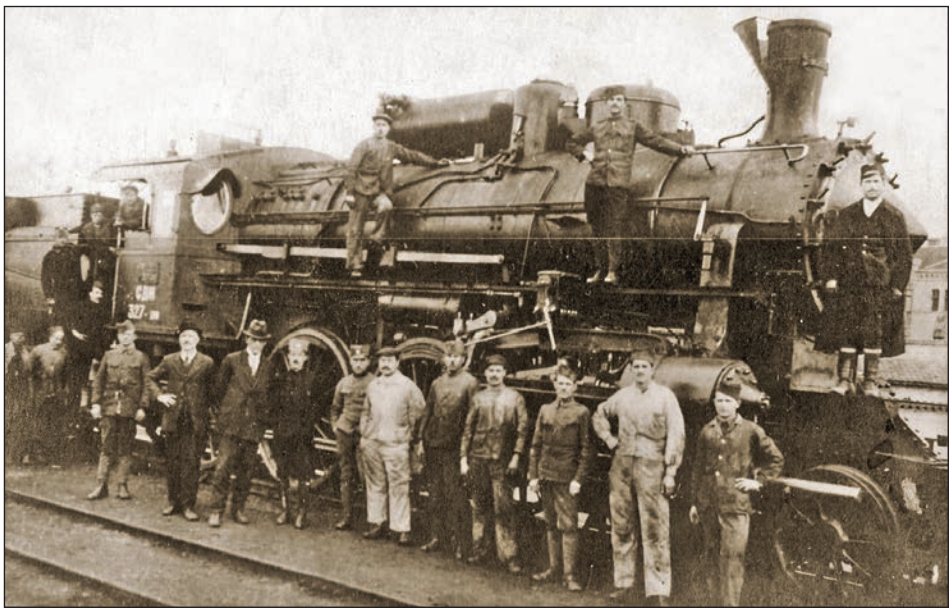

Домаћа железница почетком двадесетих година 20. века

У току 1922. на подручју ове Коморе основано је више индустријских предузећа: Прва банатска фабрика макарона и теста д. д. у Великом Бечкереку, „Земљорадник" – фабрика пољопривредних машина, „Прогрес" д. д. – штампарско-књиговезачко предузеће у Панчеву, Шефер Фрања и супруга у Малом Св. Николи подижу моторни млин са капацитетом од 50 до 60 мц дневно, „Сунцокрет" – фабрика хемијских производа у Вршцу, Влајко Николић, творница качкаваља у Великом Бечкереку,

Банатско-индустријско и трговачко д. д. у Дебељачи, које се бави гојењем свиња на велико, подизањем млина и предузећа за прерађевину свињског меса итд.

На предлог и интервенцију Удружења трговаца и индустријалаца у Великом Бечкереку, Градоначелства и Коморе отворена је 12. јуна Главна царинарница 11 реда у Великом Бечкереку. Комора је учинила и потребне мере да се трговина под шатрама с робом трговачке природе укине. По овом предмету добило је Поджупанско звање наређење од Министарства трговине и индустрије да поступи у смислу закона.

Удружење трговаца и индустријалаца у Великом Бечкереку упутило је Комори представку у којој се тврди да Банаћани плаћају на непосредни порез још 40% друмарине, што служи за поправку путева, да овај намет имају само поједине покрајине, а остале области плаћају врло мало постотак друмарине, а обавезним радом (кулуком) су оптерећени сви подједнако. Комора је ову представку усвојила и поднела надлежним министарствима и овдашњој жупанијској власти, те молила да се наведени разлози узму у обзир „јер ми Војвођани иначе плаћамо највеће дажбине и није оправдано да и овом приликом будемо више оптерећени него остале покрајине“. Комора је упутила и представку министру трговине и индустрије, као и министру финансија, и молила да се изједначи систем опорезивања пиварске индустрије, јер пиваре у Србији плаћају трошарину на фактично извезену продату количину пива, тј. 56 динара по хектолитру, док „наше плаћају при продукцији“ по хектолитру граду, „дакле, и за ону количину која остаје у пивари као неупотребљива“.

Комора је истицала да ниједна индустрија у Банату не напредује јер све пате од новчане кризе и производња је у застоју. Млинови, циглане и остала индустријска предузећа борила су се са несташицом капитала и радила су тек са четвртином или половином капацитета „јер немају новаца да уложе у већу количину сировине и радну снагу, која је доста скупа“.

Године 1924. долази до прве реорганизације Коморе од њеног оснивања. Наиме, занатлије су 1924. године захтевале да се осамостале и сами одлучују о својим проблемима. Тако су дотадашње три коморске секције (индустријска, трговачка и занатска) постале аутономне у свом делокругу рада. Занатлије су у овој Комори

организационо биле до 5. децембра 1932. године, када су се, коначно, одвојили, и прикључили Занатској комори у Београду.

Иако је 1924. године реорганизована, Комора је несмањеном снагом наставила своју делатност, трудећи се да учествује у решавању свих привредних проблема у Банату половином двадесетих година 20. века. Тако је 1926. године, на позив Министарства финансија и Генералне дирекције непосредних пореза, Комора изнела мишљење да би требало да се изједначе сви порези у Краљевини. Поводом жалби банатских привредника, Комора је израдила меморандум о продужењу рока за исплату пореског дуга из година 1917-1924. и предала га Трговачком удружењу у Великој Кикинди ради депутативне предаје министру финансија. Мада Комора није добила писан одговор, изгледа да је он наишао на разумевање јер је министар финансија, у експозеу о финансијском закону за 1927/28. г. прихватио предлог Коморе о плаћању заосталих пореза.

Пошто се велики део банатске пшенице продаје преко увозника у Братислави, трговци извозници из Велике Кикинде молили су Комору да издејствује да се поштанска станица у Великој Кикинди телефонски повеже са Братиславом, што је Комора успела да оствари. У погледу добијања путних исправа (пасоша), Комора је, на основу жалби банатских привредника, захтевала да се тај посао поједностави и да се уклоне евентуалне политичке и друге сметње привредницима кад траже путне исправе јер је том приликом потребно имати у виду да привредници путују у суседне и друге земље „за унапређење извоза или увоза“.

Комора је током 1926. пажљиво пратила привредна кретања у Банату. То се може лако закључити на основу њеног извештаја о стању привреде у Банату. Занатство је назадовало због новог географског положаја пограничних градова и услед све веће кризе која влада међу потрошачима. Најважнији су: опанчарски, папучарски, ципеларски, кожарски, ћурчијски, абаџијски, ковачки, коларски, столарски, зидарски и дрводељски занати. Они су заступљени и у градовима, а нарочито у општинама у непосредној близини сеоских насеља. У градовима важе као главни занати: браварски, машинско-браварски, лимарски, техничарски, кујунџијски, месарски, берберски, шеширџијски, кројачки, обућарски и столарски. Квалификованих занатлија има 11.096, слободних од 4.000 до 5.000, а има и таквих који упражњавају занат у виду главне зараде, иако за то немају прописану обртну дозволу.

Парни млин у Великој Кикинди

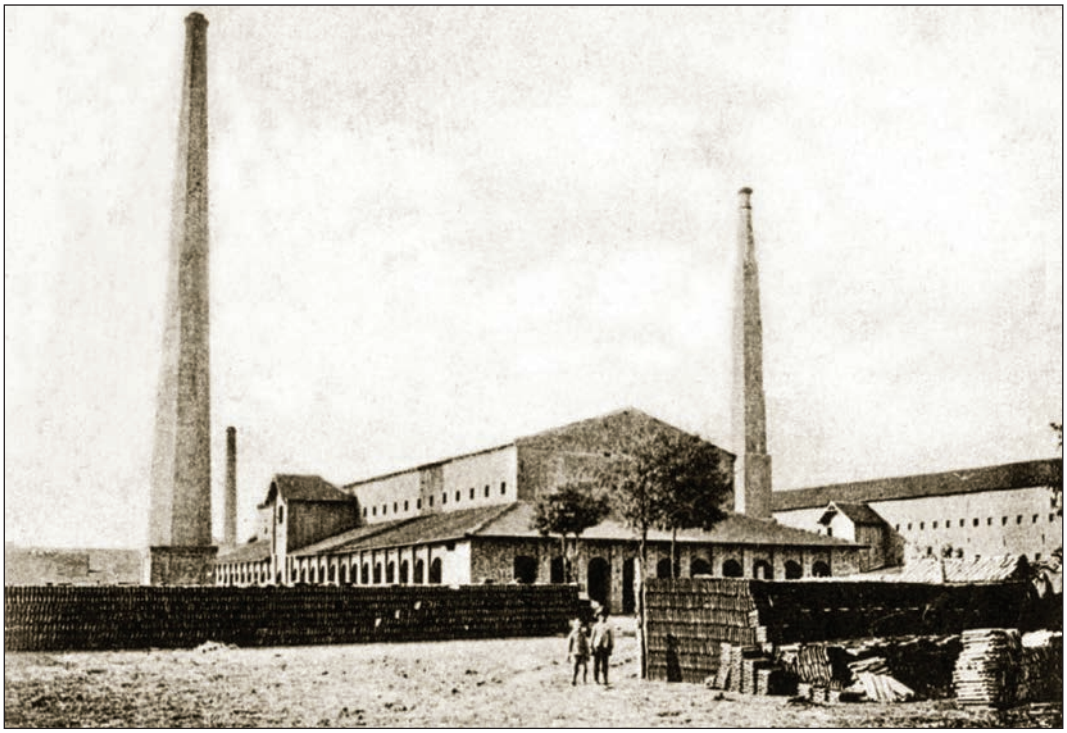

Бонова циглана у Великој Кикинди

Уљара у Великом Бечкереку, почетком 20. века

Трговина се развија поглавито у градовима Баната, одакле се извозе велике количине жита и млинарских производа. Као најважнија трговачка места могу се забележити: Велики Бечкерек, Панчево, Велика Кикинда и Вршац. Извозне станице за жито биле су: Велики Бечкерек, Панчево, . Ковин и Нови Бечеј, а за свиње Дебељача. На подручју Баната има 4.825 трговачких радњи. На подручју Баната било је 60 новчаних завода у виду деоничарских друштава, са основним капиталом од 61.854.092 динара и резервним фондом од 18.607.470 динара. Било је 285 индустријских предузећа. Од свих индустријских грана у Банату најважнија је аграрна индустрија у којој је најзначајнија млинарска индустрија, јер се уздиже високо изнад других, како по броју предузећа (113), тако и по вредности и важности својих производа. На друго место долази индустрија цигле и црепа (53 предузећа).

Железничка мрежа у Банату била је доста густа и удовољила би потребама привреде да је изграђена по плану који би одговарао његовом данашњем географском положају. Али Банат је имао железничке везе са осталим деловима Краљевине СХС једино преко моста на Тиси код Сенте. У Банату је било 15 железничких линија, од којих су, сем једне (Велики Бечкерек – Кларија), све биле нормалног колосека. Дужина линија нормалног колосека износила је на државним пругама 113 km, на вициналним пругама нормалног колосека 544 km, а на пругама уског колосека 68 km, свега, дакле, 725 километара. Захваљујући решењу

Мост на Тиси код Сенте, једина железничка веза
са Банатом током двадесетих година 20. века

министра саобраћаја да се изради план будуће железничке мреже, делегат Банатске коморе, као члан Ужег одбора Железничке конференције, потпомогнут од осталих чланова овог Одбора, издејствовао је да су у план железничке мреже предвиђене следеће пруге за реконструкцију у главне пруге 11 ранга: Панчево – Велики Бечкерек – Велика Кикинда и Панчево – Вршац. Као нове изградње, предвиђене су линије: Панчево – Београд, са мостом на Дунаву, Ковин –Смедерево, са мостом на Дунаву, Нови Бечеј – Стари Бечеј, са мостом на Тиси, Самош – Орловат, Бела Црква – Ковин – Панчево, дуж Дунава, и Немачка Црња –Свети Хуберт – Велика Кикинда (узаног колосека).

Речни саобраћај одвијао се у Банату на линији од 373 километара. Од ове дужине отпада на Дунав од ушћа Нере (више Базјаша) до Титела 151 километар, на Тису од Титела до Српског Крстура 142 километра, на канал Бегеј од Титела до Српског Итебеја 77 километара и на Тамиш од ушћа до Панчева три километра. Парк бродова и шлепова који служе за превоз робе и путника на овим линијама није био стабилан јер се мењао према потребама извоза и увоза. Начелник Министарства пољопривреде и вода наговестио је што скорије радове око чишћења Бегеја и Тамиша, износећи да је Министарство упознато са садашњим стањем свих река и канала.

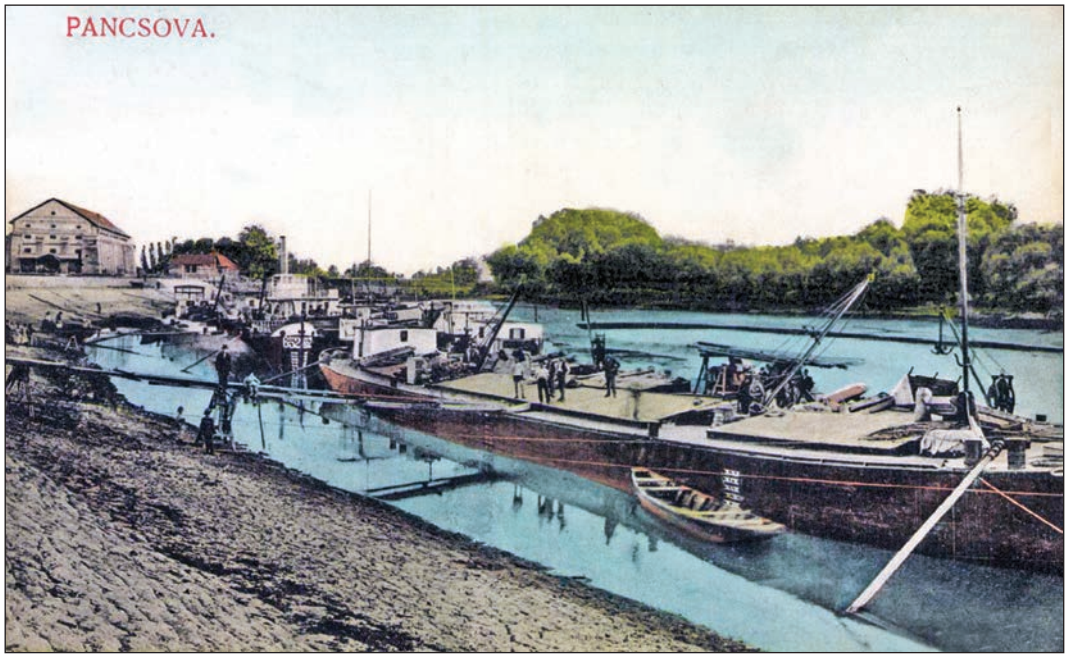

Пристаниште на Тамишу код Панчева, почетком 20. века

Мада је Комора веома верно, па и прегледно, сачинила увид на банатску привреду у 1926. години, запретила јој је опасност од укидања. Реч је била о Нацрту закона о коморама Министарства трговине и индустрије, којим је било предвиђено укидање Банатске коморе и прикључење њеног подручја Трговинско-индустријској и занатској комори у Новом Саду. Банатска комора је тим поводом доставила опширан и солидно образложен меморандум Министарству трговине и индустрије залажући се за свој опстанак и даљи рад. Меморандум је, заправо, представљао преглед делатности Банатске коморе од 1920. до 1927. године. на крају меморандума закључено је да Банатска трговачко-индустријска и занатска комора „најенергичније протествује против сваке замисли која би се односила на њезино укидање, а истовремено изјављује да ће употребити сва средства да се њезин опстанак законом загарантује исто тако као и осталих садашњих комора“. Због политичких прилика, доношење Уредбе о коморама одгођено све до 1932. године, а њоме је осигурано даље постојање Банатске коморе у Великом Бечкереку, што је у банатским привредним и коморским круговима било прихваћено са задовољством.

Баш када је Банатска комора настојала свим средствима да обезбеди опстанак, њој је 20. и 21. маја 1928. године, на састанку свих југословенских комора у Осијеку,

поверено да проучи проблеме извоза у општејугословенским оквирима и да о томе сачини реферат, који ће доставити надлежним властима и свим коморама. Извршивши анализу кретања југословенског извоза, Банатска комора је испољила несумњиву упућеност у разматрању једног веома значајног вида југословенске привреде током двадесетих година прошлог столећа. Наравно, то јој је подигло углед у стручним и привредним круговима, али је остало неизвесно колико је реферат Банатске коморе утицао на државне чиниоце, који су, често, пресудно деловали не само на трасирање извозне политике, него и на њен обим, садржину и вредност.

Банатска комора је 1929. г. постигла велик успех учествовањем на Међународној изложби у Барселони. У ствари, на позив Министарства трговине и индустрије, Банатска комора је приступила прикупљању земаљских, индустријских и занатских производа за Међународну изложбу у Барселони. Ова изложба међународног карактера била је највећа после 1914. године. На њој су учествовале скоро све европске и прекоморске државе. Учешће Баната на овој изложби састојало се углавном из земаљских и аграрно-индустријских производа. Жири изложбе у Барселони одлучио је да се од банатских излагача одликују: Великом наградом (*Grand Prix*) Артур и Драгутин Ледерер, поседници из Чоке; златном медаљом Фабрика шећера д. д. у Великом Бечкереку, Домовински млин д. д. у Великом Бечкереку, Фабрика штирка Панчевачке кредитне банке у Јабуци код Панчева, те Јанош Киш и Јурај Чањи, произвођачи хмеља из Петровца; сребрном медаљом Људевит Риха и Син, Фабрика саламе из Велике Кикинде. Банатска комора је као учесник на Међународној изложби у Барселони добила признање и похвалу Министарства трговине и индустрије. Учешће Банатске коморе на овој изложби имало је, осим комерцијалног, и политичко-пропагандни значај. Показало се још једном да банатска привреда под њеним вођством уме да постиже значајне успехе и на међународном плану.

Активнији рад Банатске коморе био је изразит почетком тридесетих година, кад су њени представници били веома делотворни на разним конгресима комора и привредника. У том смислу значајно је што је 14. и 15. јуна 1931. г. у Великом Бечкереку одржана Земаљска конференција југословенских трговачких, индустријских и занатских комора, на којој су разматране хидротехничка служба и јачање унутрашњег тржишта у Краљевини Југославији.

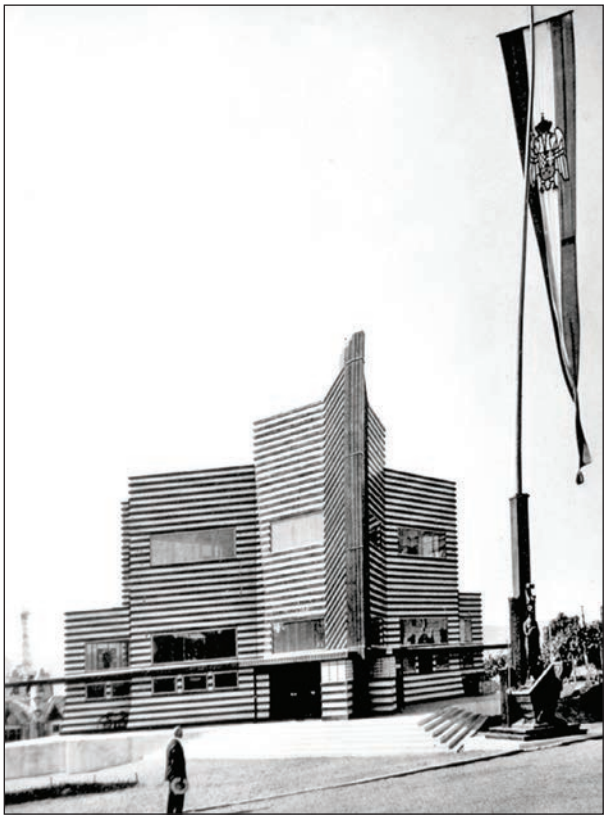

Званичан плакат и Југословенски павиљон на Изложби у Барселони 1929. г.

Банатска комора ускоро је доживела значајне организационе и друге промене, условљене доношењем Уредбе о трговинским, индустријским и занатским коморама 3. августа 1932. г. Одредбама ове Уредбе територија Коморе је смањена јер је Панчево прикључено београдским коморама. Тако смањена, Банатска комора донела је 1932. г. нов Статут, који је министар трговине и индустрије одобрио 1933. године. Мада су из Коморе издвојене занатлије, а и територија јој је смањена, њен делокруг се ипак није смањио јер су формирана два нова одсека: за новчарство (банкарство) и угоститељство. Тако је Комора у новим околностима имала четири одсека са следећим бројем већника: за трговину 20, за индустрију 12, те за новчарство и угоститељство по четири већника.

С обзиром на то да су се занатлије одвојиле од Банатске коморе и припојиле Београдској занатској комори, званичан назив Коморе требало је томе саобразити. Зато је према чл. 68. Статута од 1932. г. званичан назив ове Коморе био преименован

и гласио је **Трговинско-индустријска комора у Великом Бечкереку**. Задатак Трговинско-индустријске коморе у Великом Бечкереку овако је формулисан на основу чл. 1. Уредбе:

1. Да проучава из сопствене побуде или на тражење државних власти или самоуправних тела сва питања која се односе на привредне гране заступљене у коморама, да прати све појаве привредног живота и да оцени њихово дејство на привреду овог подручја;

2. Да по овим питањима подноси надлежним државним властима и самоуправним телима своја мишљења и предлоге;

3. Да даје своје мишљење о нацртима закона, уредаба и правилника, који могу бити од значаја за привреду;

4. Да прикупља и обрађује статистичке податке о стању привреде на свом подручју и да их са својим опажањима саопштава надлежним властима;

5. Да води регистар свих предузећа свога подручја која спадају у привредне гране заступљене у Комори;

6. Да саставља и води Зборник трговачких обичаја (узанса) свога подручја и да о њима издаје уверења;

7. Да издаје уверења о пореклу робе, легитимације трговачким путницима и друга уверења и потврде из коморског делокруга;

8. Да оснива, одржава и управља или сарађује на оснивању, одржању и управљању установа, завода и изложби за унапређење привредних грана заступљених у Комори и установа за васпитање припадника и подмлатка односних привредних грана, као и привредних предузећа од опште користи;

9. Да образује и издржава сталне избране судове за расправљање спорова привредне природе;

10. Да предлаже судије лаике из редова занатлија, трговаца и индустријалаца за трговачке судове, када они то затраже;

11. Да на основу важећих прописа именује ревизора трговачких књига;

12. Да на захтев странака или власти предлаже вештаке и стручна лица за вештачење;

13. Да приређује анкете привредника из свога делокруга у циљу проучавања питања привредне природе;

14. Да подноси властима представке и жалбе у циљу заштите привреде;

15. Да сарађује са свим привредним и другим коморама и сличним установама у земљи у циљу заштите и унапређивања привреде;

16. Да према посебним прописима шаље своје делегате у сталне или повремене одборе у комисије, већа или савете и сличне установе које оснивају или сазивају државне власти и самоуправна тела;

17. Да подноси министру трговине и индустрије годишње извештаје о свом раду и привредном стању свога подручја, и

18. Да врше надзор над радом стручних организација основаних по Закону о радњама у границама своје надлежности.

СТАТУТ

и

ПРАВИЛНИЦИ

ТРГОВИНСКО-ИНДУСТРИЈСКЕ КОМОРЕ

У ВЕЛ. БЕЧКЕРЕКУ

ИЗДАЊЕ

ТРГОВИНСКО-ИНДУСТРИЈСКЕ КОМОРЕ У ВЕЛ. БЕЧКЕРЕКУ

Статут Трговинско-индустријске коморе у В. Бечкереку из 1932. г.

Статут Коморе из 1932. г. и њена организација на основу Уредбе о трговинским, индустријским и занатским коморама од 3. августа 1932. г. остали су неизмењени до Другог светског рата.

С обзиром на улогу и значај банатске пољопривреде и пољопривредних произвођача, Комора није могла да у периоду између два светска рата мимоиђе тежак положај сељака и аграрну кризу, као отежавајућег чиниоца општег привредног развитка на њеном подручју. Кад је аграрна криза крајем двадесетих и почетком тридесетих година постала веома изразитом, Комора је предложила следеће мере: 1. Целисходно вођење економске политике, 2. Смањење земљарине, 3. Одржавање сточних сајмова и 4. Предузимање мера од којих је најважнија смањење пореза, које ће сељаке економски подићи и осамосталити. Истовремено је Комора жигосала несташицу кредита, појаву картелисања у привреди и високу увозну царину на робу широке потрошње. Да би се докрајчила негативна економска политика, предложила је формирање привредног већа на општејугословенском нивоу, што је предвиђао

Салаш са ђермом и ветрењачом у Меленцима

и Октроисани устав из 1931. године, затим покретање јавних радова и доношење нове уредбе о банкама.

Иако се залагала за побољшање положаја пољопривреде и сељака, Комора је сасвим неочекивано током 1932. и 1933. г. захтевала укидање Закона о заштити земљорадника (донетог 1932), истичући да заштита земљорадника „води социјализовању државе“. С обзиром на то да је проблем раздужења сељака био актуелан све до 1936. године, односно до доношења Уредбе о ликвидацији земљорадничких дугова, и да су у Банату, па и међу водећим делатницима Коморе, била подељена и супротстављена мишљења о узроцима и начину ликвидирања сељачких дугова, Комора је, у жељи да помири те противуречности, предложила доношење закона о заштити привреде, али без солиднијег образложења шта би се тим законом добило и како би практично изгледало његово остварење крајем тридесетих година, дакле, у предвечерје Другог светског рата.

Вреди ипак поменути да је Банатска комора баш у тим годинама постигла успехе на другим пољима. Тако је 1938. г. основала Трговачку академију и Средњу техничку школу у Петровграду (Велики Бечкерек је 1935. г. преименован у Петровград, у знак сећања на краља Ослободиоца Петра I Карађорђевића, чије је монументално обележје откривено на градском тргу 1. децембра 1928. године,

Споменик Краљу Петру I Ослободиоцу у Великом Бечкереку (Петровграду)

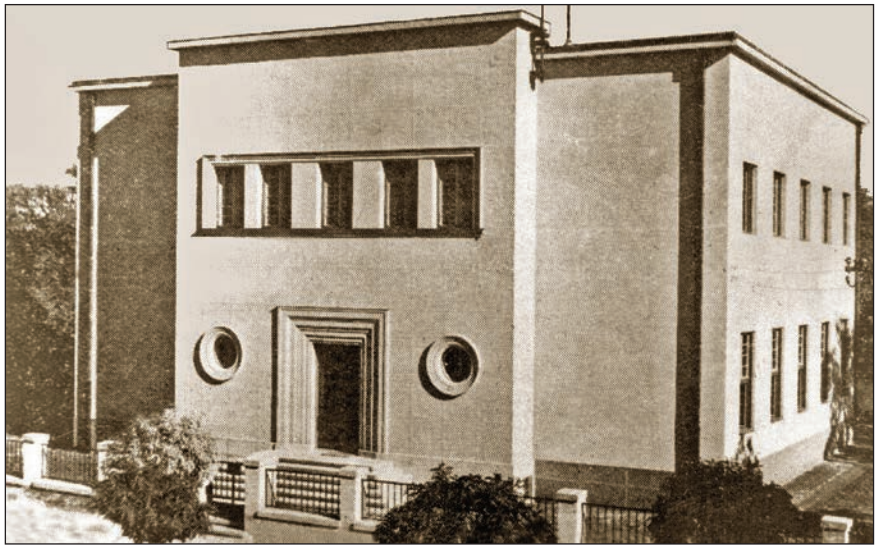

Здање Трговинско-индустријске коморе у Петровграду 1936. г.

на десетогодишњицу уједињења). Био је то један од њених значајнијих успеха уочи Другог светског рата.

Банатска комора није била формално укинута за време окупације Баната 1941–1944. Њене надлежности и делатност практично су преузели одсеци за трговину, индустрију и занатство немачке окупационе власти у Великом Бечкереку. Крајем 1944. г. обновила је делатност, а 1946. г. била је укинута.

Трговачка академија у Великом Бечкереку

* * *

После прегледа настанка и деловања Трговачкоиндустријске и занатске коморе у Новом Саду и Трговинско-индустријске коморе у Великом Бечкереку (Петровград), између два светска рата, неминовно се намеће закључак о њиховој значајној улози у развитку привреде у Војводини. Међутим, требало би имати у виду да њихова истовремена делатност, иначе прожета слабо прикривеном суревњивости и завишћу, није увек доприносила чвршћем економском повезивању, ако не свих, а оно бар најзначајнијих војвођанских привредних извора и делатника. Зато привреда Војводине, осим осталог, и није имала онај значај који се од ње с правом очекивао у општејугословенским привредним кретањима и догађањима између два светска рата.

Разумевање ове појаве олакшава чланак о проблемима војвођанске привреде, који је др Мијо Мирковић, наставник суботичког Правног факултета и економски историограф, објавио 1928. г. у Летопису Матице српске: „Војводина нема јединствено становништво, ни јединствену управу, ни један центар. Па шта онда остаје као типичан репрезентант Војводине у привредном погледу? Војводина нема својих великих новчаних завода, ни српских, ни других... Чак ни индустрији, као најјачем мотору економског напретка, није пошло за руком да образује

Др Мијо Мирковић

један велик, јак, репрезентативан и утицајан савез индустријалаца, као што имају Хрватска и Словенија. Место тога, Војводина има три слаба и неактивна савеза у Новом Саду, Суботици и Великом Бечкереку. Исто тако, *нису Војвођани у први мах после уједињења показали разумевање за стварање једне велике и јаке војвођанске Привредне коморе*, какве опет постоје у Љубљани и Загребу. Место тога, створене су две Коморе (у Новом Саду и Великом Бечкереку) са малом територијом, малим буџетом и дуплим особљем за исте послове. Касније, када су се почела укрштати и конкретна, лична питања, разумевања за стварање јединствених установа било је још мање. Пре две и по године, када је привреда услед престанка конјунктуре и због стезања пореског „шрафа“ почела да гласније протествује, почело се са стварањем једног великог савеза војвођанских привредника. Мислило се, при том, да ће тако јака организација произвођачких слојева Војводине, ако се створи, имати јаког утицаја на државну економску политику и да ће њени репрезентанти ући у Привредни савет када се овај образује. Али се и тада није дошло даље од неколико припремних зборова и није дошло ни до оснивања Савеза. Остале су мале привредне организације, које по самој природи ствари морају бити више локалног или највише уско регионалног карактера, јер им је одузета могућност да се држе једне велике линије и да врше, сем свога свакодневног ситног рада, и једну велику, историјску националну мисију. И пошто није дошло до систематског организовања војвођанске привреде (Срби у Војводини тешко долазе до свести да су њихови природни савезници војвођански Немци), изостала је и акција потребна за њену афирмацију“.

Мирковићево посредно залагање за јединствену коморску организацију у Војводини било је визионарско, јер је до његовог остварења ипак дошло, иако тек након неколико деценија.

ПОЉОПРИВРЕДНА КОМОРА ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ (1938-1941)

Када је непосредно по завршетку Првог светског рата отпочело организовање привреде Војводине, оно се није односило на пољопривреду и пољопривредне произвођаче, иако су они имали изузетно значајну улогу у привреди Војводине. Привредне коморе у Новом Саду и Великом Бечкереку обухватале су и усмеравале само делатност трговине, индустрије и занатства. Тако је војвођанска пољопривреда била препуштена себи, а то је проузроковало стихијност у њеном развитку. Последице таквог стања лоше су утицале на приносе пољопривредних култура и доводиле до обезвређивања пољопривреде и пољопривредних произвођача.

Почетком 20. века у Војводини се још претежно орало и жњело на традиционалан начин

Организовање пољопривреде у Војводини отпочело је тек након две деценије постојања југословенске државе. До тог времена, односно до 1938. године, пољопривреда је организована само кроз задруге (прве земљорадничке задруге на простору данашње Војводине основане су 1898. г.) и удружења. Постојао је Савез земљорадничких задруга, односно Савез пољопривредних удружења, а касније, у некој мери, пољопривреда је била организована и преко Пољопривредног одбора Трговачко-индустријске и занатске коморе у Новом Саду.

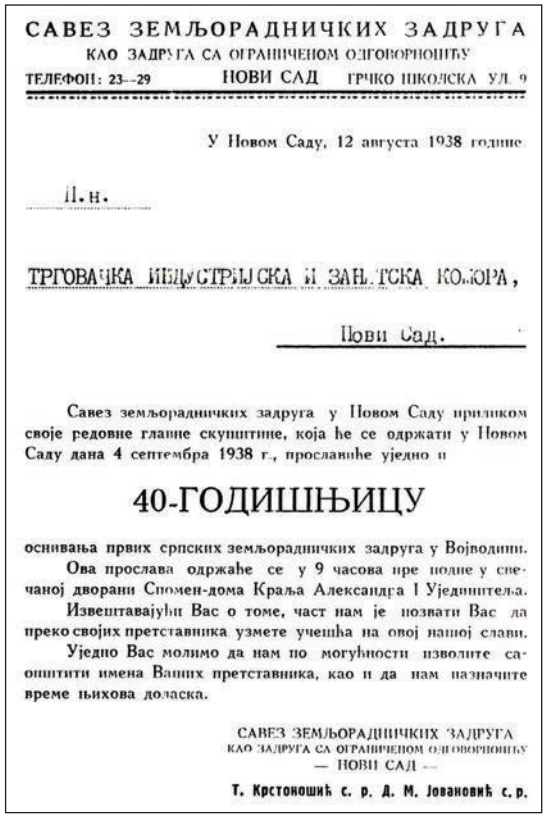

САВЕЗ ЗЕМЉОРАДНИЧКИХ ЗАДРУГА
КАО ЗАДРУГА СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ
ТЕЛЕФОН: 23—29 НОВИ САД ГРЧКО НИКОЛСКА УЛ. 9

У Новом Саду, 12 августа 1938 године

П. н.

ТРГОВАЧКА ИНДУСТРИЈСКА И ЗАНАТСКА КОМОРА,

Нови Сад.

Савез земљорадничких задруга у Новом Саду приликом своје редовне главне скупштине, која ће се одржати у Новом Саду дана 4 септембра 1938 г., прославиће уједно и

40-ГОДИШЊИЦУ

оснивања првих српских земљорадничких задруга у Војводини.

Ова прослава одржаће се у 9 часова пре подне у свечаној дворани Спомен-дома Краља Александра I Ујединитеља.

Извештавајући Вас о томе, част нам је позвати Вас да преко својих претставника узмете учешћа на овој нашој слави.

Уједно Вас молимо да нам по могућности изволите саопштити имена Ваших претставника, као и да нам назначите време њихова доласка.

САВЕЗ ЗЕМЉОРАДНИЧКИХ ЗАДРУГА
КАО ЗАДРУГА СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ
— НОВИ САД —

Т. Крстоношић с. р. Д. М. Јовановић с. р.

Позив Савеза земљорадничких задруга Новосадској комори из 1938. г.

Та појава слабе организованости пољопривреде није случајна. Резултат је, пре свега, њеног законитог заостајања иза индустрије, па и других привредних области. Такође долази и као последица непостојања искустава из рада сличних организација у пољопривреди, мада су неке коморе у свету (нпр. у Италији) обухватале и пољопривреду. Не мења ту много ни чињеница што су се пољопривредни радници у Војводини пре организовали од индустријских радника. Упркос недостатку организоване коморе, која би бринула о пољопривреди и њеним интересима, обласна удружења пољопривредника приређивала су по Војводини изложбе и сајмове. Једна таква велика Општа пољопривредна, трговачка и индустријска изложба (са 22 павиљона) приређена је, половином августа 1929. године, у Сомбору, у организацији Бачког пољопривредног удружења, на чијем се челу налазио др Јован Јоца Лалошевић, некадашњи први председник Народне управе (покрајинске владе) након присаједињења Војводине Краљевини Србији. Изложбу је, са 50.000 динара, помогла Обласна самоуправа Бачке области. На свечано отварање били су, осим представника Министарства пољопривреде и вода, позвани и сви страни конзулати, као и све трговачке, индустријске, привредне и званичне

Детаљи са Пољопривредне, трговачке и индустријске изложбе у Сомбору 1929. г.

Детаљи са Пољопривредне, трговачке и индустријске изложбе у Сомбору 1929. г.

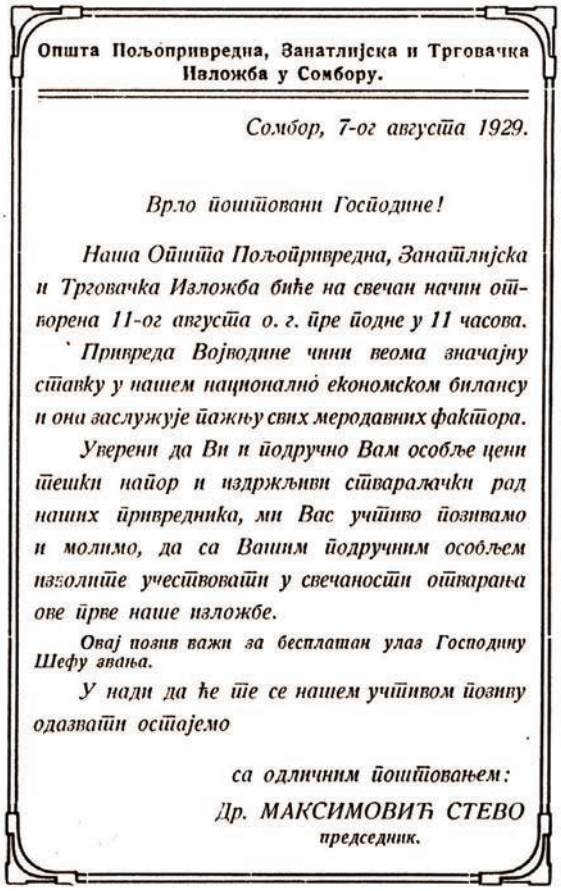

Општа Пољопривредна, Занатлијска и Трговачка Изложба у Сомбору.

Сомбор, 7-ог августа 1929.

Врло поштовани Господине!

Наша Општа Пољопривредна, Занатлијска и Трговачка Изложба биће на свечан начин отворена 11-ог августа о. г. пре подне у 11 часова.

Привреда Војводине чини веома значајну ставку у нашем национално економском билансу и она заслужује пажњу свих меродавних фактора.

Уверени да Ви и подручно Вам особље цени тешки напор и издржљиви стваралачки рад наших привредника, ми Вас учтиво позивамо и молимо, да са Вашим подручним особљем изволите учествовати у свечаности отварања ове прве наше изложбе.

Овај позив важи за бесплатан улаз Господину Шефу звања.

У нади да ће те се нашем учтивом позиву одазвати остајемо

са одличним поштовањем:

Др. МАКСИМОВИЋ СТЕВО
председник.

Позив представнику Новосадске коморе за отварање сомборске изложбе 1929. г.

корпорације града Сомбора и шире околине. Изузетно велика посета сомборској изложби указивала је на значај оваквих манифестација војвођанске привреде и пољопривреде. Само две године касније (1931), у Новом Саду је одржан први Међународни сајам приплодне стоке, као претеча познатог новосадског Пољопривредног сајма. Сајам су покренули Акционарско друштво за изложбе и Савез пољопривредних удружења Дунавске бановине. Сајмови су редовно одржавани до Другог светског рата, а од 1937. г. на њему су учествовали и страни излагачи (тада је назив ове манифестације био „Међународна изложба и сајам приплодне стоке, живине, вина и пољопривредних стројева“). Од 1938. г. организацију новосадског Сајма преузела је тек основана Пољопривредна комора Дунавске бановине и он је постао најзначајнија пољопривредна манифестација у Краљевини Југославији.

Оснивање Пољопривредне коморе, које је уследило пред почетак Другог светског рата, било је, бесумње, значајно, иако пољопривреда у Војводини више није могла да постигне оно што је раније пропуштено. Она тад није била у стању да знатније утиче на привредни развој, који је већ носио јак печат државне интервенције. Уредба о пољопривредним коморама, према којој је Пољопривредна комора Дунавске бановине требало да заступа, штити и унапређује интересе пољопривреде, донесена је у „Службеном листу“ Дунавске бановине у мају 1937. године. По чл. 4 наведене Уредбе, пољопривредне коморе су јавно-правне установе и саветодавна тела државних и самоуправних власти. Према чл. 3 Уредбе о пољопривредним коморама, њихови задаци су да заступају, штите и унапређују интересе пољопривреде, да проучавају привреду и пољопривреду из сопствених

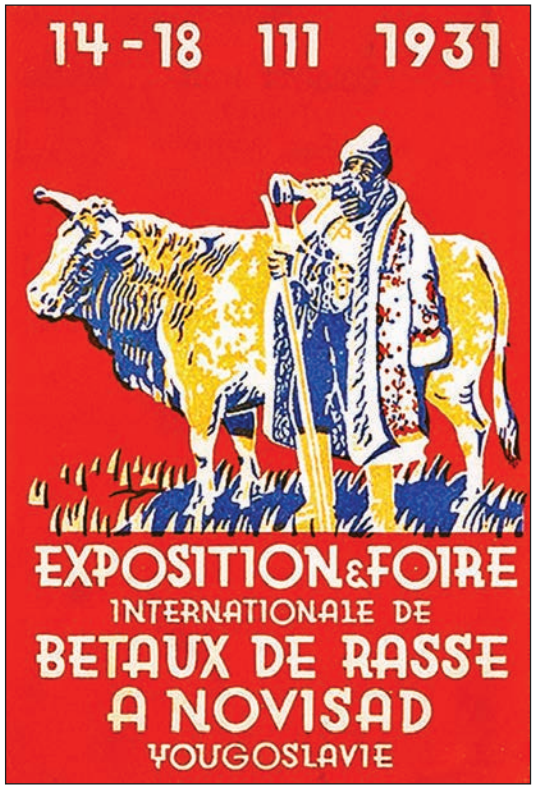

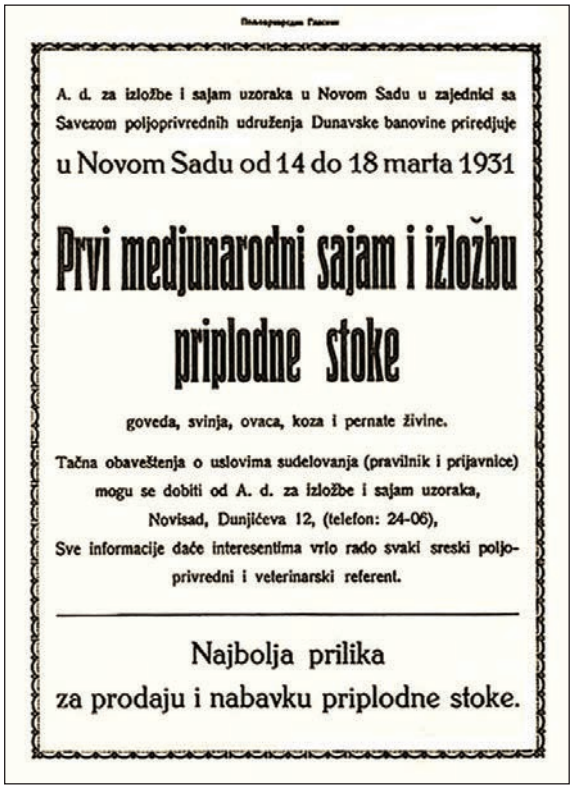

Плакати пољопривредних изложби у Новом Саду, тридесетих година 20. века

Детаљи пољопривредних изложби у Новом Саду, тридесетих година 20. века

побуда или на тражење државних и самоуправних власти, да подносе предлоге и мишљења о законима, уредбама и слично, као и да воде пољопривредну статистику и збирке обичаја (узанса) у промету пољопривредних производа, да издају потврде и уверења при увозу и другим приликама, те да оснивају или помажу установе или изложбе ради унапређивања или подизања подмлатка. Комора је требало да предлаже вештаке, да анкетира пољопривреднике, подноси представке и жалбе властима, да сарађује са другим коморама и установама ради унапређења привреде, шаље делегате у комисије, одборе и савете, као и да подноси годишње извештаје бану Дунавске бановине и министру пољопривреде.

Седиште Дунавске бановине у Н. Саду, саграђено између 1936. и 1939. г. по пројекту арх. Драгише Брашована

Припадници коморе могли су да буду поседници, закупци, наполичари, пчелари, рибари и сви уживаоци земље. Права припадника су активно и пасивно изборно право, коришћење коморских установа, издавање уверења или података, подношења жалбе и разних предлога и слично, а дужности су давање обавештења, плаћање пореза и таксе за уверења. Постојали су дописни и почасни чланови. Органи коморе били су: 1) коморско веће, 2) извршни одбор, 3) надзорни одбор, 4) дисциплински одбор, 5) стални и специјални стручни одбори, 6) председништво,

7) коморски уред и испоставе (експозитуре). Делегирани чланови у коморском већу су, осим осталог: ревизијски задружни савети земљорадничких задруга, централе пољопривредних друштава, удружења југословенских агронома, шумара, ветеринара и пољопривредних стручњака, као и организације водних задруга. Делегирани чланови имају иста права као и бирани.

Осим надлежности појединих органа, Уредба је предвиђала могућност оснивања стручних одбора за виноградарство, сточарство, шумарство, пољопривредну трговину, финансије, порез и царинска питања, те за пољопривредно васпитање и хигијену села. Такође, помињу се и детаљни прописи о функцијама секретара, коморског уреда, испостава, о пензионом фонду за службенике коморе итд.

Осим тога, били су предвиђени и задаци Избраног суда, о формирању коморског газдинства, затим о приходима и расходима коморе. Предвиђен је државни надзор над радом коморе („Пољопривредна комора је под непосредним надзором бана, а под врховним надзором министра пољопривреде“, наводи се у чл. 31). Најзад, предвиђена је и могућност распуштања коморског већа, што може да учини министар пољопривреде. У том случају, он поставља комесара за текуће послове.

Рад Пољопривредне коморе Дунавске бановине стварно почиње тек од 1938. године. Као организација привредне области која је у Покрајини претежна, а која је за целу земљу од прворазредног значаја, ова Комора је имала пред собом веома сложене, обимне и значајне задатке. Штета је само што је тај рад почео касно, у ствари уочи избијања Другог светског рата. Као млада организација, она не успева да у привредном животу одмах заузме оно место које би јој иначе припадало. И у погледу постављања својих захтева, ова Комора не заостаје иза осталих. Тако су на једној од седница Већа Пољопривредне коморе (22. фебруара 1940. г.) постављени захтеви да се више узима у обзир њено мишљење и да се свуда делегирају и представници Коморе. Осим тога, ова Комора је, од првог дана, имала да се бори са разним државним установама и организацијама које су пословале пољопривредним производима. То су: Призад (Привилеговано акционарско друштво за извоз земаљских производа Краљевине Југославије), Завод за унапређење спољне трговине и Дирекција за спољну трговину. Поготово је њен рад отежан супарништвом између неких државних управних органа, у овом случају између Министарства трговине и индустрије и Министарства пољопривреде и вода.

Упркос тешкоћама које је Комора на почетку свог рада имала, не би требало испустити из вида ни оне околности које су њен положај знатно олакшале. То се, пре свега, односи на вештачку конјунктуру коју су у пољопривреди изазвале ужурбане ратне припреме у свету. Због тога су потребе за пољопривредним производима почеле да расту и многи пољопривредни производи на тржишту поново су дошли у скоро монополски положај. Тако су неке врсте индустријског биља (нпр. хмељ), које су после Првог светског рата имале необично високе цене и биле најрентабилнија пољопривредна култура, поново постизале своју некадашњу високу рентабилност. Па и остали пољопривредни производи долазе у повољнији положај, тако да је пољопривреда у целини доживела нов, ратни

„процват“. У таквим условима Пољопривредна комора Дунавске бановине ипак је стизала да се бави и чисто практичним питањима пољопривредне производње. Једно од тих је: Зашто се пољопривредни произвођачи не баве у већој мери производњом шећерне репе? Занимљиво је да је производња шећера мала, јер је продајна цена релативно висока, док, с друге стране, производња није већа, јер је продајна цена произвођача шећерне репе ниска. Често су се чуле жалбе на фабрике уља због лошег поступка према пољопривредним произвођачима.

Комора је, осим осталог, постигла и то да буде јавна трибина за изношење захтева пољопривредника. У том погледу се истиче захтев за раздужењем сељака јер, после два закона о заштити земљорадника, њихово стање није нимало побољшано. Ти су закони омогућили да друге гране, а посебно банкарство, остваре своје профитерске тежње, а проблем раздужења је остао нерешен све до 1945. године. Затим су се често чули и захтеви за заштиту поседа и за побољшање услова кредитирања у пољопривреди. Комора је захтевала да се повећају самоуправна и државна средства намењена за пољопривреду, а да се не повећавају дажбине које терете пољопривреду. Захтеве које је Комора на својим седницама постављала није било тешко образложити јер је пољопривреда од државе, или тачније од њеног буџета, добијала свега један проценат средстава. Комора је, такође, пропагирала преоријентацију пољопривредне производње на индустријско биље. Тада је обнародована и често тражена Уредба о хмељу, што је помогло да хмељ опет постане рентабилна пољопривредна култура.

У стварању вештачке конјунктуре за пољопривредне производе Комора је без сумње одиграла крупну улогу. Непосредно пред рат Комора се жестоко опире тежњи да се снизе цене и оптужује осталу привреду да хоће да искористи повољну конјунктуру, преваљујући велик део државних терета на пољопривреду и њену производњу. Осим осталог, Комора је зато и оптуживала картелисање у индустрији. Међутим, енергичан став Пољопривредне коморе Дунавске бановине против снижења цена пшенице и других житарица није успешно окончан. То је било немогуће остварити у околностима кад се готово цео тадашњи свет припремао за рат и за посебне околности привређивања укључујући и Краљевину Југославију. Године 1940. донета је Уредба о максимирању цена и реквизицији пшенице и кукуруза, што је „Гласник“ Пољопривредне коморе Дунавске бановине прокоментарисао следећим речима: „Произвођаче је та Уредба запрепастила.

Борислав Костић

Они, који сада ликују, треба да знају да секу грану на којој седе“ (иначе, главни уредник „Гласника“, свакако најбољег стручног часописа из области пољопривреде у тадашњој Југославији, био је инж. агрономије Борислав Костић, који је 1938. г. постављен за главног секретара Пољопривредне коморе Дунавске бановине, а од 1939. г. био је и председник Удружења агронома, секције за Дунавску бановину).

Ускоро ће рат донети још радикалнију преоријентацију, али не само у пољопривреди него и у другим привредним областима. У таквим условима били су развијени супротни интереси, свађе и ситничарења, па и међу државним институцијама, што је дало повода да у свом „*Гласнику*“ Пољопривредна комора констатује како „акције Министарства пољопривреде зависе од милости министра трговине и индустрије“. Пољопривредна комора Дунавске бановине дочекала је у таквим условима Други светски рат, а после Априлског рата 1941. г. и окупације Краљевине Југославије престала је да делује.

РАЗВИТАК КОМОРСКОГ СИСТЕМА У ВОЈВОДИНИ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Економске мере које су предузимане у Војводини после њеног ослобођења имале су шири општејугословенски карактер. Оне су углавном биле одређене интересима и потребама опште економске и политичке стабилизације земље. Њихово остварење није било нимало једноставно јер су рат и окупација довели привреду Војводине у веома тешку ситуацију.

Успостављањем три окупациона система на територији Војводине – немачког (у Банату), мађарског (у Бачкој) и усташког (у Срему) – привреда се нашла у различитим административним и економским условима. Била је, у зависности од карактера окупационог система и степена развоја Народноослободилачког покрета, више или мање интегрисана у основе економске политике окупатора. Индустрија и пољопривреда углавном су биле органски повезане са привредним системом окупатора, а целокупна организација и производња у функцији интереса и начела његове економске политике и ратних циљева. У таквим околностима привреда Војводине, која, осим у Срему, није претрпела обимнија ратна разарања, била је изложена сталној и систематској експлоатацији и грубој пљачки.

Послови на обнови привреде у Војводини, а посебно индустрије и занатства, били су веома обимни, а водио их је Индустријски одсек Одељења за индустрију и рударство Главног народноослободилачког одбора Војводине. Индустрија се после рата, као и читава привреда, нашла у стању опште дезорганизације производње и производних снага. У сређивању таквих прилика најпре се пошло од тога да се стави у погон што већи број предузећа и да се њихова производња резервише за потребе фронта. Тек након ослобођења читаве земље могло се приступити планском организовању рада у индустрији. После израде тачних података о стању сваке индустријске гране, почело је планско покретање и делимична обнова предузећа.

До краја 1945. плански рад је производним задацима обухватио читаву индустрију у којој је, као и у пољопривреди, била наглашена тежња за повећањем производње. Због недостатка сировина, захтевала се већа рационализација и боља економичност у производњи, као редовно извршавање производних задатака. Искуства из оваквог начина рада послужила су као добра основа за оквирни план производње у индустрији, којим је свако предузеће добило одређен производни задатак.

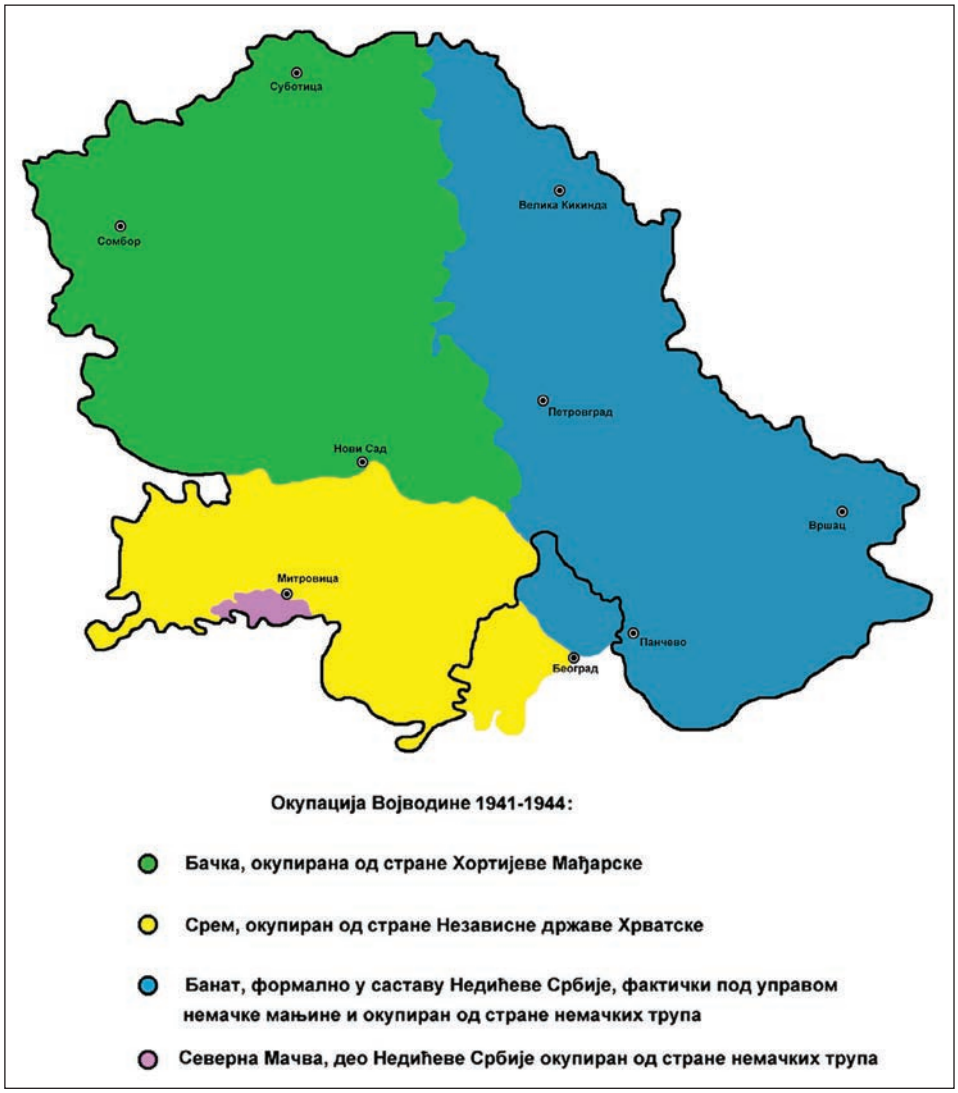

Подела Војводине у време окупације 1941-1944. г.

Од свих индустријских грана у Војводини најбрже су се развијале оне које су биле тесно повезане са пољопривредом, као што су: млинска, прехрамбена, кудељарска и цигларска индустрија. У 340 војвођанских млинова, колико их је 1945. радило, до краја године је самлевено око 40.000 вагона житарица, док је у прехрамбеној индустрији произведено: 1.126.469 литара сирћета, 73.111 хектолитара пива, 1,299.222 kg мармеладе, 1,770.251 kg тестенина, 185.651 литара уља, 400.402 kg масти, 171.085 kg сухомесних производа, 27.493 kg месних прерађевина и конзерви, те 414.754 kg поврћа и других производа.

Улазак јединица НОВ у Нови Сад, Суботицу и Сомбор, у октобру 1944. г.

Млин у Сомбору 1947. године

Од 206 војвођанских кудељара већ у 1945. години 120 их је било обухваћено производним задацима, које, с обзиром на богате залихе кудеље, није било тешко остварити. Тако су оне већ на крају прве године свог рада произвеле 1.242, вагона кудељног влакна, од кога је направљено 37.598 пари кудељних платнених ципела и 35.000 kg разне ужарске робе.

Производња грађевинске индустрије у 1945. била је значајна: 28.802.180 комада цигле, црепа и ћерамиде. У Војводини су непосредно по ослобођењу обновљене и друге индустријске гране. Од 922 регистрована предузећа само до лета 1945. г. отпочело је производњу 326 државних и 243 приватна предузећа.

Са индустријом је оживљавало и занатство. Од 38.614 занатских радњи, колико их је било пре рата, поново је отворено 23.175 самосталних занатских радњи са укупно 140 посебних занатских струка. Смањење броја занатских радњи, па према томе и обима занатских услуга, наступило је услед одласка из Војводине већег броја занатлија немачке националности, као и услед недостатка сировина.

После врло несређеног, па чак и хаотичног стања у снабдевању грађана, постепено су се сређивале прилике у области трговине. Најпре су створена државна трговачка предузећа, преко којих је држава регулисала трговину на велико

и спроводила планску политику снабдевања. У 1945. години било је у Војводини 13 државних трговачких предузећа. С обзиром на велике потребе у храни, највећи значај су имала предузећа за откуп и расподелу пољопривредних производа. Једно од таквих је било покрајинско предузеће за откуп и промет пољопривредних производа „Пољопромет“, а затим и „Народно млекарство“, предузеће за откуп и промет млечних производа.

Трговина на мало била је организована преко задружног и приватног сектора. Већ у првој половини 1945. у Војводини је било 35 набављачко-потрошачких задруга, са преко 70.000 чланова и 267.305 потрошача. Ипак, постојеће задруге су обухватале снабдевањем само 18% становништва, а доласком колониста 1945-1948, број потрошача се повећао, што је довело до оживљавања приватног сектора у трговини на мало. Тако је до лета 1945. г. од предратних 19.500 трговачких радњи у Војводини поново отворено 10.184 и преко 4.000 угоститељских радњи.

Државне власти успеле су да осетно побољшају снабдевање грађана раздеобом Унрине робе (UNRRA–United Nations Relief and Rehabilitation Administration). Укупан износ Унрине помоћи до краја 1945. године износио је 780.475 тона разне робе. Мада је највећи део те робе испоручен пасивним и ратом тешко страдалим крајевима, ни житељи Војводине нису били заборављени. Тако је Војводина 1946. г. добила више текстила него било који крај у Југославији с обзиром на то да се расподелом текстила стимулисао откуп пољопривредних производа.

Упоредо са оживљавањем и обновом индустрије, трговине и занатства у Војводини је, као и у осталим пределима у Југославији, текао процес одузимања средстава за производњу у свим производним областима. Реч је о веома специфичним облицима експроприсања, чију правну основу нису чинили акти класичне национализације приватне својине, већ различите форме конфискације имовине од оних власника који су током рата сарађивали са окупатором. Пошто је та сарадња у Војводини имала и специфичне националне мотиве, конфискација је, у основи, имала веома широке размере. Применом мера конфискације на територији Војводине веома се изменила структура својинских односа у корист државе. У ствари, конфискацијом, секвестром и одузимањем ратне добити у својину државе доспела су крупнија предузећа. Од укупно 922 индустријска предузећа у државну својину је до 1. априла 1945. г. прешло 516, а у приватном власништву остало је 406 предузећа.

Унрина помоћ (UNRRA) допремана је бродовима широм европских лука

Ред. бр.	Производна грана	Број предузећа	У државном власништву	У приватном власништву
1.	Млинска	312	173	139
2.	Прехрамбена	46	25	21
3.	Кудељна	124	77	47
4.	Грађевинска	187	88	99
5.	Машинска	28	20	8
6.	Хемијска	24	13	11
7.	Електричне централе	48	27	21
8.	Текстилна	91	56	35
9.	Кожарска	21	14	7
10.	Технолошка	14	10	4
11.	Дрвна	25	13	12
12.	Рударска	2	–	2
	Свега:	922	516	406

Процеси даљих друштвено-економских промена настављени су усвајањем Закона о национализацији (децембра 1946), којим је, осим санкционисања постојећег стања омогућено даље одузимање привредних предузећа. Национализацијом су подржављена у Војводини 894 различита индустријска предузећа, а допуном овог Закона 1948. још 2.593 трговачких и угоститељских радњи. Национализација је углавном мимоишла занатство, али ће оно бити подвргнуто снажној државној

контроли, што ће убрзо довести до његове кризе и опадања. Тако је од 21.356 занатских радњи у време ослобођења Војводине њихов број у 1947. г. смањен на 20.727, у 1948. г. на 17.014, а у 1949. г. на 12.806.

У таквим друштвено-економским условима, радикално друкчијим у поређењу са стањем и приликама у периоду између два светска рата, обновила је своју делатност Трговинско-индустријска и занатска комора у Новом Саду.

Учинила је то новосадска Комора још у условима постојања војне управе, која је октобра 1944. године, по наредби Врховног штаба Народноослободилачке војске и партизанских одреда Југославије, уведена у Банату, Бачкој и Барањи, а у њену надлежност прешла је сва извршна и судска власт. Укинута је 27. јануара 1945. године, после чега је сва цивилна власт пренета на Главни народноослободилачки одбор Војводине и ниже органе власти.

Први и најнепосреднији корак ради обнављања делатности Трговинско-индустријске и занатске коморе у Новом Саду предузет је 28. октобра 1944. године на седници Месног народноослободилачког одбора у Новом Саду, када је за комесара Коморе постављен инж. Данило Каћански, а за секретара инж. Теодор Аврамовић, са задатком „да у најкраћем року преузму и прикупе целокупну имовину Коморе, ма где се она налазила, као и да предузму све што је потребно да би рад Коморе одмах отпочео“. Тешко је и претпоставити да су у тадашњим приликама Каћански и Аврамовић могли да постигну неке веће успехе у обнављању рада Коморе јер је, осим осталог, рат још трајао, а земља још добрим делом неослобођена. Ипак, Аврамовић је 9. новембра 1944. г. молио Команду места да једна војна установа напусти стару коморску зграду на углу улице Илије Огњановића и Булевара краљице Марије и да је „уступи Комори за њене потребе“, али без успеха.

Одлучујући корак у обнављању делатности Трговинско-индустријске и занатске коморе у Новом Саду учињен је 19. децембра 1944. године, када је одлуком команданта Војне управе за Банат, Бачку и Барању поново успостављена Трговинско-индустријска и занатска комора у Новом Саду, „са досадашњим својим делокругом и нарочитим задатком да развија активност у правцу обнове разорене привреде“. Несумњиво охрабрен таквом одлуком команданта Војне управе, Аврамовић је са Сретеном Релићем, занатлијом и предратним чланом Коморе, 22. децембра 1944. г. заказао седницу делегата Трговинско-индустријске

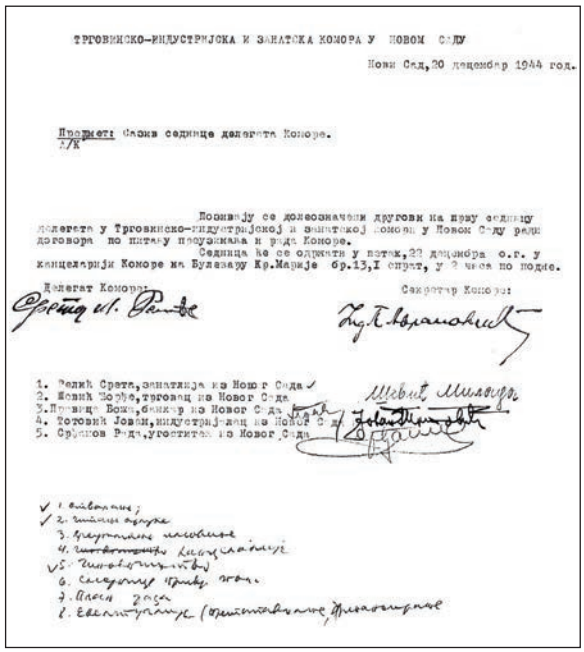
ТРГОВИНСКО-ИНДУСТРИЈСКА И ЗАНАТСКА КОМОРА У НОВОМ САДУ

Нови Сад, 20 децембар 1944 год.

Предмет: Састав седнице делегата Коморе.
Л/К

Позивају се долеозначени другови на прву седницу делегата у Трговинско-индустријској и занатској комори у Новом Саду ради договора по питању послужавања и рада Коморе.

Седница ће се одржати у петак, 22 децембра о.г. у канцеларији Коморе на Булевару Кр.Марије бр.13,I спрат, у 2 часа по подне.

Делегат Коморе:

Секретар Коморе:

1. Велић Срета, занатлија из Новог Сада
2. Новић Ђорђе, трговац из Новог Сада
3. Пурић Боža, бравар из Новог Сада
4. Тотовић Јован, индустријалац из Новог Сада
5. Срећков Радо, угоститељ из Новог Сада

Позив делегатима Коморе од 20. децембра 1944. г. за седницу на којој ће бити договорена обнова рада

и занатске коморе у Новом Саду, после које је одређен њен тадашњи положај и задатак: „Привредне тешкоће пред којима стојимо заиста су огромне. Почевши од стања производних средстава па до валутног проблема, препреке се нижу и преплићу једна за другом. Рат још није довршен и његови проблеми се постављају на прво место; Обнављање земље има се прилагодити првенствено ратним потребама. Привредници Војводине, уверени да је стварањем народноослободилачке, праве народне власти у аутономној Војводини, а у оквиру Демократске Федералне Југославије створен и услов за њихово активно учешће у изградњи нове државе, и свесни да ће од сада једино прави народни интереси бити штићени и унапређивани, сматрају за своју дужност и за своје право да све своје снаге, искуство, иницијативу и средства не презајући ни од каквих тешкоћа и спремни на жртве које се од њих буду тражиле, ставе у службу рата и за обнову земље“. Делегати су истакли да се Комора нада да ће „са својим припадницима из свих привредних грана најбоље послужити интересима аутономне Војводине у оквиру Демократске Федералне Југославије“. На основу одлуке донете на седници делегата Коморе 22. децембра 1944. године, у циљу обнављања њене свеукупне делатности, 2. јануара 1945. године позвана је група предратних коморских службеника „да се врате у коморску службу“, што су они и учинили. Тако је Трговинско-индустријска и занатска комора у Новом Саду почетком 1945. године практично обновила своју делатност.

С обзиром на ту околност, значајну колико у привредном толико и у политичком смислу, иако још у условима постојања Војне управе на већем делу војвођанске територије, писмом Главног народноослободилачког одбора Војводине Трговинско-индустријској и занатској комори у Новом Саду проширена је територијална надлежност и „на територију целог Срема“. У писму се истиче да „сви

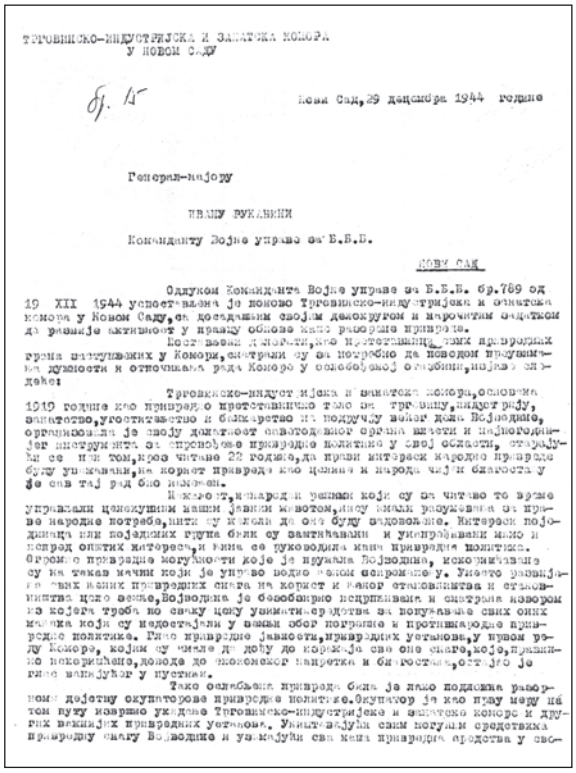

ТРГОВИНСКО-ИНДУСТРИЈСКА И ЗАНАТСКА КОМОРА
У НОВОМ САДУ

бр. 15

Нови Сад, 29 децембра 1944 године

Генерал-мајору

ИВАНУ РУКАВИНИ

Команданту Војне управе за Б.Б.Б.

НОВИ САД

Одлуком Команданта Војне управе за Б.Б.Б. бр.789 од 19 XII 1944 успостављена је поново Трговинско-индустријска и занатска комора у Новом Саду, са досадашњим својим делокругом и нарочитим задатком да развије активност у правцу обнове наше разорене привреде.

Истакавши да сматрамо, као и претходници наших привредних грана заступљених у Комори, сматрали су за потребно да поводом преузимања дужности и отпочињања рада Комору у ослобођеној отаџбини, најпре зајдаје:

Трговинско-индустријска и занатска комора, основана 1919 године као привредно-саветодавно тело за трговину, индустрију, занатство, угоститељство и банкарство на подручју бивше доње Војводине, организовала је своју делатност саветодавног органа власти и најпогоднијег инструмента за спровођење привредне политике у свој области, старајући се при том, кроз читаве 22 године, да при интересу народне привреде буду уважени, на корист привреде као целине и народа чији благостанје је сав тај рад био посвећен.

Међутим, народи и разни који су за читаво то време управљали ценкушим нашим јавним животом, нису имали разумевања за праве народне потребе, нити су желели да оне буду задовољене. Интерес појединаца или појединих група били су занемарени и угрожавани више и испред општих интереса, и њима се руководила наша привредна политика. Сиромашне привредне могућности које је пружала Војводина, искоришћавале су на такав начин који је управо водио њеном сиромашењу. Уместо развијања свих наших привредних снага на корист и благостанства и становништва целе земље, Војводина је безобзирно експлоатисана и снабдевана извором из којега треба по свачему црпити средства за попуњавање свих оних мањкава који су недостајали у земљи обог погрешне и противнародне привредне политике. Гиње привредне делатности, привредних установа, у новом реду Комора, којим су чинили и доћу до изражаја сва она снага, која, правилно покоришћена, доводе до економског напретка и благостања, отпојо је гиње важнијег у пустиње.

Тако одређена привреда била је лако подложна разорном дејству окупаторове привредне политике. Окупатор је као пуну меру на том путу извршио укидање Трговинско-индустријске и занатске коморе и других важнијих привредних установа. Увиђавајући сим могућим средствима привредну снагу Војводине и узимајући сва наша привредна средства у сво-

Допис делегата Коморе генерал-мајору Ивану Рукавини, команданту Војне управе (од 29. децембра 1944. г.), у вези са одлуком о обнови рада

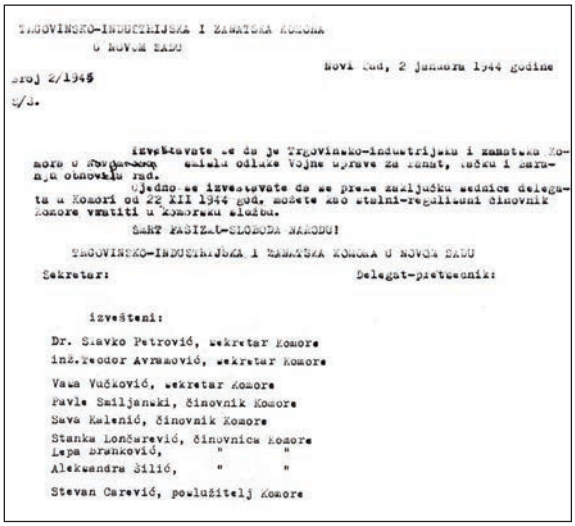

TRGOVINSKO-INDUSTRIJSKA I ZANATSKA KOMORA
U NOVOM SADU

Novi Sad, 2 januara 1944 godine

Broj 2/1945

S/3.

Izveštavate se da je Trgovinsko-industrijska i zanatska Komora u Novom Sadu [illegible] odluke Vojne uprave za Banat, Bačku i Baranju otpočela rad.

Ujedno se izveštavate da se prema zaključku sednice delegata u Komori od 22 XII 1944 god. možete kao stalni-redovni činovnik Komore vratiti u Komorsku službu.

SAMO FAŠIZAM-SLOBODA NARODU!

TRGOVINSKO-INDUSTRIJSKA I ZANATSKA KOMORA U NOVOM SADU

Sekretar: Delegat-pretsednik:

Izvešteni:

Dr. Slavko Petrović, sekretar Komore
inž. Teodor Avramović, sekretar Komore
Vasa Vučković, sekretar Komore
Pavle Smiljanski, činovnik Komore
Sava Kalenić, činovnik Komore
Stanka Lončarević, činovnica Komore
Lepa Branković, " "
Aleksandra Silić, " "
Stevan Carević, poslužitelj Komore

Обавештење од 2. јануара 1945. г. бившим чиновницима Коморе да могу да се врате у службу

послови из компетенције комора по чл. 393 Закона о радњама за подручје сремске области прелазе на Трговинско-индустријску и занатску комору у Новом Саду“. Напомиње се да је Комора саветодавни орган државне управе и самоуправних власти „по свим питањима привредних грана представљених у њој, а то су: занатство, трговина, индустрија, банкарство и угоститељство. Њен је нарочито задатак да ради на обнови наше разорене привреде. У делокруг Коморе спада, по чл. 387-389 Закона о радњама, и надзор над принудним удружењима, а контролу над тим надзором Коморе и над самом Комором води Главни НО одбор Војводине, односно за сада за Банат, Бачку и Барању Војна управа, а за Срем Главни народноослободилачки одбор Војводине“. Истовремено је замољен Обласни одбор „да о својој одлуци преко среских и месних народних одбора извести сва принудна удружења привредника – занатлија, трговаца, угоститеља и др. на својој територији“.

Проширење надлежности Трговачко-индустријске и занатске коморе у Новом Саду на територију Срема, и то почетком 1945. године, дакле, пре коначног ослобођења земље, имало је вишеструки не само привредни него и политички

значај и последице. У суштини, значај је био више политичке него привредне природе, јер је војвођанско партијско-политичко руководство овом мером још више неутралисало и ослабило претензије хрватског партијског руководства на Срем. Осетно сужавање надлежности Коморе догодило се 22. фебруара 1945. године, када је главни НОО Војводине донео Правилник о привременој организацији Одељења за трговину, индустрију и занатство, са задацима и надлежностима: „У делокруг рада овог Одељења спадају сви послови који се односе на трговину, индустрију, занатство, угоститељство, саобраћај и туризам, стручно школство из наведених привредних грана, као и снабдевање војске и народа, а који буду стављени у надлежност овог Одељења“. Иако су задаци и надлежности наведеног Одељења формулисани на доста уопштен начин, извесно је да је оно постало толико значајан чинилац у привредном животу, о коме класичне привредне коморе нису могле ни да сањају. То се може још боље уочити ако се наведу задаци појединих одељенских одсека. Истом одлуком оснивали су се одсеци за трговину, индустрију и занатство у окружним, среским, градским, па и месним народноослободилачким одборима, а њихови задаци су се разрађивали. У суштини, било је то уситњавање и конкретизација задатака и надлежности наведених одсека у Главном народном одбору Војводине.

Према томе, оснивање Одсека за трговину, индустрију и занатство у саставу Главног НОО-а Војводине у много чему је чинило излишним још увек постојећу стару коморску организацију у Војводини. То се тако јасно уочава након упознавања са задацима и надлежностима Одсека за индустрију, очигледно фаворизованим у поређењу са одсецима за трговину и занатство, што је било у складу са уверењима нове власти и тадашње водеће политичке партије у земљи, па и у Војводини, о свемоћи индустрије и тежњи да јој пошто-пото припадне одлучујућа улога у даљем привредном и друштвеном развитку.

С обзиром на таква догађања и тумачења, требало би посматрати и разумети одлуку Трговинско-индустријске и занатске коморе у Новом Саду, 9. марта 1945. године, да у име својих припадника, привредника Бачке, Барање и Срема, најтоплије поздравља „одлуку Главног народног одбора Војводине којом се Војводина, као аутономна покрајина, прикључује федералној Србији“. Комора је уверена „да ће ова одлука бити са одушевљењем примљена од стране привредника не само зато што она одговара жељи свих народности Војводине, него и зато што је

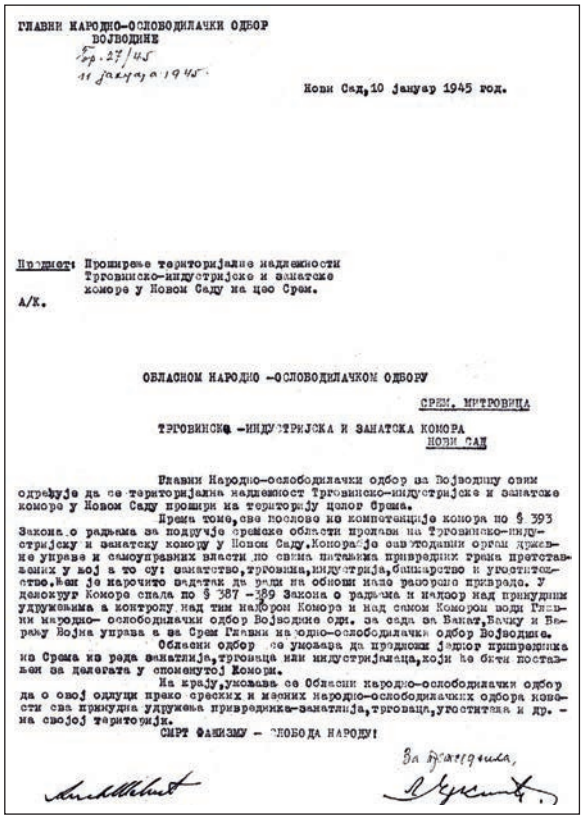

ГЛАВНИ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОР
ВОЈВОДИНЕ
Бр. 27/45
11 јануара 1945.

Нови Сад, 10 јануар 1945 год.

Предмет: Проширење територијалне надлежности Трговинско-индустријске и занатске коморе у Новом Саду на цео Срем.
А/К.

ОБЛАСНОМ НАРОДНО -ОСЛОБОДИЛАЧКОМ ОДБОРУ
СРЕМ. МИТРОВИЦА

ТРГОВИНСКО -ИНДУСТРИЈСКА И ЗАНАТСКА КОМОРА
НОВИ САД

Главни Народно-ослободилачки одбор за Војводину овим одређује да се територијална надлежност Трговинско-индустријске и занатске коморе у Новом Саду прошири на територију целог Срема.

Према томе, све послове из компетенције комора по § 393 Закона о радњама за подручје сремске области прелази на Трговинско-индустријску и занатску комору у Новом Саду. Комора је саветодавни орган државне управе и самоуправних власти по свим питањима привредних грана претстављених у њој а то су: занатство, трговина, индустрија, банкарство и угоститељство. Њен је нарочито задатак да ради на обнови наше разорене привреде. У делокруг Коморе спада по § 387 -389 Закона о радњама и надзор над приватним удружењима а контролу над тим надзором Комора и над самом Комором води Главни народно- ослободилачки одбор Војводине одн. за сада за Банат, Бачку и Бараћу Војна управа а за Срем Главни народно-ослободилачки одбор Војводине.

Областни одбор се умољава да предложи једног привредника из Срема из реда занатлија, трговаца или индустријалаца, који ће бити постављен за делегата у споменутој Комори.

На крају, умољава се Областни народно-ослободилачки одбор да о овој одлуци преко среских и месних народно-ослободилачких одбора новости сва принудна удружења привредника-занатлија, трговаца, угоститеља и др. - на својој територији.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

За Председника,

Одлука Главног НОО Војводине од 10. јануара 1945. г. о проширењу надлежности Коморе на целокупно подручје Срема

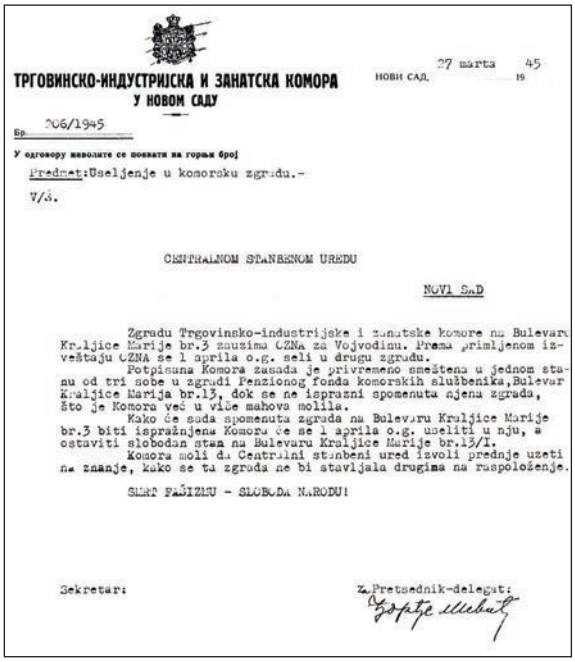

ТРГОВИНСКО-ИНДУСТРИЈСКА И ЗАНАТСКА КОМОРА
У НОВОМ САДУ

НОВИ САД 27 марта 45 19

Бр. 206/1945

У одговору молимо се позвати на горњи број

Predmet: Useljenje u komorsku zgradu.-

V/4.

CENTRALNOM STAMBENOM UREDU

NOVI SAD

Zgradu Trgovinsko-industrijske i zanatske komore na Bulevaru Kraljice Marije br.3 zauzima OZNa za Vojvodinu. Prema primljenom izveštaju OZNA se 1 aprila o.g. seli u drugu zgradu.

Potpisana Komora zamoli da je privremeno smještena u jednom stanu od tri sobe u zgradi Penzionog fonda komorskih službenika, Bulevar Kraljice Marija br.13, dok se ne isprazni spomenuta njena zgrada, što je Komora već u više mahova molila.

Kako će sada spomenuta zgrada na Bulevaru Kraljice Marije br.3 biti ispražnjena Komora će se 1 aprila o.g. useliti u nju, a ostaviti slobodan stan na Bulevaru Kraljice Marije br.13/I.

Komora moli da Centralni stambeni ured izvoli prednje uzeti na znanje, kako se ta zgrada ne bi stavljala drugima na raspoloženje.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Sekretar: Za Pretsednik-delegat:

Молба Коморе за усељење у своју некадашњу зграду

она у складу са интересима војвођанске привреде, која је по свом склопу, а и по геополитичком и саобраћајном положају Војводине упућена на најтешњу везу са привредом Србије“.

Крајем марта 1945. г. Комора се обратила Централном стамбеном уреду у Новом Саду, са молбом јој се додели њена некадашња зграда, из које се управо исељавала ОЗНА, а на располагање су стављали здање Пензионог фонда коморских службеника (на Булевару Краљице Марије), у коме је Комора радила од поновног покретања активности, након ослобођења.

Трговинско-индустријска и занатска комора у Новом Саду одлучила је 5. априла 1945. г. да покрене питање уједињавања са Трговинско-индустријском комором у Петровграду (Зрењанину) и да тако успостави своју надлежност на целој територији Војводине. Тако је она намеравала да оствари неостварену жељу њених оснивача 1919. г. да Бачка и Банат представљају једно коморско подручје. Али историја се поновила јер је Банатска трговинско-индустријска комора 14. априла 1945. г.

одговорила „угледној посестрими“ да је примила њену представку „по питању реорганизације привредних комора у Војводини“, тј. оснивања и стварања једне заједничке трговинско-индустријске коморе за целу Војводину са седиштем у Новом Саду, што су 13. априла 1945. г. делегати Коморе „претресали и расправљали“, да би „не упуштајући се у мериторно решавање саме ствари нашли да није целисходно заузети један овакав или онакав одређени став у тако важном питању без консултовања привредника из целог Баната“. Према томе, одговор Банатске трговинско-индустријске коморе Новосадској комори сводио се на понављање истих аргумената с којима је крајем 1919. и почетком 1920. г. спречено стварање једне коморе за Бачку и Банат.

Петровградска комора се истовремено позвала и на чл. 19. ст. 1, тачке 12. Уредбе о трговинским, индустријским и занатским коморама из 1931. према коме решавање таквих питања као што је обједињавање са новосадском Комором спада у надлежност Већа Коморе, „а у недостатку истог, водећи рачуна о одговорности коју имају према привреди и самим привредницима у формирању једне заједничке воље и жеље свих привредника по овом значајном питању, делегати су дошли до закључка да у што краћем року на широкој конференцији представника свих привредних грана из важних привредних центара у Банату саслушају привреднике, после чега ће заузети одређени став и донети одлуку о чему ћете бити извештени“.

У суштини, Банатска трговинско-индустријска комора је заузела негативан став према предлогу новосадске Коморе о њиховом обједињавању и стварању јединствене коморе за Војводину. Покушала је да свој негативан став поткрепи формално-правним разлозима, позивајући се и на Уредбу о трговинским, индустријским и занатским коморама из 1931. године, испуштајући из вида да у промењеним историјским околностима ту уредбу још мало ко уважава, а понајмање нова државна власт. То се и показало, иако тек 6. септембра 1946. године, када је, одлуком Главног извршног одбора АПВ, дошло до спајања Трговинско-индустријске коморе у Новом Саду и Трговинско-индустријске коморе у Петровграду, у једну комору под називом **Трговинско-индустријска комора Нови Сад**. Истом одлуком Душан Дунђерски, индустријалац из Петровграда, постављен је за председника нове Коморе и одређено је 10 нових делегата „са функцијама свих органа нове коморе, а са задатком да изврше спајање комора и све правне

радње у вези са тим спајањем као и за вршење редовних послова из коморског делокруга". На седници одбора делегата Коморе 30. септембра 1946. g. утврђени су задаци и план рада Коморе, која је деловала за цело подручје Аутономне Покрајине Војводине.

Комора је била помоћни орган народне власти и стручни консултант за привредна питања. Била је, такође, установа за унапређивање привредне радиности, за привредне информације и за проучавање привреде. Њена дужност је била да редовно и систематски прати привредне појаве које су резултирале било из мера народне власти, било из економских и других узрока и да државним властима подноси предлоге за отклањање појава које отежавају или коче унапређење и усавршавање привредне делатности. Органи Коморе су били Управни и Надзорни одбор. При Комори је радио и Суд части, са 3–10 чланова. Важну улогу је имао и Савет потрошача. Постојале су и ресорне секције и то: за индустријску робу, за промет пољопривредних производа и за спољну трговину. Свака од ових секција имала је свој одбор. Постојали су такође и стручни одбори и комисије. Комора се финансирала доприносом својих чланова, чија је висина одређивана на основу промета.

Одлуком Главног НОО-а Војводине Комора у Новом Саду спровела је регистрацију овлашћења и дозвола свих трговачких, угоститељских и занатских радњи у Војводини које су после ослобођења Војводине наставиле да раде. У то време Комора је са својим удружењима била на располагању новој власти у примени нових привредних прописа у области трговине, угоститељства и занатства. За време трогодишње делатности обновљене Коморе, тј. од 1945. до 1948. године, она је издавала свој „*Гласник*", који је излазио два пута месечно и био први привредни часопис после Другог светског рата у Војводини.

На основу предлога Иницијативног одбора занатлија Војводине, од 11. фебруара 1945. године, одлуком Председништва Главног НОО-а Војводине, из Трговинско-индустријске и занатске коморе у Новом Саду издвојен је занатски одсек и на основу тога основана је засебна Занатска комора Војводине, са седиштем у Новом Саду и испоставама у Петровграду и Сремској Митровици, чиме је био ослабљен општи положај обновљене Трговинско-индустријске коморе у Новом Саду. Међутим, за стари коморски систем у Војводини још је већи ударац био званично тумачење Министарства индустрије ФНРЈ (јуна 1946) да се прописи Закона

о радњама из 1931. године не могу примењивати на предузећа у државном привредном сектору, на секвестрирана или на предузећа под државном управом, што је значило, између осталог, да она не морају да се учлањују у привредне коморе. То су били сасвим поуздани наговештаји о неспојивости дотадашњих комора, створених и стасалих у капиталистичком друштву, са друштвом и привредом заснованом на етатизму, централизму, планирању и негирању слободног деловања тржишних закона и закона вредности.

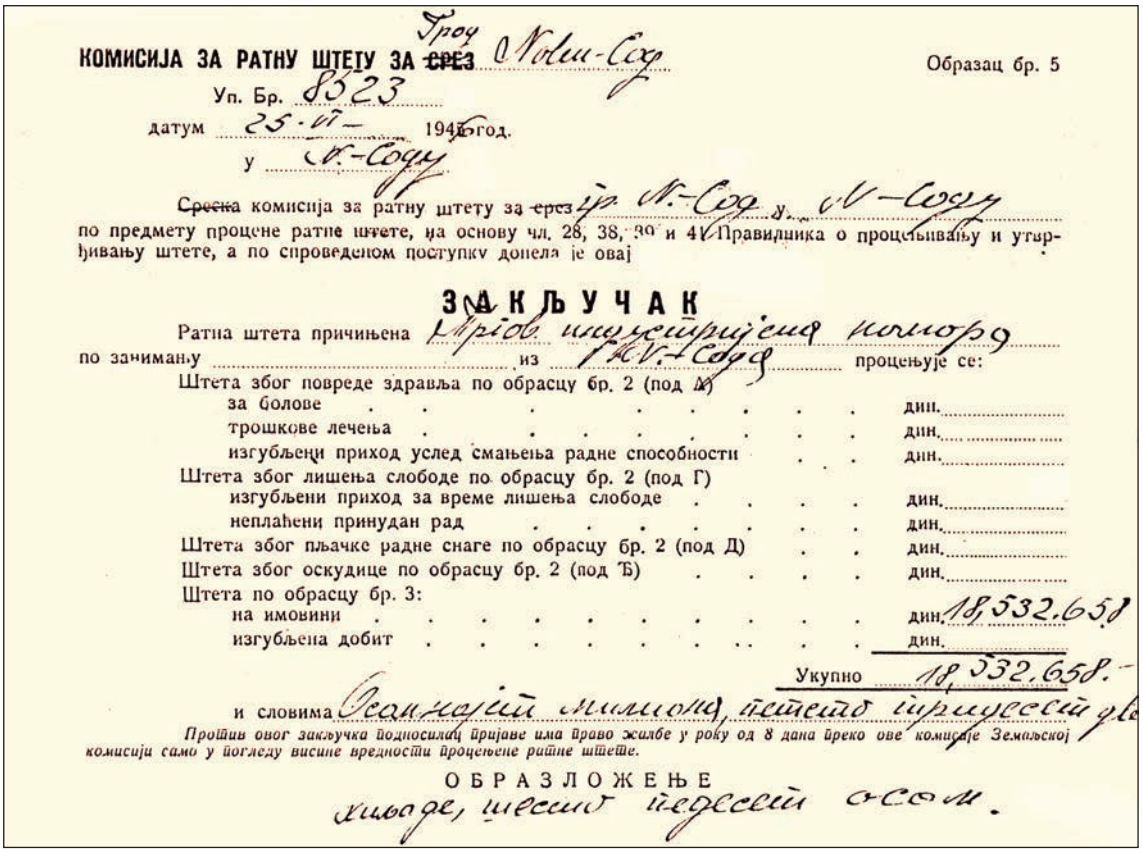

КОМИСИЈА ЗА РАТНУ ШТЕТУ ЗА ~~СРЕЗ~~ Град Нови-Сад

Образац бр. 5

Уп. Бр. 8323

датум 25.VI 1946 год.

у Н.-Саду

~~Среска~~ комисија за ратну штету за ~~срез~~ гр. Н.-Сад у Н.-Саду

по предмету процене ратне штете, на основу чл. 28, 38, 39 и 41 Правилника о процењивању и утврђивању штете, а по спроведеном поступку донела је овај

ЗАКЉУЧАК

Ратна штета причињена Трговинској и индустријској комори

по зачињању ..... из Н.-Сада процењује се:

Штета због повреде здравља по обрасцу бр. 2 (под А)

за болове . . . . . дин. .....

трошкове лечења . . . . . дин. .....

изгубљени приход услед смањења радне способности . . дин. .....

Штета због лишења слободе по обрасцу бр. 2 (под Г)

изгубљени приход за време лишења слободе . . . . дин. .....

неплаћени принудан рад . . . . . дин. .....

Штета због пљачке радне снаге по обрасцу бр. 2 (под Д) . . дин. .....

Штета због оскудице по обрасцу бр. 3 (под Ђ) . . . . дин. .....

Штета по обрасцу бр. 3:

на имовини . . . . . дин. 18.532.658

изгубљена добит . . . . . дин. .....

Укупно 18.532.658.-

и словима Осамнаест милиона, петсто тридесет две

Против овог закључка подносилац пријаве има право жалбе у року од 8 дана преко ове комисије Земаљској комисији само у погледу висине вредности процењене ратне штете.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

хиљаде, шесто педесет осам.

Закључак Комисије за ратну штету града Новог Сада о висини штете причињене бившој Трговинско-индустријској и занатској комори у Новом Саду

Упркос сасвим извесном укидању коморског система, насталог у Краљевини Југославији, што је подразумевало и његов коначан нестанак у Војводини, Комисија за ратну штету града Новог Сада је, 25. јуна 1946. године, закључила да је Трговинско-индустријска и занатска комора у Новом Саду за време Другог светског рата и мађарске окупације претрпела ратну штету у износу од 18.532.658,00

динара, али је остало непознато да ли су правни следбеници Коморе, или можда она сама, били обештећени и на који начин, јер о томе у приступној документацији нема података.

У таквим економским и политичким околностима, у суштини темељно измењеним у поређењу са стањем између два светска рата, Трговинско-индустријска комора у Новом Саду је јула 1948. године коначно укинута. Њеним нестанком завршена је једна значајна етапа у развитку коморског система у Војводини, која је трајала од 1919. до 1948. године, дакле, скоро три деценије.

Насупрот реалним очекивањима да ће 1948. у Војводини бити створена јединствена привредна комора, то се, ипак, није догодило. Уместо тога, ускоро је отпочео процес гранског организовања комора. Овај процес могао је да се наслути још пре нестанка Трговинско-индустријске коморе у Новом Саду 1948. г. јер је, као што је познато, војвођанско занатство добило своју комору још 1945. године. Ипак, гранско организовање коморског система отпочело је тек почетком педесетих година 20. века, кад су у Војводини створене и отпочеле да делују, осим још раније основане Занатске коморе, и Угоститељско-туристичка комора, Трговинска комора и Пољопривредна и Пољопривредно-шумарска комора.

Истовремено је, још од 1945. године, знатан део војвођанске привреде био организован у Задружном савезу Војводине и Савезу занатских и неземљорадничких задруга АПВ у Новом Саду. Организовањем и делатношћу гранских комора отпочела је друга етапа у развитку коморског система у Војводини. Она је трајала релативно кратко – до 1962. године, тј. до стварања Покрајинске привредне коморе.

ГРАНСКЕ КОМОРЕ ДО 1962. ГОДИНЕ

ЗАНАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ ОД 1945. ДО 1962. Г.

Последице Другог светског рата биле су веома неповољне по целокупну привреду, па и занатство у Војводини. Најочитији пример тих тешких последица Другог светског рата огледа се у огромном смањивању производних снага (људи, постројења и оруђа) у занатству покрајине. Док су 1939. г. у Војводини биле 37.994 занатске радње са приближно исто толико мајстора, са 16.504 запослена занатска помоћника и са 15.647 ученика, дотле се тај број према резултатима пописа, који је у јуну 1946. г. извршила ова Комора, смањио на 21.203 занатске радње са 4.217 помоћника и 5.459 ученика. Осим што неки број занатлија и њиховог помоћног особља налазио међу жртвама рата, разлог овом наглом опадању треба тражити и у чињеници што су Немци, међу којима је било доста занатлија, или напустили Војводину, или су били затворени у логоре, а део занатлија прешао је на рад у друге привредне гране. После свршетка рата занатство се укључило у обнову привреде радом на оправци пољопривредних и индустријских алата и машина.

Предратна столарска радионица и Изложба ручних радова
српске занатлијске омладине „Зора“ у Сомбору, 23-30. маја 1937. г.

У занатству Војводине, још у периоду обнове, почињу да се јављају нови развојни правци кроз занатско-прерађивачко-произвођачке и услужне задруге. Услед нових околности у развитку занатства у Војводини, 11. априла 1945. године, на предлог Иницијативног одбора занатлија Војводине, а одлуком Председништва Главног НОО-а Војводине, из Трговинско-индустријске и занатске коморе у Новом Саду издвојен је занатски одсек и формирана је Занатска комора Војводине, са седиштем у Новом Саду. Комора је почела да ради 1. августа 1945. године. Њен задатак је био да унапређује занатску делатност, обезбеђује

координацију државног и приватног сектора занатства, да се стара о рационализацији производње и расподели занатских производа. Осим тога, водила је регистар занатских радњи и одржавала је стручне курсеве за усавршавање и стварање нових кадрова. Мада је била надлежна само за приватне занатске радње, потпомогла је повезивање занатског задругарства у Војводини, па је на њен предлог, почетком 1946. године, дошло је до оснивања Пословног савеза занатских задруга Војводине.

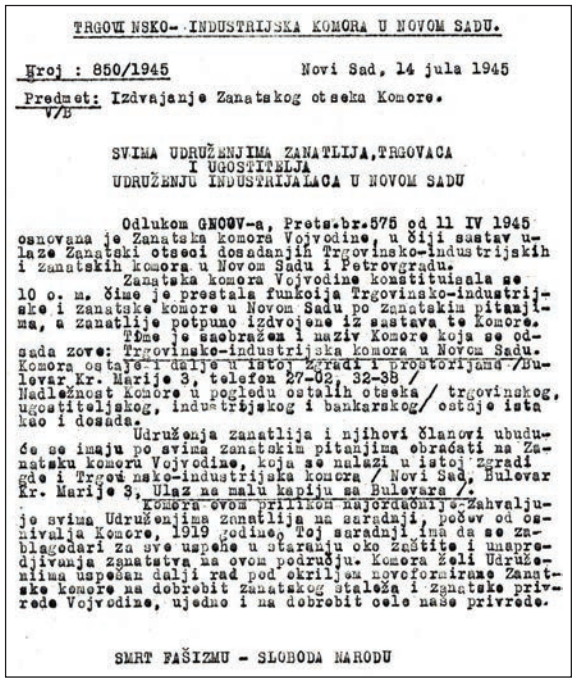

TRGOVINSKO-INDUSTRIJSKA KOMORA U NOVOM SADU.

Broj : 850/1945 Novi Sad, 14 jula 1945

Predmet: Izdvajanje Zanatskog otseka Komore.
V/B

SVIMA UDRUŽENJIMA ZANATLIJA,TRGOVACA
I UGOSTITELJA
UDRUŽENJU INDUSTRIJALACA U NOVOM SADU

Odlukom GNOOV-a, Pretsedbr.575 od 11 IV 1945 osnovana je Zanatska komora Vojvodine, u čiji sastav ulaze Zanatski otseci dosadanjih Trgovinsko-industrijskih i zanatskih komora u Novom Sadu i Petrovgradu.

Zanatska komora Vojvodine konstituisala se 10 o. m. čime je prestala funkcija Trgovinsko-industrijske i zanatske komore u Novom Sadu po zanatskim pitanjima, a zanatlije potpuno izdvojene iz sastava te Komore.

Time je snabražen i naziv Komore koja se odsada zove: Trgovinsko-industrijska komora u Novom Sadu. Komora ostaje i dalje u istoj zgradi i prostorijama /Bulevar Kr. Marije 3, telefon 27-02, 32-38 /

Nadležnost komore u pogledu ostalih otseka / trgovinskog, ugostiteljskog, industrijskog i bankarskog/ ostaje ista kao i dosada.

Udruženja zanatlija i njihovi članovi ubuduće se imaju po svima zanatskim pitanjima obraćati na Zanatsku komoru Vojvodine, koja se nalazi u istoj zgradi gde i Trgovinsko-industrijska komora / Novi Sad, Bulevar Kr. Marije 3, Ulaz na malu kapiju sa Bulevara /.

Komora ovom prilikom najdrdačnije zahvaljuje svima Udruženjima zanatlija na saradnji, počev od osnivalja Komore, 1919 godine. Toj saradnji ima da se zahvalodari za sve uspehe u staranju oko zaštite i unapredjivanja zanatstva na ovom području. Komora želi Udruženjima uspešan dalji rad pod okriljem novoformirane Zanatske komore na dobrobit zanatskog staleža i zanatske privrede Vojvodine, ujedno i na dobrobit cele naše privrede.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU

Распис од 14. јула 1945. г. о издвајању занатског одсека Коморе и оснивању засебне Занатске коморе

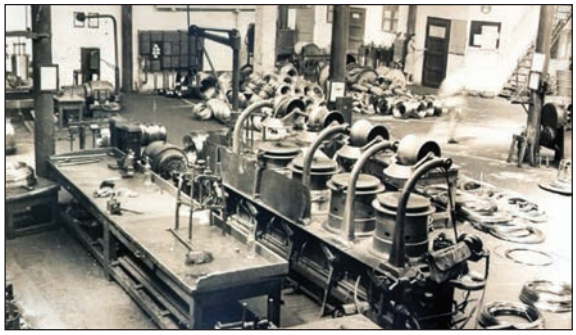

Индустријска постројења
након Другог светског рата

Доношењем Закона о занатству у јуну 1949. г. извршена је реорганизација Коморе. Оснивачка скупштина на којој је усвојен нов статут одржана је 13. августа 1950. године. Чланице Занатске коморе АПВ биле су среске и градске занатске коморе, а њени органи: Скупштина, Управни и Надзорни одбор. Средства Коморе су се формирала од чланских улога – доприноса, дотација, прихода од имовине и др. Тежиште рада Коморе је било оспособљавање и организационо учвршћивање среских занатских комора. У њеном саставу радила су четири савета (за унапређење занатства, за привредна питања, за организациона питања и за културно-просветни и политички рад), као и девет стручних секција: металопрерађивачка,

електротехничка, хемијска, грађевинска, дрвопрерађивачка, прерада текстила, прерада коже и гуме, прехрамбена и услужна. Године 1953. на територији Војводине биле су четири градске, шест градско-среских и 19 среских занатских комора. С обзиром на чињеницу да је занатство (осим пољопривреде) привредна грана у којој је приватни сектор још увек био најјачи, као и да су занатске коморе обухватале и тај сектор, делатност ове Коморе имала је веома велик значај. Осим тога, од 1950. г. запажа се пораст сектора занатства како по броју радњи, тако и по броју особља (само у 1952. и 1953. г. број приватних занатских радњи порастао је за једну четвртину у поређењу са 1951. годином).

Сарачка радионица Еме Мереи у Сомбору 1954. г.

Од 1946. г. Занатска комора Војводине издавала је свој „Гласник“, који је касније, до септембра 1953. године, излазио под именом „Ново занатство“. Након тог времена овај лист је излазио као заједнички орган Занатске коморе Србије и Занатске коморе Војводине. Неко време лист је био превођен и на мађарски језик.

Ступањем на снагу Уредбе о удруживању привредних организација, током 1954. г. дошло је поновног оснивања и даљих промена у деловању и делокругу Занатске коморе Војводине, са обавезом да, осим осталог, ради на унапређењу и развијању занатске радиности и робног промета, укључивању занатства у социјалистичку

привреду и обједињавању рада среских занатских комора на подручју АП Војводине. Комора се финансирала из чланских доприноса, а њен рад је проширен и на комуналну делатност, па је марта 1961. г. њен назив промењен у Занатско-комунална комора. Престала је да ради оснивањем Покрајинске привредне коморе 1962. године.

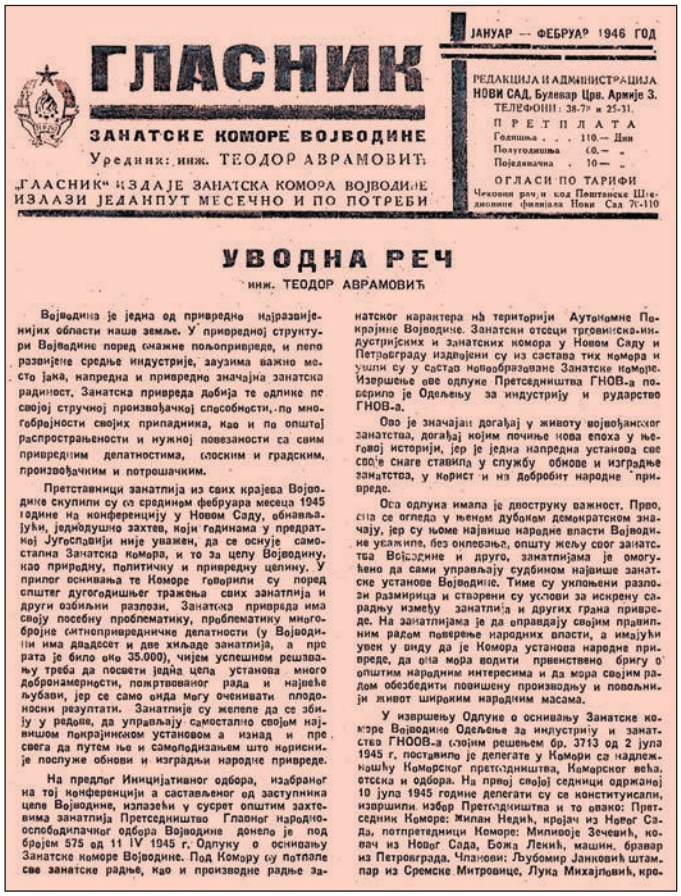

ГЛАСНИК

ЗАНАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Уредник: инж. ТЕОДОР АВРАМОВИЋ

„ГЛАСНИК" ИЗДАЈЕ ЗАНАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ
ИЗЛАЗИ ЈЕДАНПУТ МЕСЕЧНО И ПО ПОТРЕБИ

ЈАНУАР — ФЕБРУАР 1946 ГОД

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА
НОВИ САД, Булевар Срв. Армије 3.
ТЕЛЕФОНИ: 38-7» и 25-31.

ПРЕТПЛАТА
Годишња . . . 110.— Дин
Полугодишња 60.— „
Појединачна . 10— „

ОГЛАСИ ПО ТАРИФИ
Чековни рачун код Поштанске Штедионице филијала Нови Сад 7С-110

УВОДНА РЕЧ

инж. ТЕОДОР АВРАМОВИЋ

Војводина је једна од привредно најразвијенијих области наше земље. У привредној структури Војводине поред сјајне пољопривреде, и лепо развијене средње индустрије, заузима важно место јака, напредна и привредно значајна занатска радиност. Занатска привреда добија те одлике по својој стручној произвођачкој способности, по многобројности својих припадника, као и по општој распрострањености и нужној повезаности са свим привредним делатностима, сеоским и градским, произвођачким и потрошачким.

Претставници занатлија из свих крајева Војводине скупили су се средином фебруара месеца 1945 године на конференцију у Новом Саду, обнављајући, једнодушно захтев, који годинама у предратној Југославији није уважен, да се оснује самостална Занатска комора, и то за целу Војводину, као природну, политичку и привредну целину. У прилог оснивања те Коморе говорили су поред општег дугогодишњег тражења свих занатлија и други озбиљни разлози. Занатска привреда има своју посебну проблематику, многобројне ситнопривредничке делатности (у Војводини има двадесет и две хиљаде занатлија, а пре рата је било око 35.000), чијем успешном решавању треба да посвети једна цела установа много добронамерности, пожртвованог рада и највеће љубави, јер се само онда могу очекивати плодоносни резултати. Занатлије су желеле да се збију у редове, да управљају самостално својом највишом покрајинском установом а изнад и пре свега да путем ње и самоподизањем што корисније послуже обнови и изградњи народне привреде.

На предлог Иницијативног одбора, изабраног на тој конференцији а састављеног од заступника целе Војводине, излазећи у сусрет општим захтевима занатлија Претседништво Главног народноослободилачког одбора Војводине донело је под бројем 575 од 11 IV 1945 г. Одлуку о оснивању Занатске коморе Војводине. Под Комору су потпале све занатске радње, као и производне радње занатског карактера на територији Аутономне Покрајине Војводине. Занатски отсеци трговинско-индустријских и занатских комора у Новом Саду и Петроварадину издвојени су из састава тих комора и ушли су у састав новообразоване Занатске коморе. Извршење ове одлуке Претседништва ГНОВ-а поверило је Одељењу за индустрију и рударство ГНОВ-а.

Ово је значајан догађај у животу војвођанског занатства, догађај којим почиње нова епоха у његовој историји, јер је једна напредна установа све своје снаге ставила у службу обнове и изградње занатства, у корист и на добробит народне привреде.

Ова одлука имала је двоструку важност. Прво, она се огледа у њеном дубоком демократском значају, јер су њоме највише народне власти Војводине уважиле, без оклевања, општу жељу свог занатства Војводине и друго, занатлијама је омогућено да сами управљају судбином највише занатске установе Војводине. Тиме су укљоњени разлози размирица и створени су услови за искрену сарадњу између занатлија и других грана привреде. На занатлијама је да оправдају својим правилним радом поверење народних власти, а имајући увек у виду да је Комора установа народне привреде, да она мора водити првенствено бригу о општим народним интересима и да мора својим радом обезбедити повишену производњу и повољнији живот широким народним масама.

У извршењу Одлуке о оснивању Занатске коморе Војводине Одељење за индустрију и занатство ГНООВ-а својим решењем бр. 3713 од 2 јула 1945 г. поставило је делегате у Комори са надлежношћу Коморског претседништва, Коморског већа, отсека и одбора. На првој својој седници одржаној 10 јула 1945 године делегати су се конституисали, извршили избор Претседништва и то овако: Претседник Коморе: Милан Недић, кројач из Новог Сада, потпретседници Коморе: Милијоје Зечевић, ковач из Новог Сада, Бошко Лекић, машин. бравар из Петроварадина. Чланови: Љубомир Јанковић штампар из Сремске Митровице, Лука Михајловић, кро-

Први број „Гласника" Занатске коморе Војводине из 1946. г.

УГОСТИТЕЉСКА КОМОРА ОД 1951. ДО 1962. Г.

Број угоститељских радњи у Војводини између два светска рата био се у сталном порасту, посебно у градовима. На подручју Војводине било је 1938. г. 5.447 угоститељских радњи. Више од половине овог броја биле су крчме, које су отварала лица без икакве стручне спреме. Број ових ситних угоститељских радњи толико се намножио да је у Новом Саду једна угоститељска радња долазила на 130 становника (у Сомбору на 174, у Сенти на 283, у Суботици на 338, итд.). Угоститељских

Већи војвођански хотели између два светска рата - „Rex“ у Новом Саду, „Војводина“ у Великом Бечкереку, „Слобода“ у Сомбору и „Национал“ (са народном гостионом) у Великој Кикинди

Гостионица „Код ратара“ у Сомбору и крчма у Великом Бечкереку

удружења у Војводини било је 17, али није било ниједне угоститељске школе. Упркос повременим мерама које су власти предузимале на захтев привредних комора о ограничењу отварања нових угоститељских радњи, број угоститељских радњи стално се повећавао, тако да је пред Други светски рат на подручју Војводине,

према подацима комора у Новом Саду и Петровграду (Зрењанину), тај број износио 6.389, од чега су око 60% биле мале крчме. Гостионица је било 2.114, народних кухиња 84. Преостали број отпада на ресторане, кафане, бифее и хотеле.

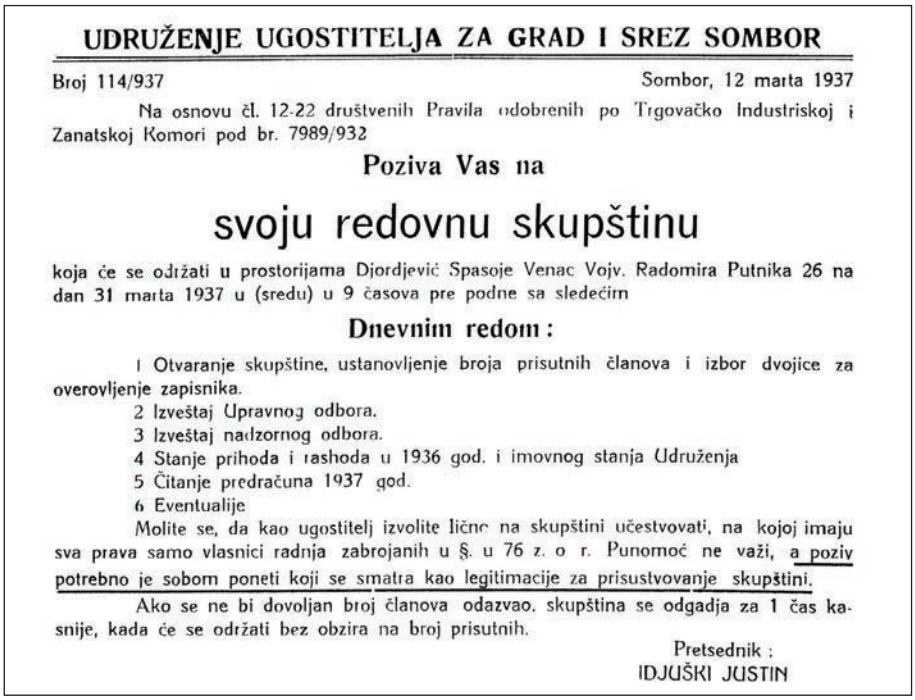

UDRUŽENJE UGOSTITELJA ZA GRAD I SREZ SOMBOR

Broj 114/937 Sombor, 12 marta 1937

Na osnovu čl. 12-22 društvenih Pravila odobrenih po Trgovačko Industriskoj i Zanatskoj Komori pod br. 7989/932

Poziva Vas na

svoju redovnu skupštinu

koja će se održati u prostorijama Djordjević Spasoje Venac Vojv. Radomira Putnika 26 na dan 31 marta 1937 u (sredu) u 9 časova pre podne sa sledećim

Dnevnim redom:

1 Otvaranje skupštine, ustanovljenje broja prisutnih članova i izbor dvojice za overovljenje zapisnika.
2 Izveštaj Upravnog odbora.
3 Izveštaj nadzornog odbora.
4 Stanje prihoda i rashoda u 1936 god. i imovnog stanja Udruženja
5 Čitanje predračuna 1937 god.
6 Eventualije

Molite se, da kao ugostitelj izvolite lično na skupštini učestvovati, na kojoj imaju sva prava samo vlasnici radnja zabrojanih u §. u 76 z. o r. Punomoć ne važi, a poziv potrebno je sobom poneti koji se smatra kao legitimacije za prisustvovanje skupštini.

Ako se ne bi dovoljan broj članova odazvao, skupština se odgadja za 1 čas kasnije, kada će se održati bez obzira na broj prisutnih.

Pretsednik:
IDJUŠKI JUSTIN

Позив Удружења угоститеља из Сомбора на годишњу скупштину 1937. г.

Мрежа угоститељских радњи у Војводини била је и после 1945. г. још веома разграната и бројна, али су преовлађивале крчме и бифеи. Број приватних угоститељских радњи постепено се смањивао, па их је крајем 1947. г. било 2.849 (од чега 1.784 крчми и 871 гостионица). Спровођењем национализације 1948. г. дошло је и до значајних реформи у области угоститељства. Обраћана је већа пажња подизању нових и осавремењивању постојећих објеката, тако да угоститељска мрежа Војводине 1953. г. располаже са 1.816 објеката (16 хотела, 539 ресторана и гостионица, 195 бифеа, 869 крчми и кафана, два бара, један здрављак, једно одмаралиште и 12 осталих угоститељских радњи). Уједно је и број посластичарских радњи био све већи (крајем 1952. г. било их је 181, у поређењу са свега 28, колико их је било у марту 1941. г.). Крајем 1953. г. угоститељство у Војводини је располагало са 2.443 лежаја, на којима је остварено 328.859 ноћивања, у вредности од око 40 милиона динара. Ресторани, гостионице, кафане и крчме располагали су

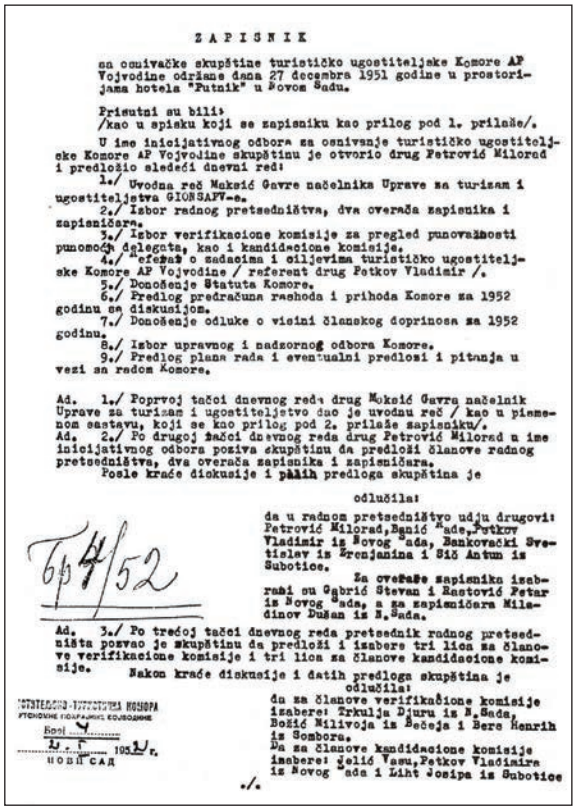

Z A P I S N I K

na osnivačke skupštine turističko ugostiteljske Komore AP Vojvodine održane dana 27 decembra 1951 godine u prostorijama hotela "Putnik" u Novom Sadu.

Prisutni su bili:
/kao u spisku koji se zapisniku kao prilog pod 1. prilaže/.

U ime inicijativnog odbora za osnivanje turističko ugostiteljske Komore AP Vojvodine skupštinu je otvorio drug Petrović Milorad i predložio sledeći dnevni red:

1./ Uvodna reč Maksić Gavre načelnika Uprave za turizam i ugostiteljstva GIONSAPV-e.
2./ Izbor radnog pretsedništva, dva overača zapisnika i zapisničara.
3./ Izbor verifikacione komisije za pregled punovažnosti punomoći delegata, kao i kandidacione komisije.
4./ Referat o zadacima i ciljevima turističko ugostiteljske Komore AP Vojvodine / referent drug Petkov Vladimir /.
5./ Donošenje Statuta Komore.
6./ Predlog predračuna rashoda i prihoda Komore za 1952 godinu sa diskusijom.
7./ Donošenje odluke o visini članskog doprinosa za 1952 godinu.
8./ Izbor upravnog i nadzornog odbora Komore.
9./ Predlog plana rada i eventualni predlozi i pitanja u vezi sa radom Komore.

Ad. 1./ Poprvoj tački dnevnog reda drug Maksić Gavra načelnik Uprave za turizam i ugostiteljstvo dao je uvodnu reč / kao u pismenom sastavu, koji se kao prilog pod 2. prilaže zapisniku/.
Ad. 2./ Po drugoj tački dnevnog reda drug Petrović Milorad u ime inicijativnog odbora poziva skupštinu da predloži članove radnog pretsedništva, dva overača zapisnika i zapisničara.
Posle kraće diskusije i datih predloga skupština je

odlučila:

da u radnom pretsedništvo uđu drugovi: Petrović Milorad, Banić Nade, Petkov Vladimir iz Novog Sada, Bankovački Svetislav iz Zrenjanina i Sič Antun iz Subotice.

Za overače zapisnika izabrani su Gabrić Stevan i Rastović Petar iz Novog Sada, a za zapisničara Miladinov Dušan iz N. Sada.

Ad. 3./ Po trećoj tački dnevnog reda pretsednik radnog pretsedništva poziva je skupštinu da predloži i izabere tri lica za članove verifikacione komisije i tri lica za članove kandidacione komisije.
Nakon kraće diskusije i datih predloga skupština je

odlučila:

da za članove verifikacione komisije izabere: Trkulja Djuru iz N. Sada, Božić Milivoja iz Bečeja i Bere Henrih iz Sombora.
Da za članove kandidacione komisije izabere: Jelić Vasu, Petkov Vladimira iz Novog Sada i Linh Josipa iz Subotice.

./.

Br 4/52

Записник са Оснивачке скупштине
Туристичко-угоститељске коморе АПВ из 1951. г.

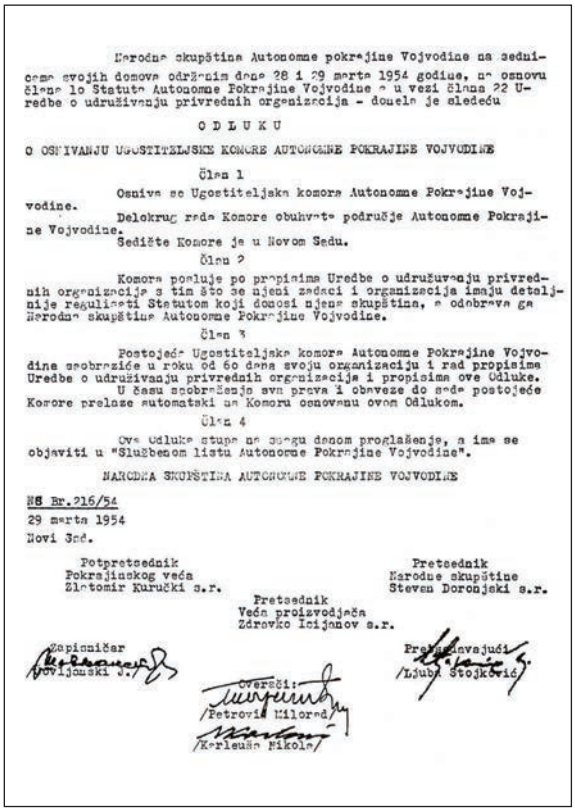

Narodna skupština Autonomne pokrajine Vojvodine na sednici svojih domova održanim dana 28 i 29 marta 1954 godine, na osnovu člana 10 Statuta Autonomne Pokrajine Vojvodine a u vezi člana 22 Uredbe o udruživanju privrednih organizacija - donela je sledeću

O D L U K U

O OSNIVANJU UGOSTITELJSKE KOMORE AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE

Član 1

Osniva se Ugostiteljska komora Autonomne Pokrajine Vojvodine.

Delokrug rada Komore obuhvata područje Autonomne Pokrajine Vojvodine.

Sedište Komore je u Novom Sadu.

Član 2

Komora posluje po propisima Uredbe o udruživanju privrednih organizacija s tim što se njeni zadaci i organizacija imaju detaljnije regulisati Statutom koji donosi njena skupština, a odobrava ga Narodna skupština Autonomne Pokrajine Vojvodine.

Član 3

Postojeća Ugostiteljska komora Autonomne Pokrajine Vojvodine osobrazice u roku od 60 dana svoju organizaciju i rad propisima Uredbe o udruživanju privrednih organizacija i propisima ove Odluke.

U času osobrazenja sva prava i obaveze do sada postojeće Komore prelaze automatski na Komoru osnovanu ovom Odlukom.

Član 4

Ova Odluka stupa na snagu danom proglašenja, a ima se objaviti u "Službenom listu Autonomne Pokrajine Vojvodine".

NARODNA SKUPŠTINA AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE

NS Br. 216/54
29 marta 1954
Novi Sad.

Potpretsednik Pokrajinskog veća Zlatomir Kurački s.r.

Pretsednik Narodne skupštine Steven Doronjski s.r.

Pretsednik Veća proizvođača Zdravko Ćeijanov s.r.

Zapisničar Novljanski s.r.

Pretsedavajući /Ljuba Stojković/

Overili: /Petrović Milorad/ /Karleuša Nikola/

Одлука Народне скупштине АП Војводине
о оснивању Угоститељске коморе АПВ из 1954. г.

1953. г. са 87.963 седишта, а обављен промет услуга исхране представљао је вредност од око 648 милиона динара. Несташица квалификованих угоститељских радника знатно је утицала на квалитет услуга. То нарочито важи за ресторане и гостионице у мањим местима, где се оскудица у стручном квалификованом особљу највише осећала. Главни промет угоститељских услуга садржан је у продаји алкохолних и безалкохолних пића.

Ради обједињавања и унапређења угоститељско-туристичке привреде, на предлог Главне управе за туризам и угоститељство, Главни извршни одбор Народне скупштине АП Војводине је, на седници од 22. децембра 1951. године, донео решење којим се одобрава оснивање Туристичко-угоститељске коморе Војводине. Оснивачка скупштина Коморе одржана је 27. децембра 1951. године. Према Статуту, њени задаци су били: да сарађује са државним органима на унапређењу угоститељске привреде, да помаже среска и градска удружења државних угоститељских

Хотел „Парк“ у Новом Саду. почетком шездесетих година 20. века

предузећа на подручју АП Војводине, да помаже спровођење плана угоститељске привреде, да се стара о стручном уздизању и усавршавању кадрова, да даје предлоге и мишљења у погледу цена угоститељских услуга итд. Органи Коморе били су Скупштина, Управни одбор и Надзорни одбор, а средства су се формирала од чланских доприноса, дотација и прихода од имовине. После доношења Уредбе о трговинским и угоститељским коморама 1952. године, Угоститељско-туристичка комора променила је име у Угоститељска комора АП Војводине, а тада је усвојен и нов Статут. Током 1954. г. Комора је, због нових закона, поново основана, а њено име је промењено у Угоститељска комора АП Војводине. Са радом је престала 1962. године, након оснивања Покрајинске привредне коморе.

ТРГОВИНСКА КОМОРА АП ВОЈВОДИНЕ ОД 1951. ДО 1962. Г.

Трговина у Војводини била је већ од раније развијенија него у осталим крајевима Југославије, пре свега због утицаја новчане привреде Аустроугарске. То се нарочито види из растућег извоза и релативне развијености гросистичке трговине. Ипак, у условима пуне зависности од тенденција привредног развитка између два светска рата, природно је што ни трговина није могла да се отме

Дунавска улица, трговачко средиште Новог Сада, тридесетих година 20. века

Гвожђарска радња С. Вукичевића у Сомбору, тридесетих година 20. века

неравномерном привредном развитку у нас и у свету. Трговина потрошном робом била је уситњена на много приватних продавница и радњи. Само на територији новосадске Коморе било је 1927. г. 8.485 трговачких радњи, чији се број пењао до 9.935 радњи на крају 1934. године, а крајем 1938. године достигао је 11.601 главну радњу и 193 подружнице. После две деценије, а то значи 1947. године, на

истој територији било је свега 2.618 продавница и радњи. Приватна трговинска мрежа је до 1948. г. потпуно нестала, а целокупна организација трговине била је усредсређена на расподелу потрошне робе и што рационалније пословање трговинских предузећа. Како је време одмицало, испољавала се негативна страна централистичке организације трговине.

После доношења Закона о управљању државним привредним предузећима у трговини почињу да се примењују мере за постепени прелаз на нови привредни систем. Основна замисао је била да због неопходности деловања закона робне производње, тржиште треба да постане онај економски механизам који ће омогућити да ти закони заживе у већој мери. То се могло постићи једино давањем слободе трговинској мрежи да она сама формира цене, тј. да однос између понуде и потражње аутоматски, посредством трговине, одређује ниво цена. Трговинска мрежа морала је да буде реорганизована како би се спречио монопол трговине. Њена организација по принципу „једна продавница – једна радња – једно предузеће“ требало је да у трговину унесе више конкурентних могућности и способности. У међувремену је дошло до нових промена. После укидања обавезног откупа и целокупног система снабдевања, када је развој пошао ка слободном тржишту, све више се истиче пораст новчаног оптицаја. Ова појава је од необично великог значаја за оцену даљег кретања у развитку трговине и тржишта у Војводини.

II 299/118

ЗАПИСНИК

Са оснивачке скупштине Трговинске Коморе АП Војводине у Новом Саду одржане дана 8.августа 1952 год.у просторијама "Занатског Дома" у Новом Саду.

Скупština је почела у 9 часова пре подне са присутним делегатима дати наведених градских односно градских Комора, и то: Трговинске Коморе Кикинда,Алибунар,Зрењанин,Суботица,Сомбор,Нови Сад,Врбас,Нови Сад,Ст. Пазов.,Бечеј,Бамско-Ранковићево,Бачка Паланка,Бачка Топола,Сомбор,Ковин,Кула,Инђелевац,Ковачица,Панчево,Бач,Ј.Ланка и Сремска Митровица од укупно бројних 57 делегата на ову скупштину присуствовало је 42 делегата.Осим присуствовали делегати Трг.Коморе из Сент.,Бачке Тополе и Жабља.Од стране предузећа који су директни чланови ове Коморе присуствовали су претставници: "Овоћијар" Нови Сад,Градско трг.Н.Сад,"Југопетрол" Н.Сад,"Дунав" Н.Сад, Југопетрол" Н.Сад,Кооперативу Н.Сад,Комбинат меса и обуће Н.Сад,"Војводина"Соп Н.Сад,"Југоконс" Н.Сад,"Ранонија" Н.Сад и "Продуктив" Н.Сад са укупно 11 претставника.

Од стране Секретријата за привреду СИОНСАПВ-а присуствовао је друг Јоневсков Душан,од стране Главне филијале Народне банке инг.Шепо Николић,од стране Савеза земљоделничких задруга Војводине Остојић Драгољуб ,а од стране Трговинске Коморе МНС.Београд друг Малјковић Миленко.

Р.Р.

Скупштине је отворио потпретседник Трговинске Коморе друг Манојловић Лазар које је поздравио присутне и предложио следећи:

ДНЕВНИ РЕД:

1/ Извештај о досадашњем раду Трговинске Коморе АПВ-е
2/ Извештај Надзорног одбора
3/ Дискусија
4/ Давање разрешнице старој Управи
5/ Избор радног претседништва
6/ Избор верификационе комисије
7/ Избор два оверача записника и записничара
8/ Претрес и усвајање Статута Трговинске Коморе АПВ-е
9/ Претрес и усвајање Пословника о раду скупштине АПВ-е
10/ Претрес и усвајање Правилника о правима и дужностима особља у Трговинској Комори АПВ-е
11/ Претрес и усвајање Правилника о организацији и раду Суда Части
12/ Претрес и усвајање предрачуна прихода и расхода Трг.Коморе АПВ-е
13/ Утврђивање висине чланског доприноса
14/ Доношење одлуке о оснивању Биро-а за унапређење трг.АПВ-е
15/ Избор Управног одбора
16/ Избор Надзорног одбора
17/ Избор чланова секције за трг.индустријском робом
18/ Избор чланова секције за трг.пољопривредним производима
19/ Избор чланова секције за спољну трговину
20/ Избор чланова Суда Части
21/ Именовање секретара
22/ Избор делегата за скупштину Трговинске Коморе МНС.
23/ Доношење смернице за будући рад органа Коморе
24/ Предлози и питања.

Након тога друг Манојловић Лазар констатује да ова Комора постоји већ 8 месеци решењем СИОНСАПВ-е али изласком Уредбе о Трговинско-Угоститељским Коморама потребно је,да се одржи оснивачка скупштина и да се рад Комора усобразе прописима донете Уредбе. Затим предлаже избор записничара и 2 оверача записника.

На основу овог предлога за записничара изабран је друг Ђурић Стеван,а за оверače записника другови Чолаковић Драгутин и Мандић Ђорђе. Затим се прелази на 1.тачку дневног реда по којој секретар Трг.Коморе Прерадов Лазар чита извештај о досадашњем раду Трг.Коморе АП.Војводине.

./.

Записник са Оснивачке скупштине Трговинске коморе АПВ из 1952. г.

Развитак трговине као посебне и значајне привредне делатности у Војводини текао је, од 1945. г. до половине педесетих година, у веома сложеним околностима. У тежњи да у тај развитак унесе колико-толико реда и да га усклади са развитком других привредних грана,

Типична продавница у војвођанском селу (Станишић крај Сомбора), половином 20. века

Главни извршни одбор Народне скупштине АП Војводине најпре је 1951. г. основао Заједницу трговинских предузећа Војводине за промет индустријском робом, а свега три месеца касније Заједница је променила име у Трговинска комора Војводине, са седиштем у Новом Саду, што је Скупштина АП Војводине потврдила наредне 1954. године.

Комора је основана ради унапређења робног промета. Делокруг рада Коморе обухватао је подручје АП Војводине, а пословала је по прописима Уредбе о удруживању привредних организација. Њени задаци били су овако регулисани Статутом: старање да организације, чланице Коморе, правилно обављају своју друштвено-економску функцију у промету робом; проучавање робног промета; вођење бриге о стручним кадровима; вођење регистра привредних организација на одговарајућој територији итд. Организација Коморе је карактеристична по својим секцијама за поједине секторе робног промета, и то: а) за пољопривредне производе, б) за индустријску робу и в) за спољну трговину. Свака секција се грана у подсекције. Тако, на пример, прва секција има следеће подсекције: за промет стоком и сточним производима, за промет алкохолом и безалкохолним пићима, за промет живином, јајима, перјем, дивљачи и рибом, за промет индустријско-прехрамбеним

производима, за промет воћем и поврћем, за промет житарицама, семенском робом и индустријским и лековитим биљем. При Трговинској комори постојали су и стални одбори: а) за школство и кадрове; б) за правна и финансијска питања; в) за саобраћајна и тарифна питања и г) за изложбе и сајмове. Осим тога, ради проучавања појединих конкретних питања повремено се формирају комисије, а при Комори је деловао Суд части који је расправљао случајеве кршења пословног морала.

Делокруг рада комора (сем Покрајинске коморе у Новом Саду, постојале су и среске, односно градске трговинске коморе) веома је широк и разноврстан. Од анализе кретања робног промета, тржишта и смерница друштвеног плана, она се бави разним питањима организације трговинске мреже, системом и стањем откупа пољопривредних производа. Комора, такође, учествује у доношењу разних привредних прописа и уредби, које се тичу робног промета и трговине, а има и своје установе – Биро за унапређење трговине и предузеће „Сајам“. Подсекције Коморе обухватале су све облике трговине и њихову шаролику проблематику. Комора се исцрпно бавила и проблематиком пољопривредних производа (питања у вези са пољопривредним тржиштем: откупна мрежа, контрахирање, накупци итд.).

Трговинској комори је требало времена да се, са среским и градским коморама, организационо учврсти. У почетку је, због несхватања њених циљева и задатака, донекле било и неразумевања за рад Коморе, али је убрзо Трговинска комора ојачала и у привредном животу Војводине заузела место које јој припада. Делокруг њеног рада све се више ширио. Она се бавила и анализом разних питања, као што су реорганизација трговинске мреже, спољна трговина, кредити, кретање цена и кадрови у трговини. У Трговинску комору су могле да се учлане све привредне организације које су обављале трговинску делатност на територији АП Војводине, односно све привредне организације које су учествовале у робном промету, а бавиле су се привредним делатностима из области размене, производње, саобраћаја, издавачке делатности и вршења услуга и трговинске коморе народних одбора срезова и градова на територији Војводине.

Доношењем Закона о образовању јединствених комора за подручја аутономних јединица, који је донела Скупштина НР Србије 9. јуна 1962. године, престала је да постоји Трговинска комора АП Војводине.

ПОЉОПРИВРЕДНА КОМОРА АПВ (1954-1956) И ПОЉОПРИВРЕДНО-ШУМАРСКА КОМОРА АПВ (1956-1962)

У развитку пољопривреде Војводине после Другог светског рата могу се разликовати исти они периоди који су карактеристични за целокупан привредни развитак: период обнове, период административног управљања и период развитка обележен слободнијим деловањем економских закона у оквиру општих пропорција и основних законских ограничења.

Војводина је била најзначајнији пољопривредни рејон Југославије. Мада је њена укупна површина заузимала само 9% земљишне површине Југославије, оранице Војводине обухватале су 21% ораничних површина Југославије. Укупна обрадива површина Покрајине износила је 1,666.000 хектара, што је представљало базу за обимну пољопривредну производњу од великог значаја за целокупно

После рата на приватним поседима у Војводини
још се годинама орало уз помоћ плуга и упрегнутих коња

становништво државе. Према попису становништва из 1953. године, Војводина је имала 1,713.905 становника, од чега на пољопривредно становништво отпадало 1,059.540 становника, односно 61,8%. Укупно пољопривредно становништво било је размештено у 369.980 домаћинстава, без 20 до 30 хиљада сталних радника државних пољопривредних имања. Из ових података произлази да је на једног становника Војводине отпадало 1,05 хектара обрадиве површине, односно 0,94 хектара ораничне површине, што у југословенским размерама представља приличан земљишни стандард.

Одмах после ослобођења, већ почетком 1946. године, приступило се спровођењу далекосежних мера од битног утицаја на даљи развитак друштвених односа, и то аграрне реформе и унутрашње колонизације. Аграрна реформа обухватила је велепоседе као и другу конфисковану земљу. Њен обим може се сагледати из следећих података:

	хектара
конфисковано	411.330
експроприсано	249.172
остало (поклони, напуштања)	7.864
Свега земљишни фонд	668.366

Добијен земљишни фонд распоређен је на следећи начин:

	хектара
спољним колонистима (породице)	213.799
државном и задружном сектору	228.365
економијама предузећа и установа	17.518
4.282 унутрашњих колониста који су имали 1.579 хектара сопствене земље	13.678
95.637 аграрних интересената који су имали 59.397 хектара сопствене земље	195.006
Свега:	668.366

Расподела земљишног фонда делом је омогућила концентрацију земљишта у државном сектору као језгра будућих крупних газдинстава. Величином расподеле земљишног фонда на поједина домаћинства повећан је у структури индивидуалних газдинстава број средњих газдинстава на штету, у првом реду, крупних, који

су потпали под удар аграрне реформе, а затим, до тога је дошло и смањивањем броја газдинстава у најнижој категорији, што је постигнуто додељивањем земље. После извршене аграрне реформе, године 1947. било је следеће поседовно стање:

	хектара
Државни сектор	199.757
Задружни сектор 29.499 домаћинстава	150.021
Приватни сектор:	
од 0 до 3 хектара 127.874 газдинстава	292.266
од 3 до 5 хектара 68.788 газдинстава	425.299
од 5 до 10 хектара 57.877 газдинстава	598.644
преко 10 хектара 29.119 газдинстава	695.394

Иако је структура индивидуалних газдинстава донекле измењена према предратном стању, она је још увек имала изразито ситносопственички карактер, што и јесте основно обележје пољопривреде Војводине и што даје посебан значај и улогу формирању крупних државних газдинстава.

После 1947. године развитак поседовних односа обележен је формирањем задружних организација, углавном сељачких радних задруга, као и многим ограничењима промета земље, који спутавају све тенденције даљег развитка поседовних односа, а у заједници са мерама откупа доводе до осредњачавања сељачких поседа.

Прекретница у развитку пољопривреде обележена је спровођењем Уредбе о реорганизацији сељачких радних задруга 1953. године. Непосредно пре реорганизације било је следеће стање: државни сектор 450.335 хектара, задружни сектор (124.966 домаћинстава) 810.356 хектара и приватни сектор (182.775 домаћинстава) 896.309 хектара. Са реорганизацијом сељачких радних задруга спроведен је и Закон о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине, који је ограничио приватан земљишни посед на величину од десет хектара, чиме би требало да је, у принципу, омогућено да свако домаћинство обрађује своју земљу сопственом радном снагом. Спровођењем овог Закона постигнута је даља концентрација земље у државном сектору, што је омогућило даљи развитак и крупних газдинстава. После ових мера настало је ново аграрно-поседовно стање, које нам приказују следећи подаци:

Државни фонд до 31. III 1953. г.	280.000	хектара 16,7%
Државни фонд после 31. III 1953. г.	385.000	хектара 23,3%
242 државна пољопривредна добра	241.000	хектара 14,4%
449 сељачких радних задруга	228.000	хектара 13,5%
Опште земљорадничке задруге	18.000	хектара 1,1%
Укупно социјалистички сектор	487.000	хектара 29,0%
Приватни сектор	1,181.000	хектара 71,0%

Одмах после извршене аграрне реформе приступило се организовању државних пољопривредних добара на сконцентрисаним комплексима земљишта. Од самог почетка државна добра су имала задатак да организују крупну робну производњу и да својим тржним вишковима учествују на тржишту пољопривредних производа. Савременом организацијом производње државна добра имају задатак да послуже као васпитачи пољопривредних произвођача у стручно-техничком погледу, у чему је такође важна њихова улога.

Упоредо са развитком државних пољопривредних добара, текао је развитак сељачких радних задруга, као другог облика настајања крупних газдинстава у условима расцепканог индивидуалног поседа. Бројни развитак сељачких радних задруга, осим 1945. године, када је постојало само девет таквих задруга, насталих потпуно спонтано, изгледао је по годинама овако:

Година	Број СРЗ	Број газдинстава	Површина земље у kj
1946.	248	19.571	162.855
1947.	353	29.499	263.195
1948.	352	32.243	305.750
1949.	726	101.214	1,058.452
1950.	745	117.862	1,195.234
1951.	730	122.789	1,247.625
1952.	720	124.966	1,342.025
1953.	686	120.566	1,000.828
1954.	449	40.410	360.122

Ратарство и сточарство је представљало основну грану пољопривредне производње Војводине. Кретање бројног стања сточног фонда (у хиљадама комада) показује следећу слику:

	1911.	1939.	1949.	1953.	1954.
Коњи	333	336	264	250	276
Говеда	420	314	251	214	217
Свиње	861	906	1.042	1.099	1.091
Овце	780	571	641	581	676

Трактор из америчке помоћи марке „Оливер“, у атару села Станишића 1955. г.

Жетва комбајнима у атару села Станишића поред Сомбора 1956. г.

Велики бачки канал, педесетих година 20. века

Изградња насипа на Дунаву код Новог Сада половином 20. века

Воћњаци и виногради чинили су свега 1,7% укупне површине, а шума је било мало, и то претежно ниских, осим оних у Фрушкој гори. У послератном развитку постојала је блага тенденција повећања површина под воћњацима и виноградима, зависно од подесног земљишта и расположивих материјалних средстава потребних за оваква улагања.

Посебан проблем пољопривредне производње у Војводини представљала је вода. Обимним радовима извршеним крајем 18. и почетком 19. века – прокопавање разних канала – исушене су на територији Војводине знатне мочварне области, те је омогућено привођење земљишта обради. Током времена изграђени

су и насипи који бране обрадиве површине од поплава Дунава и Тисе. Међутим, процес геоморфолошке изградње територије Војводине није завршен. Насипе је требало одржавати, потребно је било регулисати и ниво подземне воде – понегде каналима, а понегде дренажом. Велике варијације приноса у првом су реду последица лошег распореда и недовољних количина воденог талога. Смањење бројног стања у говедарству последица је недостатка добрих пашњака, а поправак постојећих пашњака и ливада, као и увођење крмне базе на ораничним површинама условљено је довољном количином воде. После 1945. г. уочен је овај развојни пут напретка пољопривредне производње, те се приступило припремним радовима на изградњи комплексног хидросистема Дунав-Тиса-Дунав.

У условима таквог развитка пољопривреде у Војводини, током првих неколико година после ослобођења, одлуком Народне скупштине АП Војводине основана је 1954. г. Пољопривредна комора у Новом Саду, са делокругом рада на подручју Бачке и Срема (за Банат је истовремено основана Комора у Зрењанину). Пре оснивања ове две коморе постојале су четири рејонске коморе, чији се рад није могао легализовати по Уредби о удруживању привредних организација, па је новооснована Пољопривредна комора у Новом Саду преузела сву активу и пасиву рејонских пољопривредних комора.

Основни задатак Коморе је био унапређење пољопривредне производње, прераде и промета пољопривредних производа. Постављене задатке Комора је извршавала преко Управног одбора, Председништва, Секретаријата, секција, стручних установа и удружења, као и преко сталних стручних одбора. Решењем Извршног већа Народне скупштине АП Војводине укинута је 1956. г. Пољопривредна комора у Зрењанину, а њене послове преузела је Пољопривредна комора у Новом Саду и водила их до оснивања Пољопривредно-шумарске коморе.

Осим пољопривреде, и шумарство је у Војводини имало значаја за њену привреду, па је одлуком Народне скупштине АП Војводине 1956. г. основана Пољопривредно-шумарска комора АПВ у Новом Саду (до овог времена владала је велика расцепканост газдовања шумама у Војводини, па је послератно јединствено шумско газдинство Фрушке горе било расцепкано на 66 међусобно независних шумских власничких и газдинских делова, а слично је било и на Вршачким планинама, док шуме Потисја једва да су имале неко шумско газдовање).

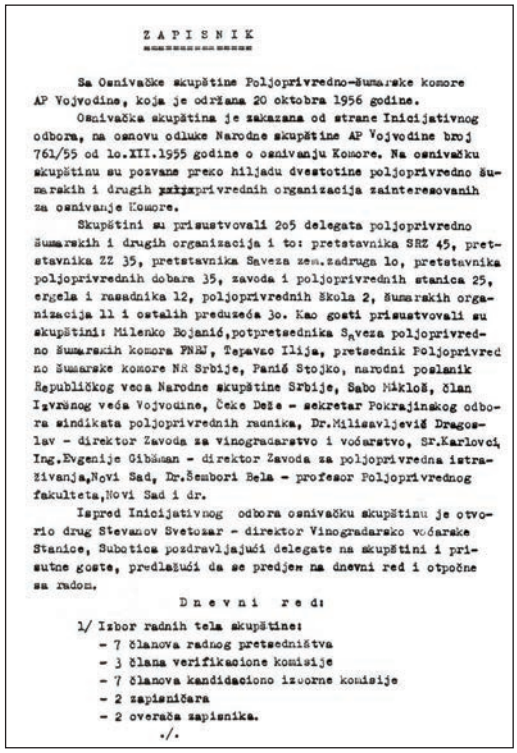

Z A P I S N I K

Sa Osnivačke skupštine Poljoprivredno-šumarske komore AP Vojvodine, koja je održana 20 oktobra 1956 godine.

Osnivačka skupština je zakazana od strane Inicijativnog odbora, na osnovu odluke Narodne skupštine AP Vojvodine broj 761/55 od 1o.XII.1955 godine o osnivanju Komore. Na osnivačku skupštinu su pozvane preko hiljadu dvestotine poljoprivredno šumarskih i drugih ~~xxxx~~poljoprivrednih organizacija zainteresovanih za osnivanje Komore.

Skupštini su prisustvovali 2o5 delegata poljoprivredno šumarskih i drugih organizacija i to: pretstavnika SRZ 45, pretstavnika ZZ 35, pretstavnika Saveza zem.zadruga 1o, pretstavnika poljoprivrednih dobara 35, zavoda i poljoprivrednih stanica 25, ergela i rasadnika 12, poljoprivrednih škola 2, šumarskih organizacija 11 i ostalih preduzeća 3o. Kao gosti prisustvovali su skupštini: Milenko Bojanić,potpretsednik Saveza poljoprivredno šumarskih komora FNRJ, Tepavac Ilija, pretsednik Poljoprivredno šumarske komore NR Srbije, Panić Stojko, narodni poslanik Republičkog veća Narodne skupštine Srbije, Sabo Miklош, član Izvršnog veća Vojvodine, Čeke Deže - sekretar Pokrajinskog odbora sindikata poljoprivrednih radnika, Dr.Milisavljević Dragoslav - direktor Zavoda za vinogradarstvo i voćarstvo, Sr.Karlovci, Ing.Evgenije Gibšman - direktor Zavoda za poljoprivredna istraživanja,Novi Sad, Dr.Šembori Bela - profesor Poljoprivrednog fakulteta,Novi Sad i dr.

Ispred Inicijativnog odbora osnivačku skupštinu je otvorio drug Stevanov Svetozar - direktor Vinogradarsko voćarske Stanice, Subotica pozdravljajući delegate na skupštini i prisutne goste, predlažući da se predjem na dnevni red i otpočne sa radom.

D n e v n i r e d:

1/ Izbor radnih tela skupštine:
- 7 članova radnog pretsedništva
- 3 člana verifikacione komisije
- 7 članova kandidaciono izborne komisije
- 2 zapisničara
- 2 overača zapisnika.

./.

Записник са Оснивачке скупштине Пољопривредно-шумарске коморе 1956. г.

Нови задаци Пољопривредно-шумарске коморе били су да проучава, прати развој, предлаже и предузима мере за унапређење пољопривредне и шумарске производње. Она је прикупљала податке о потребама производних организација у погледу решавања питања производње, промета и прераде пољопривредних производа; податке о акцијама ради унапређења процеса производње, набавци приплодне стоке и увођењу вештачког осемењавања; апробацијама усева ради стварања сортног семена за разне пољопривредне културе; податке о ангажовању на механизацији пољопривреде и у пољопривредном грађевинарству, школовању разних кадрова, организовању семинара, течајева, учешћу на сајмовима, организовању смотри достигнућа у пољопривредној производњи и одгоју приплодне стоке, финансирању акција за унапређење пољопривредне производње и шумарства.

Органи Коморе били су: Скупштина, Управни одбор, Председништво, Надзорни одбор и Суд части. Рад Коморе и извршавање постављених задатака одвијали су се преко Управног одбора, Председништва, Секретаријата, сектора, секција, стручних установа, стручних одбора и комисија које је формирао Управни одбор. При Комори су постојала два одбора: Покрајински фонд за унапређење пољопривреде и Покрајински фонд за унапређење шумарства. Оба фонда су према савезним прописима служила за финансирање мера и акција у шумарству и пољопривреди. Оснивањем Покрајинске привредне коморе 1962. године, престале су све функције Пољопривредно-шумарске коморе АП Војводине.

С обзиром да је знатан део привреде у Војводини од 1945. до 1962. г. био организован у Задружном савезу и Савезу занатских и неземљорадничких задруга АПВ у Новом Саду, као и неким другим задружним организацијама, неопходан је осврт и на та два облика привредног организовања.

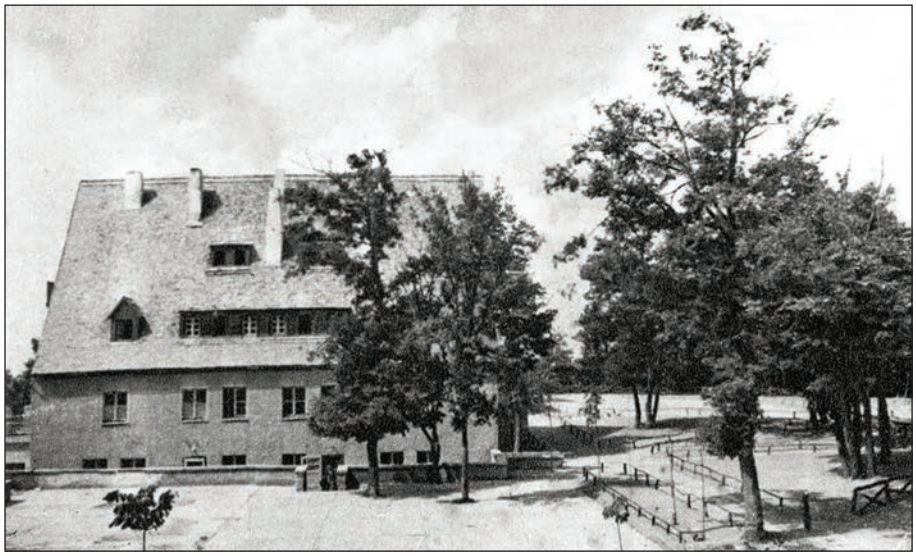

Иришки венац на Фрушкој Гори, педесетих година 20. века

ЗАДРУЖНИ САВЕЗ ВОЈВОДИНЕ (1945–1962)

Док је још трајао рат, отпочео је процес развијања задружног сектора у југословенској привреди. Већ почетком 1945. г. идеолози нове власти означили су задруге и државну својину као „два главна стуба на која ће се ослонити у привреди демократска власт“. Устав ФНР Југославије из 1946. г. озаконио је ову политичку оријентацију, прописујући обавезу држави да „посвећује нарочиту пажњу и пружа помоћ и олакшице народним, задружним организацијама“. Ова обавеза је разрађена и у посебном Закону о задругама из јула 1946. године.

Прве радне задруге у Војводини су настале 1945. године, а образовали су их безземљаши, који су од Управе народних добара узимали земљу под закуп. Тим закупљеним површинама додавали су и нешто властите земље, а држава им је уступила инвентар и сточне запреге. После настанка првих задруга, Министарство пољопривреде је, на иницијативу централног партијског руководства, израдило правила за радне сељачке задруге. Најважнији економски задатак задруга у 1945. г. био је снабдевање чланства основним артиклима широке потрошње, а најважнији друштвени циљ био им је стварање споне између задружног и друштвеног сектора привређивања. Потпомогнуте у извршењу задатака од државе и КПЈ, задруге су брзо расле и шириле се, па их је октобра 1946. г. у Југославији било

14.000 (од тога 7.000 набавно-продајних, 700 потрошачких, а 2.000 произвођачко-прерађивачких). У сељачким радним задругама било је 25.000 домаћинстава и 100.000 хектара земље. У Војводини су образоване 174 радне задруге са 13.475 учлањених породица. Највећи проценат уписаних пољопривредника у задруге имао је Сомборски срез. На његовој територији укупно је било 66 задруга са 6.405 породица, пре свега захваљујући великом учешћу колонистичких породица досељених 1945/46. г. из Далмације, Лике, са Баније и Кордуна у некадашња испражњена немачка села.

Ако имамо у виду такве податке о развитку задругарства у Војводини, онда ће нам бити јасно зашто је 29. априла 1945. године, дакле, пре завршетка рата, у Новом Саду основан Задружни савез Војводине и то на ванредној скупштини Савеза земљорадничких задруга. Задаци Задружног савеза Војводине били су реорганизација старих и оснивање нових задруга, ликвидација задружних организација чије је чланство било немачког порекла, ликвидација свих задружних организација које су својим радом за време окупације помагале непријатеља, као и свих задружних организација чије се пословање не може ускладити са основним принципима задругарства, организација непосредне теренске ревизије задруга, пословање савеза и предузећа, савезних одељења, упутства новооснованим задругама и слично. Задружни савез је водио списак задруга, састављао је једнообразна правила за књиговодство и организацију рада у задругама, организовао је и водио стручне течајеве, посредовао је у набавкама, снабдевао је колонисте на територији Војводине, преузимао контингенте Унрине робе за исхрану итд.

Године 1946. Задружни савез Војводине постао је искључиво ревизијски савез, док је робно пословање прешло на среске задруге. Одлуком Председништва владе НР Србије, Задружни савез Војводине престао је са радом 1947. године. Његову имовину преузео је наредне године новоосновани Савез земљорадничких задруга АП Војводине.

Повезивањем самосталних пољопривредника у сељачке радне задруге ишло се за тим да се у пољопривреди створе крупна газдинства, са савременом опремом и применом нових агротехничких мера ради повећања производње и остварења већих тржишних вишкова. Због тога се на овом задатку у Војводини у пуној мери ангажују и организације КПЈ. Резултат тога било је стално повећање броја сељачких радних задруга и броја нових задругара. У Војводини је од 1945. до краја

Првомајска парада са задругарском пољопривредном техником у колонистичком селу Станишићу 1947. г.

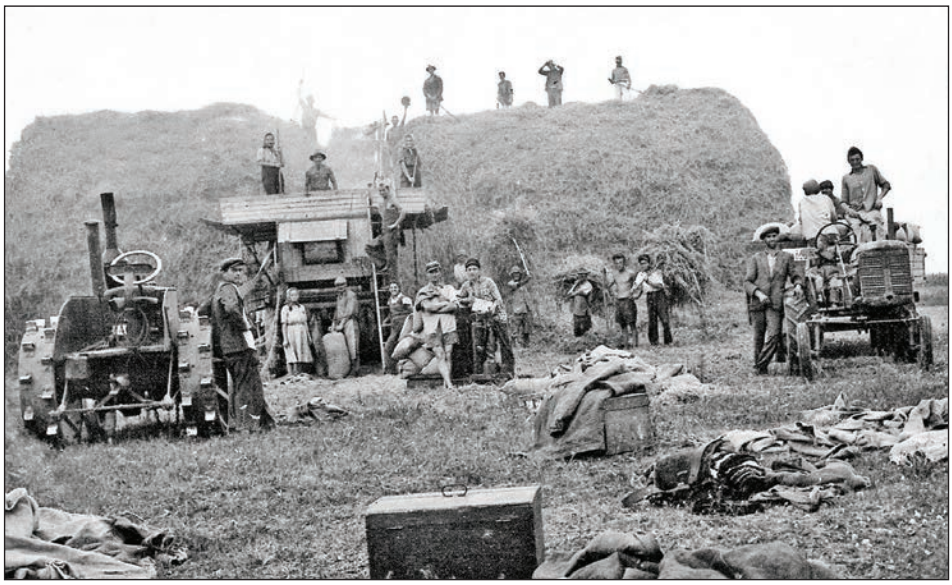

Припадници сељачке радне задруге раде на вршалици, почетком педесетих година 20. века

1946. г. у задруге ступило 20.013 газдинстава, у 1947. години још 9.436 нових газдинстава, тако да су до краја те године постојале 353 сељачке радне задруге са 29.499 газдинстава и поседом од 263.195 катастарских јутара земље. Прве задруге у Војводини су се бориле са низом тешкоћа и проблема. Највеће тешкоће

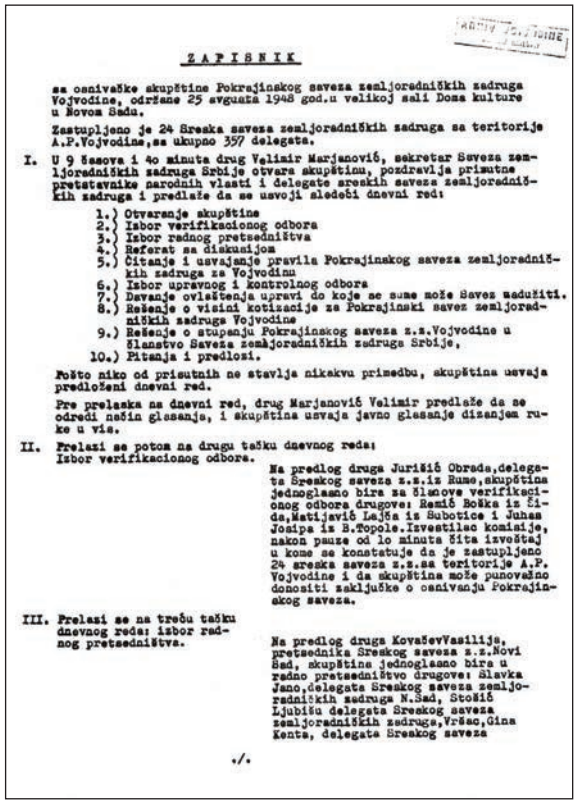

ZAPISNIK

sa osnivačke skupštine Pokrajinskog saveza zemljoradničkih zadruga Vojvodine, održane 25 avgusta 1948 god.u velikoj sali Doma kulture u Novom Sadu.

Zastupljeno je 24 Sreska saveza zemljoradničkih zadruga sa teritorije A.P.Vojvodine,sa ukupno 357 delegata.

I. U 9 časova i 40 minuta drug Velimir Marjanović, sekretar Saveza zemljoradničkih zadruga Srbije otvara skupštinu, pozdravlja prisutne pretstavnike narodnih vlasti i delegate sreskih saveza zemljoradničkih zadruga i predlaže da se usvoji sledeći dnevni red:

1.) Otvaranje skupštine
2.) Izbor verifikacionog odbora
3.) Izbor radnog pretsedništva
4.) Referat sa diskusijom
5.) Čitanje i usvajanje pravila Pokrajinskog saveza zemljoradničkih zadruga za Vojvodinu
6.) Izbor upravnog i kontrolnog odbora
7.) Davanje ovlaštenja upravi do koje se sume može Savez zaduživati.
8.) Rešenje o visini kotizacije za Pokrajinski savez zemljoradničkih zadruga Vojvodine
9.) Rešenje o stupanju Pokrajinskog saveza z.z.Vojvodine u članstvo Saveza zemljoradničkih zadruga Srbije,
10.) Pitanja i predlozi.

Pošto niko od prisutnih ne stavlja nikakvu primedbu, skupština usvaja predloženi dnevni red.

Pre prelaska na dnevni red, drug Marjanović Velimir predlaže da se odredi način glasanja, i skupština usvaja javno glasanje dizanjem ruke u vis.

II. Prelazi se potom na drugu tačku dnevnog reda: Izbor verifikacionog odbora.

Na predlog druga Jurišić Obrada,delegata Sreskog saveza z.z.iz Rume,skupština jednoglasno bira za članove verifikacionog odbora drugove: Remić Boška iz Čida,Matijević Lejša iz Subotice i Juhas Josipa iz B.Topole.Izvestilac komisije, nakon pauze od 10 minuta čita izveštaj u kome se konstatuje da je zastupljeno 24 sreska saveza z.z.sa teritorije A.P. Vojvodine i da skupština može punovažno donositi zaključke o osnivanju Pokrajinskog saveza.

III. Prelazi se na treću tačku dnevnog reda: izbor radnog pretsedništva.

Na predlog druga KovačevVasilije, pretsednika Sreskog saveza z.z.Novi Sad, skupština jednoglasno bira u radno pretsedništvo drugove: Slavka Jano,delegata Sreskog saveza zemljoradničkih zadruga N.Sad, Stošić Ljubišu delegata Sreskog saveza zemljoradničkih zadruga,Vršac,Gina Kenta, delegata Sreskog saveza

./.

Записник Оснивачка скупштине Покрајинског савеза земљорадничких задруга из 1948. г.

представљале су оскудице које су погађале и пољопривреду у целини. Други проблем представљала је недовољна заинтересованост и ентузијазам задругара у раду. У току 1947. г. задруге су и даље остале претежно организације колониста, а у социјалном погледу, углавном, удружења сиромашног сељаштва. Тешко су се отклањали и други проблеми задруга: нерашчишћени имовински односи, неусклађености расподеле, незалагање на раду, низак приход задруга, мале количине пшенице и кукуруза за расподелу, оскудица сточне хране, вишак радне снаге, тешкоће у одржавању инвентара итд.

Од средине 1947. г. отпочела је акција убрзаног и појачаног стварања задруга. Укључене у Петогодишњи план, СРЗ су проглашене за „најнапреднији облик нашег народног задругарства“. Број задруга је широм Југославије почео нагло да расте. Централни комитет КПЈ покренуо је кампању колективизације југословенског села. Ова мера била је изазвана све већим потребама за пољопривредним производима и за повећањем пољопривредне производње, што се, према схватању партијског врха, могло постићи само укрупњавањем индивидуалног газдинства и организацијом производње на великим задружним имањима, уз примену модерне механизације. У Војводини је до почетка 1949. г. створено 677 сељачких радних задруга, са 82.278 домаћинстава и са 779.432 kj земље. Осим ових задруга, које су држале 27,3% читаве обрадиве површине у Војводини, постојале су и земљорадничке задруге општег типа (укупно 273), градске економије и државна добра, запремајући од укупне обрадиве површине 40,83%. Од 440 села, колико их је тада било у Војводини, сељачке радне задруге су формиране у 410 села. Ови подаци указују да је колективизација у Војводини добила највеће размере непосредно после 1947. године.

Крајем августа 1948. г. основан је Покрајински савез земљорадничких задруга Војводине, у коме су била заступљена 24 среска савеза са територије АП Војводине. Оснивању је присуствовало 357 делегата.

Преласком на нов плански и финансијски систем почетком педесетих година 20. века, ојачао је покрет задругара за иступањем из задруга. Крајем 1952. и почетком 1953. г. расформиран је знатан број економски слабих задруга. Југословенска Савезна влада је 28. марта 1953. г. донела Уредбу о имовинским односима и о реорганизацији сељачких радних задруга, што је представљало историјски преокрет у политици према задругарству. Од дотадањег сталног фаворизовања, прешло се на реалнију оцену објективних могућности развитка сељачких радних задруга. Њихово масовно укидање било је непосредна последица ове Уредбе. У новим околностима, крајем педесетих и почетком шездесетих година 20. века, задругарство у Војводини ипак је доживљавало некакав напредак, упркос дискредитовању задружне идеје у доба форсираног развитка сељачких радних задруга и њиховог урушавања 1953. године.

САВЕЗ ЗАНАТСКИХ И НЕЗЕМЉОРАДНИЧКИХ ЗАДРУГА АПВ (1952–1962)

Упоредо са оснивањем и унапређењем земљорадничког и сељачког радног задругарства расла су и два облика занатства – занатске радионице земљорадничких задруга и занатске радионице сељачких радних задруга у Војводини. Оснивање ових радионица имало је за циљ задовољавање потреба пољопривредне производње и сеоског становништва занатским производима и занатским услугама.

С обзиром на статистичку технику и потребу уочавања заједничких и посебних особености ова два облика занатских радњи, даћемо преглед њиховог развитка одвојено:

Кретање занатских радионица земљорадничких задруга у Војводини

Год.	Радионице	Мајст. послов.	Помоћници	Ученици	Свега особља
1948.	509	857	931	117	1905
1949.	467	705	763	132	1600
1950.	438	661	717	437	1815

Год.	Радионице	Мајст. послов.	Помоћници	Ученици	Свега особља
1951.	450	545	789	466	1800
1952.	498	699	515	414	1625
1953.	481	665	561	444	1670

Кретање занатских радионица сељачких радних задруга у Војводини

Год.	Радионице	Мајст. послов.	Помоћници	Ученици	Свега особља
1948.	352	418	968	209	1595
1949.	883	1883	1021	542	3446
1950.	1463	2351	1354	656	4361
1951.	1371	1547	1297	1007	3851
1952.	1412	1637	1293	1129	4059
1953.	869	1013	705	776	2494

Економски потенцијал занатских радионица земљорадничких задруга од 1948. године показује углавном незнатно опадање. За радионице сељачких радних задруга кривуља кретања је далеко динамичнија. Од 1948. до 1950. године успон ових радионица је врло нагао, у току даље три године настаје делимична стагнација, а 1953. г. долази до наглог опадања ових радионица за 1/3, што је последица реорганизације сељачких радних задруга и њиховог постепеног укидања.

Заједничка црта ова два развојна правца занатства је сувишно ширење. Оба правца обухватала су и неке струке са којима њихова основна намена није имала никакве везе. Тако, на пример, у земљорадничким задругама које су оснивале овакве радионице у тежњи да служе развијању пољопривредне производње, а затим да задовоље потребе чланова, било је умесно формирање ковачких, коларских, сарачких и ужарских радионица, а њих је често било недовољно, као и грађевинских радионица. Није било погрешно ни отварање берберско-фризерских (64), мушко-кројачких (51), обућарских радионица (45) и других, али тај је број несразмерно велик у поређењу са првом групом радионица које су служиле

Сеоска задружна занатско-машинска радионица
у Војводини, педесетих година 20. века

пољопривредној производњи. Међутим, питање је да ли су биле потребне радионице као што су шеширџијске, кожно-галантеријске, фотографске и др. у склопу ових задруга. Занатске коморе су сматрале да занатство у овој форми не треба тако широко да се развија. У сељачким радним задругама 80% радионица отпадало је на такве занатске делатности које су заиста биле потребне производним сврхама тих задруга. На пример, ковачко-поткивачке радионице (којих је 1951. г. у Војводини било 529 у саставу СРЗ), сарачке (107), машинбраварске (88) и столарске (84). Осим ових делатности, било је оправдано и обављање зидарско-тесарског и месарског заната у оквиру СРЗ-а, с обзиром на потребе и изградњу пољопривредних објеката, клања стоке и прераду меса. Али занатске коморе су сматрале да је непотребно постојање у сељачким радним задругама берберско-фризерских радионица (13), фотографских (6), обућарских (9), кројачких (10) и других јер нису имале никакве везе с производњом пољопривредних производа. Сувише широко обухватање занатских делатности од земљорадничких и сељачких радних задруга било је нецелисходно и због тога што су занатске радионице у њиховом саставу често прикривале бесправан рад, доводиле до слабог успеха ученика и рушења квалитетне занатске производње.

Занатске радионице друштвених организација као развојни правац занатства најмање су биле развијене. Занатске радионице друштвених организација биле су сконцентрисане у градовима, а у селима их није било. У Војводини су 1947, према подацима повереништва за комуналне послове Главног извршног одбора Народне скупштине АП Војводине, биле 23 занатске радионице инвалидских организација. Ипак, тај број није потпун јер су постојале већ тада занатске радионице и других масовних организација, као што су Народни фронт, који је имао своје штампарије, АФЖ, који је формирао радионице „Наше дете“ итд.

Ритам кретања овог развојног облика занатства показује ова табела:

Кретање занатских радионица друштвених организација у Војводини

Год.	Радионице	Мајст. послов.	Помоћници	Ученици	Свега особља
1949.	87	159	436	205	800
1950.	75	102	373	209	684
1951.	69	101	306	214	621
1952.	60	122	265	185	572
1953.	62	106	349	147	602

Од 1949. економска снага занатских радионица друштвених организација била је у опадању све до 1952. године, а 1953. г. јавља се незнатна тенденција његовог пораста, што се огледа у минималном повећању радионица и особља. Ове радионице су се углавном бавиле фотографским занатом (1953. г. било је девет таквих радионица), женско-кројачким (пет), столарским (пет), па металним (11), радио-механичарским (две), корпарским (две), штампарским (две) и другим занатима.

Неке организације нису схватиле правилно основну намену ових радионица, па су из финансијских разлога почеле да оснивају радионице и за оне занатске делатности које нису имале везе с њиховом организацијом. Убрзо се показало да су овакве радионице биле нерентабилне и да њихово постојање не може донети никакве користи организацији, те су укинуте.

Иницијативом занатских произвођачко-услужних и набавио-продајних задруга Војводине основан је Подсавез занатских и неземљорадничких задруга АПВ

у Новом Саду, 13. јула 1952. године. На годишњој скупштини Савеза, 25. маја 1954. године, промењен је назив у Савез занатских и неземљорадничких задруга у Новом Саду. Тада су усвојена и нова правила.

Савез је био дужан да обједињује и помаже чланице – задруге, уочава и решава проблеме, предлаже решења, а од Главног савеза и органа државне управе да преноси поједине задатке и помаже њиховом спровођењу. Органи Савеза су били: Скупштина, Управни одбор, Председништво, Ревизиона комисија и службенички апарат на челу са председником Савеза. Савез је са својим чланицама радио на основама Уредбе о трговинској делатности у трговинским предузећима и радњама, као и на основу својих Правила. Оснивањем Покрајинске привредне коморе (1962) Савез је престао да ради.

ПОКРАЈИНСКА ПРИВРЕДНА КОМОРА (1962–1974)

Настанку Покрајинске привредне коморе 1962. године, претходио је обиман нормативни посао, који је трајао целу деценију. После окончања административног управљања привредом и укидања разних дирекција почетком педесетих година 20. века, указала се потреба за удруживањем привредних организација, односно за проналажењем нових облика организовања, који ће бити примеренији новим друштвеним околностима и новонасталим условима привређивања.

Уредбом о трговинским и угоститељским коморама (из јуна 1952. г.) донекле је проширен систем удруживања у коморе, али само трговинских и угоститељских радњи, као и пољопривредних добара и задруга. Уведен је принцип добровољности чланства, а коморе су дефинисане као самоуправне друштвене организације за подручје среза, републике и федерације. Уредба је дозвољавала државним органима да коморама поверавају обављање послова из своје надлежности. Приликом израде прописа о трговини и угоститељству, државни органи су били обавезни да траже мишљење Коморе.

Још значајније промене у раду и организацији комора уведене су Уредбом о удруживању привредних организација из 1953. године, према којој коморе и стручна удружења, а изузетно и заједница предузећа, као што су Југословенске железнице и ПТТ, представљају основни облик удруживања привредних организација. На основу ове уредбе коморе су се оснивале у области трговине, угоститељства и занатства на подручју среза, односно града. Уредба је изричито забрањивала свако друго удруживање привреде осим у коморе, стручна удружења и заједнице предузећа. Државни органи су одређивали делатност комора и начин њиховог рада; они су могли укинути или поништити одлуку Коморе, ако би оценили да је супротна позитивним прописима. Имали су, такође, право да смене орган Коморе, ако оцене да ради незаконито. Основни задаци овако основаних комора били су: унапређивање производње и робног промета, унапређивање и учвршћивање добрих пословних обичаја и рад на јачању одговорности привредних организација.

Уредба из 1953. измењена је већ 1954. године, кад је уведен још један облик удруживања привредних организација: извозно-увозне заједнице предузећа за заједничко извођење инвестиционих радова у иностранству и за извоз производа чланова ових заједница. То је представљало заметке пословног удруживања. Коморе

и стручна удружења усклађени са наведеним променама позитивних прописа, попримали су у извесној мери цеховска обележја све до 1960. године, односно до престанка њиховог деловања. Значајан следећи корак у регулисању коморске проблематике представљао је Закон о удруживању у привреди, донет у децембру 1957. године. Овим законом истакнута је улога комора као инструмента помоћу кога је друштвено-политичка заједница могла да утиче на процесе и кретања у привреди. То је могло да се оствари увођењем представника територијално надлежних већа произвођача, извршних већа и других друштвених организација и установа у органе управљања коморама.

Уважавајући принцип обавезног учлањивања, у Војводини су осниване разне коморе (пољопривредно-шумарске, трговинске, угоститељске, занатске итд.). Законом из децембра 1957. г. утврђено је да се коморе баве следећим пословима: повећање продуктивности рада, примена савремених поступака и рационализације у раду и пословању, унапређивање организације и услова рада, изградња, реконструкција и коришћење капацитета, кооперација и специјализација, снабдевање репродукционим материјалом и опремом, пласман робе, унапређивање робне размене и тржишта, утврђивање мерила за награђивање, проучавање и истраживање привредних проблема, подизање и усавршавање кадрова, изношење привредних проблема пред надлежне државне власти и предлагање мера за њихово решавање, сарадња у доношењу привредних планова и прописа о привреди и сарадња са органима власти у утврђивању начела привредне политике и њеној анализи.

Овим Законом отворен је процес удруживања привредних субјеката на економској основи и одређени су оквири пословног удруживања, што је садржавао нови правни пропис из јуна 1960. године: Закон о удруживању и пословној сарадњи у привреди. Овим законом подстакнуто је још шире успостављање пословне сарадње и посебно је истакнута потреба за самосталнијим деловањем комора. Њиме су коморе усмерене, пре свега, на унапређење производње и пословања и решавање заједничких гранских и међугранских проблема у свакодневној делатности. Задаци комора, према одредбама Закона из јуна 1960. године, остали су, углавном, неизмењени, иако су у њима уочљива настојања да се коморе разграниче или одвоје од функција органа државне власти, да се из комора и стручних удружења издвоје дотадашње функције пословно-техничког и „сервисног“

Изградња Жежељевог моста у Новом Саду између 1957. и 1961. г.

карактера и да се стручна удружења ослободе цеховског и техничко-дистрибутерског карактера. Истовремено су представници друштвено-политичких заједница, друштвених организација и установа изгубили право чланства у органима управљања коморама, али је и даље задржано начело обавезног чланства и територијалне организације привредних субјеката у образовању комора, чија је делатност остала под надзором органа државне власти.

Начело удруживања у коморе по гранама или областима напуштено је коначно *9.* јуна 1962. године, кад је Народна скупштина НР Србије донела Закон о образовању јединствених привредних комора за подручја аутономних јединица.

Тим законом отпочела је трећа етапа у развитку коморског система у Војводини после Другог светског рата, па је, самим тим, известан његов изузетан значај. У првом члану Закона истакнуто је да се коморе из области привреде и Савеза земљорадничких задруга, основаних за подручја аутономних јединица, спајају у **Покрајинску привредну комору** са седиштем у Новом Саду, односно у Обласну привредну комору са седиштем у Приштини. Преузимање задатака, права и обавеза дотадашњих комора аутономних јединица и Савеза земљорадничких задруга од стране Покрајинске и Обласне привредне коморе, одређено је другим чланом Закона, а трећим чланом предвиђено је да се обе коморе обавезно учлане у Привредну комору НР Србије. Закон је даље уређивао да „до доношења Закона о привредним коморама Покрајинском, односно Обласном привредном комором

Нови Сад 1962 (почетак изградње Лимана 1 и Универзитетског кампуса)

управља Управни одбор“, а „председника, потпредседнике и секретара Коморе именује Извршно веће представничког тела аутономне јединице“. У организационој структури Покрајинске привредне коморе предвиђено је образовање секције за поједине области привреде за које су до сада постојале посебне коморе за подручје аутономне јединице. Одређено је и да дотадашњи судови части при коморама настављају рад по дотадашњим прописима. Извршна већа представничких тела аутономних јединица била су задужена да одреде дан почетка рада Покрајинске, односно обласне привредне коморе.

Покрајинска привредна комора у Новом Саду настала је спајањем дотадашњих привредних комора:

- Пољопривредно-шумарске коморе АП Војводине;
- Трговинске коморе АПВ;
- Угоститељске коморе АПВ;
- Занатско-комуналне коморе АПВ;

- Савеза земљорадничких задруга АПВ и
- Савеза неземљорадничких задруга АПВ.

Иако за поједине привредне гране нису биле формиране засебне коморске организације (индустрија, саобраћај и грађевинарство), оне су у коморски систем биле укључене путем делегирања својих представника у Управни одбор Покрајинске привредне коморе.

У спровођењу републичког Закона о образовању Коморе, Извршно веће АП Војводине је 24. јула 1962. г. донело решење о броју и избору чланова Управног одбора Покрајинске привредне коморе и задужило Секретаријат за опште послове Извршног већа да сазове први састанак Управног одбора Покрајинске привредне коморе. Истовремено, Извршно веће одредило је да даном одржавања прве седнице Управног одбора престају да раде дотадашње коморе које су ушле у састав Покрајинске привредне коморе.

На основу тога, прва седница Управног одбора Покрајинске привредне коморе одржана је 27. октобра 1962. г. у Новом Саду. На њој је једногласно закључено да се усваја организација Покрајинске привредне коморе са 13 савета:

- Савет. за прераду метала и електро-индустрију;
- Савет за текстил, кожу, гуму и обућу;
- Савет за графичку индустрију и новинско-издавачку делатност;
- Савет за енергетику и хемијску индустрију;
- Савет за грађевинарство;
- Савет за саобраћај;
- Савет за пољопривреду и прехрамбену индустрију;
- Савет за шумарство, дрвну индустрију, целулозу и папир;
- Савет за задругарство;
- Савет за трговину;
- Савет за увоз и извоз;
- Савет за угоститељство и туризам и
- Савет за занатство и комуналну привреду.

Ови савети имали су своје секретаре и референте за разне области, а неки од њих и економисте. Осим наведених савета, у Покрајинској привредној комори постојало је одељење Заједничке службе (План и систем, Служба кадрова,

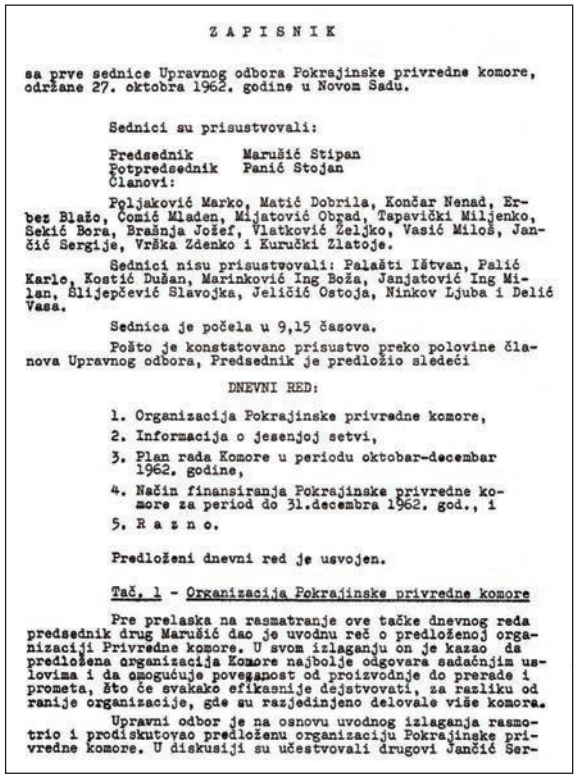

Z A P I S N I K

sa prve sednice Upravnog odbora Pokrajinske privredne komore, održane 27. oktobra 1962. godine u Novom Sadu.

Sednici su prisustvovali:

Predsednik Marušić Stipan
Potpredsednik Panić Stojan
Članovi:

Poljaković Marko, Matić Dobrila, Končar Nenad, Erbez Blažo, Čomić Mladen, Mijatović Obrad, Tapavički Miljenko, Sekić Bora, Brašnja Jožef, Vlatković Željko, Vasić Miloš, Jančić Sergije, Vrška Zdenko i Kuručki Zlatoje.

Sednici nisu prisustvovali: Palašti Ištvan, Palić Karlo, Kostić Dušan, Marinković Ing Boža, Janjatović Ing Milan, Šlijepčević Slavojka, Jeličić Ostoja, Ninkov Ljuba i Delić Vasa.

Sednica je počela u 9,15 časova.

Pošto je konstatovano prisustvo preko polovine članova Upravnog odbora, Predsednik je predložio sledeći

DNEVNI RED:

1. Organizacija Pokrajinske privredne komore,
2. Informacija o jesenjoj setvi,
3. Plan rada Komore u periodu oktobar-decembar 1962. godine,
4. Način finansiranja Pokrajinske privredne komore za period do 31.decembra 1962. god., i
5. R a z n o.

Predloženi dnevni red je usvojen.

Tač. 1 - Organizacija Pokrajinske privredne komore

Pre prelaska na razmatranje ove tačke dnevnog reda predsednik drug Marušić dao je uvodnu reč o predloženoj organizaciji Privredne komore. U svom izlaganju on je kazao da predložena organizacija Komore najbolje odgovara sadašnjim uslovima i da omogućuje povezanost od proizvodnje do prerade i prometa, što će svakako efikasnije dejstvovati, za razliku od ranije organizacije, gde su razjedinjeno delovale više komora.

Upravni odbor je na osnovu uvodnog izlaganja razmotrio i prodiskutovao predloženu organizaciju Pokrajinske privredne komore. U diskusiji su učestvovali drugovi Jančić Ser-

Записник са Прве седнице УО Покрајинске привредне коморе, од 27. октобра 1962. г.

Стипан Марушић, први председник Покрајинске привредне коморе 1962-63. г.

Научноистраживачка служба, Друштвено управљање и организационо-правни послови, Информативна служба и Секретаријат Коморе са општим пословима: рачуноводством, архивом и гаражом). Организација Коморе претходно је опсежно размотрена са Извршним већем АП Војводине и представницима ранијих комора и савеза, а истовремено се водило рачуна и о усклађивању њених организационих форми са усвојеном организацијом Савезне и Републичке привредне коморе.

Пошто је седница Управног одбора Покрајинске привредне коморе (ПКК) одржана 27. октобра 1962. године, сматра се да су дотадашње коморе и друге организације које су ушле у састав Покрајинске привредне коморе престале са радом, а да је нова Покрајинска привредна комора почела са радом 1. новембра 1962. године. Први председник Покрајинске привредне коморе у Новом Саду био је Стипан Марушић (1962-1963). Нова Покрајинска комора била је организационо гломазна (имала је, осим осталог, 118 службеника), али образовање њених савета обављено је спретно и са добрим познавањем привредних прилика у Војводини.

Војводина је 1962. године, по први пут у својој историји, добила јединствену привредну комору. Тим чином окончана је раздвојеност у организовању и повезивању привредних субјеката у АП Војводини. Ипак, својина без титулара и схватање самоуправљања као друштвеног односа, што је прихватао и коморски систем у Војводини, умањивало је суштински његову вредност и често га претварало у извршиоца воље изванекономских чинилаца (пре свега Савеза комуниста). Том околношћу објашњава се чињеница да су се коморе из западних земаља с истом резервом односиле према коморама у Југославији (дакле, и према ППК), те да их суштински нису одвајале нити разликовале од комора из земаља тзв. реалног социјализма.

* * *

Покрајинска привредна комора је, током шездесетих и почетком седамдесетих година 20. века, испољавала веома обимну делатност. Тако је, према наведеној документацији, на 21. седници Управног одбора Покрајинске привредне коморе од 1962. до 1968. године, дневни ред био најразноврснијег садржаја, али са релативно мало тачака о актуелним привредним проблемима. О раду Коморе (административни, статутарни и кадровских проблеми и слично) расправљано је у 132 тачке, о проблемима војвођанске привреде у 66 тачака, о каритативним проблемима у 32 тачке, те о издавачкој делатности и научноистраживачком раду, о новогодишњим и првомајским наградама, као и о синдикалном одмаралишту у Игалу, у по три тачке дневног реда. Комора је знатно чешће расправљала о интерним проблемима, пословима и односима, а тек након тога и о војвођанским привредним проблемима. Управни одбор је свега четири пута расправљао о пољопривреди као изузетно значајној привредној грани у Војводини. Од осталих привредних грана, Управни одбор је, иако ретко, разматрао стање и проблеме занатства, угоститељства и туризма. Међу значајнијим привредним проблемима које је Управни одбор разматрао током 1963. г. истицао се проблем интеграције у војвођанској привреди (убрзо се показало да је наведена седница о проблемима интеграције постигла жељени циљ, јер је 6. децембра 1963. године, на седници Управног одбора, разматрана могућност интеграције у предузећима и гранама петрохемије, целулозе и шумарства, електронике и дуванске индустрије). Закључено је да Покрајинска привредна комора и среске привредне коморе са саветима, секцијама и стручним службама, треба озбиљније и систематичније да прате проблеме интеграције у привреди.

Деноминована југословенска монета у Привредној реформи 1965. године

Војвођанска привреда је, почетком шездесетих година 20. века, као органски део југословенске привреде, још била спутана низом административних мера и ограничења. То је довело до општег привредног застоја и кризе, што је југословенско партијско и државно руководство покушало да превазиђе привредном реформом, иницираном доношењем више закона и прописа Савезне скупштине и Савезног извршног већа, 25. јула 1965. године. Њоме су смањене субвенције за извоз, с тим што су предузећа упућена на продају и куповину на страном националном тржишту, према мерилима рентабилности. Извршена је деноминација динара (у размери 100 : 1), а утврђен је и нов курс динара на основу његове реалне куповне моћи. Царинске тарифе су снижене, тако да је домаћа индустрија, нарочито прерађивачка, иначе развијена у Војводини, доспела у положај да се бори за пласман

својих производа с одговарајућом робом страног порекла. Привредна реформа требало је да омогући боље деловање тржишних закона, који поштују економске категорије и рационална економска мерила, али под условима да друштвена својина и самоуправни односи, као основни друштвено-економски постулати, остану нетакнути, што је, у самом темељу, водило ка њеном коначном неуспеху.

Ни Покрајинска привредна комора није могла да мимоиђе цео сплет околности изазваних југословенском привредном реформом 1965. године. Управни одбор Коморе је 3. јула 1965. године, уочи почетка реформе, расправљао о њој у виду „припреме за спровођење нових привредних мера“, на основу уводног излагања потпредседника Коморе, који је, осим осталог, дао преглед специфичних обележја привредних кретања од 1952. до 1965. године, а истакао је и да су, упркос слободнијем деловању економских закона, још увек знатно присутни административни елементи на подручју цена и примарне расподеле, као и на подручју проширене репродукције, међународне размене, интерне расподеле итд. Указавши на још неке елементе из области производње, истакао је да је дотадашњи развој привреде, упркос свих неусклађености, био веома динамичан, са високом стопом раста (од осам до десет процената годишње), а у средишту предстојећих промена наглашена је девизна реформа и промене у односима цена. У заједници са Покрајинским извршним већем тада је основано око 30 стручних тимова из Војводине, које су, у непосредном контакту са привредним организацијама, радиле на конкретним питањима и проблемима у вези са предстојећом реформом.

Комора је у 1965. г. још једном расправљала о привредној реформи, и то 11. октобра 1965. године, на састанку њеног Управног одбора, на коме је усвојено саопштење који је закључено да је привредна реформа затекла привреду Војводине у тешком положају због вишегодишњег заостајања, нарочито у пољопривреди, те да ће због тога бити потребно учинити крајње напоре да се изједначи однос са другима. У оквиру појединих проблема које је требало решавати у току реформе, посебан значај дат је иницијативи на пословно-техничком повезивању и интеграцији у привреди Војводине, као и испитивању тржишта и изучавању проблема пласмана, те помоћи Коморе на изради програма развоја у појединим привредним гранама. Како је основни циљ привредне реформе уперен ка повећању производње, Управни одбор је негативно оценио уједначавање нивоа личних доходака на штету висококвалификованих кадрова, што је оцењено као могућа озбиљна сметња за постизање циљева реформе.

Нови Сад, 1965. г. (почетак изградње Булевара Ослобођења)

Очигледно је да је у спровођењу привредне реформе у Војводини било знатних проблема и тешкоћа, а у њеном тромесечном току није било ниједног значајнијег и вреднијег достигнућа. Истина, у тако кратком року то се није могло ни очекивати, пре свега због великих тешкоћа и противречности с којима се сукобила војвођанска привреда у тежњи да се либерализује и ослободи административних стега.

Ни једно привредно и друштвено догађање у Војводини, током шездесетих година 20. века, није изазвало такву пажњу и свестрану заинтересованост Покрајинске привредне коморе као Нацрт друштвеног плана и развоја Војводине од 1966. до 1970. године. Комора је, по свему судећи, правовремено уочила да је реч о изузетно значајном документу, од чије реализације је у великој мери зависио развитак војвођанске привреде и њен статус као привредне асоцијације *sui generis*. Зато је њен Управни одбор 13. јуна 1966. године, на посебној седници, крајње методично и одговорно размотрио наведени Нацрт и пропратио га низом умесних критичких примедби. Комора је нагласила да су покрајинске привредне организације нарочито подржавале оне одредбе Нацрта које су ишле у правцу стабилизације привредних кретања и услова привређивања, као и оријентацију да се будући развој претежно заснива на повећању продуктивности рада, осавремењивању и интензификацији привређивања, нарочито у индустрији и пољопривреди, за шта је процењено да ће бити потребан одређен временски период. Нацрт плана Покрајине предвиђао је да се од расположивих средстава

за инвестиције 75% усмери на реконструкцију и модернизацију постојећих капацитета. Представници привредних организација предлагали су да се још једном оцени да ли у нацртима планова федерације и Републике Србије треба да остане оријентација на усмеравање масе средстава за инвестиције и енергетику, металургију и крупне објекте инфраструктуре. Имајући у виду основне циљеве развоја у Нацрту плана Покрајине, као и чињеницу да је ниво животног стандарда у Војводини у претходном периоду заостајао за порастом у читавој земљи, дискусија у привреди закључује да је предвиђена стопа раста животног стандарда у Војводини од 8,6% (Федерација 8,5 до 9,5%) ниска и да је треба програмирати на вишем нивоу. Управни одбор Коморе, у свом осврту на Нацрт плана Покрајине, очито је тежио да заштити привредне гране које су имале основни значај за Војводину, као и да осигура што самосталнији привредни развитак пре свега у поређењу са републиком и федерацијом. У ставовима Управног одбора у крајњој инстанци објективно су изражене жеље и хтења не само Покрајинске привредне коморе, него и војвођанског политичко-партијског естаблишмента, оличеног у Покрајинском комитету Савеза комуниста Војводине, па се, кроз ставове Коморе, назиру и обриси будућих односа, који ће бити остварени Уставом СФРЈ из 1974. године, посебно на релацији покрајина – република, односно Војводина – Србија.

Привредна реформа 1965. године, иако је у суштини представљала неуспео покушај либерализације у сфери привређивања и слободног деловања тржишних закона, указала је на низ слабости и проблема, који ће и даље оптерећивати привреду у Војводини. Један од покушаја њиховог превазилажења представљало је форсирано кредитирање привреде обртним средствима, о чему је 15. септембра 1967. г. расправљао Управни одбор Покрајинске привредне коморе.

Мада оптерећена општим привредним тешкоћама и проблемима, Комора је, половином шездесетих година 20. века, покушавала да решава и неке специфичне проблеме војвођанске привреде, који су до тог доба били сасвим неоправдано занемарени. Тако је 17. јуна 1964. г. њен Управни одбор расправљао о проблему снабдевања Војводине квалитетном водом, полазећи од тезе да је реч о енергетском извору, који привреда може успешно да користи само у том случају ако се примењују одговарајуће стручне мере, а на првом месту систем заштите вода. Предложено је оснивање посебног тела за водопривреду, које би имало задатак да координира рад са службама, водопривредним предузећима, као и да изради специфичне

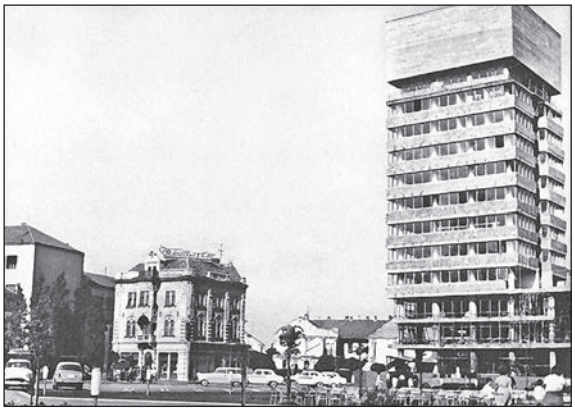

По војвођанским градовим половином 20. века саграђен знатан број архитектонских здања у стилу соцреализма (на сликама Суботица, Зрењанин, Сомбор, Кикинда, Панчево и Ср. Митровица)

прописе за АП Војводину из делокруга водопривреде. Истовремено, Управни одбор је расправљао и о проблему снабдевања Војводине електричном енергијом, те о мерама које би у вези с тим требало предузети. Разматрано је и стање грађевинарства у Војводини као специфичне привредне области. Указано је да би основа будућег развоја грађевинарства требало да буде индустријски начин производње за тржиште, а то претпоставља претходно решавање низа проблема, као, на пример, питање кредитирања, специјализација у пројектовању, грађење на бази савремених материјала, интеграције у грађевинарству, грађевинско занатство итд.

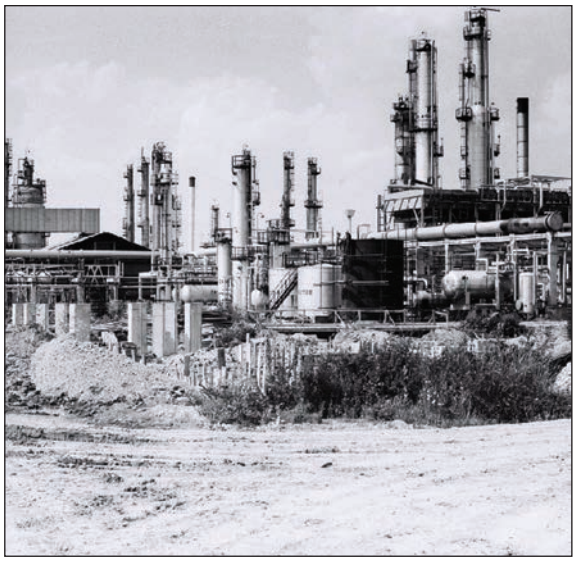

Постројења Нафтагаса 1968. г.

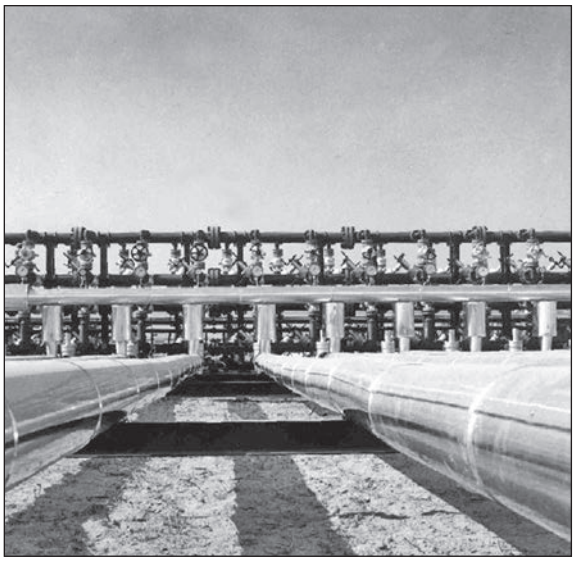

Нафтовод са налазишта Велебит код Кањиже

У време почетка привредне реформе, Покрајинска привредна комора испољила је посебно интересовање за нафту и гас. Управни одбор је 3. јула 1965. г. расправљао о неким проблемима истраживања нафте и гаса у Војводини. Интересовање за ову проблематику образложено је чињеницом да Војводина оскудева угљем и другим енергетским изворима, „па је потражња нафте, нафтних деривата и гаса у привреди све већа“. Истакнуто је да су у Војводини откривене знатне резерве нафте и гаса, на основу чега је и планирана производња истих до 1970. године. На овај начин Покрајинска привредна комора је половином шездесетих година 20. века постепено, и све систематичније, почела да разматра привредну проблематику Војводине и да препоручује привредним субјектима релативно трезвене и одмерене налазе, мере и закључке.

Председници Покрајинске привредне коморе између 1963. и 1974. године:
Милан Новковић (1963–1965), Ђорђе Гвозденовић (1965–1972) и Михаљ Шефер (1972–1974)

Ипак, њену делатност су ограничавали неки специфични проблеми, који су били резултат објективно датих прилика и стања, међу којима је самоуправљање било на првом месту. Повремено су разматрани и проблеми програмирања и финансирања научноистраживачког рада за потребе привреде Војводине, као што је то било 15. септембра 1967. г. на седници Управног одбора.

Делатност Покрајинске привредне коморе током шездесетих и с почетка седамдесетих година 20. века, када су њени председници били Милан Новковић (1963–1965), Ђорђе Гвозденовић (1965–1972) и Михаљ Шефер (1972–1974), у целини може позитивно да се оцени. У том периоду, она се афирмисала као незаобилазан чинилац општег привредног и друштвеног развитка у војвођанским размерама, а својом многоструком успешном делатношћу практично је показала историјску оправданост и надмоћ јединственог коморског начина организовања над претходним гранским коморским системом.

ПРИВРЕДНА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ
(1974–2000)

Нова етапа у развитку коморског система у Војводини отпочела је 1974. године, прерастањем Покрајинске привредне коморе у Привредну комору Војводине. Разлика између тих двеју коморских организација није била само терминолошка, већ је шира и свестранија, а може се разумети до краја само ако имамо у виду шири друштвено-историјски контекст свега што се догодило у развитку југословенске државе 1974. године, као и до краја седамдесетих година 20. века. Реч је о значајним догађајима, међу којима су се посебно истицали инаугурисање новог уставног система фебруара 1974. г. и доношење Закона о удруженом раду новембра 1976. године. Њихов утицај на настанак нове коморске организације и њену делатност до краја осамдесетих година 20. века био је пресудан.

Нови уставни систем СФР Југославије утврђен је фебруара 1974. г. Уставом, који разрађује нову етапу у развоју самоуправљања. Амандманима из 1971. године, на основу којих је спроведена реформа федерације, отворен је, у ствари, процес реформисања целокупног уставног система. Како је нови Устав, осим државног уређења и политичког система, подробније утврђивао и друштвено-економске односе, он у ствари није био само класичан правни акт организације политичке власти већ, како су то с поносом истицали његови творци, „својеврсна повеља самоуправног друштва“. Настао је као израз неопходности да се целовитије утврде принципи и основна институционална решења за самоуправне односе у удруженом раду, што је, наводно, требало да отвори пут за стварно квалитативну измену положаја радника.

Устав је одређивао да средствима за производњу могу да располажу само удружени радници непосредно, а основни облик тог располагања је основна организација удруженог рада (ООУР), из које се изводе и сви други заједнички самоуправни и државни органи, који су одговорни радницима у основним организацијама. У складу с тим, у Уставу је био разрађен низ конкретних односа и институционалних облика у вези са положајем радника у удруженом раду, друштвеном својином, основним организацијама удруженог рада, удруживањем, производњом, прометом, друштвеним делатностима и планирањем.

Убрзо по доношењу новог Устава отпочео је рад на припреми Закона о удруженом раду. При изради овог Закона пошло се од ставова да њиме треба да се развију и даље разраде уставна начела о удруженом раду. Посебно се имала у виду

Устав СФРЈ из 1974. године

потреба да се развију и разраде уставне одредбе, којима се уређују односи у целини система удруженог рада и којима се обезбеђује њихово спровођење у самоуправном организовању удруженог рада. Било је предвиђено да овај Закон својом укупном садржином буде подлога и ослонац за самоуправну праксу. После двогодишње припреме и јавне расправе, Закон о удруженом раду усвојен је 25. новембра 1976. године.

На основу Устава из 1974. г. Војводина је, први пут у својој историји, стекла државно-правни субјективитет. То се закључује већ на основу начела истакнутог у уводном делу Устава САП Војводине, донетог 28. фебруара 1974. године, којим је истакнуто да она, мада део СР Србије, уједно представља и конститутивни елеменат југословенског федерализма. На истом месту се истиче да радни људи САП Војводине „остварују одређена суверена права у Социјалистичкој Републици Србији, када је то у заједничком интересу радних људи народа и народности Републике као целине, утврђено Уставом СР Србије“.

Конфедеративно обележје Југославије као државе и улога Војводине у свему томе одређена је, такође, на истом месту на следећи начин: „САП Војводина учествује у одлучивању у Федерацији на начелима споразумевања република и аутономних покрајина, солидарности и узајамности, равноправног учешћа република и аутономних покрајина у органима Федерације у складу са Уставом СФРЈ, као и на начелима одговорности република и аутономних покрајина за сопствени развој и за развој социјалистичке заједнице као целине.“ Низом посебних одредби, Устав СФРЈ из 1974. г. је разрадио самоуправљање, делегатски систем, друштвену својину, основну организацију удруженог рада итд.

Практична примена новог државно-правног статуса Војводине на њену тадашњу коморску организацију изведена је на следећи начин: Скупштина САП Војводине је 22. априла 1974. године, свега два месеца после доношења њеног Устава, донела

Нови Сад, главни град САП Војводине, половином седамдесетих година 20. века

Закон о удруживању у привредне коморе, којим је потпуно самостално уређено питање удруживања привредних организација у коморе, у Војводини. Законом је било одређено да се „организације удруженог рада, које обављају делатност у области привреде, и њихова пословна удружења, удружују у привредне коморе, ради заједничког унапређивања рада и пословања, ради усклађивања посебних, заједничких и општих друштвених интереса, договарања о плановима и програмима рада и развоја и о самоуправном уређивању друштвено-економских односа, ради покретања иницијативе за закључивање самоуправних споразума и друштвених договора, за доношење закона и за утврђивање економске политике и ради разматрања и решавања других питања од заједничког интереса“. У привредне коморе удружују се и радни људи који обављају делатност самосталним личним радом, средствима у својини грађана путем својих удружења, задруга које су основали ови радни људи, уговорних организација удруженог рада, земљорадничких задруга и других облика удруживања земљорадника. Одређено је да се организације удруженог рада које обављају делатност у области привреде, као и друге организације удружења и задруге, удружују у Привредну комору Војводине, с тим да се организације удруженог рада, које обављају делатност у области привреде и друге организације, могу удружити и у општинску или регионалну привредну комору на начин предвиђен Законом.

Овим законом је предвђено да се у Привредну комору Војводине удружују: основне организације удруженог рада непосредно или путем радне организације, радне организације и сложене организације удруженог рада у области привреде (индустрија, пољопривреда, рибарство, шумарство, грађевинарство, саобраћај и везе, трговина и угоститељство, занатство, стамбена и комунална делатност, банке, осигуравајуће организације и др.) са седиштем на територији Покрајине; пословна удружења организација удруженог рада које врше привредну делатност; основне организације удруженог рада у области привреде са седиштем на територији Покрајине, ако је седиште радне или друге организације у чијем су саставу ван територије Покрајине; радни људи који обављају делатност самосталним личним радом средствима у својини грађана путем својих удружења; задруге које су основали радни људи који обављају делатност самосталним личним радом средствима у својини грађана; уговорне организације удруженог рада; земљорадничке задруге, задружни савези и други облици удруживања земљорадника, као и основне организације удруженог рада у саставу земљорадничких и других задруга које врше привредну делатност са седиштем на територији Покрајине. У Комору се могу удружити сагласно самоуправном споразуму о уређивању односа у Привредној комори Војводине и организације удруженог рада у области друштвених делатности. Као највиши орган управљања Привредне коморе Војводине одређена је Скупштина.

Принципи самоуправљања примењени су и на Привредну комору Војводине, а овим Законом дефинисани су организација, делокруг и начин рада Коморе, органи управљања, време на које се бирају, њихов састав, услови и начин избора, начин и делокруг рада и одлучивања, одговорност лица изабраних у органе Коморе, међусобни односи органа Коморе и њихови односи према органима управљања организација удруженог рада, начин консултовања организација удруженог рада удружених у Комору у поступку друштвеног договарања, износ и начин обезбеђивања средстава које организације удружене у Комору обезбеђују за рад Коморе, за личне дохотке и заједничку потрошњу радника Радне заједнице Коморе, начин информисања чланова о раду Коморе и њених органа, као и други међусобни односи у вези са удруживањем у Комору, који се уређују статутом и општим актима Коморе, те начин доношења тих аката. Самоуправни споразум

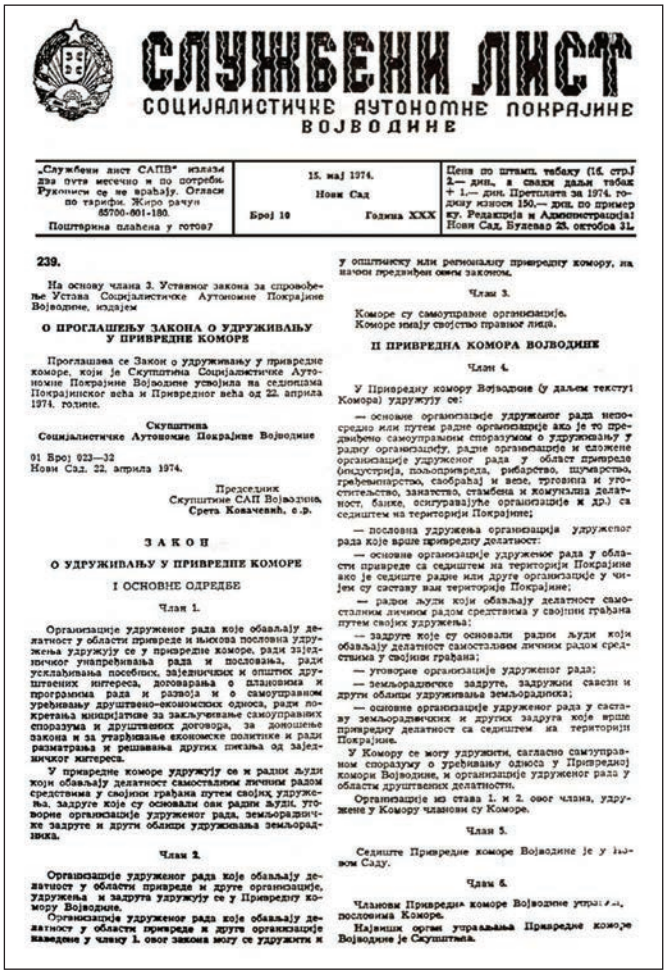

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ
СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ
ВОЈВОДИНЕ

„Службени лист САПВ" излази два пута месечно и по потребн. Рукописи се не враћају. Огласи по тарифи. Жиро рачун 85700-601-180.
Поштарина плаћена у готову

15. мај 1974.
Нови Сад
Број 10 Година XXX

Цена по штамп. табаку (16. стр.) 2.— дин., а сваки даљи табак + 1.— дин. Претплата за 1974. годину износи 150.— дин. по примерку. Редакција и Администрација: Нови Сад, Булевар 23. октобра 31.

239.

На основу члана 3. Уставног закона за спровођење Устава Социјалистичке Аутономне Покрајине Војводине, издајем

О ПРОГЛАШЕЊУ ЗАКОНА О УДРУЖИВАЊУ У ПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ

Проглашава се Закон о удруживању у привредне коморе, који је Скупштина Социјалистичке Аутономне Покрајине Војводине усвојила на седницама Покрајинског већа и Привредног већа од 22. априла 1974. године.

Скупштина
Социјалистичке Аутономне Покрајине Војводине

01 Број 022—32
Нови Сад, 22. априла 1974.

Председник
Скупштине САП Војводине,
Срета Ковачевић, с.р.

ЗАКОН

О УДРУЖИВАЊУ У ПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ

I ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Организације удруженог рада које обављају делатност у области привреде и њихова пословна удружења удружују се у привредне коморе, ради заједничког унапређивања рада и пословања, ради усклађивања посебних, заједничких и општих друштвених интереса, договарања о плановима и програмима рада и развоја и о самоуправном уређивању друштвено-економских односа, ради покретања иницијативе за закључивање самоуправних споразума и друштвених договора, за доношење закона и за утврђивање економске политике и ради разматрања и решавања других питања од заједничког интереса.

У привредне коморе удружују се и радни људи који обављају делатност самосталним личним радом средствима у својини грађана путем својих удружења, задруге које су основали они радни људи, уговорне организације удруженог рада, земљоделске задруге и други облици удруживања земљоделника.

Члан 2.

Организације удруженог рада које обављају делатност у области привреде и друге организације, удружења и задруге удружују се у Привредну комору Војводине.

Организације удруженог рада које обављају делатност у области привреде и друге организације наведене у члану 1. овог закона могу се удружити и у општинску или регионалну привредну комору, на начин предвиђен овим законом.

Члан 3.

Коморе су самоуправне организације.
Коморе имају својство правног лица.

II ПРИВРЕДНА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Члан 4.

У Привредну комору Војводине (у даљем тексту: Комора) удружују се:

— основне организације удруженог рада непосредно или путем радне организације ако је то предвиђено самоуправним споразумом о удруживању у радну организацију, радне организације и сложене организације удруженог рада у област привреде (индустрија, пољопривреда, рибарство, шумарство, грађевинарство, саобраћај и везе, трговина и угоститељство, занатство, стамбена и комунална делатност, банке, осигуравајуће организације и др.) са седиштем на територији Покрајине;

— пословна удружења организација удруженог рада које врше привредну делатност:

— основне организације удруженог рада у области привреде са седиштем на територији Покрајине ако је седиште радне или друге организације у чијем су саставу ван територије Покрајине;

— радни људи који обављају делатност самосталним личним радом средствима у својини грађана путем својих удружења;

— задруге које су основали радни људи који обављају делатност самосталним личним радом средствима у својини грађана;

— уговорне организације удруженог рада;

— земљоделске задруге, задружни савези и други облици удруживања земљоделника;

— основне организације удруженог рада у саставу земљоделских и других задруга које врше привредну делатност са седиштем на територији Покрајине.

У Комору се могу удружити, сагласно самоуправном споразуму о уређивању односа у Привредној комори Војводине, и организације удруженог рада у области друштвених делатности.

Организације из става 1. и 2. овог члана, удружене у Комору чланови су Коморе.

Члан 5.

Седиште Привредне коморе Војводине је у Новом Саду.

Члан 6.

Чланови Привредне коморе Војводине управљају пословима Коморе.

Највиши орган управљања Привредне коморе Војводине је Скупштина.

Закон о удруживању у привредне коморе САП Војводине из 1974. г.

о уређивању односа у Привредној комори Војводине сматрао се закљученим када га прихвате две трећине организација удружених у Комору.

Задаци Привредне коморе Војводине, дефинисани Законом, били су унапређивање производње, промета и услуга, повећања продуктивности рада, примене савремених техничко-технолошких поступака и рационализације у раду и пословању, унапређивање услова и организације рада и пословања, усклађивању изградње реконструкције и коришћења капацитета, унапређивање пословног и другог удруживања, пословно-техничке сарадње, кооперације и специјализације, подстицања удруживања рада и средстава, унапређивање пласмана робе, робне размене и обезбеђивање јединства југословенског тржишта итд.

Овим Законом Комора је имала право и дужност да при поступку доношења закона, других прописа и мера који се односе на привреду, изнесе своје мишљење, примедбе и предлоге, као и да предлаже начин регулисања одређених односа од значаја за своје чланове и да подноси образложен захтев за доношење закона и других прописа којима би се уредила питања која су за њих од интереса.

Законом је био предвиђен и Суд части, који је одлучивао о повредама статута Коморе и самоуправног споразума о уређивању односа у Привредној комори Војводине. Повредом добрих пословних обичаја сматрани су, према околностима случаја, нарочито поступци којима се, противно пословним обичајима, наноси штета друштвеној заједници, другим организацијама удруженог рада или појединцима и којима се изиграва дух и смисао прописа.

Предвиђен је и начин оснивања општинских и регионалних привредних комора, као и њихова делатност и задаци. Посебним чланом Закона одређено је да, континуитета ради, „Покрајинска привредна комора наставља рад као Привредна комора Војводине“ с тим, да је Привредна комора Војводине дужна „да своју организацију и рад саобрази са одредбама овог Закона у року од једне године од дана његовог ступања на снагу“.

Јон Србован, председник ПКВ 1974-1980. г.

На такав начин били су створени легални услови за рад Привредне коморе Војводине. Први председник Привредне коморе Војводине у Новом Саду био је Јон Србован (1974-1979), који је, такође, био и први председник Председништва Привредне коморе Војводине у Новом Саду (1979-1980).

У време уставног конституисања САП Војводине, на основу Устава СФРЈ из 1974. г. и оснивања Привредне коморе Војводине, Скупштина САП Војводине, на седницама Покрајинског већа и Привредног већа, донела је 8. фебруара 1974. г. Резолуцију о основама политике друштвено-економског

развоја САП Војводине у 1974. години, чија је реализација била у средишту делатности у 1974. години, првој години њеног постојања и деловања. САП Војводина је требало да својом активношћу и извршавањем обавеза допринесе остваривању политике развоја СФР Југославије. Очекивало се да се наведени циљеви и задаци могу реализовати у следећим квантитативним оквирима:

	Стопа раста
1. Друштвени производ укупне привреде – индустрија – пољопривреда	6,2 7,4 3,8
2. Запосленост – у привреди – у непривреди	2,5 2,5 2,6
3. Продуктивност рада	3,9
4. Извоз – индустријских производа – пољопривредних производа	12,2 11,3 13,4
5. Животни стандард – лична потрошња – друштвени стандард	5,4 5,0 7,5
6. Друштвене бруто инвестиције – привредне – непривредне	10,8 12,4 7,7

Повећана привредна активност, у првом реду повећање производње, представљало је једну од основних претпоставки успешног остваривања политике у 1974. години. Повећању производње у индустрији од око 7,4% требало би да допринесе у првом реду бржи пораст производње нафте и гаса, металне индустрије, електроиндустрије, хемијске и прехрамбене индустрије. Пораст производње у пољопривреди од 3,8% резултирао би из предвиђеног пораста производње у друштвеном сектору за 4,2%, а у индивидуалном за 3,4%. Овакав пораст производње био би праћен променом структуре у правцу повећаног учешћа сточарства, чија производња у 1974. години треба да се повећа за око 7,7%. Производња

у ратарству треба да расте по стопи од 2,2%. И у осталим областима привреде предвиђало се повећање обима производње и услуга: у грађевинарству 7%, саобраћају 7,3%, трговини и угоститељству 6,7% и занатству 9%. Предвиђени пораст привредне активности омогућиће повећање броја запослених за око 2,5%. Оваква стопа раста запослености, обезбедила би ангажовање текућег прираста активног становништва, запошљавање дела трансфера из пољопривреде и дела незапослених лица.

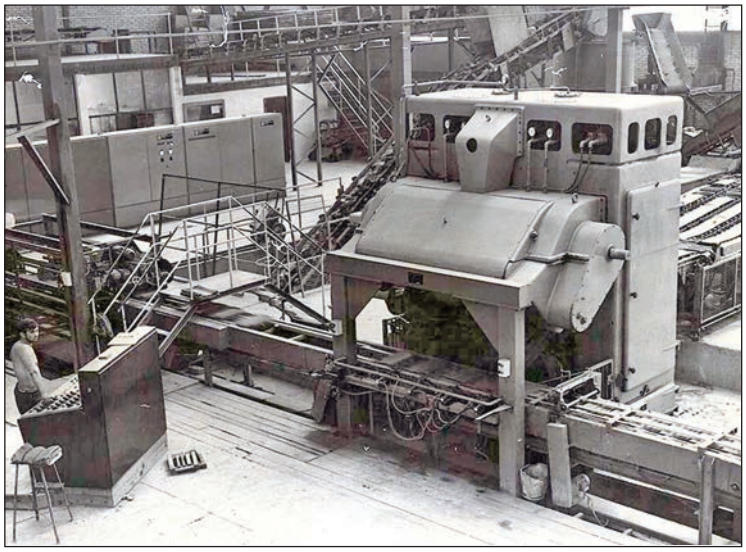

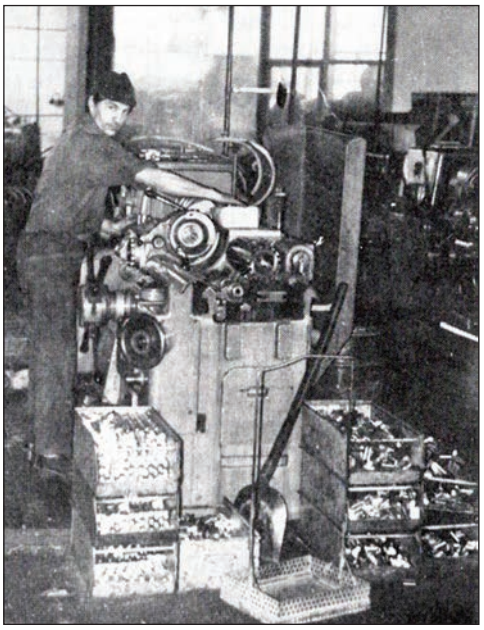

Црепана у Кикинди и радник у војвођанској металској индустрији (1975)

Фабрика „Раде Кончар“ у Сомбору 1976. г. и Текстилна индустрија „Железничар“ из Суботице 1977. г.

Убрзавању привредне активности требало би да допринесе и повећање извоза. Очекује се да ће укупан извоз бити већи за 12,2%, извоз индустријских производа за 11,3% и пољопривредних за 13,4%. Овакав обим извоза представља озбиљан задатак, имајући у виду услове на светском и унутрашњем тржишту који се очекују у 1975. години.

У новим условима Привредна комора Војводине учестало се бавила проблемима пољопривреде. Политика стабилнијег и интензивнијег развоја пољопривреде била је неопходна не само због решавања актуелних проблема у овој области, већ и због значаја који пољопривреда има за стабилан развој привреде и друштва у целини, за платнобилансну позицију земље и за повећање животног стандарда становништва. Очекивало се да ће заједнички напори свих република и покрајина омогућити да се договорена политика дугорочног развоја пољопривреде благовремено оствари и тако створи основа за дугорочнију стабилизацију пољопривреде и укупне производње у земљи и САП Војводини.

Несумњиво је да Резолуција о основама политике друштвено-економског развоја САП Војводине у 1974. години, посматрана у целини, делује импресивно. Сасвим је извесно да су се њени творци показали као солидни зналци актуелне политичке и економске проблематике у Војводини, коју је требало решавати у 1974. години, а у томе је, поред Покрајинског извршног већа била изузетна улога намењена Привредној комори Војводине. Она је то правовремено уочила и настојала да своју основну делатност усмери у циљу реализације Резолуције, наравно уз пуно уважавање политичких и других постулата, произишлих из новог статуса Војводине као конститутивног елемента југословенског федерализма.

Истовремено је у Војводини обављан обиман припремни посао за израду средњорочног плана њеног развитка за период од 1976. до 1980. године, у чему је опет била незаменљива улога Привредне коморе Војводине. Услед свега тога, Комора је непосредно по свом оснивању имала најразноврсније послове и обавезе које је требало решавати, и то са претежно привредним обележјем.

У реализацији Резолуције о основама политике друштвено-економског развоја САП Војводине у 1974. години, Привредна комора Војводине је постигла значајан успех, иако је она баш у тој години истовремено обављала многобројне послове саображавања своје организационе структуре и начина деловања са одредбама покрајинског Закона о удруживању у привредне коморе.

Пшенична и кукурузна поља

У практичној примени наведеног Закона из 1974. г. Привредна комора Војводине подстицала је оснивање комора за подручја општина, што је закључивањем Самоуправног споразума о удруживању комора окончано стварањем регионалних комора. Тако је 1975. године у Војводини основано шест регионалних привредних

комора (РПК Нови Сад, РПК Суботица, РПК Зрењанин, РПК Панчево, РПК Сомбор и Сремска привредна комора). Регионалне привредне коморе бавиле су се сличним делокругом задатака и циљева као и ПКВ на свом подручју.

Поља сунцокрета

Органи, тела и службе Привредне коморе Војводине, у сарадњи са органима и телима Извршног већа Скупштине САП Војводине, утврђивали су акционе планове сетве, посебно шећерне репе и сунцокрета. Основан је и Задружни савез Војводине. Посебна активност остваривана је у сарадњи са Већем савеза синдиката Војводине и Заводом за друштвено планирање, а у складу са програмом рада Привредне коморе на припремама, изради, а нарочито усаглашавању планова и програма развоја организација удруженог рада за период од 1976. до 1980. године. Скупштина и Извршни одбор Привредне коморе Војводине разматрали су остварење послова и задатака из програма рада Коморе и настојали да се задаци правовремено остваре. Скупштина конференције грана, Управни одбор, односно Извршни одбор Коморе, разматрали су и оцењивали Основе дугорочног развоја САП Војводине и Развојних могућности САП Војводине за наведено раздобље. Извршни одбор Коморе је разматрао и прихватио Друштвени договор о стицању и расподели дохотка и средстава за личне дохотке република и покрајина у СФРЈ. Привредна комора Војводине деловала је на оснивању Института за петрохемију и за информатику.

Жито су, седамдесетих година 20. века, на војвођанским њивама жњели домаћи комбајни „Змај“ из Земуна

Берба кукуруза у Бачкој, половином седамдесетих година 20. века

Половином седамдесетих година 20. века интензивно су грађени силоси у поседу пољопривредних комбината

Индивидуални пољопривредници радили су у кооперацији са великим комбинатима

Органи и тела ПКВ радили су и на удруживању и повезивању организација удруженог рада друмског саобраћаја и грађевинарства, грађевинског пројектовања и индустрије грађевинског материјала, оснивању самоуправних интересних заједница у области привреде и науке, као и становања, конституисању Конзорцијума пословних банака за реализацију Акционог програма унапређења и повећања производње шећера и јестивог уља, те на изради пројекције потребних кадрова за нове привредне капацитете.

На првој конститутивној седници Скупштине Привредне коморе Војводине 1974. г. усвојен је Акциони програм за спровођење Резолуције о основама политике економског и социјалног развоја САП Војводине, „са 66 конкретних задатака,

којим су утврђене радне обавезе и задаци Привредне коморе Војводине, односно њених органа и организација удруженог рада“.

С обзиром на то да се делатност Привредне коморе Војводине стално ширила и разгранавала, њено председништво је током 1977. г. преузело низ студиозних и детаљних мера ради даљег убрзаног оспособљавања Привредне коморе Војводине и унапређења њениxx активности.

У тежњи да помно прати привредна кретања у Војводини, Извршни одбор и Скупштина Привредне коморе Војводине на седницама 31. маја, односно 28. јуна 1977. године, претресали су актуелна кретања у привреди Војводине. Том приликом усвојили су оцене и ставове, као и правце даљих активности органа и друштвених тела Коморе. У динамици раста индустријске производње у привреди Војводине испољавала су се 1977. г. позитивна кретања. Тако, на пример, прехрамбена индустрија у оквиру агроиндустријског комплекса расте са стопом од 23,9%, прерада хемијских производа са 49,8%, производња електричних машина и апарата са 32,2%, производња деривата нафте 17,5% и др. Међутим, у неким гранама остварен је мањи обим производње како у односу на планирану динамику, тако и у односу на производњу остварену у истом периоду претходне године, на пример, у металопрерађивачкој делатности, машиноградњи, производњи коже, обуће и галантерије и у графичкој делатности. Производња нафте и земног гаса повећана је за 6,5% и то, пре свега, као резултат проширених радова на истраживању нафте и гаса. Знатно стабилнији и већи пораст од 17,5% забележен је код производње деривата нафте. Повољној општој привредној стабилности значајно је допринело повећање пољопривредне производње код већине производа, укупно и по јединици површине. Са 420.000 хектара пожњевено је 215.652 вагона пшенице и постигнут висок принос од 51,4 mc/ha. У производњи сунцокрета остварени су највећи приноси у свету, а са новосадском хибридном сортом постигнут је светски рекорд од 44,9 mc/ha. На бази сунцокрета и других уљаних култура, очекивала се производња од 121.400 тона рафинираног уља, што је представљало 70% укупне југословенске потрошње.

Слични трендови раста били су присутни и у сточарској производњи, прехрамбеној индустрији. Натпросечни резултати остварени су управо у оним гранама које су биле од посебног значаја за развој Војводине и које су требало да

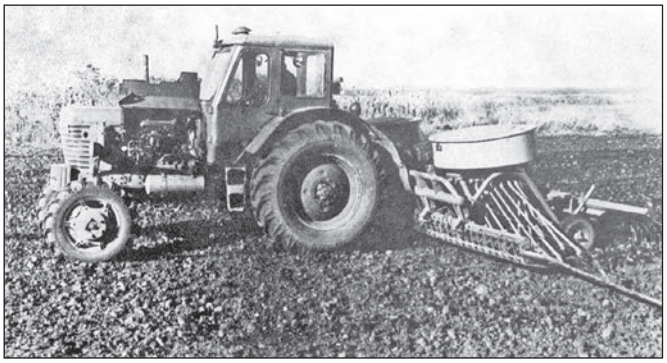

Пољопривредни комбинати у Војводини
поседовали су бројну пољопривредну механизацију

Фарма свиња у селу Кљајићеву,
седамдесетих година 20. века

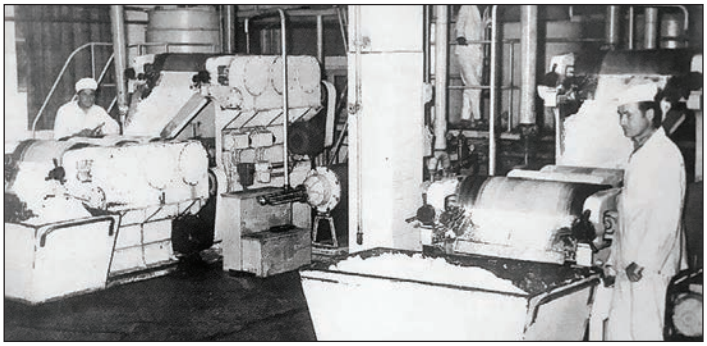

Производна линија за производњу маргарина у фабрици
„Витал“ Врбас, седамдесетих година 20. века

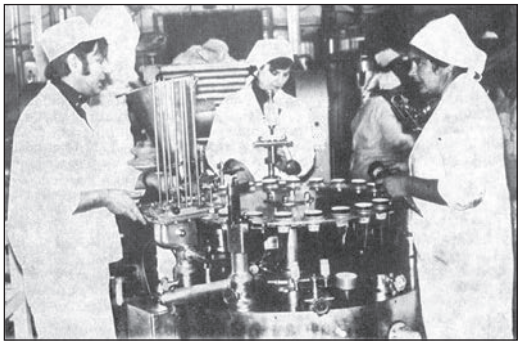

Млечна индустрија „Сомболед“
у склопу ПК „Сомбор“ 1975. г.

допринесу бржој измени структуре привреде у Војводини. На основу ових резултата било је очито да су у Војводини остварена позитивна кретања у привреди, што потврђује висок пораст индустријске и пољопривредне производње, праћен повећаном реализацијом, повећање запослености, а у индустрији и продуктивности. Привредна комора Војводине практично је показала да је у току актуелних кретања у војвођанској привреди, као и да је у стању да их и усмерава. Део руководилаца Коморе залагао се у то време (1977/78) да учлањивање привредних организација у коморе буде добровољно, на основу њихових интереса. Мада су таква залагања остала безуспешна, она су симболизовала напоре ка усвајањима неких начела тржишне економије и представљале су макар суптилан покушај деполитизације рада Коморе и система у коме је Привредна комора Војводине представљала само „продужену руку“ органа државних власти и покрајинских политичких форума.

Привредна комора Војводине заузимала се за разматрање значајних проблема војвођанске привреде на широкој основи, па је одржано низ саветовања на којима су разматрани проблеми привређивања од којих је, осим осталог, зависио и општи напредак не само привреде, него и друштва у целини. Као илустрацију таквих настојања ПКВ наводимо Саветовање о продуктивности рада и коришћења капацитета (1977), Саветовање о производњи пшенице (1977), Програм активности и мера за реализацију договорене развојне политике саобраћаја у САП Војводини (1978), Саветовање о производњи воћа у Војводини (1979), Саветовање о производњи кукуруза у Војводини (1979), Саветовање о значају наводњавања за развој агроиндустријског комплекса Војводине и могућности његове шире примене (1979) итд. Привредна комора Војводине крајем седамдесетих година 20. века помно је пратила токове војвођанске привреде и правовремено реаговала на евентуалне застоје у циљу њеног што складнијег и успешнијег развитка.

Привреда Војводине у то време је стварала солидне материјалне и друге услове за развитак, а значајан удео у томе имао је банкарски сектор, који се афирмативно окренуо ка привреди. Од 1976. до 1980. г. банке су у покрајини обезбедиле 418.570 милиона динара кредита за основна и обртна средства, као и за санације, али је камата за те кредите износила 22.366 милиона динара, што је било 7,8% или 67% од укупно издвојених средстава амортизације по прописаним стопама. У таквим околностима Председништво Привредне коморе Војводине је 1980. г. разматрало проблеме банкарства с обзиром на његову потребу даљег реформисања, усавршавања и улогу у развитку војвођанске привреде током осамдесетих година 20. века. Том приликом Председништво је констатовало да је конституисањем 18 основних банака и Удружене банке и усклађивањем њихове организације и рада са Законом о основама кредитног и банкарског система завршена прва фаза организоване друштвене активности усмерена на промене у банкарском систему. Тако конституисан, банкарски систем функционисао је скоро три године у Војводини. Оцењено је да су већ створени основни организациони оквири и услови да се интензивније настави процес на успостављању нових друштвено-економских односа у банкама. Дотадашња активност на спровођењу уставне трансформације банака потврђује да се ради о сложеним процесима, у којима се морају знатно брже превазилазити одређене противречности и слабости банкарства, а истовремено јачати акције за нове

Војвођанска банка била је снажниа потпора војвођанске привреде

друштвено-економске односе, у новим организационим облицима. Полазећи од тога, Извршни одбор Привредне коморе Војводине је, разматрајући критичку анализу те прве фазе самоуправне трансформације банака, закључио да активности на праћењу и функционисања и развоју банака и банкарског система треба наставити, а након консултација у организацијама удруженог рада у Војводини, утврдио је програм активности за даљу уставну трансформацију банака и банкарског система. Председништво Привредне коморе Војводине је констатовало да у Војводини у том моменту постоји 16 основних банака, 23 интерне банке и Удружена банка, што чини 40 банкарских организација у којима је запослено 5.181 радника. Основне банке (16) имају 22 пословне јединице, 103 експозитуре, 37 агенција и 117 шалтерских места, или укупно 279 организационих делова претежно лоцираних у општинским седиштима.

Привредна комора Војводине је добро оценила стање у војвођанском банкарству и његов значај за развој привреде у Војводини, сматрајући да без снажног и здравог банкарства нема ни привредног напретка.

Војвођанска привреда је, посматрана у целини, крајем седамдесетих година 20. века била релативно успешна, о чему сведоче њени остварени финансијски резултати од 1976. до 1980. године. Укупан приход стално је растао, као и средства за инвестиције. Интересантно је и да су губици војвођанске привреде редовна појава, с тим што су највиши ниво достигли 1979. године. Резултати пословања војвођанске привреде омогућили су учешће Војводине у реализацији политике помагања бржег развоја привредно недовољно развијених социјалистичких република и САП Косова, што је представљало један од дугорочно утврђених циљева развоја југословенског друштва. Војвођанска привреда дала значајан допринос политици бржег развоја привредно недовољно развијених социјалистичких република, а посебно бржем развоју Косова.

Баш у доба свестраних мера ПКВ за унапређење и стабилизовање војвођанске привреде, уследило је ново нормирање њене организационе структуре и делатности, јер се показало да је Закон о удруживању у привредне коморе из 1974. г. у много чему био превазиђен. Зато је Скупштина САП Војводине, на седници Већа удруженог рада, од 10. јула 1979. године, донела нови Закон о удруживању у привредне коморе. У привредне коморе се, овим Законом, удружују и банкарске организације, друге финансијске организације и заједнице осигурања имовине и лица, земљорадничке задруге и други облици удруживања земљорадника и основне и радне организације кооперанатa (преко Задружног савеза Војводине). Самосталне привредне делатности (занатлије) удружују се у привредне коморе преко својих удружења (по делатностима), а могућност удруживања у ПКВ имале су и самоуправне интересне заједнице (СИЗ) у делатности материјалне производње и трговинских услуга. Прокламовани циљеви удруживања у Комору и њеног деловања били су суштински неизмењени у поређењу са претходним законом из 1974. године. Новим Законом је још утврђено да је гранска конференција основни облик организовања организација удруженог рада и других чланова у привредним коморама, а самоуправни орган гранске конференције је њена скупштина, која има свој извршни одбор. Најшири самоуправни орган ПКВ

била је скупштина, њене делегате бирале су скупштине гранских конференција, а статутом ПКВ утврђивано је које органе Комора има, те права и дужности тих органа, као и начин избора њихових чланова и друга питања која се односе на њихову организацију и рад. Привредна комора Војводине добила је Председништво које представља Комору, а чланове Председништва бирала је Скупштина Коморе. Из реда чланова Председништва бирао се председавајући за период од једне године. Први мандат председника Председништва добио је дотадашњи председник ПКВ Јон Србован, који ће на овом положају бити током 1980. године.

У доба свестраних мера Привредне коморе Војводине за унапређење и стабилизовање војвођанске привреде током осамдесетих година 20. века, кад су њени председници били Јожеф Борза (1981), Велимир Вукмановић (1982), Милош Влаисављевић (1983), Јозеф Шимович (1984), Милорад Фелбаб (1984–1988) и Андраш Мора (1988–1990), а генерални секретари Миленко Перин (1975–1984), Јулијана Вулетић (1984–1987), Часлав Поповић (1987-1988) и Момчило Бајагић (1988–1994), уследило је нормирање организационе структуре и делатности Коморе. Током 1984. г. објављен је Закон о допуни Закона о удруживању у привредне коморе, којим је измењен члан претходног Закона из 1979. године, који се односио на контролу плаћања доприноса, чиме је створена правна основа за принудну наплату доприноса (од стране Службе друштвеног књиговодства), уколико нека привредна организација правовремено не достави редовни допринос ПКВ.

Детаљније правно дефинисање организационе структуре и начина деловања ПКВ учињено је њеним Статутом, који је 15. марта 1984. године донела Скупштина Привредне коморе Војводине. Статут је био заснован на Закону о удруживању у привредне коморе из 1979. године. Статут је одређивао да су удружења основни облик организовања организација удруженог рада и основни носилац остваривања циљева удруживања у комору, с тим да се удружења организују „за једну или више грана привреде, односно делатности, тако да целокупна привреда у Покрајини буде обухваћена тим удружењима“. С обзиром на то да је организациона структура Привредне коморе Војводине и наредних деценија у основи била заснована на одредбама Статута из 1984. године, које се односе на коморска удружења, требало би имати у виду да је Привредна комора Војводине као асоцијација привреде Војводине, била организована у 13 удружења, и то:

- Удружење пољопривреде, прехрамбене индустрије и водопривреде;
- Удружење металне и електроиндустрије;
- Удружење хемијске индустрије и енергетике;
- Удружење грађевинарства и грађевинског материја;
- Удружење текстилне и кожарскопрерађивачке индустрије;
- Удружење трговине;
- Удружење туризма и угоститељства;
- Удружење саобраћаја и веза;
- Удружење графичке индустрије;
- Удружење мале привреде;
- Удружење приватних предузећа;
- Удружење комунално-стамбене привреде и
- Удружење шумарства и дрвопрерађивачке индустрије.

Осим наведених удружења у Привредној комори Војводине, у складу са општим интенцијама Закона о удруживању у привредне коморе из 1979. године, значајну улогу имали су координациони одбори, који су радили у циљу усклађивања ставова од општег интереса за привреду Војводине или више њених грана. Било је прописано да се у Комори образују следећи одбори:

- Координациони одбор за унапређење рада и пословања;
- Координациони одбор за развој и текућа привредна кретања;
- Координациони одбор за економске односе а иностранством;
- Координациони одбор за привреди систем, стицање и расподелу дохотка, тржиште и цене;
- Координациони одбор за кредитно-монетарна питања, банкарство и осигурање;
- Координациони одбор за кадрове у привреди, развој науке и примену научних достигнућа у привреди и
- Координациони одбор за развој информатике и пословног информисања.

У складу са уставним положајем Војводине после 1974. године, као скоро самосталног субјекта југословенског федерализма, Статут је посебан значај дао Координационом одбору за економске односе са иностранством, као и значају науке у делатности Привредне коморе Војводине.

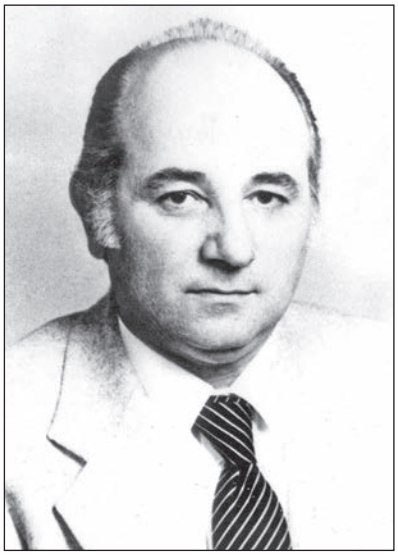
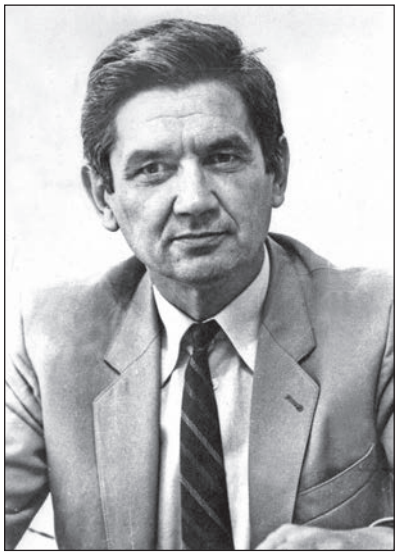

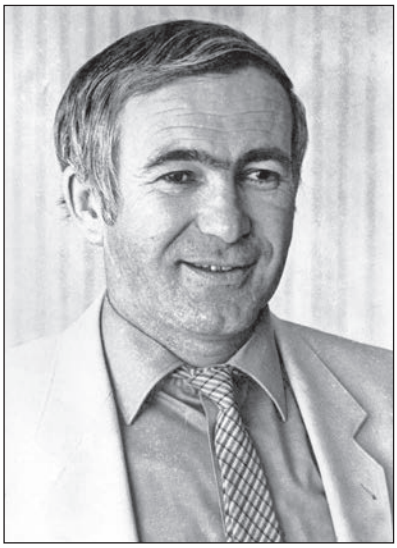
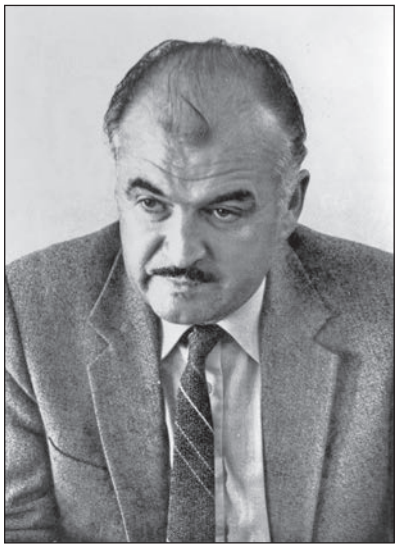

Председници председништва Привредне коморе Војводине 1981–1990. године:
Јожеф Борза (1981), Велимир Вукмановић (1982), Милош Влаисављевић (1983),
Јожеф Шимович (1984), Милорад Фелбаб (1984–1988) и Андраш Мора (1988–1990)

Нови друштвено-економски услови и постепено отварање према тржишној привреди захтевали су измене Статута Привредне коморе Војводине, посебно у погледу координационих одбора. Зато је Скупштина Привредне коморе Војводине, 5. априла 1988. године, донела Одлуку о изменама и допунама Статута Привредне коморе Војводине, према којој се у њој образују следећи координациони одбори:

- Координациони одбор за научно-технолошки развој, унапређење рада и пословања и кадрове у привреди;
- Координациони одбор за привредни систем, развој и текућа привредна кретања;
- Координациони одбор за економске односе са иностранством;
- Координациони одбор з кредитно-монетарна питања, банкарство и
- Координациони одбор за развој информатике и пословног информисања и за тржишне комуникације.

Војвођанска привреда је, после снажног замаха у седамдесетим годинама 20. века, током осамдесетих година пословала у условима привредне стагнације у општејугословенским оквирима. Ипак, активностима и идејама потврђивала је ранија настојањима својих представника, која су била уочљива још од половине седамдесетих година 20. века, да се коморска организација у Војводини придржава, колико је то било могуће у условима самоуправљања и политичког монизма, начела тржишне економије.

* * *

Након распада СФРЈ почетком деведесетих година 20. века и знатних промена у друштвено-економском систему Републике Србије, односно СР Југославије (Србија и Црна Гора), делатност Привредне коморе Војводине била је отежана мноштвом чинилаца. Њене активности у том периоду непосредно су усмеравали Никола Стојшић, председник ПКВ од 1990. г. (на том положају провешће 21 годину, до 2011), те генерални секретари Момчило Бајагић (1988–1994) и проф. др Душан Вучићевић (1994–2016).

Привредне прилике, изазване отцепљењем и осамостаљењем четири републике бивше СФРЈ, оружаним сукобима на простору некадашње заједничке државе, распадом јединственог тржишта, увођењем међународних санкција према СР Југославији и економско-финансијском изолацијом, те захукталом хиперинфлацијом (1992-1994), биле су изразито тешке и неповољне. У очување својих активности, делатности и интегритета уложен је велик труд тадашњег руководства Коморе. Упркос свему, ПКВ је деловала и настојала да и у тако неповољним општим привредним и политичким приликама, као и при недовољно јасно

Никола Стојшић, председник Привредне коморе Војводине 1990–2011 (у средини)
и генерални секретари Момчило Бајагић 1988–1994. и др Душан Вучићевић 1994–2017 . г.

дефинисаним законским одређењима својих овлашћења, усмери војвођанску привреду ка најуспешнијим и најцелисходнијим решењима.

Тек после заустављања хиперинфлације и економског програма Драгослава Авраховића, гувернера Народне банке, почетком 1994. године, привредне и тржишне прилике у СР Југославији делимично су почеле да се стабилизују.* Постало је неопходно и да ПКВ, у измењеним привредним и политичким околностима, донесе нов Статут и тиме целокупној војвођанској привреди олакша и унапреди деловање.

Нов Статут усвојен је на Скупштини Привредне коморе Војводине, 20. марта 1996. године. Њиме су, осим постојећих 13 удружења, основана још три одбора:

- Одбор за привредни систем и економску политику,
- Одбор за развој, истраживање и преструктуирање
- Одбор за сарадњу са регијама суседних и других земаља

Статут је, као задатке Одбора, предвидео: припреме, доношења и праћења остваривања макро-економске политике у Републици; разматрање и давање мишљења

* Исте године, у сарадњи са Архивом Војводине из Новог Сада, ПКВ је, Изложбом архивско-документационог материјала, обележила 75 година од оснивања своје претходнице, Трговачко-занатске коморе у Новом Саду. Изложба је отворена на Новосадском сајму, 14. маја 1994. године, а њен аутор био је архивист-историчар Мита Секулић.

на нацрте и предлоге закона и других прописа и мера у области привредног система, економске политике и економских односа са иностранством, као и других прописа и мера од интереса за чланове Коморе; праћења привредних кретања и анализирања утицаја мера текуће економске политике на та кретања и предлагање корекције тих мера; припрема и реализација развојних програма, развоја привредно недовољно развијених подручја и структуралне трансформације привреде; успостављање и развој економских односа са иностранством и сарадњу са међународним економским организацијама, националним коморама и удружењима појединих држава; усмеравање регионалних праваца истраживања тржишта; утврђивање програма опште привредне и туристичко-информативне пропаганде према иностранству; организовање сајмова, изложби и других промотивних активности; разматрања и давања предлога у вези унапређивања рада и пословања банкарских и других финансијских организација и осигуравајућих организација, као и пружања стручне помоћи ради унапређивања индивидуалног предузетништва (информатика, консалтинг при оснивању малих и средњих предузећа и др.), те давање предлога за унапређивање услова рада и пословања индивидуалних предузетника.

Зграда Привредне коморе Војводине на Булевару Михаила Пупина бр. 25 (1995. г.)

Логотип Привредне коморе Војводине поводом 75-огодишњице постојања

Истовремено, у Комори су основане и специјализоване организације (бирои, агенције, центри, пословна школа и сл.) „за пружање стручне помоћи одређених пословних услуга члановима Коморе“, као и савети као стручна консултативна тела Управног одбора Коморе, који „разматрају важнија питања од заједничког интереса за све чланове Коморе и дају о томе мишљења ради изграђивања ставова на Управном одбору“.

Скупштина ПКВ је, овом приликом, донела и одлуку о утврђивању грана, група и подгрупа из којих су чланови Привредне коморе Војводине организовани у појединa удружења.

Након седам година, у веома измењеним друштвено-економским и политичким приликама, што је била последица распада СФРЈ, као и уклањања доминантне улоге друштвене својине у сфери својинских односа, 28. јуна 1996. године, на Првој конститутивној седници Скупштине ПКВ, верификовани су мандати члановима удружења, са поименичним навођењем свих удружења, али без ранијег Удружења приватних предузећа и истовременим истицањем Задружног савеза Војводине као посебног удружења. На први поглед рекло би се да је изостављање Удружења приватних предузећа нелогично, али реч је о привиду, утолико пре што је 22. априла 1997. г. Управни одбор Привредне коморе Војводине, на 111.

седници, донео одлуку о образовању заједнице Удружења приватних предузетника при Привредној комори Војводине. Тако је до 1997. године правно регулисана веома разграната организациона структура, као и начини деловања ПКВ.

Крајем деведесетих година 20. века активности ПКВ биле су усмерене на реализацију зацртане Економске политике и стварање што повољнијег амбијента за ефикасније и рационалније пословање привредних предузећа. Нове велике тешкоће причинио је напад НАТО-алијансе на СР Југославију, у пролеће 1999. године, а привредни и инфраструктурни објекти у Војводини били су, том приликом, честа мета нападача. Посебно је велико разарање претрпела, током два и по месеца учесталог бомбардовања, привреда Новог Сада. ПКВ чинила је свакодневне напоре да се у ратним условима очува и одвија производња битна за функционисање свакодневног живота становника Војводине. Током 78 дана бомбардовања уништени су или оштећени бројни привредни капацитети, индустријски објекти, енергетска и саобраћајна инфраструктура, прекинуто је снабдевање основним сировинама, репроматеријалима и енергентима, смањени су производња и пласман, тржиште је сужено, а знатан број запослених остао је без посла. У ратним условима ПКВ прилагодила је рад новонасталој ситуацији и активности усмерила ка пружању помоћи, отклањању тешкоћа и сагледавању бројних препрека у пословању својих чланица. Уз непосредне контакте са предузећима, Комора је иницирала конкретна

Новосадска рафинерија након бомбардовања 22. априла 1999. г. (снимак из ваздуха)

Порушени објекти рафинерије током бомбардовања 1999. г.

решења, предлоге за бољи рад и одржавање производње, извоза, увоза, одвијање транспорта, снабдевеност тржишта у ратним условима и слично. После престанка ратних дејстава, ПКВ залагала се да приоритет у обнови и санацији оштећених привредних капацитета треба да буде на брзом оспособљавању енергетске и саобраћајне инфраструктуре, као основног предуслова за поновно активирање производње и укупан рад војвођанске привреде. Посебно је била испољена активност ПКВ на остварењу већих резултата у производњи и извозу, као и на обезбеђивању услова за успешно обављање пољопривредне производње.

На самом свршетку последње деценије 20. века ПКВ залагала се за измене Закона о својинској трансформацији у смислу обавезности и ороченості приватизације, као и за измене прописа о спољнотрговинском пословању како би се смањило претерано администратирање и трошкови који оптерећују извознике.

У 1999. години обележена је и 80. годишњица од оснивања Привредне коморе, па је тим поводом објављена монографија Николе П. Гаћеше „Привредна комора Војводине (1919-1999)“. Организована је и изложба чија је основна концепција била да историјски документована прикаже настанак и рад комора у Војводини, а на компакт-диску је представљена привреда Војводине, њени ресурси и њен културно-историјски потенцијал. Уједно су свечано додељене награде најуспешнијим предузећима и појединцима.

Током 2000. године, у чијој је последњој трећини дошло до историјских промена у Републици Србији, ПКВ је надлежним државним органима упућивала бројне предлоге за измене законских прописа везаних за остваривање повољнијих царинских стопа при увозу репро-материјала, смањење укупног фискалног оптерећења привреде, као и бројних основа за опорезивање, као и за упрошћавање системске регулативе у спољнотрговинским пословима.

Непосредно након октобарских демократских промена у Србији и укидања спољних санкција и ограничења, активности ПКВ су видно интензивиране. Организовани су, крајем 2000. године, бројни сусрети са представницима иностраних комора и пословни разговори војвођанских привредника са привредницима из Италије, Чешке, Словачке, Мађарске, Хрватске, Русије и Украјине. Уједно, представљена је војвођанска привреда на сајмовима у Француској, Италији, Хрватској, Босни и Херцеговини, Румунији, Мађарској, Бугарској и Украјини.

У ново столеће Привредна комора Војводине улазила је коначно растерећена десетогодишњих ограничавајућих чинилаца, на које није имала утицаја, са добром перспективом новог међународног положаја Србије и повољнијих привредних прилика и кретања како унутрашњих, тако и спољних.

Монографија ПКВ Николе Гаћеше из 1999. г.

* * *

Током свог постојања и рада у 20. веку, коморска организација у Војводини доказала је, како у периоду између два светска рата, тако и од завршетка Другог светског рата до краја века, да се непрестано трудила и радила на правовременом уочавању суштинских проблема привредног развитка Војводине, те да је покушавала да пронађе најцелисходнија решења за своје чланице, али и привреду Војводине уопште.

Посматрана са становишта савремених прилика и околности у свету и нашој земљи, Привредна комора Војводине показала се током првих осам деценија свог

постојања као потребна и добро дошла организација како у Војводини, тако и у Србији и Југославији. С обзиром на њено богато историјско искуство, искусне кадрове и стручан потенцијал, било је разлога да се верује у њену даљу позитивну и корисну улогу у привредном и друштвеном животу Војводине и Србије, у веку који је управо започињао.

ПРИВРЕДНА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ У 21. ВЕКУ

У 21. век Привредна коморе Војводине ушла је са првенственим задацима да, након демократских промена у Републици Србији и СР Југославији, уследи повећање производње и добити у војвођанској привреди, те да се она врати на светска тржишта. Мада је врло брзо дошло до повратка државе у међународне институције и значајних измена привредно-системске регулативе, овдашња привреда још увек је радила са низом ограничења наслеђених из претходног периода изолације и ратних сукоба. Предузећа су била финансијски исцрпена и нису била у могућности да издвајају средства за нове инвестиције и обнову застареле опреме и технологије. Ипак, већ је прве године рада, у условима новог привредног амбијента, производња у војвођанској пољопривреди била већа за 30% у поређењу са претходном 2000. годином.

Жетва на војвођанским пољима почетком 21. века

Током 2001. г. Привредна комора Војводине предложила је Влади Републике Србије низ мера за повећање производње и извоза, посебно у кредитној, пореској и царинској политици, а бавила се и дуговањима и потраживањима предузећа. Нарочито се настојало на изналажењу решења текућег финансирања аграра и отклањању диспаритета цена у целокупном агро-индустријском комплексу. Такође, вођене су активности да се у целој држави успостави успешнији систем подстицаја и заштите домаће производње, у складу са нормативима Светске

трговинске организације. С обзиром на традиционалну усмереност војвођанске привреде ка европском тржишту, а посебно ка тржиштима земаља у окружењу, највећи део деловања Привредне коморе Војводине одвијао се у том правцу. Ради унапређења економске сарадње и бржег укључивања војвођанске привреде у светске привредне токове, у организацији или уз подршку Привредне коморе Војводине, војвођанска предузећа наступала су, поново, на бројним привредним манифестацијама (у Измиру, Москви, Загребу, Сплиту, Трсту, Цељу, Пловдиву итд.). Потписани су и споразуми о сарадњи између Привредне коморе Војводине и Трговинске коморе у Измиру (Турска), Коморе за трговину, индустрију и пољопривреду Вићенце (Италија), Трговинске коморе Усти на Лаби (Чешка) и Коморе за трговину, индустрију и пољопривреду Бакау (Румунија). Знатан је био број скупова и посета привредних делегација из Мађарске, Румуније, Чешке, Словачке, Пољске, Словеније, Хрватске, Шведске, Немачке, Француске, Италије и Турске. Комора се посебно залагала за увођење система квалитета према серији стандарда ISO 9000 и ISO 14000, те усаглашавање будуће стандардизације са земљама Европске уније. Године 2001. Привредна комора Војводине је основала и свој одбор за квалитет. Исте године организовано је и прво усавршавање стручњака из привреде и научних института из Војводине у Немачкој.

Скупштина Привредне коморе Војводине разматрала је 2001. г. радну верзију Нацрта закона о привредним коморама. Закон је исте године усвојен и њиме су привредне коморе у Републици Србији одређене као „интересне, самосталне и пословно-стручне организације предузећа, предузетника и других облика организовања који обављају привредну делатност и које повезује заједнички пословни интерес на неком подручју или територији у Републици Србији, а која као део јединственог повезивања привредних субјеката учествује у остваривању и обезбеђивању заједничких интереса важних за привреду у Републици“. Привредна комора Војводине је законом означена као једна од четири средишње привредне коморе на територији Србије (уз привредну комору Србије, Привредну комору Косова и Метохије и Привредну комору Београда), а Законом је, на територији АП Војводине, утврђено и седам регионалних привредних комора, са седиштима у Новом Саду, Суботици, Сомбору, Зрењанину, Кикинди, Панчеву и Сремској Митровици.

Устројство Коморе углавном је задржало ранији облик организације. Радом Коморе управљали су Скупштина и Управни одбор. У надлежности Скупштине било

је доношење статута, финансијског плана, годишњег обрачуна и програма рада Коморе. Скупштина је бирала и разрешавала чланове Управног и Надзорног одбора, као и председника Привредне коморе Војводине. Она је утврђивала ставове и усмеравала рад органа и тела Коморе у области економског развоја и привредног система, а одлучивала је и о другим значајним привредним питањима. Управни одбор је припремао предлоге одлука за Скупштину и извршавао њене одлуке, доносио је општа и друга акта утврђена Статутом Коморе, а обављао је и друге послове из делокруга коморе утврђене Законом и Статутом. Комора је имала своје службе (Службу за опште и заједничке послове, Службу рачуноводства и Информациони центар), као и одборе и удружења. Постојала су три одбора:

- Одбор за привредни систем и економску политику;
- Одбор за сарадњу са регијама суседних и других земаља и
- Одбор за развој и истраживање.

При комори је било и 12 удружења:

- Удружење за пољопривреду, прехрамбену индустрију и водопривреду;
- Удружење енергетике и хемијске индустрије;
- Удружење металне индустрије;
- Удружење текстилне и кожарскопрерађивачке индустрије;
- Удружење шумарства и индустрије прераде дрвета и целулозе;
- Удружење грађевинарства, ИГМ и пројектовања;
- Удружење трговине;
- Удружење саобраћаја и веза;
- Удружење за малу привреду – Заједница удружења самосталних привредника Војводине;
- Удружење угоститељства и туризма;
- Удружење комунално-стамбене привреде и урбанизма и
- Удружење новинско-издавачке делатности, графичке привреде и кинематографије.

Настављена је пракса доделе Годишњих награда Привредне коморе Војводине за значајна привредна остварења како привредним субјектима, тако и појединцима, који су резултатима свог рада допринели укупном развоју привреде Војводине и шире заједнице. Ово признање, које је раније имало назив „Првомајска награда“,

додељује се од 1965. године, а установљено је убрзо након оснивања Покрајинске привредне коморе. Од 1992. г. Привредна комора Војводина додељује и признања за квалитет услуга у угоститељској и туристичкој делатности, коју чине награда „Капија успеха“ и плакета. Године 1995. Комора је установила и награду „Добар дизајн“ која је, временом, постала престижно признање у области индустријског и корпоративног дизајна у нашој земљи (ова награда последњи пут је додељена 2016. године).

Награде ПКВ: „Капија успеха“, Годишња награда за привредне субјекте, Годишња награда за појединце, награда „Добар дизајн“ и некадашња награда-плакета за најуспешније појединце и колективе (привредне субјекте)

Од 2002. г. у оквиру Привредне коморе Војводине покренут је и Еуро инфо центар (EICC) – Релеј центар Нови Сад, да пружа подршку сектору малих и средњих предузећа како би успешније решавали тешкоће и убрзали процес пословања са Европском Унијом и лакше остваривали приступ на европско тржиште. Управни одбор Коморе сачинио је, на основу новог Закона о привредним коморама, и предлог новог Статута Привредне коморе Војводине. Покренута је иницијатива о дугорочној сарадњи са Новосадским сајмом. Привредна комора Војводине учествовала је на Десетом годишњем конгресу трговинских и индустријских комора Европе, који је одржан у Антверпену (Белгија). Настављени су стални сусрети са привредницима из Словеније, Хрватске, Босне и Херцеговине, Немачке, Чешке, Словачке, Пољске, Украјине, Руске Федерације, Румуније и Албаније, а у организацији Коморе војвођанска привреда је наступала на већем броју сајмова и манифестација (Босна и Херцеговина, Хрватска, Мађарска, Немачка, Италија, Румунија и Руска Федерација).

Полазећи од значаја стандардизације и све веће потребе за увођењем система квалитета, посебно у делу привредне производње намењене извозу, Привредна комора Војводине је наредне године стандардизовала своје услуге и увела систем квалитета у целој пословној функцији Коморе, због чега је именован и посебан руководилац за квалитет. Комора је током 2003. г. организовала више десетина посета страних делегација, а успешно је сарађивала и са бројним страним амбасадама у земљи, као и са нашим дипломатским представништвима у иностранству. Остварени су сусрети са свим коморама у земљи, као и са коморама у земљама региона. Усвојен је и споразум о сарадњи између Коморе и Покрајинског завода за тржиште рада, као и са Унијом послодаваца Србије, а потписан је и Споразум о сарадњи са Господарском зборницом Словеније. Са Скупштином АП Војводине постигнут је 2003. г. договор о учешћу Привредне коморе Војводине у сарадњи са европским регијама. Комора је пратила покренуту приватизацију предузећа на територији АП Војводине, а њен Одбор за привредни систем и економску политику давао је сугестије и предлоге за убрзање овог процеса као најважнијег сегмента за убрзање привредних реформи. Организовани су стручни скупови и семинари, на којима су представљане теме везане за израду пословних планова, управљање технологијама, глобалну конкурентност, новине у решавању тешкоћа опстајања, раста и развоја предузећа, менаџмент у условима савременог тржишта, информатику у управљању предузећима и квалитетом итд.

Штанд ПКВ на Новосадском сајму 2004. г.

Током 2004. г. Привредна комора Војводине разматрала је Нацрт закона о раду, актуелна привредна кретања у АП Војводини, као и пројекције буџета и економске и фискалне политике за време од 2005. до 2007. године. Месечно су, ради сагледавања стања у привреди АПВ, обрађивани основни статистички параметри о кретању производње, извоза, цена, ликвидности, промета робе,

Додела награда за угоститељство и туризам 2004. г.

зарада итд. Комора је организовала сусрете представника војвођанске привреде са регионалним и градским привредним коморама из Хрватске, Мађарске, Немачке, Пољске, Румуније, Чешке и Македоније, а у сарадњи са Извршним већем АП Војводине организовани су и пословни сусрети са представницима провинције Маркази из Ирана, парламентарним делегацијама Аустрије и Албаније, те делегацијом региона Оломоуц у Чешкој. Вођени су разговори у Жупанијским коморама у Пули и на Ријеци, а организован је и пословни сусрет са предузећима и у Трговинској комори Честохове, у Пољској. У сарадњи са Извршним већем АП Војводине привреда Војводине представљена је у Улму у Немачкој, на Сусрету подунавских земаља „Donaufest“.

Каталог ПКВ из 2005. г.

Привредна комора Војводине имала је добру сарадњу у оквиру коморског система у Србији, а по делу својих надлежности сарађивала је и са државним, покрајинским и локалним властима. Сарадња са покрајинским органима власти била је на високом нивоу. Са Скупштином АП Војводине и Скупштином града Новог Сада ПКВ била је оснивач Канцеларије дунавског бироа у Новом Саду, покренуте ради подстицања регионалног развоја и повезивања. Један од стратешких циљева ПКВ била је интернационализација предузећа са територије Војводине и међународна промоција региона Војводине, а њени сервиси давали су додатан подстицај војвођанском извозу. Као резултат таквих напора Комора је 2005. г. начинила и промовисала вишејезични

каталог „Најбољи војвођански извозници“. Каталог је настао у пројекту „Партнерства“, са Привредном комором Гипузкоа из Сан Себастијана у Шпанији, а уз подршку Асоцијације европских привредних комора „Eurochambres“ из Брисела.

После више деценија, ПКВ започела је 2005. године изградњу свог новог пословног простора, који се налазио у „Мастер-центру“, на Новосадском сајму (овај простор купљен је, уређен и опремљен из средстава Коморе). У 2005. години Скупштина Привредне коморе Војводине изменила је и допунила Статут Коморе. Током ове и неколико претходних година, на основу потреба и захтева привредних предузећа, ПКВ је, преко стручних служби и одбора, пружала стручну помоћ члановима Коморе у вези са применом привредно-системских закона, подзаконских аката и других прописа, као и могућностима финансирања (кредитирања) малих и средњих предузећа, коришћењем средстава из Фонда за развој Републике Србије, те са оснивањем нових и преуређивањем постојећих предузећа. У 2005. години основан је и четврти одбор ПКВ, који се бавио банкарством и осигурањем, а међу удружењима ПКВ од ове године јавља се и Заједница предузетника.

Нове просторије ПКВ у Мастер-центру

Неки од најбољих војвођанских извозника заступљених у каталогу ПКВ из 2005. године:
„Хемофарм“ Вршац, „Петрохемија“ Панчево, Шећерана Црвенка, „Дијамант“ Зрењанин, и „Сојапротеин“ Бечеј

„Пионир“ Суботица, „Синтелон“ Бачка Паланка, „Апатинска пивара“ Апатин,
„Север“ Суботица и „Alltech“ Сента

ПКВ је на свом штанду обједињавала туристичку понуду АПВ (Београд, 2005)

Додела награда ПКВ за угоститељство и туризам 2005. г.

Доделе награда ПКВ 2006. г.

Семинар у ПКВ 2006. г.

У 2006. години Привредна комора Војводине разматрала је иницијативе Синдиката Нафтне индустрије Србије, Електропривреде Србије и ПТТ-а о доношењу Закона и изменама и допунама Закона о приватизацији, као и закона о оснивању Друштва капитала у наведеним јавним предузећима. Представљени су Фонд за Развој АП Војводине и гаранцијски фонд АПВ. Склопљен је Уговор о сарадњи са Обласном трговинско-индустријском комором из Кијева (Украјина), а предузете су и промотивне активности у иностранству на изналажењу купаца за неприватизована предузећа у Војводини. Делегација ПКВ посетила је Владимирску област у Руској федерацији. Комора се исте године бавила и питањима извоза и увоза, националним Програмом за повећање продуктивности, спровођењем Програма привредног развоја Војводине, стандардизовања и сертификовања БСЦ програма и пословним инкубаторима. Организовани су пословни форуми, сусрети са делегацијама страних привредних комора и привредника

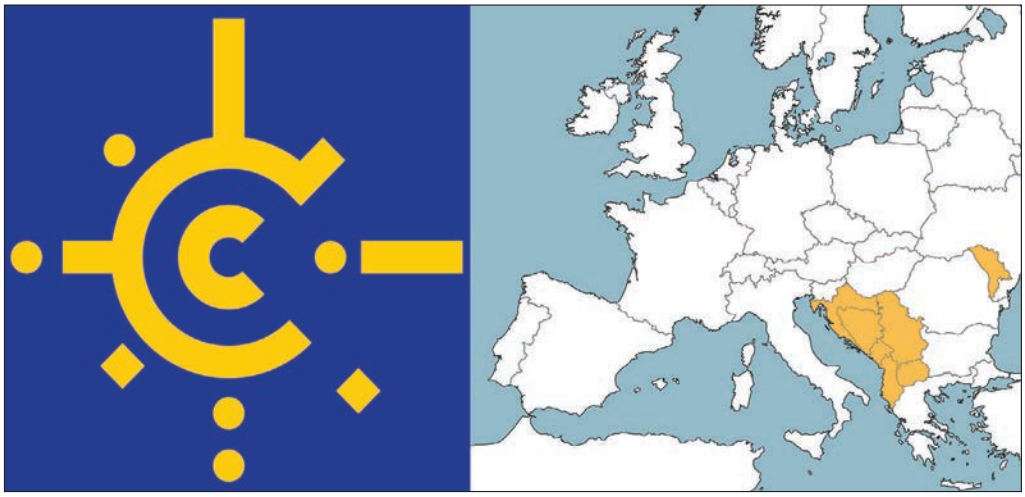

Земље ЦЕФТА региона 2007. године - Србија, Хрватска, БиХ, Црна Гора, Македонија, Албанија и Молдавија (Хрватској је чланство престало након приступања ЕУ 2013)

из Словеније, Словачке, Чешке, Шведске, Аустрије, Италије, Румуније и Кине. Привредна комора Војводине учествовала је 2006. г. и у припреми Јединственог споразума о слободној трговини за земље Западног Балкана, који је сачињен по угледу на ранији Централноевропски уговор о слободној трговини (ЦЕФТА). Овај уговор ступио је на снагу 1. маја 2007. године.

Семинар у ПКВ 2007. г.

Добитници признања ПКВ за 2007. г.

Током 2007. г. основан је и пети одбор Привредне коморе Војводине који се бавио женским предузетништвом. Усвојен је Протокол о пословно-техничкој сарадњи са Продуктном берзом из Новог Сада и Споразум са Удружењем за заштиту потрошача Војводине. Представљен је ГЕМ пројекат, а представници Коморе успостављали су везе и организовали нове сусрете војвођанских привредника са трговачким мисијама, делегацијама и представницима привреде из Аустрије,

На Сајму лова, риболова и спорта Лорист 2007. г.

Уручење признања ПКВ 2007. г.

Детаљи са штанда ПКВ на Сајму туризма 2008. г.

Словачке, Немачке, Француске, Италије, Турске и Ирана. Приређено је и неколико презентација иностраних привредника у Војводини, као и војвођанске привреде у иностранству.

Учинци светске финансијске кризе одразили су се на привреду Републике Србије и АП Војводине од друге половине 2008. године, што је проузроковало значајно смањење прилива страног капитала, кредита и потражње, а тиме и пад производње и извоза, смањење девизних резерви, тешкоће у одржавању опште ликвидности и задржавању достигнутог нивоа запослености становништва. Ради заштите војвођанске пољопривреде, Комора је, почетком 2008. године, предложила да државни органи сачине билансе потреба у основним пољопривредним и прехрамбеним производима за домаће потребе, као и за резерву и извоз, на основу којих би била планирана и уговорена производња, која би била финансијски подржана. На основу оваквог биланса изградио би се механизам поуздане заштите домаће производње.

Свечаност у ПКВ 2008. г.

Предложено је Влади Србије да, у сарадњи са народном банком Србије и пословним банкама, буду обезбеђени стални и сигурни извори средстава за кредитирање примарне пољопривредне производње, а нарочито сточарства. Скупштина ПКВ усвојила је 2008. г. Измене и допуне Статута Коморе. Установљен је и шести одбор ПКВ, који се бавио физичко-техничким обезбеђењем. Истовремено, престало је са радом у оквиру Коморе Удружење за мала предузећа и предузетништво, тако да је број удружења Коморе поново сведен на дванаест.

Године 2009. донет је и Закон о изменама и допунама Закона о привредним коморама из 2001. године. Мада новим законским решењима више није било предвиђено обавезно чланство у привредним коморама, ипак није дошло до наглог или масовног ишчлањења предузећа из коморског система, као што се, у сличним приликама, догодило у неким другим земљама региона (нпр. Словенији), ПКВ је опстала и наставила је да ради као ослонац покрајинске привреде. Та чињеница указује да су привредни субјекти Комору препознали као институцију чије је постојање и деловање представљало њихов снажан интерес, посебно у сфери утицаја на повољно креирање њиховог пословног окружења и стварање одговарајуће законске регулативе.

Последице светске економске кризе осетиле су се још више током неколико наредних година. У поређењу са 2008. годином, извоз је 2009. г. пао за 16,6%, а увоз је смањен за 29,6% (војвођанска привреда је учествовала у укупном извозу Србије са 34%, а у увозу са 28,5%). Укупна робна размена са иностранством (са учешћем Војводине од 30,4%) пала је за 25,1%. У укупном дефициту Србије Војводина је учествовала са 22,1%. Покривеност увоза извозом у Војводини је износила 63,9%, а у Србији 53,6%. Извоз у земље Европске уније чинио је 56,3% од укупног извоза. Привредна комора Војводине бавила се 2009. г. актуелним мерама Владе Републике Србије за подршку привреди у превазилажењу последица светске економске кризе. У оквиру тих активности одржано је и предавање

Семинар у ПКВ 2009. г.

Детаљ са семинара ПКВ 2009. г.

Додела награде ПКВ „Добар дизајн“ 2009. г.

„Интелигентно управљање кризом“ проф. др Драгана Ђуричина, председника Савеза економиста Србије. Усвојени су споразуми између ПКВ и Савеза самосталних синдиката Војводине, односно Коморе младих. Привредна комора Србије и Привредна комора Војводине потписале су Споразум о сарадњи са Међународном финансијском корпорацијом, а усвојен је и Споразум о реализацији пројекта Словачко-српске привредне коморе и Привредне коморе Војводине. Обележена је и деведесета годишњица од оснивања Трговачке и занатске коморе у Новом Саду – претече данашње Привредне коморе Војводине.

Комора је 2010. године потписала Споразум о научној и пословно-техничкој сарадњи са Факултетом техничких наука у Новом Саду, као и са Пословним клубом Словеније и Војводине. Покренут је и пројекат „Презентација привреде Војводине на CNN“. Мада су учинци светске економске кризе и даље значајно утицали на привреду Србије и Војводине, у 2010. г. долази до повећања извоза за 21,6%, а војвођански извоз учествовао је у укупном извозу Србије са 35,3%. Истовремено су порасли и увоз (9,9%), као и укупна робна размена (14,5%). Спољнотрговинска размена АП Војводине и даље је највећим делом била усмерена ка земљама ЕУ (46,4%), као и земљама CEFTA региона (15%). Војвођански извоз био је најзначајнији према земљама ЕУ (55,8%) и земљама CEFTA региона

(27,2%). Бројне су биле и активности на представљању војвођанске привреде, као и организацији пословних сусрета и веза са представницима привреде Мађарске, Португалије, Словеније, Немачке, Швајцарске, Норвешке, Словачке, Руске Федерације, Италије, Египта, Чешке и Грчке). У ПКВ организовани су семинари о проширењу пословања кроз франшизинг, о актуелностима у спољнотрговинској размени, као и о поједностављеним царинским поступцима, односно о статусу овлашћеног извозника. У 2010. г. Привредној комори Војводине одобрен је пројекат под називом „Food production and renewable energy sectors clustering potentials in the cross-border area“ из IPA програма прекограничне сарадње Мађарска-Србија. Привредна комора Војводине била је носилац овог пројекта, који је трајао 16 месеци.

Прва деценија рада Привредне коморе Војводине у новом веку обиловала је конкретним активностима, посебно обнављањем и успостављњем нових привредних контаката и укључивањем представника војвођанске привреде у пословне разговоре приликом организовања државних и привредних делегација Републике Србије и АП Војводине у иностранству. Комора је обавештавала своје чланове о организовању сајамских манифестација и могућности заједничког наступа предузећа на тим манифестацијама, као и коришћењу појединих кредитних линија из иностранства, размени искустава у области транзиције и преносу практичних знања, а организовала је и бројне семинаре или тематске скупове.

* * *

Године 2011. дугогодишњи председник ПКВ Никола Стојшић је, због одласка у пензију, разрешен са положаја председника Коморе, након 21 године проведене на овој функцији, коју је обављао у тешко и незахвално време током последње деценије 20. века, као и у време великих друштвених и привредних промена након 2000. године. За новог председника привредне коморе Војводине Скупштина је 29. новембра 2011. г. изабрала дотадашњег потпредседника Коморе дипл. инж. Ратка Филиповића. Скупштина Коморе разматрала је током 2011. г. основне показатеље привредне делатности у претходној и текућој години, кретања у робној размени привреде АП Војводине са иностранством, као и стање у пољопривреди и прехрамбеној индустрија на крају 2010. и почетку 2011. године.

Ратко Филиповић, председник ПКВ 2011-2016. г.

Еврорегија Дунав, Криш, Мориш, Тиса

Комора је током 2011. г. сарађивала са Владом АП Војводине о питањима Европских интеграција, посебно када је реч о Канцеларији АП Војводине у Бриселу и Еурорегији Дунав-Криш-Мориш-Тиса (ДКМТ). Усвојена је и одлука о оснивању Истраживачко развојног центра „IRC Consalting“ д.о.о. Нови Сад.

Почетком друге деценије новог века видна је значајна делатност одбора и удружења у склопу Привредне коморе Војводине, а како би се стекао увид у њихов делокруг и обим рада, наводимо неке од њихових најважнијих активности, записаних у годишњим извештајима на почетку друге деценије 21. века.

Одбор за привредни систем и економску политику свој рад је, у условима високе тржишне неизвесности узроковане дужничком кризом у земљама евро-зоне и израженог ризика у пословању због најаве новог таласа економске кризе, усмерио на успостављање што повољнијег привредног амбијента за већу успешност у пословању привредних субјеката, а стално су праћени стање и појаве

у привређивању на територији АПВ. Предлагане су и мере ради ублажавања и лакшег превазилажења насталих проблема као последица негативних учинака економске и финансијске кризе. Разматрана су питања пословања у индустрији, агрокомплексу, као и робна размена са иностранством, монетарна кретања, кретања промета робе, кретање запослености, незапослености, зарада и друго.

Одбор за развој, истраживање и преструктурирање одржао је 2011. г. више образовних семинара, организовао радне састанке, обављао послове везане за штанд Привредне коморе Војводине на Новосадском сајму и у вези са доделом годишњих награда Коморе, као и награде „Добар дизајн“, а учествовао је и у остварењу пројекта „Најбоље из Војводине“.

Одбор за економске односе са иностранством био је, у претходним годинама, један од најактивнијих чинилаца Коморе. Овај Одбор и његова служба су, за потребе органа Коморе, непрекидно обрађивали и достављали обавештења и прегледе о кретањима робне размене са иностранством како за привреду Војводине у целини, тако и за поједине земље. Праћено је спровођење прописа из области привредног система, посебно оних који се односе на пословање са иностранством. Ради побољшања остварења ове услуге, Одбор је предлагао активно укључивање коморског система у процес доношења прописа и указивао је на потребу редовног учешћа представника Привредне коморе Војводине у свим форумима на које буде позвана, а у зависности од интереса војвођанске привреде. Овај одбор је успостављао пословне везе, организовао је или пратио бројне пословне сусрете привредника Војводине са делегацијама иностраних комора и привредника, као и више пословних форума, на којима су вођени билатерални разговори војвођанских привредника и представника других земаља. Представници Коморе и војвођанске привреде остварили су 2011. г. пословне контакте са представницима Белорусије, Украјине, као и Царинске уније Руске Федерације, Белорусије и Казахстана, те Немачке, Холандије, Аустрије, Пољске, Француске, Луксембурга, Кувајта, Кине, Грчке, Кипра, Турске, Бразила, Италије, Хрватске, Словачке и Македоније. Организовано је представљање привредних могућности Бразила, као и привредних могућности АП Војводине у Кини. У сарадњи са Владом АП Војводине и другим покрајинским институцијама Комора је учествовала у организацији Пословног форума и наступа привреде АП Војводине на Међународном сајму у Цељу (Словенија). Одбор је у 2011. г. посебну пажњу посветио пројектним

активностима Коморе. Поднет је и завршни извештај Привредне коморе Војводине, као водећег партнера, у пројекту са Привредном комором županije Чонград из Сегедина (Мађарска).

Одбор за банкарство и осигурање своју активност је усмеравао ка унапређењу и развоју банкарског и финансијског система, те на јачању њихове стабилности, са нагласком на неопходност унапређења јавности рада банака, осигуравајућих друштава и других финансијских институција, чиме се доприносило стварању постојаних и повољнијих услова за улагање и пословање привреде, повећање производње и извоза. На основу захтева и потреба привредних друштава, организовано је пружање помоћи члановима Коморе у пословној сарадњи са банкама, осигуравајућим друштвима и финансијским институцијама.

Одбор за физичко-техничко обезбеђење организовао је јавне расправе о нацртима Закона о приватном обезбеђењу и Закона о детективској делатности, а својим телима учествовао је у изради ових нацрта давањем већег броја предлога за измене и допуне предложених нацрта. Организоване су и разне расправе о предлозима нових националних стандарда из области које се тичу свих врста безбедносних ризика у привреди.

Удружење за пољопривреду, прехрамбену индустрију и водопривреду указивало је почетком друге декаде овог века да је снажан утицај на економски положај примарне пољопривреде и прехрамбене индустрије и даље имала повећана неликвидност, коју су узроковали велики трговачки ланци и држава, односно јавна предузећа, па је већина правних лица имала дужу или краћу блокаду рачуна иако су земљорадници имали релативно уредну наплату за испоручене производе. Упркос сталним захтевима Привредне коморе Војводине да се овај проблем системски (законом) разреши, државни органи нису уважавали потребу да се тај проблем превазиђе. Према проценама Републичког завода за статистику, пољопривредна производња, на подручју АП Војводине у 2011. години, вредносно је била мања за 1,42%. Раст производње забележен је у воћарству (13%) и виноградарству (21%). У ратарству је, вредносно посматрано, остварен пад вредности производње за 2,66%, на шта је пресудно утицала дуготрајна суша, низак ниво агротехнике, а делимично и ценовне промене. Приноси пшенице, кукуруза и соје били су значајно мањи него претходне године, приноси шећерне репе су били

на нивоу претходне године, а само приноси сунцокрета били су већи него у 2010. години, што је пресудно утицало на укупан пад пољопривредне производње у Војводини. У склопу својих редовних активности ово Удружење пратило је стање и кретање у пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији Војводине, оцењивало је на основу анализе тог стања и предлагало мере којима би биле подстакнуте неопходне промене. Ово Удружење у више наврата је инсистирало да се донесе Закон о подстицајима у пољопривреди како би се, на дужи рок, обезбедила предвидљива политика државе у овој области и тиме обезбедила могућност да се произвођачи на трајнијим основама опредељују за поједине производње, али аграрна политика још увек је вођена и уређивана уредбама Владе, које су важиле од буџета до ребаланса, или од године до године, што је било тешко прихватљиво за пољопривреду јер је уносило потпуну несигурност међу пољопривреднике, па тиме и неодлучност у производном и економском смислу.

Берба кукуруза на војвођанским њивама

Удружење енергетике и хемијске индустрије организовало је стручне семинаре са темом примене нових законских прописа, пре свега Закона о хемикалијама, који је произвођачима наметнуо компликоване процедуре и високе трошкове пријављивања хемикалија у регистар. У сарадњи са Привредном комором Србије

и Регионалном комором Панчево овај одбор предложио је 2011. г. Агенцији за хемикалије да се процедуре поједноставе и да се смање таксе. Резултат тога је да је Агенција за хемикалије, путем заједнички формираних комисија у којима су били и представници произвођача, поједноставила процедуре и таксе смањила за 50%. Значајно је и то што је агенција прихватила да убудуће о овим питањима, у сарадњи са Комором, претходно консултује и произвођаче.

Удружење металне индустрије је, због изузетно тешких услова у којима су пословала предузећа металске индустрије Војводине, тражило решења и пружало помоћ у осавремењивању и очувању капацитета, за које постоји интерес и потреба домаће индустрије, али и све већи интерес развијених земаља. Због израженог проблема недостатка одговарајућих профила квалификованих радника, као и дипломираних инжењера, покренута је активност, у сарадњи са ФТН институтом за производно машинство, из Новог Сада, за обезбеђење ових кадрова за потребе предузећа металске индустрије.

Текстилно предузеће „Фиорано“ у Сомбору

Удружење текстилне и кожарско-прерађивачке индустрије указивало је да се овај, раније изразито извозно усмерен сектор привреде АП Војводине, који своју производњу углавном заснива на извозу лон-послова (оплемењивање, дорада и производња финалних производа у иностранству), у условима економске кризе, неминовно суочио са њеним последицама, тј. падом тражње својих производа на иностраним тржиштима. Како овај сектор 3/4 свог извоза остварује на тржиштима земаља Европске уније, дакле, у земљама у којима је економска криза раније почела и била јаче изражена, смањење поруџбина најпре је дошло из ових земаља. Друго најважније извозно тржиште биле су земље ЦЕФТА региона, у које се упућује око петине извоза, које су, такође, биле захваћено кризом, што је умањило извоз у те земље. На подручју АПВ у овом периоду послује 282 предузећа из области текстилне индустрије, у којима је запослено 4.320 радника и 65 предузећа из области кожарско-прерађивачке индустрије у којима је запослено 2.120 радника. Вишегодишњи неповољни услови привређивања

одразили су се на стање и положај у ком су се ове гране налазиле, а које је додатно погоршано током 2011/12. године.

Фрушка гора

Удружење шумарства и индустрије прераде дрвета и целулозе било је ангажовано на подизању шумовитости Војводине, која износи само 6,37% и најнижа је у Европи. Просторним планом Републике Србије у Војводини је предвиђено подизање шумовитости до 12% пошумљавањем, односно оснивањем преко 100.000 хектара нових различитих облика шума и заштитног зеленила, углавном на ниско продуктивним земљиштима нижих категорија (током наредних година овај план није био остварен, као што ни Стратегија развоја шумарства, коју је, са Стратегијом пољопривреде Србије, донела Влада Републике Србије 2006. године, није доживела своју практичну примену). Осмишљеним распоредом у различитим облицима засада новим пошумљавањем и подизањем ветрозаштитних појасева у доброј мери би се умањила штетна деловања, пре свега еколошке ерозије исушивања земљишта и заштита пољопривредних култура. Уважавајући чињеницу посебности тог проблема Војводине, Удружење је указивало на потребу да се обезбеде основне законске, организационе и друге претпоставке, као и подстицајне мере финансијског карактера, које би омогућиле решавање овог крупног и значајног посла за Војводину. Указивало се и на чињеницу да је индустрија прераде дрвета, која је била значајан део привреде Војводине, доживела у последњим годинама велик пад. Још су током 2006. и 2007. г. била остварена позитивна кретања у повећању индустријске производње, али већ од 2008. наступио је пад производње, који је још јаче настављен током 2009. и 2010. г. (за свега четири године учешће ове гране у индустријској производњи Војводине опало је за четири пута).

Удружење грађевинарства, индустријско-грађевинског материјала и пројектовања сагледавало је о стању у грађевинској индустрији Војводине, која је запошљавала 29.000 радника и представљала значајан чинилац у привредном развоју АП Војводине и Републике Србије. Грађевинарство је, иначе, привредна

грана која се сматра покретачем производње, јер покреће цео ланац индустријске производње у металној индустрији, индустрији намештаја, електро индустрији, дрвопрерађивачкој индустрији, итд. Удружење је указивало да је већ дужи период грађевинарство суочено са великим бројем тешкоћа у пословању, од којих су најзначајнији недостатак обртних средстава, пад стандарда становништва и неспособност банака за кредитирање стамбене изградње, високе цене енергената у поређењу са земљама у окружењу (што непосредно утиче на извозну способност ове гране), пад извоза, као последица светске економске кризе, застарелост опреме и недостатак средстава за њено обнављање, као и низ других проблема.

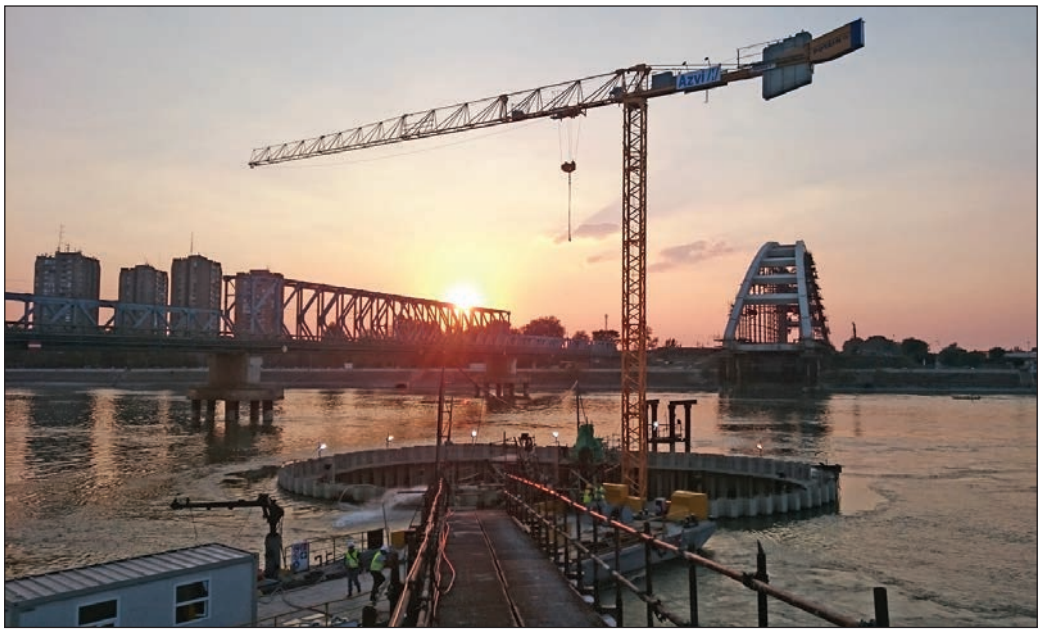

Изградња новог моста преко Дунава у Новом Саду

Удружење трговине је констатовало да је током 2011. г. малопродајни промет у Војводини, за разлику од стања у Републици, бележио раст у поређењу са претходном годином од 20,4%. Упркос томе, дошло је до затварања већег броја мањих трговачких радњи, које нису биле у стању да смање трошкове пословања, посебно набавке, за разлику од великих трговачких система, који имају значајне могућности према добављачима. Многе трговине запале су у неликвидност, а неке су почеле да се прилагођавају и да у договору са добављачима отварају продавнице са јефтином робом која је приступачна већем броју потрошача. Активности овог Удружења током 2011. г. сводиле су се на везе са чланицама ради

препознавања њихових интереса и потреба, заступања и представљање тих интереса, као и подршке у њиховом остварењу. Пружана је стручна помоћ чланицама, праћено је и сагледавано текуће стање у трговини и предлагана су решења за превазилажење уочених тешкоћа у вези са организовањем и развојем делатности. Удружење је пратило и предлагало доношење нових законских прописа, као и покретање измена и допуна постојећих, те њихову примене у пракси, како би се указало на тешкоће у примени и негативан утицај на чланице, односно трговину у целости. Праћен је и процес приватизације, а одвијала се сарадња са удружењима за заштиту потрошача, као и са ресорним министарствима у припреми и изради прописа значајних за трговину.

Велики маркети преузели су примат у малопродајној мрежи Војводине

Удружење за саобраћај и везе организовало је, у сарадњи са Пословним удружењем Међународни транспорт, састанак превозника у друмском транспорту робе, на тему начина расподеле и мерила за доделу дозвола и расподеле основне квоте ЦЕМТ дозвола за 2012. годину. У сарадњи са Железничко-инжењерским друштвом из Новог Сада организован је стручни скуп са међународним учешћем из подручја опасних материја, седму годину за редом, са темом „Превоз опасног терета – опасан отпад (настанак, складиштење, транспорт)“. На стручном скупу представљен је и нов Закон о транспорту опасног терета и размотрена су бројна

питања његове примене. При Удружењу за саобраћај и везе формирана је Групација за превоз путника у друмском саобраћају, ради решавања великог броја нагомиланих тешкоћа у овој грани привреде. Групација је прихватила и подржала примедбе и предлоге на Нацрт Закона и упутила их Министарству инфраструктуре и енергетике. ПКВ је била један од организатора Оснивачке Скупштине ПУ Кластер транспорта и логистике Војводине, чије оснивање је покренула општина Апатин, као један од носилаца међуопштинског удруживања локалних самоуправа западне и јужне Бачке у областима саобраћаја, транспорта, логистике и туризма. Предложени су и пројекти, односно пројектне идеје, који би могли да се остваре у оквиру Еврорегиона Дунав-Криш-Мориш-Тиса:

- Повећање безбедности у мађарско-српском транспорту опасног терета у железничком, водном и друмском саобраћају;
- Инфраструктурно опремање индустријске зоне Рабе;
- Развој елемената прекограничне саобраћајне инфраструктуре у оквиру Еврорегиона Дунав-Криш-Мориш-Тиса;
- Унапређење логистичког система регије;
- Обнова железничке пруге Сегедин-Кикинда-Темишвар и
- Добијање статуса међународног пловног пута за реку Тису.

Део возног парка новосадског предузећа за међународни транспорт

Удружење угоститељства и туризма се током 2011. г. залагало за побољшање услова привређивања ове гране привреде, за подизање квалитета услуга, дефинисање туристичког производа и његовом представљању у земљи и иностранству,

као и пословно повезивање са другим привредним субјектима у земљи и иностранству. Према подацима Републичког завода за статистику, у АП Војводини је, у периоду од јануара до новембра 2011. године, забележен пад туристичког промета по броју остварених ноћења туриста, уз незнатно повећање по броју долазака. У Војводини је боравило 270.077 туриста, што је за око 3% више у поређењу са истим периодом 2010. године. Од тога је 157.418 домаћих (индекс 94,6) и 112.659 страних туриста (индекс 117,2). Током 2011. г. ово Удружење је организовало обједињен наступ туристичке привреде Војводине на Сајму туризма у Београду и Новом Саду, чиме је омогућен сусрет са домаћим и страним привредницима.

Дворци Војводине (на фотографији Фантаст) и фрушкогорски манастири (на фотографији Гргетег) најчешће су туристичке дестинације Војводине

Музички „Exit“ фестивал најпосећенија је културна и туристичка манифестација у Војводини

Заједница предузетника ПКВ своје деловање је првенствено усмерила на појаву сиве економије, регулисање казнених мера које се изричу предузетницима, рад инспекција које контролишу предузетнике, скраћење процеса наплате потраживања, и друго. Обновљене су и делатности ради свођења на разумну меру несразмерних и превисоких накнада, које предузетници плаћају СОКОЈ-у и другим организацијама. Затражена је измена Уредбе на основу које се таксе наплаћују, као и измена критеријума за одређивање основице за наплату таксе. Током 2011. г. у организацији ПКВ одржано је и више стручних скупова, промоција, презентација и семинара, где су одређиване теме од посебног значаја за приватно предузетништво, а били су организовани и други видови окупљања ради утврђивања и заузимања заједничких ставова.

Удружење комунално-стамбене привреде и урбанизма разматрало је 2011. г. сва значајна питања у комуналној делатности и доносило закључке, предлоге и мишљења, која су упућена надлежним министарствима и органима локалне самоуправе. На проширеној седници Одбора овог Удружења представљени су Стратегија развоја јавних комуналних предузећа, Закон о јавним комуналним предузећима и Закон о јавно-приватном партнерству. Закључци са примедбама су послати Привредној комори Србије, а Привредна комора Србије је проследила обједињене примедбе ресорном министарству. Одбор Удружења комунално-стамбене привреде и урбанизма наведене делатности је водио у сарадњи са Привредном комором Србије, путем учешћа ЈКП на „Сајму вода“, „Сајму комуналне опреме“, Међународној конференцији „Водоводни и канализациони системи“ и другим манифестацијама. Приватизација јавних комуналних предузећа била је незаобилазна тема на готово свакој седници Удружења. Коморски систем, пословна удружења и самостални синдикат запослених у ЈКП неколико година уназад често су се бавили том темом, те су настојали да сагледају позитивне и негативне учинке приватизације пре свега у земљама Европске уније, као и у земљама у окружењу. Јединствен закључак био је да, с обзиром на искуства земаља у транзицији које су прешле овај пут, треба начинити што мање грешака при избору облика трансформације или приватизације које ће бити примењене. С тим у вези указано је и надлежним министарствима на неопходност израде националне стратегије за развој ЈКП.

Удружење новинско-издавачке и издавачке делатности, графичке привреде и кинематографије закључило је да је графичка привреда Војводине, мада виталнија од осталих привредних грана, такође имала знатних тешкоћа у пословању, у коме није било економског раста. Успешним су се сматрале оне штампарије које су наставиле са пословањем. Не мали број штампарија је затворен, тако да се број привредних субјеката регистрованих било као предузећа, било као предузетници, у претходној години смањио. Криза у пословању проузрокована малим приливом посла, дакле, и мањим и ређим поруџбинама, није била својствена само Војводини. У целој Србији стање је било приближно исто. Највећи део напора власника штампарија био је усмерен на изналажење таквог обима посла, који би омогућио да штампарија може да преживи, те да подмири обавезе према држави и добављачима. Није било размишљања о акумулацији и набавци нове опреме, а исплата минималних а редовних зарада била је највиши домет у пословању. Издавачке куће у Војводини преживљавале су економску кризу захваљујући благовременој припремљености, а нарочито продаји својих тиража, који су, као и број издања, ипак, били више него умањени у поређењу с претходним годинама. Војвођанска кинематографија била је скоро угашена, мада је крајем године неочекивано блеснуо позитиван пример успешног покушаја обнављања биоскопске делатности у Новом Саду. Обновљена је највећа биоскопска сала у Војводини, која је поново почела да привлачи биоскопску публику.

Обновљена биоскопска сала у Новом Саду

Међу активностима осталих служби Привредне коморе Војводине њен Информациони центар, који користи информациони „Систем подршке одлучивања Привредне коморе Војводине“, старао се за развој и деловање наведеног система, представљање Привредне коморе Војводине на Интернету, функционисање Информационог система Привредне коморе Србије у оквиру јединственог информационог система комора у Републици Србији, израду и публиковање CD издања, остварење ББЦ (Билатералног бизнис центра, почетна фаза базе података Штајерска – Војводина), одржавање инфраструктуре интернет мреже ПКВ и ПКС, пружање техничке подршке скуповима који се одржавају у простору Коморе као и ван њених просторија, архивирање корисничких података запослених на backup медије, одржавање коморског E-mail сервера и остале послове информационе природе. Информациони центар ПКВ припремао је и умножавао CD и DVD издања посебне намене за домаће и стране интересенте („Привредни информатор“, „Туризам Војводине“, „Дворци Војводине“, промотивни филм о ПКВ, „Привредни потенцијали“, „Извозници Војводине“ итд.). Остале стручне службе радиле су послове из своје делатности и одговорности.

У 2012. години ПКВ започела је израду развојног пројекта „Формирање електронске информационе мреже и развој људских капацитета за примену обновљивих извора енергије у Војводини“, у сарадњи са Факултетом техничких наука из Новог Сада и Покрајинским центром за енергетску ефикасност, а потписан је и Протокол о сарадњи са Владом АП Војводине. Организовани су пословни форум са привредном делегацијом Словеније, разговори са делегацијом привредника Републике Српске (БиХ), разговори у оквиру панела првог Дунавског бизнис форума, Посета званичне делегације Покрајине Рајнланд Пфалц, разговори војвођанских привредника са директорима представништава Привредне коморе Србије у иностранству (Италија, Аустрија, Белгија, Немачка, Француска, Руска Федерација, Црна Гора, Хрватска и Украјина), посета председника Српско-аргентинске коморе поводом планова за проширење сарадње, посета Међународном обртничком сајму (МОС) у Цељу (Словенија) и посета Међународном пољопривредно-прехрамбеном сајму АГРА у Горњој Радгони (Словенија). У сарадњи са амбасадама организовани су посета Белорусији и учешће у раду економског форума „Гомељ“ у Гомељу, потписивање Споразума о сарадњи између Привредне коморе Војводине и Минског одељења Беолоруске трговинско индустријске коморе,

Белорусија, као и потписивање Споразума о сарадњи између Привредне коморе Војводине и Коморе Кавала у Грчкој. Представници ПКВ присуствовали су састанку Генералне скупштине регионалне сарадње Дуван-Криш-Мориш-Тиса и свечаности на Тромеђи Србије, Мађарске и Румуније. Комора је током 2012. г. посебно деловала у примени и остварењу Споразума о измени и приступању Централноевропском споразуму о слободној трговини (ЦЕФТА, 2006), који су потписале земље Југоисточне Европе и Молдавија, те Споразума о слободној трговини са Руском федерацијом и Републиком Белорусијом. Приређен је Округли сто „Будућност пољопривреде: европска, аустријска и српска перспектива“, где су промовисане могућности и изазови агробизнис сектора. Прехрамбена индустрија Војводине је заинтересована за излазак на страна тржишта, па су предавања на теме: „Могући облици привредне сарадње између Србије и Уједињених Арапских Емирата“ и „Пласман прехрамбених производа на кинеско тржиште“ заинтересовала велики број предузећа из области пољопривреде и прехрамбене индустрије. У сарадњи са Факултетом Техничких Наука Нови Сад започето је партнерско учешће на ТЕМПУС пројекту „LeanEA“, чији је циљ унапређење продуктивности и профитабилности српских предузећа применом „Леан“ филозофије менаџмента (која стоји иза успеха великог броја јапанских компанија) и јачање веза између предузећа и академске заједнице. У датом периоду, у сарадњи са Привредном комором Србије, која је постала сертификационо тело за издавање електронског (дигиталног) сертификата намењеног свим учесницима електронског пословања, Привредна комора Војводине почела је регистрацију корисника електронског потписа.

Број одбора Привредне коморе Војводине смањен је у 2013. г. на само два (преостали су Одбор за привредни систем, економску политику, развој, истраживање и преструктуирање и Одбор за економске односе са иностранством), а број удружења остао је непромењен (13). Исте године потписан је тројни Уговор између Коморе, Покрајинског секретаријата за привреду, запошљавање и равноправност полова и Центра за усмеравање комуникација, о сарадњи на представљању привреде Војводине. Привредна комора Војводине била је један од добитника награде „Бизнис партнер 2013“ за посебан допринос стабилизацији пословне климе и развоју пословне сарадње у региону. Организовани су исте године пословни форум и билатерални разговори представника војвођанске привреде

Награда „Бизнис партнер“

са привредном делегацијом покрајине Штајерска из Аустрије, као и посета званичне делегације покрајине Рајнланд Пфалц и Сарланд из Немачке. Представљена је фирма „AP Global“ из САД и могућности за извоз на тржиште САД. У време одржавања Међународног пољопривредног сајма у Новом Саду у просторијама Привредне коморе Војводине одржан је састанак радне групе за пољопривреду форума ЦЕФТА комора. У оквиру пројекта Европске уније Привредна комора Војводине је, са асоцијацијом потрошача Србије, организовала конференцију „Безбедно је укусније“, а била је укључена и у пројекат „CWASAW – чистом водом до безбедне хране“, односно обезбеђење услова за примену система квалитета GLOBAL GAP у пољопривреди. У сарадњи са друштвом аграрних новинара Привредна комора Војводине је организовала семинар „ГМО, да или не“. Са Техничким факултетом „Михајло Пупин“ из Зрењанина приређено је представљање нових техничких достигнућа у модној текстилној индустрији, а одржан је и скуп са темом „Алтернативни извори енергије и њихово коришћење“.

Добитници признања Привредне коморе Војводине додељених 2013. г.

Сарадња са иностранством развијана је и током 2014. године (Мађарска, Руска Федерација [Република Татарстан], Кина, Албанија, САД и Румунија). У сарадњи са Фондом „Европски послови“ одржан је округли сто на тему „Расположиви фондови Европске уније у Србији у наредном периоду“, у чијем раду је учествовало

40 привредних субјеката из Војводине, који су у даљем раду са фондом развијали предлоге својих пројеката, ради усмерења према одговарајућим фондовима Европске уније. Удружење за грађевинарство утврдило је у Извештају о раду за 2014. годину, да је одлагање реформи у области планирања и изградње нанело огромну штету грађевинарству јер су уговорени послови заустављени, због неиздавања грађевинских дозвола и других препрека, а пословна штета за грађевинске фирме била је изузетно велика. Удружење за саобраћај је организовало или учествовало на округлим столовима, на којима су одржане јавне расправе о нацртима Закона о превозу путника у друмском саобраћају и Закона о превозу терета у друмском саобраћају, чије је доношење требало да омогући успешније пословање саобраћајног тржишта и превазилажење недоследности у постојећим законским решењима.

Добитници признања Привредне коморе Војводине додељених 2014. г.

Привредна комора Војводине је 2015. г. донела одлуку о приступању Грчко-српској предузетничкој, индустријској, привредној и туристичкој комори, са седиштем у Солуну. Одбор Удружења пољопривреде упозоравао је ове године да спас наше пољопривреде не лежи у ангажовању арапског, нити другог страног капитала, већ у максималним условима које Влада Србије треба да обезбеди за пословање свих субјеката у пољопривреди, у променама земљишне политике, обезбеђења прихватљиве политике кредитирања за све врсте улагања у производњу, подизања нивоа знања и промену власничке структуре породичних газдинстава, у корист оних који имају прилику да се носе са изазовима отвореног тржишта примарних

Расправа о законима из области саобраћаја 2015. г.

Додела признања за квалитет услуга, у марту 2015. г.

Добитници признања ПКВ додељених 2015. г.

производа. Удружење за саобраћај организовало је током 2015. г. три јавне расправе о Нацрту Закона о радном времену посада возила у друмском превозу и тахографима, у сарадњи са Министарством грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарством унутрашњих послова и Агенцијом за безбедност саобраћаја. Ово Удружење учествовало је и у организацији јавне расправе о Нацрту закона о трговачком бродарству, у сарадњи са Министарством грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Сектор за водни саобраћај и безбедност пловидбе. У организацији Удружења и Регионалне агенције за развој малих и средњих предузећа „Алма Монс“ из Новог Сада, одржани су Б2Б сусрети италијанских и војвођанских привредника, где се разговарало о сарадњи у области транспорта и транспортних услуга, логистичких услуга, инжењеринга и пројектног дизајна. Удружење угоститељства било је, у оквиру ПКВ, учесник ТЕМПУС-пројекта „Модернизација и хармонизација студијских програма у туризму Републике Србије“.

Народна скупштина Републике Србије донела је 2015. г. нов Закон о привредним коморама, који је одмах и ступио на снагу, осим одредби о обавезном чланству и финансирању, чија је примена одложена до 1. јануара 2017. године.

У 2016. години извршене су измене и допуне Статута Привредне коморе Војводине. Склопљен је споразум о сарадњи са Комором привреде, индустрије, пољопривреде и наутике Констанце (Румунија), као и Споразум о сарадњи са Регионалном привредном комором Прилеп (Македонија).

Седница скупштине ПКВ, одржане 30. марта 2016. г.

Удружење за пољопривреду захтевало је да Министарство пољопривреде и заштите животне средине, у сарадњи са Министарством финансија и Народном банком Србије, обезбеди садашњим корисницима дугорочне кредите за куповину пољопривредног земљишта у државној својини како би се земљиште, које је предмет реституције, а налази се под системима за наводњавање, било исплаћено носиоцима права на реституцију.

Додела признања ПКВ додељених 2016. г.

Привредна комора Војводине, у сарадњи са Привредном комором Србије, Трговинско индустријском комором Руске Федерације и Трговинским представништвом Руске Федерације у Србији, организовала је у септембру 2016. г. посету привредне делегације Чељабинске области, а затим је уследила и посета делегације Кемеровске области Руске Федерације.

Семинар у оквиру ТЕМПУС-пројекта 2016. г.

ЈЕДИНСТВЕН КОМОРСКИ СИСТЕМ СРБИЈЕ

НОВИ ПРАВЦИ РАДА И РАЗВОЈА

Јединствен коморски систем Србије успостављен је Законом о привредним коморама из 2015. године. Припреми овог Закона претходио је вишемесечни рад Радне групе, која је учествовала у изради законског предлога, а коју су чинили представници привредних комора и привредних субјеката, у сарадњи са стручним консултантима из Привредне коморе Аустрије. Привредну комору Војводине представљао је њен председник Ратко Филиповић.

Закон је предвидео да кровни носилац јединственог коморског система буде Привредна комора Србије, а да као посебне организације јединственог коморског система постоје привредне коморе аутономних покрајина Војводине и Косова и Метохије. Чланови Привредне коморе Србије, који имају седиште и обављају делатност на територији аутономних покрајина, у складу са Законом, истовремено су и чланови привредних комора аутономних покрајина.

Осим осталог, значајна предност новог Закона огледала се у члану 19, који је одређивао да Привредна коморе Србије сарађује са Народном скупштином, Владом, надлежним органима државне управе и институцијама и њиховим радним групама, у вези са питањима од интереса за привреду, те да заступајући интересе својих чланова, учествује у припреми нацрта закона и других прописа од значаја за привреду, што обухвата и достављање образложеног става привреде надлежном министарству. Овим је дефинисана могућност, па и обавеза коморског система да непосредно креира законску регулативу везану за привреду, уз претходно усаглашавање са својим чланицама.

Закон о привредним коморама дефинисао је и основне послове Привредне коморе Србије, покрајинских привредних комора, Привредне коморе Београда и 16 регионалних привредних комора.

Од првог јануара 2017. г. на снагу су ступили и преостали кључни чланови Закона о привредним коморама (чл. 10 и чл. 33), који су се односили на чланство у коморама и на начин њиховог финансирања. Чланство у коморама поново је постала обавеза (систем финансирања, односно обрачуна чланарине значајно је поједностављен и олакшан у поређењу са претходним законским решењима). Тиме је коморски систем у Србији почео да функционише у пуном капацитету,

а Привредна комора Србије је, према речима њеног председника Марка Чадежа, „као асоцијација која окупља и заступа целу привреду, компаније из реалног или финансијског сектора, најбоље место за синергију активности и дијалог компанија из свих пословних сегмената“.

Бошко Вучуревић, нови председник ПКВ

Све ово је, бесумње, захтевало промену и унапређење дотадашњег начина рада и организације ПКВ. На Скупштини Привредне коморе Војводине, одржаној 22. децембра 2016. године, предложено је да се скрати мандат дотадашњем председнику Коморе Ратку Филиповићу, што је и учињено одлуком већине чланова Скупштине. На истој седници за новог председника ПКВ предложен је дипл. економиста Бошко Вучуревић*, који је изабран великом већином гласова чланова Скупштине Коморе. Новоизабран председник изнео је свој план чијом применом ће Привредна комора Војводине имати значајну улогу у развоју коморског система, са основном функцијом заступања интереса својих чланова. Програм реформе и развоја Привредне коморе Војводине подржали су Привредна комора Србије и Покрајинска Влада АП Војводине.

Овим избором отворена је могућност почетка значајних промена у начину рада и структури система, који би темељно преобликовали управљање и организацију привредне коморе Војводине, те је прилагодили што успешнијем деловању у новим законским условима. Да би оживела основна улога Коморе, ове промене морале су да буду суштинске и свеобухватне по свом обиму. Избор новог руководства ПКВ био је први корак у том правцу, који је, као првенствене циљеве, одредио успостављање механизама за заштиту интереса свог чланства, обликовање ПКВ као интегративног фактора са Привредном комором Србије у јединственом

* Бошко Вучуревић (1958) свој тридесетогодишњи радни ангажман највећим делом провео је у спољној трговини и на извршним менаџерским позицијама у нафтној индустрији.

коморском систему, и развијање чврстих веза са Покрајинском владом, што је представљало предуслов да Комора, у новим законским условима, квалитетно обавља своју улогу. Ова три основна начела рада ПКВ изискивала су успостављање организације Коморе, која би била саобразна организацији Привредне коморе Србије, као и закључивање споразума о сарадњи са Покрајинском владом Војводине, ради потпуне и свеобухватне међусобне комуникације, која не би била само декларативна, већ суштинска.

На седници Управног одбора Привредне коморе Војводине, одржаној 26. јануара 2017. године, усвојен је предлог нове унутрашње организације Коморе, за чије увођење је наглашено да ће представљати континуиран процес, који ће се одвијати сукцесивно, сходно стицању услова за његово спровођење. Истовремено, за новог генералног секретара ПКВ изабран је др Јован Вујичић, који је, уз подршку Управног одбора и новог председника ПКВ Бошка Вучуревића, сачинио и на овој седници образложио нове правце рада и развоја Привредне коморе Војводине и њену нову унутрашњу организацију. На тај начин Комора је дефинисала своју улогу у креирању и позитивном развоју привредног окружења и прихватила је нове задатке којима је у први план ставила активности од примарног значаја за њено чланство.

Др Јован Вујичић, генерални секретар ПКВ

На истој седници усвојена је и одлука да се 1. фебруар (дан оснивања Трговачко-занатске коморе у Новом Саду 1919. године) установи као Дан привредне коморе Војводине, који ће убудуће бити свечано обележаван.

За нове правце деловања ПКВ добила је неопходну подршку Покрајинске Владе, са којом је, у најкраћем року, потписан и Споразум о пословно-техничкој сарадњи, на свечаности поводом Дана коморе и 98. годишњице од успостављања покрајинске коморске традиције, одржаној у простору ПКВ, 7. фебруара 2017. године.

Споразумом је успостављена основа за трајну сарадњу Покрајинске владе и Коморе, а активности и послови које је Споразум обухватао могли су да се поделе у четири групе. Прву групу чинили су послови утврђени Законом о привредним коморама, које покрајинска комора предузима према и у сарадњи са органима покрајинских власти. Другу групу представљали су послови израде информација, анализа и осталих материјала на основу којих ће се сагледавати проблеми са којима се покрајинска привреда сусреће и предлагати мере за њихово превазилажење. Трећа група активности била је усмерена на промоцију привреде АП Војводине кроз организовање сајамских наступа, учешћа на другим манифестацијама и организовања састанака са страним делегацијама и инвеститорима. Четврту групу активности чинили су послови око организовања семинара, едукација, округлих столова, обука и јавних расправа и презентација.

Споразум о сарадњи између Покрајинске владе АПВ и ПКВ потписали су
Игор Мировић, председник Покрајинске владе, и Бошко Вучуревић, председник ПКВ

Уследила је и нова организација ПКВ, која је предвиђала да чланство Коморе буде организовано у три основна удружења, у оквиру којих би биле основане засебне групације по уже стручним гранама, као облик непосредног повезивања чланова

Коморе у овим удружењима, који би повећао могућност да чланови удружења искажу конкретне тешкоће са којима се сусрећу у свом пословању. Уместо дотадашњих 12 удружења основани су:

- Удружење индустрије, које чине групације по областима:
  - Грађевинарство и индустрија грађевинског материјала,
  - Енергетика и енергетско рударство и
  - Метална и електро-индустрија.
- Удружење пољопривреде, које чине групације по областима:
  - Произвођачи грожђа и вина,
  - Органска производња и
  - Сточарство са ратарством.

  (Предвиђено је и накнадно оснивање Групације за воће и поврће, односно Групације за шумарство.)
- Удружење услуга, које чине групације по областима:
  - Транспорт опасне робе,
  - Трговина,
  - Туризам,
  - Комунално-стамбена привреда и
  - Рачуноводствени послови.

У складу са новом организацијом и задацима Коморе, у мају 2017. г. усвојен је и нов Статут Привредне коморе Војводине. Изабрана је и нова Скупштина Привредне коморе Војводине, Управни одбор, као и други органи и тела. Конститутивна седница новоизабраног сазива Скупштине Привредне коморе Војводине одржана је 29. јуна 2017. године.

Истовремено, са организационим променама уследило је и техничко усавршавање Коморе, обнављање њених информационих система и база података, као и увођење нових оперативних програма и система.

Промене које су уследиле у раду и организацији ПКВ постале су процес који траје, са тежњом да се устали систем сталних промена, који би представљао сигурну перспективу за даљи развој и Привредне коморе Војводине, привреде Војводине и коморског система у будућности.

ПОСЛОВНИ ФОРУМИ, КОНФЕРЕНЦИЈЕ И САМИТИ

Привредна комора Војводине је током 2017. и 2018. г. организовала и учествовала у низу пословних форума, конференција и самита, на којима је непосредно успостављана сарадња између привредних субјеката са простора АП Војводине и потенцијалних партнера и инвеститора из више европских региона.

У организацији Привредне коморе Војводине, Мађарско-српског пословног савета и Привредне коморе Будимпеште, а уз подршку Покрајинске владе АПВ и Туристичке организације Војводине, организована су два пословна форума (у октобру 2017. г. у Амбасади Србије у Будимпешти и у октобру 2018. г. у ПКВ у Новом Саду), на којима су представљени привредни потенцијали Војводине, а на форумима је сваки пут учествовало преко 100 привредника из Србије и Мађарске.

Српско-мађарски пословни форум у Будимпешти 2017. г.

Сарадња са мађарским привредницима огледала се и у одржавању Војвођанско-мађарског пословног форума, чији је суорганизатор била ПКВ, а који је одржан у мају 2017. г. у оквиру 84. Међународног пољопривредног сајма у Новом Саду. Одржана је и заједничка седница управних одбора ПКВ и Привредне коморе жупаније Чонград из Сегедина, на којој је, осим осталог, било речи о унапређењу регионалне привредне сарадње. Две коморе су, почетком септембра 2017. године, организовале у Сегедину Мађарско-српски пословно-туристички форум.

Са Мађарско-српског пословно-туристичког форума у Сегедину

У мају 2017. године, у организацији Привредне коморе Србије, ПКВ, Украјинске трговинско-индустријске коморе и Војвођанског металског кластера, одржан је Трећи пословни форум „Србија-Украјина“, који је окупио више од 60 привредника из Украјине и Србије. Тема форума била је производња и трговина пољопривредним и прехрамбеним производима, као и пољопривредном механизацијом.

Пословни форум Србија-Украјина у ПКВ, маја 2017. г.

Крајем октобра 2017. г. ПКВ и Привредна комора Црне Горе, уз подршку Покрајинске владе АПВ, организовали су у Подгорици Пословни форум на коме се окупило око 50 привредника. Том приликом представљене су економске могућности и инвестициона средина Црне Горе и АП Војводине. У мају наредне године, ПКВ и Привредна комора Црне Горе организовале су пословни форум АП Војводина – Црна Гора у Новом Саду, на коме је учествовало близу 100 црногорских и војвођанских привредника, који су, након пленарног дела, одржали 50 билатералних сусрета. На маргинама овог форума договорено је да ће се транспорт житарица из Војводине, односно Србије, већ од лета 2018. г. обављати преко „Луке Бар“.

Пословни форуми у Подгорици и Новом Саду 2017. и 2018. г.

У новембру 2017. године, у организацији ПКВ и Привредне коморе Републике Српске, а уз подршку Покрајинске владе АПВ, одржан је у Бања Луци Пословни форум на коме је учествовало преко 60 привредника. На Форуму су представљени економски потенцијали и инвестициони амбијенти Републике Српске и АПВ, а одржано је и више билатералних сусрета привредника.

Пословни форум у Бања Луци

Привредна делегација, предвођена Привредном комором Војводине и Војвођанским металским кластером, учествовала је почетком децембра 2017. и 2018. г. на Индустријском самиту у Бурси у Турској, који је био одржан заједно са Сајмом технологије металског комплекса и Сајмом металских производа, у организацији Привредне коморе Бурсе. Ангажовањем ПКВ, Самит у Бурси посетило је 2017. г. 60 привредника који су представљали више од 30 компанија из Војводине, као и из других делова Србије, а 2018. г. 40 српских привредника.

Више од 70 аустријских и српских компанија окупило се децембра 2017. г. у Бечу, на конференцији „Serbia meets Austria – Explore Serbia's industrial hub Vojvodina", на којој су представљени инвестициони потенцијали Војводине. Организатор конференције је консалтинг кућа „Grimex Consult" из Беча, уз подршку Покрајинске владе АПВ и Привредне коморе Војводине, а делегацију АП Војводине предводили су председник Покрајинске владе Игор Мировић и председник ПКВ Бошко Вучуревић.

Индустријски самит у Бурси 2017. г.

Са конференције у Бечу, децембра 2017. г.

Почетком фебруара у ПКВ одржан је Српско – руски пословни форум у којем су учествовале делегације из АП Војводине и Орловске области Руске Федерације, а руска делегација упознала се са инвестиционим и пољопривредним потенцијалима АП Војводине, металским сектором, ИТ сектором у АП Војводини и Републици Србији, као и са применом ИТ-а у пољопривреди. Присутнима је представљена и привреда Орловске области.

Српско-руски пословни форум 2018. г.

Привредна комора Војводине била је у фебруару 2018. г. и домаћин сусрета чешких и српских привредника металског сектора, у организацији Европске мреже предузетништва и Војвођанског металског кластера, који су подржали Покрајински секретаријат за привреду и туризам и ПКВ. У чешкој делегацији, коју је предводила Регионална привредна комора Моравско-шлеске регије, налазили су се представници осам компанија.

Сусрет српских и чешких привредника у ПКВ 2018. г.

Крајем јуна 2018. године одржан је у Амбасади Републике Србије у Софији пословни форум туристичке привреде Војводине са туроператорима из Бугарске, који је организовала Привредна коморе Војводине, уз подршку АБТТА – Националног удружења туристичких агенција Бугарске. Одржани су и Б2Б сусрети, који су резултирали успостављањем нове сарадње туристичке привреде АП Војводине и Бугарске.

Пословни форум у Софији 2018. г.

У Привредној комори Војводине 25. септембра 2018. г. званично је отворен први тродневни Регионални пословни форум, у организацији Скупштине европских регија, Скупштине АП Војводине, Привредне коморе Војводине, Развојне агенције Војводине и Европске мреже предузетника, а уз подршку Фонда „Европски послови“ АП Војводине. Форум је окупио преко 140 регистрованих компанија и пословних асоцијација из 16 земаља света, из области пољопривреде и прехрамбене индустрије, метало-прерађивачке индустрије и туризма. У оквиру форума, другог дана је одржано 60 билатералних пословних сусрета, у којима су учествовала 72 привредника из области пољопривреде и прехрамбене индустрије, метало-прерађивачке индустрије и туризма.

Први регионални пословни форум у септембру 2018. г.

ПКВ је током новембра 2018. г. организовала учешће војвођанске привредне делегације (близу 20 представника) на Сајму туризма „Филоксениа 2018“ у Солуну, у Грчкој, у оквиру кога је одржан и Први грчко-српски туристички пословни форум. Грчки и српски туристички привредници исказали су велико интересовање за овај скуп, на којем је учествовало преко 100 привредника. Успешно су одржани и Б2Б сусрети.

Презентација војвођанске делегације на форуму у Солуну, новембра 2018. г.

ПРИВРЕДНЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ

Путем учешћа на привредним манифестацијама у земљи, региону и шире, ПКВ представљала је привредне и економске потенцијале АПВ и омогућавала је војвођанским привредницима знатан број пословних контаката и сусрета.

Традиционалним учешћем на Међународном пољопривредном сајму у Новом Саду током 2017. и 2018. г. ПКВ представила је своју организацију и услуге, а уједно је омогућила чланицама Коморе и њеним партнерима из региона да представе своје производе и услуге. Пословне активности Коморе током одржавања ових сајмова обележене су пословним форумима и сусретима, као и посетама домаћих и страних делегација, привредних субјеката и институција. Штанд ПКВ посетили су, осим осталих, 2017. г. амбасадор Словеније са сарадницима, представник Трговинско-индустријске коморе Руске Федерације у Републици Србији, делегација Одбора за рурални развој и заштиту потрошача Парламента немачке савезне покрајине Баден-Виртемберг, конзул Републике Црне Горе, представници Покрајинске владе и Задружног савеза Војводине итд., а на сајму 2018. г. штанд ПКВ угостио је привредне делегације из Кине, Печуја у Мађарској и Орловске области Руске Федерације, премијерку републичке Владе, покрајинског премијера АПВ итд.

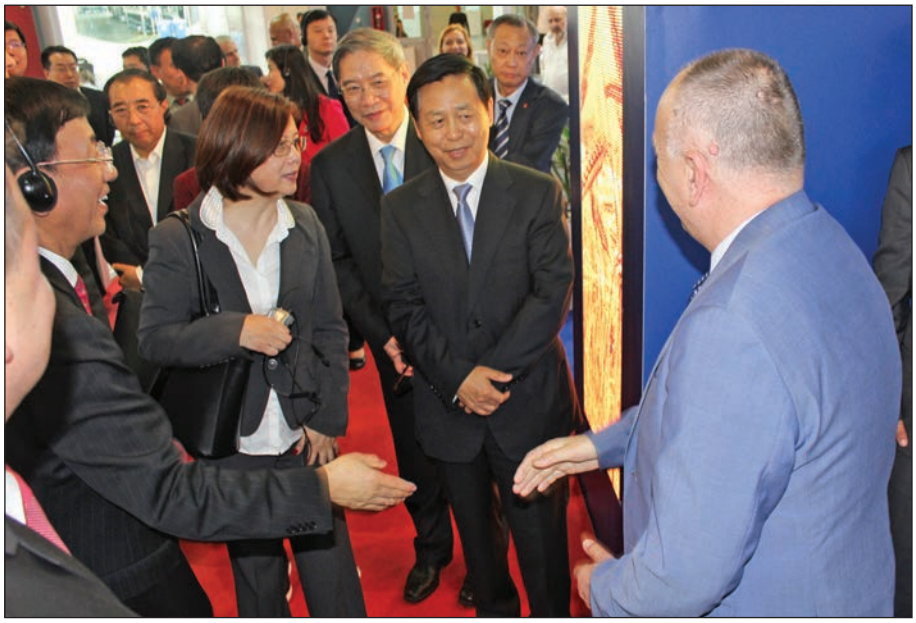

Посета делегације Свекинеског народног конгреса штанду ПКВ
на Пољопривредном сајму у Новом Саду 2018. г.

Друга манифестација на којој Привредна комора Војводине традиционално учествује је Сајам туризма, у оквиру сајамске манифестације „Лорист“, која се одржава у Новом Саду. Осим бројних пословних сусрета и организације пословних састанака, ПКВ представила се 2018. г. као домаћин, који је, као плод добре сарадње, омогућио на свом штанду заједнички наступ и представљање партнера из окружења – Привредне коморе Републике Српске, Привредне коморе Бијељина, Привредне коморе Жупаније Арад (Румунија), Жупанијске привредне коморе из Ријеке (Хрватска) и Штајерске господарске зборнице из Марибора (Словенија).

Штанд ПКВ на Сајму туризма 2018. г.

У сарадњи са ПКВ, Туристичка организација Војводине (ТОВ), током 2017. и 2018. године, организовала је манифестацију „Дани Војводине“, која је одржана у Сегедину, Темишвару, Подгорици, Бања Луци, Бечу, Београду и на Златибору. Овом манифестацијом ТОВ и ПКВ представиле су привредне и туристичке потенцијале Војводине.

Са Покрајинским секретаријатом за високо образовање и научноистраживачку делатност и Развојном агенцијом Војводине, ПКВ се укључила у организацију сајма „Наука за привреду“, који је, у децембру 2017. и 2018. године, одржан у Новом Саду, с циљем интензивнијег повезивања науке и привреде.

Привредна комора Војводине, током 2017. и 2018. године, организовала је војвођанским привредницима, као и привредницима из целе Србије, посете сајмовима који су одржани у неколико градова у Турској. У Бурси су привредници посетили Сајам пољопривреде, семена, садног материјала, расада и млекарске индустрије, Међународни сајам сточарске производње и опреме, Сајам технологије металског комплекса, Сајам металских производа, Сајам обраде метала и заваривања, Сајам аутоматизације и Сајам грађевинарства и грађевинског материјала. У Истанбулу су присуствовали Међународном сајму канцеларијског материјала и опреме, Међународном сајму медицине, рехабилитације и опреме за болнице, Међународном сајму за лабораторије и њихове опреме и Међународном сајму опреме за прераду житарица, а у граду Коњи посетили су Пољопривредни сајам.

Војвођански привредници на Међународном сајму
опреме за прераду житарица у Истанбулу 2018. г.

У септембру 2018. г. Привредна комора Војводине је имала свој штанд на Међународном пољопривредном сајму „Интерагро 2018“ у Бијељини, у Републици Српској, на коме је представљено 16 привредних субјеката из Војводине. Сајам су посетили премијерка влада Републике Српске и премијер Покрајинске владе АП Војводине.

Представници ПКВ и војвођански привредници посетили су у овом периоду знатан број сајамских манифестација у региону – у Цељу и Горњој Радгони (Словенија), Карловцу и Загребу (Хрватска), Мостару (БиХ), Будви (Црна Гора), као и у Солуну (Грчка) и Верони (Италија), те привредне и традиционалне манифестације у земљи (у Суботици, Зрењанину и Бачкој Тополи, Новом Бечеју итд).

Међународни пољопривредни сајам „Интерагро 2018“ у Бијељини.

САРАДЊА СА ИНСТИТУЦИЈАМА, ПРИВРЕДНИМ И ПОСЛОВНИМ УДРУЖЕЊИМА

Сарадња са научно-просветним институцијама и привредним и пословним удружењима представљала је једну од средишњих активности Привредне коморе Војводине током 2017. и 2018. године. Потписан је знатан број споразума са научним и високошколским установама, као и са удружењима, кластерима, регионалним и локалним коморама и другим привредним субјектима, чиме је успостављена чвршћа сарадња како на научно-техничком нивоу, тако и на повезивању привредника АП Војводине са привредом у региону, али и на ширем европском простору.

Протоколе о научно-техничкој сарадњи ПКВ потписала је са Природно-математичким факултетом у Новом Саду, Факултетом техничких наука у Новом Саду,

Економским факултетом у Суботици, Универзитетом „Едуконс“ из Сремске Каменице, Високом пословном школом струковних студија у Новом Саду, Високом школом струковних студија за менаџмент и пословне комуникације из Сремских Карловаца и Научним институтом за прехрамбене технологије у Новом Саду.

Потписивање Протокола о сарадњи са ПМФ у Новом Саду

Споразумима је озваничена и сарадња између ПКВ и Уније послодаваца Војводине, Савеза самосталних синдиката Војводине, Војвођанског металског кластера, Војвођанског кластера органске пољопривреде, Кластера за енергетску ефикасност, као и Војвођанског ИКТ кластера, који окупља најбоље домаће компаније из сектора информационих технологија. Потписани су и споразуми о сарадњи са Пословним инкубатором – Европском мрежом предузетника Србије – Канцеларија Нови Сад, Асоцијацијом индустријских гасара Србија, удружењем „Интерфест“, Друштвом српских домаћина, Друштвом лекара Војводине, Омладинским савезом удружења „Омладинска престоница Европе – Нови Сад“, те са Радио-телевизијом Војводине и акционарским друштвом „Дневник-Пољопривредник“.

Интензивна међурегионална активност резултирала је успостављањем нових веза и потписивањем бројних споразума о привредној сарадњи са државним и регионалним привредним институцијама и привредним субјектима у иностранству. Потписани су споразуми са низом мађарских привредних комора –

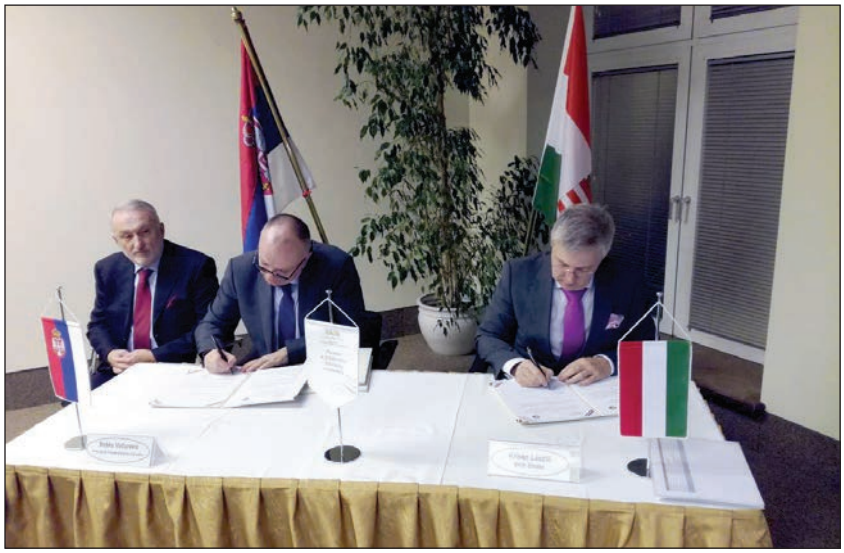

Потписивање споразума о сарадњи са Трговинско-индустријском комором Будимпеште

Потписивање Уговора о сарадњи са привредном комором Моравско-шлеске области у Чешкој

Трговинско-индустријском комором Будимпеште, Привредном комором županije Чонград, Печујско-барањском привредном комором, Дестинацијском менаџмент организацијом Морахалома, Мађарско-српском трговинско-индустријском комором и Мађарско-српским пословним саветом, затим са привредним коморама у Араду и Темишвару (Румунија), са Штајерском господарском зборницом из Марибора (Словенија), Привредном комором Републике српске, те са

привредним коморама департмана Долине Оазе (Француска), Моравско-шлеске области (Чешка), Бурсе и Коње у Турској, а пословне везе успостављене су и са Привредном комором Пиреја у Грчкој. Потписан је и споразум о сарадњи са Привредним друштвом „Адонис-СКП“, овлашћеним представником турске сајамске организације „Tüyap fairs“.

По свом значају истиче се Меморандум о сарадњи, који су председник ПКВ Бошко Вучуревић и председник Привредне коморе области Валоније (Белгија) Филип Суинен, потписали у просторијама Мисије Србије при Европској унији у Бриселу, у циљу подстицања развоја и диверсификације трговинских размена и економске сарадње на једнако узајамно повољној основи између својих чланица.

Председници ПКВ и Привредне коморе области Валоније,
после потписивања Меморандума у Бриселу, октобра 2018. год.

Председник Привредне коморе Војводине био је члан делегације Покрајинске владе, која је у септембру 2018. г. боравила у радној посети Паризу. Том приликом, делегација се састала са представницима Департмана Долина Оазе, са којима се разговарало о интензивирању и проширивању сарадње између ове регије и АП Војводине. У циљу продубљивања постојеће сарадње и увезивања војвођанских и француских привредника, председник ПКВ је, током новембра 2018. године, имао сусрет и са председником Привредне коморе Долине Оазе Пјером Кишлијеом и том приликом су договорене предстојеће заједничке активности, које би

требало да буду биле реализоване током 2019. године. Кључна тема састанка био је пословни форум, који би окупио војвођанске и француске привреднике и коме би претходила презентација војвођанске привреде у Привредној комори Париза, почетком 2019. године.

Делагација АП Војводине у Паризу

У оквиру развоја међурегионалне сарадње бројни су били и пословни сусрети представника ПКВ током 2017. и 2018. г. са представницима привредних и научних институција, удружења и компанија у региону и Европи. Настављена је традиционална сарадња у оквиру Еврорегије Дунав-Криш-Мориш-Тиса, као и са Западним универзитетом из Темишвара. Успостављена је сарадња са Регионалном развојном агенцијом Славоније и Барање, Жупанијском комором у Ријеци и Нордијском пословном алијансом, а привредне и инвестиционе могућности војвођанске привреде представљене су, осим осталог, и италијанској политичко-привредној делегацији. У склопу посета ЕУ и Бриселу, осим са члановима Европске комисије, остварени су контакти и утемељена је сарадња и са представницима неколико најразвијенијих европских регија (Хесен, Ломбардија, Горња Аустрија, Умбрија, Централна Данска). Са „ИП центром“ у Бечу размењена су искустава у области организовања и реализовања стручних неформалних обука у области привреде, са посебним освртом на пољопривреду.

ОБРАЗОВНИ И СТРУЧНИ СКУПОВИ

Једну од значајних активности Привредне коморе Војводине представља организација и подршка образовним и стручним скуповима ради професионалног усавршавања и што успешнијег обавештавања својих чланова о кретањима у оквиру њихових области пословања. Реч је о низу предавања, конференција, расправа, округлих столова, тематских скупова, семинара, радионица, презентација итд.

У ПКВ одржане су током 2017. и 2018. г. конференције „Млади привредник у пољопривреди“ и „За развој привреде, уз унапређење трипартитног социјалног дијалога“; округли столови „Дуално образовање у сектору пољопривреде и прехрамбеној индустрији – изазови и могућности“, „Иницијатива за измену прописа и мишљења регулаторних тела“, „Потенцијали Војводине за производњу енергије из биомасе“ и „Инвестициони потенцијали АП Војводине и Египта“; јавна расправа „О нацрту Закона о изменама и допунама Закона о пловидби и лукама на унутрашњим водама“; едукативне радионице „Бањски туризам – унапређење квалитета туристичког производа“, „Имплементација ИПАРД Мере 1 : Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава“, „ИПАРД Мере 3 : Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства“ и „На путу ка Иновационој Унији: Европска законска регулатива у области хране“; презентације Програма раног развоја и Програма суфинансирања иновација Фонда за иновациону делатност, као и туристичке понуде Гомељске области (Белорусија); образовни скуп „Пословна етика и етичке дилеме“ ; изузетно посећен тематски скуп о финансирању пољопривреде уз подршку државе у 2018. години, као и тематски скупови „Пољопривреда – од загађивача до чувара животне средине – услов за интеграције у ЕУ“, „Положај жена на селу и како га побољшати“ и „Салаши и сеоска туристичка домаћинства као значајан сегмент туристичке понуде“, као и семинар „Сертификовано семе – сигурна и здрава храна“.

У Привредној комори Војводине организован је и други дан 12. Међународног форума о чистим енергетским технологијама „Чиста енергија за паметну будућност“, а одржана је и панел дискусија „Значај науке за развој пољопривреде, агропривреде и концепта паметних села“, у склопу 7. Дунавског бизнис форума“.

У салама ПКВ често се одржавају и скупови у организацији компанија, друштава и институција, који бележе значајан број учесника, а на којима су у великој мери ангажовани и запослени у привредној комори Војводине.

Едукативне радионице и тематски скупови у ПКВ током 2017. и 2018. г.

АКТИВНОСТИ УДРУЖЕЊА И СТРУЧНИХ СЛУЖБИ

Знатан део делатности ПКВ одвија се кроз рад три удружења, односно њихових гранских групација.

Крајем априла 2017. г. одржане су оснивачке седнице три удружења у оквиру Покрајинске коморе Војводине – Удружења индустрије, Удружења пољопривреде и Удружења услуга. Током друге половине године основане су и засебне гранске групације унутар сваког од удружења.

Удружење индустрије је предузело низ мера и послова ради указивања на тешкоће у раду и пословању предузећа и њиховог утицаја на актуелне економске прилике и захтевали су од надлежних органа да предузму одговарајуће мере за превазилажење тешкоћа. Као резултат анализа привредних кретања и остварених финансијских резултата пословања у индустрији израђени су предлози мера и активности за решавање тренутних тешкоћа у производњи и унапређења извоза. Делатност Удружења била је усмерена у правцу остварења програма рада као и појединачних захтева чланица Удружења. Стална делатност стручне службе Удружења је праћење и анализирање привредних токова. Рађене су периодичне информације о привредним кретањима у индустрији. Месечно су обрађивани подаци о кретању производње и спољнотрговинској размени, анализиране су и предлагане мере и послови за решавање тешкоћа у предузећима ради унапређење извоза. Са другим одборима ПКВ Удружење индустрије учествовало је у организовању сусрета са домаћим и страним привредницима ради успостављања привредне сарадње и започињања нових пословних пројеката. Удружење је, на захтев појединих привредних субјеката, радило на њиховом повезивању по разним основама. Тражена су решења за боље коришћење свих могућности у предузећима како материјалне и организационе природе, тако и расположивих кадрова.

Оснивање Удружења индустрије 2017. г.

Удружење пољопривреде сарађивало је са Покрајинским секретаријатом за пољопривреду, шумарство и водопривреду. Осим са државним органима, Удружење

пољопривреде ПКВ, остваривало је успешну сарадњу са Војвођанским кластером органске пољопривреде и са другим удружењима пољопривреде на територији Војводине ради побољшања и унапређења пољопривредне производње. За време Међународног пољопривредног сајма у Новом Саду у просторијама и на штанду Привредне коморе Војводине организовани су билатерални сусрети наших привредника са привредницима других земаља. У сарадњи са Војвођанским кластером органске пољопривреде Удружење пољопривреде учествовало је у организацији „Пословних сусрета органских произвођача". Удружење пољопривреде је присуствовало сајмовима, семинарима и манифестацијама у земљи и региону. Сагледавало и анализирало положај пољопривреде и на том пољу предлагао мере Покрајинском секретаријату за пољопривреду са нагласком на стварање конкурсних линија према потребама чланица. Служба Удружења пољопривреде, у склопу своје редовне делатности, пратила је кретање цена производа примарне производње, најважнијих инпута и одабраних производа на домаћем тржишту,тржишту региона ЦЕФТА и ЕУ, као и на значајнијим светским берзама (Будимпешта, Париз, Чикаго). Прикупљени подаци коришћени су у изради анализа за потребе коморских органа.

Оснивање Удружења пољопривреде 2017. г.

Удружење услуга је основне правце свог рада усмерило на активности везане за побољшање услова привређивања његових чланова, као и на побољшање законске регулативе. Са Министарством грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре

и Пословног удружења друмског транспорта „Панонтранспорт“, удружење је организовало састанак поводом новина и имплементације закона о превозу путника, намењен привредним друштвима која се баве превозом путника у друмском саобраћају. Такође, организована је и јавна расправа поводом Нацрта закона о изменама и допунама Закона о пловидби и лукама на унутрашњим водама. У сарадњи са Привредном комором Србије и Министарством трговине, туризма и телекомуникација, организована је радионица на тему унапређења квалитета бањског туризма, а Удружење је организовало и састанак са представницима топлана ради предлагања примедби и предлога на радни текст Уредбе о условима за обављање комуналне делатности. Удружење је сачинило и информације о потенцијалним локацијама за изградњу логистичких центара у АП Војводини и о плановима Железнице Србије у вези градње тих центара, о наутичком туризму и туристичким потенцијалима Војводине итд. Са привредним коморама у региону Удружење је организовало пословне форуме и Б2Б сусрете у више градова земаља у окружењу. Сарађивало је у оквиру кампање промоције туристичке понуде Војводине у земљи и региону, под називом „Дани Војводине“, а организовало је студијске посете и пословне сусрете представника туристичке привреде АП Војводине са представницима земаља региона.

Оснивање Удружења услуга 2017. г.

Активности Стручне службе за привредни систем и економску политику биле су усмерене на праћење привредних кретања и анализирање резултата пословања,

као и на праћење ефеката мера за успостављање што повољнијег амбијента за пословање привредних субјеката, те на законодавну активност којом се уређивао нови оквир пословања.

Анализе статистичких података, које су обрадиле стручне службе, указују на остваривање позитивних, али скромних резултата на макроекономском плану током 2017. године. У Србији је била повећана економска активност у свим секторима привређивања, осим у пољопривреди, а раст привреде успорен је изразито неповољним агрометеоролошким условима, што је допринело паду пољопривредне производње. Физички обим индустрије на територији АП Војводине повећан је током 2017. г. за 7,7%. Прерађивачка индустрија у АПВ наставила је стабилан и убрзан тренд раста, а изразито су били растући трендови извоза и увоза (на нивоу региона Војводине вредност извоза је била већа за 14,8% а вредност увоза за 19,0%). Један од главних покретача индустрије у АПВ била је прерађивачка индустрија, са извозно оријентисаним областима као што су: индустрија машина и транспортних уређаја, делови хемијске и фармацеутске индустрије, производња гуме и пластике, као и индустрија готових производа (одећа, обућа) и друго.

Током 2018. године привредна активност, мерена растом бруто домаћег производа, бележила је релативно високу стопу раста, чему су допринели и повољни агрометеоролошки услови за производњу главних ратарских култура у текућој пољопривредној сезони. У периоду јануар-октобар 2018. године, укупна вредност спољнотрговинске размене у војвођанској привреди износила је десет милијарди евра и била је већа за 17,2% од остварене робне размене у истом периоду 2017. г. (вредност извоза била је 4,7 милијарди евра, што је повећање од 13,2%, а вредност увоза износила је 5,3 милијарде евра, што је за повећање од 21,1%). Током десет месеци 2018. г. војвођански привредници су остварили најзначајнију робну размену са земљама Европске уније (62,6%), потом са осталим земљама (28,7%) и са земљама ЦЕФТА региона (8,7%). У оквиру укупне робне размене, најзначајнији извоз је остварен у земље Европске уније (71,7%), затим у земље ЦЕФТА региона (15,6%), а извоз у остале земље представљао је свега 12,7% војвођанског извоза.

СВЕЧАНОСТИ И НАГРАДЕ

У 2017. и 2018. години додељене су традиционалне награде Привредне коморе Војводине.

У фебруару 2017. г. свечано су подељене награде ПКВ за квалитет услуга у угоститељству („Капија успеха“ и плакете), а признања је добило десет смештајних и угоститељских објеката у више категорија.

Годишње награде Привредне коморе Војводине додељене су, у присуству председника Покрајинске владе и председника Привредне коморе Војводине, 14. септембра, током другог заседања новог сазива Скупштине Привредне коморе Војводине. Ово признање, које се додељује привредним друштвима и појединцима за значајна привредна остварења и постигнуте врхунске резултате добила су три привредна субјекта и двоје појединаца.

Добитници награда ПКВ у 2017. г.

Почетком фебруара 2018. г. обележена је 99. годишњица постојања и рада Привредне коморе Војводине.

Годишња награду Привредне коморе Војводине за значајна привредна остварења у 2017. години, додељена је у априлу 2018. године, а награђена су три привредна друштва за успешно пословање и постигнуте врхунске резултате у области индустрије, услуга и пољопривреде, као и најуспешнији привредник и привредница.

Крајем маја 2018. године, по 26. пут, додељена су и признања „капија успеха“ и плакете најбољима за достигнут квалитет у пружању услуга у угоститељско-туристичкој делатности у Војводини током 2017. године.

Добитници награда ПКВ у 2018. г.

На редовној годишњој седници Скупштине ПКВ, одржаној 11. децембра 2018. године, а на основу одлуке Управног одбора, председник ПКВ Бошко Вучуревић и генерални секретар др Јован Вујичић, својим потписима установили су Свечану повељу ПКВ о Награди „Коста Миросављевић“, која ће се додељивати за постигнуте резултате у претходној пословној години, на свечаности поводом Дана ПКВ. Повеља је понела име дугогодишњег председника некадашње Трговачко-индустријске и занатске коморе у Новом Саду, свакако најзаслужнијег за њено узрастање у међуратном периоду. Сваке године ову награду добијаће три успешна привредна друштва, из области привреде, пољопривреде и услуга, као и двоје успешних појединаца – привредник и привредница године.

Потписивање свечане Повеље о установљењу Награде ПКВ „Коста Миросављевић“

ПРИВРЕДНА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ
ПОВЕЉА

„КОСТА МИРОСАВЉЕВИЋ“

За значајна привредна остварења
у АП Војводини за _____ годину

1919
ПРИВРЕДНА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

додељује

____ Годишњу награду

Привредном друштву
/Привреднику године
/Привредници године

_____
(Назив/Име и презиме)

_____
(Место/Назив и место)

Нови Сад
_____
(Датум)

Председник
_____
(Име и презиме)

Штампана плакета будуће награде ПКВ „Коста Миросављевић“

Награду чине штампана плакета (повеља) и месингана статуа, која је изливена у три облика, са незнатним и симболичним разликама (за привредника, привредницу и привредно друштво). Награда „Коста Миросављевић“ у будућности треба да има подстицајну, афирмативну и развојну димензију како код лауреата, тако и код осталих чланова ПКВ. Установљени критеријуми за њено вредновање у складу су са дугом традицијом доделе признања ПКВ и трасирају будућа начела вредновања постигнутих резултата у годинама и деценијама које долазе.

Месингане статуе годишње награде Привредне коморе Војводине

* * *

Изразито динамичне пословне активности какве је Привредна комора Војводине имала током 2017. и 2018. године, уз подршку Покрајинске владе и уз сарадњу са Привредном комором Србије, Развојном агенцијом Војводине, амбасадама и конзулатима, асоцијацијама европских комора и другим релевантним институцијама и организацијама, а захваљујући ефикасној унутрашњој организацији и начину рада, дефинисале су место Коморе као основног покретача у обликовању и развоју привредног окружења у АП Војводини. Привредна комора Војводине данас сигурно иде напред, са снажним уверењем о важности темељног начела постојања Коморе, а то је – непрестана борба за интересе сопственог чланства, на чему се темељи ПОВЕРЕЊЕ КОЈЕ ТРАЈЕ!

РЕЗИМЕ – SUMMARY

Једно столеће представља меру протеклог времена која поуздано може да суди о трајности и вредности нечије улоге и места у делатности којом се бави и окружењу у коме ради. Навршен век постојања Привредне коморе Војводине свакако јесте историјски период, који сликовито представља значај ове привредне институције кроз бурне деценије претходног столећа, тако бременитог великим историјским ломовима и наглим друштвеним променама.

Од времена појаве првих братовштина на просторима Јужних Словена, забележених у Дубровачкој републици још почетком 13. столећа, чији се утицај ширио успостављањем дубровачких трговачких колонија по градовима Србије и Јужне Угарске, преко појаве трговачких и занатских цехова у скоро свим важнијим насељима у којима је живео српски народ на простору преко Саве и Дунава, до појаве првих трговачких, индустријских и занатских комора на овим просторима, стално је постојала тежња припадника сродних делатности да се уједињују како би лакше и успешније заштитили своје интересе и остварили своја права и циљеве.

Оснивањем првих трговачких, индустријских и занатских комора на просторима Хабзбуршке монархије, половином 19. столећа, које су настале на трагу и традицији коморског система утемељеног у Француској, још у другој половини 17. столећа, дошло је до њихове институционализације као установа државне привредне политике. За подручје Војводине прва таква комора основана је у Темишвару 1850. године, а њена надлежност односила се на целокупан простор тадашњег Војводства Српског и Тамишког Баната, као засебне административне јединице великог царства, од 1849. до 1861. године. После укидања Војводства српског (1861) и након Аустро-Угарске нагодбе (1867) на простору данашње Војводине надлежност су имале три трговачко-индустријске коморе: у Сегедину за подручје Бачке, у Темишвару за подручје Баната и у Осијеку за подручје Срема. Овакав коморски систем, који је окупљао трговце, индустријалце, занатлије и пољопривреднике, и обједињавао њихове интересе, те им омогућавао боље међусобне везе и успешније пословно окружење, био је на снази све до краја Првог светског рата и распада Аустро-Угарске 1918. године.

Након присаједињења Војводине Србији, крајем новембра 1918. године, а одмах потом и настанка прве заједничке државе Јужних Словена – Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, показала се потреба за оснивањем трговачких и

индустријских комора. За подручје Војводине, на коме су традиционално постојале изразито развијене области трговине и занатства, као и индустрија која је, махом, још била у повоју (али, после Словеније, ипак најразвијенија на простору нове државе), основане су ускоро две привредне коморе које ће, на сличан начин, покушати да обједине и заштите интересе свог чланства.

Непосредан претеча данашње привредне коморе Војводине била је Трговачко-занатска комора у Новом Саду, основана 1. фебруара 1919. године, чија се надлежност, првобитно, простирала само на подручје Бачке, затим и на део Срема, а, неко време, и на Барању. Од 1926. године, када јој је приступило и Удружење индустријалаца, ова комора ће понети назив Трговачко-индустријска и занатска комора у Новом Саду, и са тим именом ће постојати до почетка Другог светског рата. Привредна комора Војводине баштини и традицију Банатске трговачко-индустријске и занатске коморе, са седиштем у Великом Бечкереку (касније Петровград, данас Зрењанин), која је основана 22. јануара 1920. године, а била је надлежна за подручје Баната. Појавом Пољопривредне коморе Дунавске бановине (1939) подручје коморског система проширено је и на пољопривреду, као најзначајнију привредну грану Војводине, а ова комора, мада кратког века, треће је традицијско упориште данашње Привредне коморе Војводине.

Између два светска рата ове коморе ће се суочавати са бројним препрекама и тешкоћама у свом деловању, али ће, временом, упркос нестабилним политичким условима и, углавном, сталној законској и економској неизвесности, све успешније и организованије радити у корист својих чланова. Основна намера комора била је да утиче на законску регулативу везану за привредна питања, да својим члановима омогућава лакшу привредну сарадњу са иностранством, да организује или помаже организацију манифестација на којима су представљане привредне могућности чланова коморе, да помаже школовање и образовање нових кадрова у склопу привредних грана којима се баве њене чланице, да прави пословне регистре својих чланова, решава њихове спорове, брине о пензионим фондовима чланства итд. До краја тридесетих година 20. века коморе су постале профитабилне установе, које су низом сопствених послова омогућавале делатније старање за већ широк круг свог чланства.

Рад војвођанских комора замро је у време окупације (1941-1944), а након ослобођења, још неко кратко време, дејствовао је на старим основама, али је већ од

Берачице (Сава Шумановић, уље на платну, триптих, 1942)

1946. г. дотадашњи коморски систем замењен новим, у духу владајуће социјалистичке идеологије. Између 1946. и 1962. г. коморе су биле организоване према гранском принципу (засебно су постојале занатске, угоститељске, трговачке и пољопривредне коморе), а од 1962. године, оснивањем Покрајинске привредне коморе, успостављен је на простору АП Војводине јединствен коморски систем.

Комора је од тог времена имала већи утицај на привредно окружење и прописе, али је њена улога стално била ограничавана идеолошким оквирима владајућег система. Године 1974. покрајина је, у новом уставном систему СФРЈ, добила државно-правни субјективитет, а тиме је и ПКВ имала знатно шири значај у организацији целокупног привредног живота у покрајини. Покрајинска привредна комора преименована је у Привредну комору Војводине, која је имала широку лепезу законских овлашћења, те се бавила унапређивањем производње, промета и услуга, повећањем продуктивности рада, применом савремених техничко-технолошких поступака и рационализације у раду и пословању, унапређивањем услова и организације рада и пословања, усклађивањем изградње, реконструкције и коришћења капацитета, унапређивањем пословног и другог удруживања, пословно-техничком сарадњом, кооперацијом и специјализацијом, унапређивањем пласмана робе, робном разменом, обезбеђивањем јединства југословенског тржишта итд.

Након распада СФРЈ, рад Привредне коморе Војводине током последње деценије 20. века одвијао се у времену великих искушења (ратови, санкције, економска и политичка изолација, хиперинфлација, распад заједничког тржишта, видан пад

Косац (Сава Стојков, уље на стаклу, 1985).

производње и општег стандарда грађана, бујање сиве економије итд.), те недовољно јасно дефинисаних друштвених и економских услова, односно законских оквира.

После демократских промена у Србији, од јесени 2000. године, коморски систем је законски одређен, а услови привредног пословања постали су знатно регуларнији и стабилнији, те је рад ПКВ поново могао да се одвија у видно већем замаху и обиму него током претходне деценије. Значај Коморе у времену приватизације и транзиције српске и војвођанске привреде јачао је, а међународна сарадња и поновно успостављање пословних веза са светом и окружењем, после времена вишегодишње изолације, постали су једно од првенствених активности ПКВ, која се трудила да што делотворније представи могућности војвођанске привреде

потенцијалним партнерима. У знатној мери Комора је радила и на стандардизацији овдашње привреде и њеном усклађивању са земљама Европске Уније, које су представљале најзначајнијег пословног партнера војвођанској и српској привреди у новом столећу.

После велике светске економске кризе 2008. г. дошло је до стагнације у раду и развоју привреде Војводине, те се ПКВ трудила да својим деловањем помогне привредним субјектима у покрајини на превазилажењу кризе у пословању.

Значајан искорак у даљем раду ПКВ представљао је нови Закон о привредним коморама из 2015. године и успостављање јединственог коморског система у Србији, који је, у значајној мери, укључен у непосредно доношење закона, уредби и одлука везаних за привредни живот Републике Србије.

То је захтевало промене у начину рада и унутрашњој организацији, као и одговарајуће техничко усавршавање Привредне коморе Војводине, који су покренути крајем 2016. и почетком 2017. године. Нови правци рада и развоја Коморе и њена нова унутрашња организација помогли су да ПКВ дефинише своју улогу у стварању и позитивном развоју привредног окружења, а међу најважнијим задацима у раду Коморе првенство су добиле оне активности које су биле од примарног значаја за њено чланство. Измене које су уследиле у раду и организацији ПКВ постале су процес који траје, са тежњом да се устали систем сталних промена, који би представљао сигурну перспективу за даљи развој и Привредне коморе Војводине, привреде Војводине и коморског система у будућности.

A century is a measure of the time that may reliably determine the permanence and worthiness of one's role and place within the activity they are engaged in and the environment in which they act. The century of the existence of the Vojvodina Chamber of Commerce is certainly a historical period representing the prominence of this economic institution throughout the turbulent decades of the previous century burdened with great historical turns and sudden social changes.

From the time of the emergence of the first fraternities in the territories of the South Slavs, recorded in the Dubrovnik Republic at the beginning of the 13th century, whose influence spread with the establishment of the Dubrovnik trade outposts in the cities of Serbia and South Hungary, through the emergence of trade and craft guilds in almost all the major settlements within the areas with a significant Serbian population north of the Sava and Danube, all the way to the emergence of the first trade, industrial and crafts chambers in this region, there has always been a tendency for members of related economic activities to unite in order to protect their interests and achieve their rights and goals more easily and successfully.

By the establishment of the first trade, industrial and crafts chambers in the Habsburg Monarchy, in the mid-19th century, which followed the trail and tradition of the chamber system, established in France as early as in the second half of the 17th century, they were established as the institutions of state economic policy. The first such chamber for the region of Vojvodina was founded in Timisoara in 1850, and its jurisdiction covered the entire area of the Voivodeship of Serbia and Banat of Temeschwar, as a separate administrative unit of the Great Empire, from 1849 to 1861. After the abolition of the Voivodeship of Serbia (1861) and after the Austro-Hungarian Compromise (1867), the jurisdiction of today's Vojvodina comprised three trade and industrial chambers with their seats being in Szeged, for the territory of Bacska, in Timisoara for the region of Banat and in Osijek for the territory of Syrmia. Such a system of chambers of commerce, which brought together traders, industrialists, craftsmen and farmers, combined their interests providing them better interconnections and a more successful business environment, was in place until the end of the First World War and the breakup of the Austro-Hungarian Empire in 1918.

After the accession of Vojvodina to Serbia by the end of November 1918 and the creation of the first joint state of the South Slavs - the Kingdom of Serbs, Croats and

Slovenes - immediately after it, setting up trade and industrial chambers proved to be necessary. For the area of Vojvodina, a region with developed trade and crafts as well as industry, which was still at its beginnings (but still the most developed in the new state, after Slovenia), two chambers of commerce were soon established, which were supposed to unify and protect the interests of their membership.

The Chamber of Commerce and Crafts in Novi Sad, founded on 1st February 1919, whose jurisdiction originally covered the area of Bacska only, later to be extended to a part of Syrmia as well as to Baranja, for some time, was the direct forerunner of today's Chamber of Commerce of Vojvodina. From 1926, when the Association of Industrialists joined it, the chamber was called the Chamber of Trade, Industry and Crafts in Novi Sad. With that name, it existed until the beginning of the Second World War. The Chamber of Commerce of Vojvodina also inherited the tradition of the Banat Chamber of Commerce and Industry and the Chamber of Crafts, based in Veliki Bečkerek (later Petrovgrad, now Zrenjanin), which was established on 22nd January 1920 covering the region of Banat. With the emergence of the Chamber of Agriculture of the Danube Banovina (1939), the chamber system included agriculture, the most important commercial activity in Vojvodina. Although short-lived, that chamber represents the third pillar of the current Chamber of Commerce of Vojvodina.

Between the two world wars, the said chambers faced numerous obstacles and difficulties in their work although, in the course of time, in spite of unstable political conditions and an atmosphere of constant legal and economic uncertainty, their operations were becoming increasingly more successful and organized for the benefit of their members. The main objective of the chambers was to exert influence on commercial law-making in order to facilitate more prosperous commercial relations for their members, to enable a better cooperation with international commercial entities, to organize or assist the organization of events where the economic capabilities of their members were presented, to help the education and training of new staff within the businesses conducted by the members, to create the business registers of their members, to resolve disputes among the members, to take care of the pension fund of the membership, etc. By the end of the 1930s, the chambers became profitable institutions which, through a series of their own businesses, enabled a more active care for the already wide range of members.

The work of the Vojvodina chambers died away during the occupation (1941-1944); after the liberation, it acted on old grounds, for a short time, although from as early as

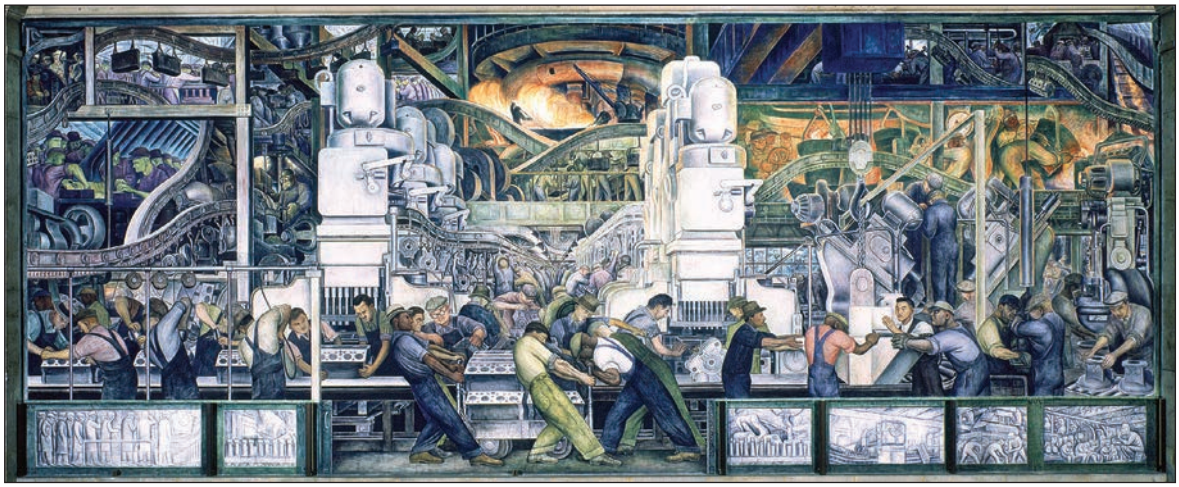

The Detroit Industry Murals (Diego Rivera, 1932-33)

1946 the chamber system that had existed before was replaced by a new one operating in the spirit of the ruling socialist ideology. Between 1946 and 1962, the chambers were organized as per the branch principle (separate crafts, catering, trade and agricultural chambers existed), and from 1962, by establishing the Provincial Chamber of Commerce, a single chamber system was established on the territory of the Autonomous Province of Vojvodina.

Since that time, the Chamber had a greater impact on the business environment and regulations, but its role was constantly constrained by the ideological framework of the ruling system. In 1974, the Provincial Chamber of Commerce was renamed the Chamber of Commerce of Vojvodina which, at the time of the new changes of the constitutional system of the SFRY and the accentuated autonomy of Vojvodina (1974-1989), had a growing and increasing importance in the organization of the entire economic life in the province. At this time, the CCV had a wide range of legal powers, being engaged in the improvement of production, the circulation of goods and services, increasing labour productivity, applying modern technical and technological procedures and rationalization in work and business operations, the improvement of the conditions and organization of work and business, harmonizing the construction, reconstruction and utilization of capacities, the improvement of business and other associations, business and technical cooperation, general cooperation and specialization, improvement in the placement of goods, commodity exchange, securing the unity of the Yugoslav market, etc.

Зрело жито (Милан Коњовић, уље на платну, 1938)
Mature Wheat (Milan Konjović, Oil on Canvas, 1938)

After the breakup of the SFRY, the work of the Chamber of Commerce of Vojvodina, during the last decade of the 20th century, was conducted under great temptation (wars, sanctions, economic and political isolation, hyperinflation, the collapse of the common market, substantial decline in production and the general standard of living, «blooming» of the shadow economy) and clearly defined social changes and economic conditions, with the lack of a legal framework that would determine the place and competence of the chamber system.

Following the democratic changes in Serbia in the autumn of 2000, the chamber system was legally determined, and the conditions of economic activities have become much more regular and stable. Therefore, the work of the CCV could again become considerably more comprehensive and have a larger scope than in the previous decade. The importance of the Chamber rose substantially during the period of the privatization and transition of the economies of Serbia and Vojvodina. International cooperation and the re-establishment of business relations with the world and the region, after the multiannual period of isolation, has become one of the primary activities of the CCV, which tried to present the capability of the economy of Vojvodina to potential partners as efficiently as possible. To a considerable extent, the Chamber worked on standardization of the

local economy and its alignment with the economies of those EU countries that were the most important business partners of the economies of Vojvodina and Serbia in the new century.

After the Great World Economic Crisis in 2008 there was stagnation in the development of the Vojvodina's economy, and the Chamber of Commerce of Vojvodina tried to help business entities in the province to overcome the business crisis.

A significant step forward in the further work of the Chamber of Commerce of Vojvodina was made after the new Act on Chambers of Commerce was passed in 2015, which established a unique chamber system in Serbia and included him to a great extent, in the direct law-, regulation- and decision-making related to the economic life of the Republic of Serbia.

This required significant changes and a whole new way of work and internal organization, as well as appropriate technical improvements within the Chamber of Commerce of Vojvodina, which was launched after the personnel changes in the Chamber at the end of 2016 and the beginning of 2017. The new directions of the work and development of the Chamber and its new internal organization helped the CCV to define its role in the creation and positive development of the business environment, and most importantly those tasks in the work of the Chamber that were of primary importance for the membership. The changes that followed in the work and organization of the CCV triggered a series of subsequent changes, which turned into a process that is currently going on as well with an obvious tendency become a system of permanent changes, which would be a safe prospect for further development of both the Chamber of Commerce of Vojvodina and the chamber system in the future.

ИЗВОРНИЦИ И ЛИТЕРАТУРА

ИЗВОРНИЦИ

Необјављена грађа:

1. Архив Војводине, Нови Сад
   а) Трговачко-индустријска и занатска комора Нови Сад (1919–1941);
   б) КБУ Дунавске бановине Нови Сад (1929–1941);
   в) Покрајински секретаријат за послове финансија Нови Сад (1945–1971);
   г) Покрајинска привредна комора Нови Сад (1962–1974).
2. Архив Југославије, Београд
   а) Министарство трговине и индустрије Краљевине Југославије;
   б) Савезно извршно веће (1953–1975);
   в) Државни секретаријат за послове народне привреде ФНРЈ.
3. Историјски архив Зрењанин
   а) Трговачко-индустријска комора у Великом Бечкереку/Петровграду (1920–1946)
4. Привредна комора Војводине, Нови Сад
   а) Годишњи извештаји о раду ПКВ (1999-2017);
   б) Извештаји Службе за односе с јавношћу у Кабинету председника (2017-2018).

Објављена грађа:

1. Петрановић, Бранко, Зечевић, Момчило, *Југославија 1918-1984, Збирка докумената*, Београд, 1985;
2. *Статистички преглед Краљевине Југославије по бановинама*, Београд, 1930;
3. *Статистика индустрије Југославије,* Београд, 1941;
4. *Привреда Војводине у 1926,* Нови Сад, 1927;
5. *Привреда Војводине у 1929,* Нови Сад, 1930;
6. *Извештај Банатске трговачко-индустријске и занатске коморе у Великом Бечкереку о раду од 1920. до 1930*, Велики Бечкерек, 1930;
7. *Трговачко-индустријска и занатска комора у Новом Саду – Наша спољна трговина*, Нови Сад, 1929;
8. *Трговачко-индустријска комора у Великом Бечкереку – Извештај о раду у 1931/32,* Велики Бечкерек, 1932;
9. *Трговачко-индустријска комора у Великом Бечкереку,* Извештај о раду у 1934, Велики Бечкерек 1934;

10. *Трговачко-индустријска комора у Великом Бечкереку,* Извештај о ра ду у 1937, Велики Бечкерек 1937;
11. *Стални привредни годишњи конгреси 1923–1927.* Извештај сазивача конгреса о резултатима досадашњих пет редовних конгреса наших привредних комора и организација поднет на VI редовном конгресу привредних комора 8. и 9. септембра 1928. у Београду, Београд-Земун, 1928;
12. Попов, Јелена, *Главни НОО Војводине 1943–1945,* Грађа за историју Војводине, књ. 12, Архив Војводине, Ср. Карловци, Институт за изучавање историје Војводине, Нови Сад, Музеј социјалистичке револуције, Нови Сад, Нови Сад-Сремски Карловци, 1977;
13. *Записници Привредног савета владе ФНРЈ 1944–1953,* I–IV, Извори за историју Југославије, Архив Југославије, Београд, 1955;
14. Покрајински завод за статистику, *Друштвено-економски развој САП Војводине од 1976–1980,* Нови Сад, 1982;
15. Покрајински завод за статистику, *Друштвено-економски развој САП Војводине од 1980–1984,* Нови Сад, 1985;
16. Покрајински комитет Савеза комуниста Војводине, *Савез комуниста у слободном самоуправном усклађивању интереса,* Нови Сад, 1979;
17. Економски институт Београд, *Концепција дугорочног развоја САП Војводине,* Београд, 1971;
18. Комисија савезних друштвених савета за проблеме економске стабилизације. Центар за радничко самоуправљање. Документи комисије: Полазне основе дугорочног припремања економске стабилизације; Антиинфлациони програми; Проблеми запослености и правци активности за њихово разрешавање; Дугорочни програм економске стабилизације стамбене и комуналне привреде; Елементи политике и система економских односа с иностранством, Београд, 1982;
19. Универзитет у Новом Саду, Економски факултет Суботица, Институт за међународне економске односе Нови Сад, *Привредни развој САП Војводине и проблеми превазилажења релативног заостајања (Прелиминарни резултати истраживања),* Нови Сад, 1982;
20. СР Србија, Републички завод за статистику. *Међуопштинске регионалне заједнице у СР Србији 1986,* Београд, 1987.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аврамовић, Теодор, *Банкарство у Војводини 1918–1929/1930,* Привредна изградња (даље: ПИ), бр. 5–6, Нови Сад 1963, 16–33; исти, *Занатство Војводине после Првог светског рата до 1929/1930,* ПИ, 8–9/1958, 39–52; исти, *Привреда Војводине од 1918–1929/30. с обзиром на стање пре Првог светског рата,* Матица српска, Нови Сад, 1965; исти, *Привреда Војводине пре Првог светског рата,* ПИ, 9–10/1963, 31–50.
2. *Анализа о функционисању и организацији привредних комора у СР Србији ван САП*, Београд, 1976.
3. Божић, Иван, Ћирковић, Сима, Екмечић, Милорад, Дедијер, Владимир, *Историја Југославије,* Београд, 1972.
4. Borowszky, Samu, *Bacs-Bodrog vármegye,* Budapest, 1909.
5. Винавер, Вук, О *југословенско-мађарској трговини (1933–1941),* Зборник Матице српске за историју (даље: ЗМСИ), бр. 1/1970, 37-78.
6. Вински, Иво, *Национално богатство Југославије,* Загреб, 1958; исти, *Национално богатство на подручју АП Војводине,* ПИ, 8–9/1958, 3–22.
7. Влајковић, Александар, *Привредна комора Југославије,* Београд, 1971.
8. *Војводина у Народноослободилачком рату и социјалистичкој револуцији 1941–1945.* У редакцији Чедомира Попова, Нови Сад, 1984.
9. Vojnović, Kosta, *Bratovštine i obrtne korporacije u Republici Dubrovačkoj od XIII. do konca XVIII. vijeka*, I-II, Zagreb, 1899-1900.
10. Вучо, Никола, *Аграрна криза у Југославији, 1930–1934,* Београд 1968; исти, *Пољопривреда Југославије,* Београд, 1958; исти, *Државна интервенција у привреди, историјски развој,* Београд, 1975; исти, *Економска историја света,* Београд 1962; исти, *Привредна историја народа ФНРЈ до Првог светског рата,* Београд, 1955.
11. Гал, Ђерђ, *Борба произвођача шећерне репе против картела шећерана у старој Југославији,* Југословенски историјски часопис (даље: ЈИЧ), бр. 1–2/1974, 157–167; исти, *Црна металургија, металопрерађивачка индустрија и страни капитал у Краљевини СХС,* ЗМСИ, 12/1975, 57–72; исти, *Картели ексера, жичане робе, ланаца, бодљикаве жице и клинаца у бившој Југославији,* Зборник за друштвене науке Матице српске (даље: ЗДН), 43/1966, 35–61; исти, *Уредба о*

картелима и њен утицај на рад картелисаних фабрика у Краљевини Југославији, ЗМСИ, 11/1975, 76–95.
12. Гаћеша, Никола Л., *Привреда Војводине између два светска рата,* ЗМСИ, 22/1980.
13. Гаћеша, Никола Л., *Привредна комора Војводине (1999-1999)*, Нови Сад, 1999.
14. Грђић, Гојко, *Привредна реформа и проблеми привреде СР Србије,* Економска мисао, бр. 1/1970, 69–85.
15. Good, David F., *The economic rise of the Habsburg Empire 1750–1914,* Berkley, 1984.
16. Давидов, Динко, *Сентандреја српске повеснице*, Нови Сад, 2011.
17. Драгићевић, Адолф, *Ситно сељачко газдинство и тзв „првобитна социјалистичка акумулација",* Преглед, VIII, Сарајево, 1956.
18. Dudás, Gyula, *Bács-Bodrog vármegye egyetemes monográfiája 1,* Zombor, 1896.
19. Ђуровић, Смиљана, *Државна интервенција у индустрији Југославије,* Београд, 1986.
20. Живковић, Никола, *Ратна штета коју је Немачка учинила Југославији у Другом светском рату,* Београд, 1975.
21. Živojinović, Dragoljub, *Uspon Evrope (1450-1789)*, Novi Sad, 1989.
22. Кардељ, Едвард, *Експозе о изменама у организацији савезне управе и комора,* Култура, Београд, 1962.
23. Куколеча, Стеван, *Анализа привреде Југославије пред Други светски рат,* Београд, 1956.
24. Курбатвински, Виктор, *О проблему старе индустрије у АП Војводини,* ПИ, 5–6/1963, 52–66.
25. Лакић, Сава, *Друштвено-економски услови развоја металне индустрије у Војводини после Другог светског рата,* ЗДН, 52/1969, 57–87.
26. Лебл, Арпад, *Привредна политика Сабора,* Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, XIII, 1, Нови Сад, 1970, 203–228.
27. Марјановић, Јован, *Економска политика немачких нацистичких окупатора у Југославији 1941–1945,* ЈИЧ, 3/1963, 73–96.
28. Мезеи Стеван, *Привреда Војводине после Првог светског рата,* ЗДН, 22/1959, 72–90; исти, *Привредне установе и организације у Војводини између два рата (1918–1941),* Нови Сад 1954; исти, *Мануфактуре у појединим гранама капиталистичке индустрије у Војводини,* ЗДН, 19/1958, 54–89; исти, *Стање и почетни*

развитак индустрије Војводине после Првог светског рата, ЗДН, 28/1961, 29–79; исти, *Развој индустрије у Бачкој. Прилози новијој економско-социјалној историји,* књ. 11, Историјски архив ПК СКС за Војводину, Нови Сад, 1959; исти, *Значај и улога мануфактура у капиталистичкој индустријализацији Војводине,* ЗДН, 18/1957, 18–57; исти, *Друштвено-економски оквири кооперације у пољопривреди и подруштвљавање производње,* Летопис научних радова (даље: ЛНР), бр. 10, Пољопривредни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 1966, 181–185; исти, *Положај и проширење друштвене пољопривреде,* ЛНР, бр. 14, Пољопривредни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 1970, 117–133; исти, *Проблеми земљишне ренте у прелазном периоду,* ЛНР, Пољопривредни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 1960, 87–115.

29. *Место и улога привредних комора у нашем друштвено-економском систему и самоуправно организованој привреди.* Републичка привредна комора Србије, Наша реч, Лесковац, 1973.
30. Мирковић, Мијо, *Економска хисторија Југославије,* Загреб 1958; исти, *Економска структура Југославије,* Загреб, 1952.
31. Митровић, Андреј, *Нацистичка идеја великог привредног простора и Југоисточна Европа (1940),* Зборник Филозофског факултета Београд, XI, 1, Београд, 1970, 709–733.
32. Морић, Звонко, *Индустрија Југославије,* Београд, 1958.
33. Пах, П. Ж., *Первоначалное накопление капитала в Венгрии,* Будимпешта 1952.
34. Перишин, Иво, *Новац и привредни развој,* Загреб, 1961.
35. Петрановић, Бранко, *Прилог изучавању планирања и финансирања привредне обнове у Југославији 1945-1946,* ЈИЧ, 2/1963, 88–102; исти, *Политичка и економска основа народне власти у Југославији за време обнове,* Београд 1969; исти и Штрбац Чедомир, *Историја социјалистичке Југославије,* Београд, 1977.
36. Привредна комора Војводине: *Интеграциона кретања у привреди САПВ*, Нови Сад, 1976; *Доходовно повезивање у привредном комплексу саобраћаја*, Нови Сад, 1976; *Програм активности и мера за реализацију договорене развојне политике саобраћаја у САП Војводини*, Нови Сад, 1978; *Пројектовање и изградња путева у Војводини,* Нови Сад, 1978; *Актуелна кретања у привреди Војводине у 1978*, Нови Сад, 1978; *Пољопривреда и туризам*, Нови Сад, 1978; *Резултати пословања и привређивања у 1979. Привредна кретања на почетку 1980. Актуелни*

задаци на остваривању економске стабилизације у привреди САП Војводине, Нови Сад, 1980; *Актуелна питања спровођења економске стабилизације са посебним освртом на остваривање инвестиционе политике у привреди Војводине*, Нови Сад, 1979; *Интензивирање активности за даљу уставну трансформацију банкарског система у САП Војводини. Пројекат активности – решење о образовању Координационог одбора,* Нови Сад, 1979; *Актуелна питања развоја друштвено-економских односа и самоуправне организованости банака у САП Војводини са правцима даљих активности*, Нови Сад, 1980; *Активности и мере за остваривање економске стабилизације у организацијама привреде САП Војводине, које послују са губицима*, Нови Сад, 1980; *Саветовање о продуктивности рада и коришћењу капацитета, 23. и 24. VII 1977*, Нови Сад, 1977; *Саветовање о производњи воћа у Војводини, 1. и 2. III 1979. на Палићу*, Нови Сад, 1979; *Саветовање о производњи кукуруза у Војводини у 1978*, Нови Сад, 1979; *Саветовање о производњи пшенице у Војводини у 1976/77*, Нови Сад, 1977; *Саветовање о производњи шећерне репе у Војводини, март 1989*, Нови Сад, 1989; *Саветовање – стање, положај и правци даљег развоја грађевинарства, пројектовања и индустрије грађевинског материјала САП Војводине*, Нови Сад, 1978*; Саветовање о производњи грожђа и вина у Војводини, 13. и 14. III 1980. у Врднику*, Нови Сад, 1980; *Саветовање о значају наводњавања за развој агроиндустријског комплекса Војводине и могућности његове шире примене, 30. III 1979*, Нови Сад ,1979.

37. *Производне снаге НР Србије,* Београд, 1953.
38. Пуљевић, Александар, *Камата у послератном периоду,* Финансије, XI, 11–12, Београд, 1956, 549–572.
39. Раденић, Андрија, *Прошлост и њени споменици – Период од 1848–1918. године. Војводина – знаменитости и лепоте.* Београд, 1968.
40. *Светска економска криза 1929-1934. године и њен одраз у земљама југоисточне Европе.* САНУ, Балканолошки институт, посебна издања, књ. 5, Београд, 1976.
41. Simić, Miodrag, Žikić, Aleksandar, *Yugoslav Chamber of Economy in the National Economic System: the Law on Effilation in the Yugoslav Chamber of Economy and the Statute of the Chamber with Comentary* (Miodrag Simić, Aleksandar Žikić, translator Milutin Dovijanić), Exportpress, Beograd, 1987.
42. Стајић, Васа, *Грађанско друштво и сељаци*, Војводина II, Нови Сад, 1941.

43. *Тридесет година привредних комора у СФРЈ,* Београд, 1976.
44. Спасић, Александар, *Упоредна анализа система привредних комора,* Београд, 1971.
45. Стевановић. Зоран: *Војводство Србија и Тамишки Банат*, Нови Сад, 2014.
46. Foretić, Vinko, *Dubrovačke bratovštine, Studije i rasprave iz hrvatske povijesti*, Dubrovnik, 2001.
47. Hummel, H., *Südosteuropa und das Erbe der Donaumonarchie,* Leipzig–Berlin, 1937.
48. *Четврт века заједно.* (Јубиларни састанак мешовитих комора Југитал и Италјуг, поводом 25-годишњице њиховог оснивања. Удине, од 24. до 26. новембра 1981), Београд, 1983.
49. Шефер, Јулије, *Индустрија Војводине. Војводина 1944–1954,* Алманах поводом 10-годишњице ослобођења, Нови Сад, 1954, 210– 225.
50. Stadtmüller, Georg, *Geschichte Südosteuropas,* München, 1950.

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ 5
Реч уместо предговора 7
У потрази за рецензентским ставом 9

КОРЕНИ 13

У НОВОЈ ДРЖАВИ 27

ТРГОВАЧКО-ИНДУСТРИЈСКА И ЗАНАТСКА КОМОРА У НОВОМ САДУ 35
Деловање коморе у Краљевини СХС (Југославији) 45

БАНАТСКА ТРГОВАЧКО-ИНДУСТРИЈСКА И ЗАНАТСКА КОМОРА 79

ПОЉОПРИВРЕДНА КОМОРА ДУНАВСКЕ БАНОВИНЕ (1938-1941) 105

РАЗВИТАК КОМОРСКОГ СИСТЕМА У ВОЈВОДИНИ ПОСЛЕ II СВЕТСКОГ РАТА 119

ГРАНСКЕ КОМОРЕ ДО 1962. ГОДИНЕ 137
Занатска комора Војводине од 1945. до 1962. г. 139
Угоститељска комора од 1951. до 1962. г. 142
Трговинска комора АП Војводине од 1951. до 1962. г. 146
Пољопривредна комора АПВ (1954-1956)
и Пољопривредно-шумарска комора АПВ (1956-1962) 151
Задружни савез Војводине (1945–1962) 159
Савез занатских и неземљорадничких задруга АПВ (1952–1962) 163

ПОКРАЈИНСКА ПРИВРЕДНА КОМОРА (1962–1974) 169

ПРИВРЕДНА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ (1974–2000) 185

ПРИВРЕДНА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ У 21. ВЕКУ 215

ЈЕДИНСТВЕН КОМОРСКИ СИСТЕМ СРБИЈЕ 251
Нови правци рада и развоја 253
Пословни форуми, конференције и самити 258
Привредне манифестације 266
Сарадња са институцијама, привредним и пословним удружењима 269
Образовни и стручни скупови 274
Активности удружења и стручних служби 275
Свечаности и награде 280

РЕЗИМЕ – SUMMARY 285

ИЗВОРНИЦИ И ЛИТЕРАТУРА 299

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

334.788.2(497.113)"1919/2019"

СТЕПАНОВИЋ, Милан
Сто година Привредне коморе Војводине (1919-2019) / Милан Степановић, Никола П. Гаћеша. - Нови Сад : Привредна комора Војводине, 2019 (Петроварадин : Футура). - 307 стр. : илустр. ; 26 cm

Тираж 500. - Библиографија. - Summary.

ISBN 978-86-80811-02-4

1. Гаћеша, Никола П. [аутор]
а) Привредна комора Војводине (Нови Сад) - 1919-2019
COBISS.SR-ID 327400199